

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

NORRBOTTENS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Under den tidrymd, denna berättelse omfattar, har någon förändring icke egt rum i länets gränser, af hvilka dock gränsen mot Finland under år 1888 af en på initiativ af finska senaten tillsatt internationel kommission, med biträde af landtmätare från ömse sidor, i hela dess längd undersökts i enlighet med gällande öfverenskommelser och i öfverensstämmelse med de kartor och gränsregleringsbeskrifningar, som blifvit upprättade vid gränsregleringen år 1810 och den derefter år 1823 verkställda ego-utbytesregleringen, samt kartlagts och med rösen utmärkts, der gränserna voro otydliga eller icke kunde urskiljas.

Länets indelning inhemtas af tabell A (sid. 2).

I den administrativa och judiciela indelningen har ingen ändring under perioden förekommit.

Vidkommande den ecklesiastika indelningen må anmärkas, att Luleå stad med ingången af ecklesiastikåret 1888 erhöi sin första kyrkoherde och derigenom definitivt skildes från Neder-Luleå pastorat. Likaså har under denna period, år 1890, Edefors, från Öfver-Luleå socken utbrutna, församling erhållit egen kyrkoherde.

Likasom under förra femårsperioden hafva äfven under den nu tilländagångna extra länsmän varit anstälde inom den del af Pajala länsmandistrikt, som utgöres af Muonionalusta kapell, samt inom den del af Öfver-Luleå distrikt, som utgöres af Edefors pastorat.

I länets indelning för de allmänna skogarnes vård och bevakning har under perioden icke någon förändring egt rum, om man frånser den genom Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för skogsstaten den 29 november 1889 införda benämningen öfverjägmästaredistrikt i stället för skogsinspektörsdistrikt.

Länet är således liksom tillföre indeladt i 13 revir och 56 bevakningsdistrikt under en öfverjägmästare, hvars distrikt sammanfaller med länet. För öfrigt tillhör länet sju militär-distriktet, norra bergmästaredistriktet samt öfre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet.

I sammanhang med redogörelsen för länets indelning torde böra nämnas, att under denna femårsperiod sträckningen af den så kallade odlings- eller kulturgränsen blifvit slutligen bestämd. Genom nådigt bref den 13 december 1867 föreskrefs, att en gränslinie emellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjenliga delen af länets lappmarker, ofvanom hvilken inga nybyggen utan särskildt nådigt begifvande finge anläggas, skulle provisionelt bestämmas till skyddande af lapparnes och nybyggarnes ömsesidiga rättigheter samt förekommande af tvistigheter dem emellan, intilldess genom afvittringen förhållandena blefve slutligen ordnade. Uti 1873 års afvittringsstadga ingick äfven föreskrift derom, att vid afvittringen en gräns skulle bestämmas emellan de delar af lappmarken, »som äro tjenliga för odling, och den mark, der nybyggnadsanläggningar icke vidare må upp-

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-60.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
Tab. A. Länets indelning.....	2.
2. Invånare.....	5.
Tab. B. Antal svensktalande i Norrbottens läns lappmarker samt antal finsktalande och lappar i Norrbottens län åren 1886-1890.....	7.
Tab. C. Uppgift från länsfängelset och kronohäkterna inom länet på antalet brott och förseelser, för hvilka ådömda straff blifvit verkställda under åren 1886-1890, samt brottens och straffens beskaffenhet m. m.....	14.
Tab. D. Import till och export från Norrbottens län af vissa njutningsmedel åren 1886-1890.....	15.
3. Näringar.....	17.
Tab. E. Prisbelöning af afvelsdjur bland hornboskap.....	26.
Tab. F. Landtmannaprodukter m. m., som under år 1890 införts till Piteå, Luleå och Haparanda tullkamrar.....	27.
Tab. G. Skiftesverkets i Norrbottens län ställning den 31 december 1890.....	29.
Tab. H. Virkesförsäljning från kronoparker, odisponerade öfverloppsmarker och kronomarker inom Norrbottens distrikt åren 1886-1890.....	35.
Tab. I. Trävaruutförseln från Norrbottens län åren 1886-1890.....	40.
Tab. K. Malmbrytningar i Norrbottens län åren 1886-1890.....	43.
Tab. L. Antal utfärdade mutsedlar åren 1886-1890.....	43.
4. Kommunikationer och varubyten.....	47.
Tab. M. Med statsanslag understödda vägarbeten i Norrbottens län åren 1886-1890.....	47.
Tab. N. Skjutsentreprenadbidragen i Norrbottens län åren 1886-1890	50.
5. Kameralförhållanden.....	53.
Tab. O. Inrikes sjöfarten i Norrbottens län åren 1886-1890.....	53.
Tab. P. Uppskattning af fastigheter och inkomst i Norrbottens län åren 1886-1890.....	54.
Tab. Q. Markegångspris å spannmål m. m. åren 1886-1890.....	55.
6. Politi.....	55.
Tab. R. Folkskoleväsendets ställning i Norrbottens län vid utgången af år 1890.....	56.
Tab. S. På deposition samt upp- och afskrifning innestående belopp i banker i Norrbottens län vid slutet af åren 1886-1890.....	58.
Tab. T. Sparbankerna i Norrbottens län år 1890.....	58.

	Sid.
Tabellbilagor	61-67.
Tab. 1. Folkmängden i Norrbottens län åren 1886-1890.....	61.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Norrbottens län åren 1886-1890	62.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Norrbottens län år 1890.....	63.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Norrbottens län år 1890. [Inga tabelluppgifter finns].....	64.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Norrbottens län år 1890.....	64.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Norrbottens län år 1890.....	65.
Tab. 7. Brandförsäkringsinrättningarnes verksamhet, i Norrbottens län åren 1886-1890.....	65.
Tab. 8. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Norrbottens län år 1890.....	66.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

NORRBOTTENS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Under den tidrymd, denna berättelse omfattar, har någon förändring icke egt rum i länets gränser, af hvilka dock gränsen mot Finland under år 1888 af en på initiativ af finska senaten tillsatt internationel kommission, med biträde af landtmätare från ömse sidor, i hela dess längd undersökts i enlighet med gällande öfverenskommelser och i öfverensstämmelse med de kartor och gränsregleringsbeskrifningar, som blifvit upprättade vid gränsregleringen år 1810 och den derefter år 1823 verkställda ego-utbytesregleringen, samt kartlagts och med rösen utmärkts, der gränserna voro otydliga eller icke kunde urskiljas.

Länets indelning inhemtas af tabell A (sid. 2).

I den administrativa och judiciela indelningen har ingen ändring under perioden förekommit.

Vidkommande den ecklesiastika indelningen må anmärkas, att Luleå stad med ingången af ecklesiastikåret 1888 erhöi sin första kyrkoherde och derigenom definitivt skildes från Neder-Luleå pastorat. Likaså har under denna period, år 1890, Edefors, från Öfver-Luleå socken utbrutna, församling erhållit egen kyrkoherde.

Likasom under förra femårsperioden hafva äfven under den nu tilländagångna extra länsmän varit anstälde inom den del af Pajala länsmandistrikt, som utgöres af Muonionalusta kapell, samt inom den del af Öfver-Luleå distrikt, som utgöres af Edefors pastorat.

I länets indelning för de allmänna skogarnes vård och bevakning har under perioden icke någon förändring egt rum, om man frånser den genom Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för skogsstaten den 29 november 1889 införda benämningen öfverjägmästaredistrikt i stället för skogsinspektörsdistrikt.

Länet är således liksom tillföre indeladt i 13 revir och 56 bevakningsdistrikt under en öfverjägmästare, hvars distrikt sammanfaller med länet. För öfrigt tillhör länet sju militär-distriktet, norra bergmästaredistriktet samt öfre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet.

I sammanhang med redogörelsen för länets indelning torde böra nämnas, att under denna femårsperiod sträckningen af den så kallade odlings- eller kulturgränsen blifvit slutligen bestämd. Genom nådigt bref den 13 december 1867 föreskrefs, att en gränslinie emellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjenliga delen af länets lappmarker, ofvanom hvilken inga nybyggen utan särskildt nådigt begifvande finge anläggas, skulle provisionelt bestämmas till skyddande af lapparnes och nybygarnes ömsesidiga rättigheter samt förekommande af tvistigheter dem emellan, intilldess genom afvittringen förhållandena blefve slutligen ordnade. Uti 1873 års afvittringsstadga ingick äfven föreskrift derom, att vid afvittringen en gräns skulle bestämmas emellan de delar af lappmarken, »som äro tjenliga för odling, och den mark, der nybyggnadsanläggningar icke vidare må upp-

låtas». Denna gräns är nu bestämd och sträcker sig från en punkt något norr om det ställe, der Laiselfven skär länsgränsen emot Vesterbotten nordvest om Sorsele kyrkoby, öfver sjön Hornafvans nedre ända till den punkt, der Arjepluogs, Arvidsjaur och Jockmocks lappmarkssocknar sammanstöta, vidare öfver Randijaur—Ligga—Ladnivar—Kajtumelfvens inflöde i Kalix elf—Luongasjokis inflöde i Torneå elf förbi fjellstugan Hvilan (Sapisadi) till Olos Tunturi, hvarifrån sockengränsen emellan Enontekis och Muonionalusta kapellförsamling följes till gränsen emot Finland i Muonioelf.

Denna gräns delar länet i två nästan lika stora delar, i det fjälllandet omfattar 537·294 kvadrattymil och återstoden 514·597 kvadrattymil. Denna fjälllandets stora omfattning har föranledts deraf, att gränsen, för att fylla sitt ändamål, måste framgå i temligen rak sträckning genom öfre barrskogsregionens ännu sammanhängande dugliga skogsbestånd, hvarigenom åter

betydliga vidder till odling tjenlig mark i de stora flodernas dalgångar kommit att falla inom fjälllandet, hvilket sistnämnda, om det endast skulle innehålla till odling otjenlig mark, rätteligen borde begränsas af en i skarpa bugter gående linie, som nära sammanfaller med och längs vattendragen följer skogsgränsen. En sådan sträckning af odlingsgränsen djupt in i fjällen och lapparnes renbetesmarker skulle dock, i stället för att, såsom afsedt varit, förebygga tvistigheter emellan lapparne och de bofaste, oafvisligt gifva anledning till sammanstötningar och tvister samt sålunda verka i rak motsats mot dess syftemål. Till följd deraf att ifrågavarande gräns sålunda uti floddalarna, särdeles vid Piteå elf, är dragen långt nedan den verkliga fjällgränsen, innesluter det för lapparne eller andra renegares bruk hufvudsakligen till renbete afsatta fjälllandet betydliga områden, som redan äro och väl lämpa sig såsom boningsplatser för en bofast befolkning, som idkar ladugårdsskötsel. Huru stor

Tab. A.

Länets indelning.

Stad, socken eller kapellag.	Pastorat.	Kontrakt.	Tingslag. ¹⁾	Domsaga.	Länsmansdistrikt.	Fögderi.	Provinsialläkaredistrikt.	Lasarett-distrikt.	Veterinär-läkaredistrikt.	Kompani och antal fältjägare-rotar.	Lappmark.			
<i>Nedre landet.</i>														
Piteå stad.....	Piteå.	Vesterbot- tens andra.	²⁾ —	²⁾ —	Stadsfiskal.	—	Stadsläkare.	Piteå.	Piteå (distrikts- veterinär).	—	Piteå 125.			
Piteå laudsöförsamling....			Piteå ³⁾ .	Piteå.	{Piteå södra och Piteå norra.	{Piteå.	Piteå.							
Elfsby kapellförsamling.														
Luleå stad.....	Luleå stad.	Vesterbot- tens tredje.	²⁾ —	²⁾ —	Stadsfiskal.	—	Stadsläkare.	Luleå.	Luleå (läns- veterinär).	(Lif- 61. Råneå 26.)	—			
Neder-Luleå.....	Neder-Luleå.		Neder-Luleå.	Neder-Luleå.	Neder-Luleå.									
Öfver-Luleå.....	Öfver-Luleå.		Öfver-Luleå.	Luleå.	{Öfver-Luleå (extra läns- man).	{Luleå.	{Öfver-Luleå ⁴⁾ .							
Edefors.....	Edefors.		Råneå.	Råneå.	Råneå.	Råneå.	Råneå.							
Råneå.....	Råneå.		Neder-Kalix.	Kalix.	Neder-Kalix.	Kalix.	Neder-Kalix.							
Neder-Kalix.....	Neder-Kalix.		Öfver-Kalix.	Öfver-Kalix.	Öfver-Kalix.	Öfver-Kalix.	Öfver-Kalix.							
Öfver-Kalix.....	Öfver-Kalix.	Vesterbot- tens fjerde.	Neder-Tor- neå och Karl Gustaf.	Neder-Tor- neå.	Stadsfiskal.	Haparanda.	Haparanda.	Haparanda.	Haparanda.	—	Vakanta 25.			
Haparanda stad.....	{Neder-Tor- neå.				{Neder-Tor- neå och Karl Gustaf.							{Neder-Tor- neå o. Karl Gustaf.	{Haparanda.	{Haparanda.
Neder-Torneå.....	{Karl Gustaf.				{Öfver-Tor- neå.							{Öfver-Tor- neå.	{Haparanda.	{Haparanda.
Karl Gustaf.....	Karl Gustaf.				{Öfver-Tor- neå.							{Öfver-Tor- neå.	{Haparanda.	{Haparanda.
Hietaniemi.....	Hietaniemi.				{Korpilom- bolo.							{Korpilom- bolo.	{Haparanda.	{Haparanda.
Öfver-Torneå.....	{Öfver-Tor- neå.				{Korpilom- bolo.							{Korpilom- bolo.	{Haparanda.	{Haparanda.
Korpilombolo kapellförs.	{Korpilom- bolo.				{Pajala (extra läns- man).							{Pajala.	{Haparanda.	{Haparanda.
Tärendö kapellförsamling	{Pajala.				{Pajala.							{Pajala.	{Haparanda.	{Haparanda.
Pajala.....	Pajala.				{Pajala.							{Pajala.	{Haparanda.	{Haparanda.
Muonionalusta kapellförs.	{Pajala.				{Pajala.							{Pajala.	{Haparanda.	{Haparanda.
<i>Lappmarken.</i>														
Arvidsjaur.....	Arvidsjaur.	Vesterbot- tens andra.	Arvidsjaur.	{Piteå.	Arvidsjaur.	{Piteå.	Piteå.	Piteå.	Piteå.	—	Piteå.			
Arjepluog.....	Arjepluog.		Arjepluog.	Arjepluog.	Arjepluog.	Arjepluog.	Arjepluog.	Arjepluog.	Arjepluog.					
Jockmock.....	Jockmock.		Jockmock.	Luleå.	Jockmock.	Luleå.	Öfver-Luleå.	Luleå.	Luleå.					
Qvickjocks kapellförs.....	{Jockmock.	{Jockmock.	{Jockmock.	{Luleå.	{Jockmock.	{Luleå.	{Öfver-Luleå.	{Luleå.	{Luleå.	Lappmarken är icke roterad.	Luleå.			
Gellivare.....	Gellivare.	Gellivare.	Kalix.	Gellivare.	Kalix.	Öfver-Kalix.	Kalix.	Kalix.						
Juckasjärvi.....	Juckasjärvi.	Juckasjärvi.	Torneå.	Juckasjärvi.	Torneå.	Pajala.	Haparanda.	Haparanda.						
Enontekis.....	Enontekis.	Enontekis.	Enontekis.	Enontekis.	Enontekis.	Enontekis.	Enontekis.	Enontekis.	Enontekis.	Torneå.	Torneå.			

¹⁾ Häradsindelning förekommer ej i Norrbotten, lika litet som i det öfriga Norrland. — ²⁾ Egen jurisdiktion. — ³⁾ Utbrytning af Elfsby kapell såsom eget tingslag är ifrågasatt. — ⁴⁾ I följd af sisthållna riksdags bifall till Kungl. Maj:ts nådiga proposition angående ordnande af helso- och sjukvården i riket blir Neder-Luleå från 1891 års början eget provinsialläkaredistrikt för förste provinsialläkaren.

denna här och der af bofaste bebygda, redan odlade eller eljest till odling tjenliga del af fjälllandet är, kan icke uppgifvas, men i föregående femårsberättelser har det så kallade skogs- och kustlandet, som tillsammans ungefärligen motsvara den i sjelfva verket till odling tjenliga delen af länet antagits till 559 gamla qvadratmil eller 638·62 qvadratnymil, då för det egentliga fjälllandet återstå 361·735 gamla qvadratmil eller 413·271 qvadratnymil.

Genom de under senaste femårsperioden avslutade uppmätningarna för det ekonomiska kartverket och afvittringen har fullt tillförlitlig uppgift vunnits angående *länets ytinnehåll*, hvilket, inberäknadt vattenarealen, utgör 1,051·891 qvadratnymil eller 920·735 gamla qvadratmil, fördelade på fögderier, tingslag, socknar och städer enligt denna tabell:

Fögderier, tingslag och socknar samt städer.	Land och vatten. Qv.-nymil.
<i>Landsbygden.</i>	
Piteå tingslag, Piteå landsförsamling	32·265
» Elsby kapell	16·888
Arvidsjaurs tingslag, Arvidsjaur	60·782
Arjeplogs » Arjeplog	146·841
Summa Piteå fögderi	256·776
Neder-Luleå tingslag, Neder-Luleå	11·822
Öfver-Luleå » Öfver-Luleå och Edefors	29·296
Jockmocks » Jockmocks och Qvickjocks kapell	194·971
Summa Luleå fögderi	236·089
Råneå tingslag, Råneå	21·760
Neder-Kalix » Neder-Kalix	18·087
Öfver-Kalix » Öfver-Kalix	28·899
Gellivare » Gellivare	169·057
Summa Kalix fögderi	237·743
Neder-Torneå och Karl Gustafs tingslag, Neder-Torneå ...	4·997
» » » Karl Gustaf	4·717
Öfver-Torneå tingslag, Hietaniemi	9·408
» » Öfver-Torneå	15·401
Korpilombolo » Korpilombolo	15·181
» » Tärendö kapell	16·844
Pajala tingslag, Pajala moderförsamling	34·801
» » Muonionalusta kapell	13·488
Juckasjärvi tingslag, Juckasjärvi	147·183
Enontekis tingslag, Enontekis	58·893
Summa Torneå fögderi	320·262
Summa för landsbygden	1,050·870
<i>Städerna.</i>	
Luleå	0·400
Piteå, oberäknadt 0·056 qv.-nymil inom Vesterbottens län	0·487
Haparanda	0·184
Summa för hela länet	1,051·891

Länets naturbeskaffenhet har i flere närmast föregående femårsberättelser gjorts till föremål för skildringar, hvartill anledning hemtats från den ökade kännedomen härom, som under

tiden vunnits i följd af utförda undersökningar och verkställda kartläggningar. Genom dessa har obekantskapen om länets verkliga konturer och ytformation blifvit skingrad sedan mätningarna för länets ekonomiska kartverk på nedan angifna sätt afslutats och delvis blifvit i tryck tillgängliga, dels i härads-kartor, dels såsom topografiska kartor af framstående beskaffenhet. Ännu saknas emellertid fullständig utredning rörande såväl de fasta jordarternas som de vidsträckta mossmarkernas beskaffenhet inom vidsträckta områden af länet, likasom rörande de värdefulla mineral och bergarter, som man har anledning antaga döljas i dess berggrund.

Forskningsarbetet i dessa hänseenden har likväl äfven under de sist förflutna åren fortgått samt i någon mån ökat kännedomen om länets beskaffenhet i geologiskt hänseende, särskildt genom de undersökningar Eders Kungl. Maj:t med anledning af Riksdagens anhållan i nådigt bref den 9 juni 1889 uppdragit åt sakkunnige män att utföra rörande förekomst, utsträckning och beskaffenhet af de vid Gellivare och i allmänhet inom Norrbotten befintliga *apatitlager* å kronojord, hvilka undersökningar, såvidt de omfatta arbeten inom länet, ställts under ledning af undertecknad, Landshöfding. Öfver de under år 1889 utförda arbetena har denna så kallade Apatitkommission afgifvit underdånig berättelse den 2 april 1890, hvilken till trycket befordrats och hvaraf bland annat inhemtas, att de af Riksdagen begärda undersökningarna icke på ett i alla hänseenden fullständigt sätt hunnit afslutas på den korta tiden af en sommar, hvarföre ett förslag till plan för arbetenas fortsättning tillstyrktes med följande länets egendomliga naturförhållanden berörande ord: »Härvid torde dock böra anmärkas, att enär Norrbotten till sin geologiska byggnad är ganska ofullständigt känt, och sålunda möjligt torde vara, att anledning till eftersökande af apatit kan förefinnas å flere ställen än de i samma plan antydda, en nöjaktig undersökning af länet med hänsigt till dess apatitgångar knappast kan under innevarande år medhinnas.

Fullbordandet af dessa arbeten torde emellertid lämpligast böra sättas i samband med en allmän, af staten anordnad geologisk undersökning. Inom detta län, som intager nära en fjerdedel af hela vårt lands yta, är nemligen staten sjelf den öfvervägande störste jordegaren; och att samma län är det på nyttiga mineral kanske rikaste, är redan känt, ehuru frågan om dessa förekomsters natur och värde icke öfverallt är utredd.

Dessutom erbjuder länet stora odlingsbara vidder i form af grunda myrar eller mossar, och inom en icke allt för aflägsen framtid synes den stora brist på kommunikationer, som hittills hämmande inverkat på utvecklingen i ekonomiskt hänseende, skola varda i väsentlig mån undanröjd. En utredning af de naturliga hjulpkällor för utveckling af detta vidsträckta områdes industri, hvilka kunna förefinnas, torde följaktligen af många skäl vara väl påkallad, och en sådan vunnas i flere hänseenden genom en allmän geologisk undersökning af dess berg- och jordarter, förutsatt att denna fullt ändamålsenligt anordnades med hänsyn till dels den ansenliga ytvidd, som skulle undersökas, dels ock de egendomligheter, som naturen i allmänhet härstädes förete».

Sedan Eders Kungl. Maj:t täckts förordna om undersökningens fortsättande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nämnda plan, hafva dessa arbeten oafbrutet fortgått, men ännu icke

hunnit afslutas, hvarför här endast några derunder gjorda iakttagelser af allmänna intresse ansetts böra anföras.

Hit höra i främsta rummet de af bergmästaren m. m. A. Sjögren gjorda rön i afseende på apatitens förekomst och brytvärdhet å dess äldsta fyndort Gellivare malmberg, om hvilka han i rapport den 15 december 1890 yttrar, att det genom årets arbeten kan anses vara ådagalagdt, att apatiten å malmberget åtminstone på ett visst område förefinnes till den mängd, att den kan med vinst tillgodogöras samt att den också är uthållig i fält och på djupet, hvadan utsigterna till fördelaktig brytning af apatit måste vid den då slutade undersökningen anses mångdubbelt större, än då arbetena för året upptogos.

Likaså har det blifvit ådagalagdt, dels att apatit förekommer i närgränsande bergshöjder samt å flere andra platser, ehuru dess brytvärdhet ännu icke derstädes utredts, dels att en gabbro, i hvilken man kan hafva anledning förmoda förekomst af apatitgångar, uppträder på många ställen inom länet till stor utsträckning, dels att det genom bergarternas antagna söndergrusning uppkomna krosstengruset, som enligt teorien aflagrats än såsom morän framför, än såsom bottengrus under istidens jöklar, inom vidsträckta arealer af länet innehåller en ovanligt hög halt af fosforsyra, likasom att de slammassor, hvaraf en del fjällsjöar utfyllas, åtminstone på några ställen och i vissa lager äro starkt bemängda med fosfat, som påtagligen härfluter från apatit.

Det af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande redan i den år 1861 afgifna femårsberättelsen antydd behöfvat af att genom vetenskaplig undersökning få utredt, huruvida den stora växtkraft, den norrbottniska jorden i förhållande till det nordliga läget besitter, må kunna härledas från förekomsten deri af apatit, som tillförts densamma från malmbergens förvittringar, kvarstår visserligen fortfarande oförändradt, då härtill erfordras ett ofantligt mycket större antal kvantitativa analyser öfver jordens fosforsyrehalt, än som ingått i Apatitkommissionens uppgift att utföra, men de upplysningar, som härom vunnits, hafva ställt frågan i klarare dager samt synes mana till fortsatta forskning i nämnda riktning.

Såväl genom öfvannämnda apatitundersökningar som genom andra geologiska öfversigtsresor har derjemte ökad insigt vunnits derom, att länet utom dess kända malmtillgångar hyser en stor rikedom på bergarter och mineral, hvilka tvifvelsutan förr eller senare skola få betydelse i industriell hänseende, såsom exempelvis värdefulla graniter, dioriter, marmorarter, skiffer, särskildt alunskiffer, täljsten, bryn- och slipsten med flere nyttiga produkter ur mineralriket, hvarjemte viktiga rön gjorts i afseende på de norrbottniska jöklarne, de enda af betydelse i riket, genom hvilkas närmare studium svaret torde kunna erhållas på den olösta frågan, huruvida landets klimat försämras eller mildras, en fråga hvars praktiska betydelse för länet och fäderneslandet ligger i öppen dag.

Äfven rörande länets moss- och myrmarker har kunskapen vidgats genom de undersökningar, som under de sist gångna åren verkstälts på bekostnad dels af staten, dels af hushållningssällskapet, dels af enskild person, fil. dr G. de Laval.

I nädigt bref den 26 juni 1890 har Eders Kungl. Maj:ts täckts förordna, att en förberedande undersökning, dels i geologiskt-agronomiskt, dels i ekonomiskt-botaniskt hänseende, borde inom vissa delar af länet företagas, dels för att studera dessa

trakter särskildt ur synpunkten af deras lämplighet för nybyggesanläggning såväl å krossgrusmarkerna som å myrarne och öfriga odlingsbara marker, dels för att undersöka de inom dessa trakter allmänast förekommande och mest värderade foderväxter samt utreda, under hvilka förhållanden den största afkastningen och bästa beskaffenheten hos desamma kunde erhållas. I förutnämnda hänseende, hvarom berättelse ingifvits, har meddelats, att så godt som alla undersökta moss- och myrmarker mellan Torneå och Kalix floddalar samt invid Gellivarebanan äro af beskaffenhet, att de genom utdikning kunna blifva antingen odlingsbara eller efter anordnande af öfversilning höbärande eller lemnade åt sig sjelfva förvandlade till skogbärande mark.

De af Hushållningssällskapet bekostade undersökningarne, hvilka omfattat mossar, belägna i närheten af nämnda jernväg, hafva såväl med afseende på de praktiska försöken som de kemiska analyserna lemnat enahanda resultat med de ofvannämnda.

Beträffande dessa mossmarkers värde såsom bränsle, har berättelse härom icke blifvit bekantgjord, men, enligt hvad af undersökningsförrättaren meddelats, ega de i allmänhet, der djupet är tillräckligt, stort värde och vidsträckt omfattning jemväl såsom brännrot af vanligen god, delvis utmärkt beskaffenhet.

Dessa undersökningar, som ännu endast hunnit omfatta spridda mindre delar af länets ofantliga myrmarker, företrädesvis belägna invid Luleå—Gellivarebanan, kunna visserligen icke anses tillräckliga för att derpå grunda ett allmänt omdöme om deras beskaffenhet, men då hittills anställda praktiska försök såväl som de kemiska analyserna alla lemnat enahanda gynsamma resultat, måste de vara förtjenta af så mycket större uppmärksamhet, som dessa mossmarker, hvilka tillföre ansetts värdelösa och skadliga, derigenom börjat framstå såsom en af länets sannolikt största naturrikedomar, hvilkas tillgodogörande skulle väsentligen omgestalta jordbruket och derigenom kraftigt påskynda länets utveckling.

I föregående femårsberättelse har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande underdånigst meddelat, att åtskilliga företeelser i länets fjälland synas bevisa, att *skogsgränsen* derstädes är stadd i tillbakagående samt att orsakerna härtill ännu icke äro fullständigt utredda. Sedan dess har såsom bihang till Domänstyrelsens underdåniga berättelse rörande skogsväsendet år 1885 offentliggjorts en afhandling »Om Norrbottens skogar» af C. G. Holmertz och T. Örtenblad, i hvilken bland annat frågan om skogsgränsen och skogen i dess närhet blifvit närmare behandlad. Med hänvisning till detta förtjenstfulla arbete tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande endast derur anföras, att undersökningsförrättarne, oafsedt andra omständigheter, som visa, att skogsgränsen fordom gått högre upp mot fjällen, äfven funnit direkta bevis för denna gräns tillbakavikande i åtskilliga floddalar öfver vissa bestämdt angifna sträckor, såsom att den exempelvis gått tillbaka vid Stora Luleåelf, hvarest tallgränsen enligt deras iakttagelser påtagligen flyttats ned 25 kilometer, att den i Tarradalen vid Qvickjock vikit tillbaka 5 kilometer och på samma sätt på flere ställen; och anse de orsaken härtill vara att söka i främsta rummet i landets sedan istiden pågående höjning, hvilken enligt de geologiska forskningarne anses uppgå till omkring 180 meter (600 fot), samt i andra rummet i oförsiktig afverkning invid skogsgränsen. Äfven björkskogen befinner sig i starkt tillbakagående, ehuru i mindre påfallande grad än barrträden.

Enligt befolkningens vittnesbörd är skogsgränsens förflyttning nedåt i mannaminne vida större än ofvan uppgifna mått. Till bevis såväl härför som för den försämring i klimatet, som anses vara en följd af eller, såsom mången ännu förmenar, en orsak till meranämnda tillbakavikande af skogen, hafva lapparne i de nordligaste socknarne vid de sammanträden, som under denna femårsperiod af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande med dem hållits, anfört, att snöfälten i fjälldalarna sommartiden alltmera utbreda sig öfver förut med full vegetation betäckt mark, hvarigenom dalgångarne blifva smalare och trängre, i samma mån »snöns och isens välde utsträckes nedåt», att vidare antalet af de fjällsjöar, hvilka sommartiden endast sällan eller ofullständigt blifva isfria, alltmera tilltager, samt att renbetet i dylika trakter i mannaminne blifvit så försämradt, att de icke kunna för samma renantal begagnas ens såsom flyttningsvägar, särdeles som tillgången på bränsle närmare riksgränsen under detta århundrade äfven känbart minskats. Tydligast framträder detta i Enontekis socken, hvarest så godt som ingen skogsåterväxt numera i ogynsamma lägen finnes och hvarest jordbruket anses hafva gått tillbaka och särskildt sädesodlingen upphört äfven der, hvarest vallarne omkring byarne utgöras af gamla åkrar, som för 50 år sedan besåddes. Vid urtappningen för några år sedan af en mindre sjö invid Karesuando kyrkoby befans dess hela botten betäckt af kullfallna furor af betydligt resligare växt och gröfre dimensioner än de, som i nuvarande skogsbestånd inom socknen finnas.

För utredande af dessa märkliga förhållanden i länets fjälltrakter har under perioden en skogsingenjör på Hushållningssällskapets requisition gjort öfversigtsresor inom de nordligaste socknarne i länet. Resultatet af denna undersökning, som i hufvudsak bestyrker det ofvan anförda, meddelas härnedan i sammanhang med berättelsen om länets skogsvård.

Motsatta, mera gynsamma iakttagelser rörande klimatet hafva deremot gjorts i länets kustland och södra skogsland, hvarest man fortfarande tror sig kunna konstatera en lycklig förmildring af klimatet, hvilken förmodas härleda sig bland annat af de omfattande utdikningarne af myr- och mossmarker.

Den sannolikt endast skenbara motsatsen emellan ofvan angifna erfarenhetsrön synes emellertid, såsom i vida kretsar återverkande på skogsvården och jordbruket, värd att följas med ökad uppmärksamhet och underkastas fortsatta vidsträcktare undersökningar, under hvilket antagande densamma härstädes ansetts förtjent af förnyadt omnämmande.

Arbetena på *länets ekonomiska kartverk* hafva under femårsperioden oafbrutet fortgått med en arbetspersonal af fyra kartografer. Topografiskt kartlagda under perioden äro Öfver-Torneå, Hietaniemi, Korpilombolo, Neder-Torneå, Karl Gustafs, större delen af Öfver-Luleå och Råneå socknar äfvensom den för afvittring afmätta delen af Arjepluogs socken. Revisions- och kompletteringsmätningar hafva dessutom blifvit utförda inom Qvickjocks kapell och Arjepluogs sockens fjälltrakter, i sammanhang hvarmed höjdbestämmingar med barometer egt rum. Derjemte hafva afvägningarne inom länets kustsocknar bragts till slut. Af det ekonomiska kartverkets fältarbeten återstå således endast terrängrekognoseringar inom Neder-Kalix, Råneå, Öfver-Luleå och Neder-Luleå socknar samt topografisk kartläggning af en mindre del af Piteå socken.

Förutom den på bekostnad af friherre S. G. Hermelin år 1791 från trycket utkomna kartan öfver Vesterbotten, finnes ingen annan, hela länet omfattande karta än den, som på föranstaltande och förlag af undertecknad, Landshöfding, utarbetats med ledning af Ekonomiska Karteverkets arbeten af kaptenen N. Selander och af trycket utkom år 1887 i skalan 1:500,000. Af Ekonomiska Karteverket finnas graverade och tryckta specialkartor, i skala 1:100,000, med beskrifningar öfver Piteå, Neder- och Öfver-Luleå, Råneå, Neder- och Öfver-Kalix, Neder-Torneå, Karl Gustafs, Hietaniemi, Öfver-Torneå samt Korpilombolo socknar, således öfver hela kustlandet med undantag af Pajala och Tarendö socknar, hvarest afvittringen ännu icke är helt och hållet afslutad.

Under utarbetande af Generalstabens topografiska afdelning är derjemte, jemväl med ledning af ofvanberörda arbeten, en topografisk-ekonomisk karta i skalan 1:200,000 i 41 blad, hvaraf 24 nu utkommit, omfattande länets ofvanom 66°30' nordlig bredd belägna del.

2. Invånare.

Länets *folkmängd* under åren 1886—1890 är uppförd uti bifogade **tabell 1**, dels enligt presterskapets uppgifter den 31 december hvarje år och dels efter mantalslängderna.

Enligt presterskapets uppgifter utgjorde folkmängden i länet den 31 december 1890 104,783, deraf i städerna 8,698, å landsbygden utom lappmarkerna 79,135 samt i de sistnämnda 16,950.

Vore denna befolkning jemnt fördelad på länets hela yta, så komme 99·6 invånare på hvarje kvadratnymil (=113·8 på gammal kvadratmil); fördelas densamma på länet nedanom odlingsgränsen blir siffran 201·6 på kvadratnymilen. I lappmarkerna komma 21·8 på kvadratnymilen eller lika många som vid 1885 års slut på gamla kvadratnymilen, i kustlandet 320·3. Afdrages ytan af vatten, hvilka i länet torde upptaga omkring 68 kvadratnymil, komma 106·5 personer på hvarje kvadratnymil

land. Befolkningstätheten är störst i Neder-Luleå med 868·8 personer på kvadratnymilen och minst i Arjepluog med 12 personer.

Den 31 december 1885 utgjorde folkmängden i länet 96,241 personer, deraf i städerna 7,191, å landsbygden utom lappmarkerna 74,207 och i de sistnämnda 14,843. Folkmängden har således under perioden ökat med 8,542 personer eller 8·88 procent, hvaraf i städerna 1,507 eller 20·96 procent, i lappmarkerna 2,107 eller 14·20 procent och å den öfriga landsbygden 4,928 eller 6·64 procent. Folkökningen inom länet utgjorde föregående period 6·04 procent, under perioden 1876—1880 8·88 procent, under perioden 1871—1875 9·60 procent samt under perioden 1866—1870 3·17 procent, motsvarande respektive 2·56, 4·16, 5·15 och 1·32 procent för hela riket.

Den årliga *folkökningen* under perioderna åskådliggöres fullständigare genom följande tablå:

År.	I städerna.	På landet.		Summa folkökning.
		I kustlandet.	I lappmarken.	
1886.....	64	383	224	671
1887.....	137	1,351	309	1,797
1888.....	885	1,018	478	2,381
1889.....	286	1,003	499	1,788
1890.....	135	1,173	597	1,905
Summa	1,507	4,028	2,107	8,542

eller i medeltal för år 1,708 personer, motsvarande 1,096 personer föregående femårsperiod och 1,460 personer under perioden 1876—1880.

Tillökningen utgör sålunda i medeltal 1.56 procent årligen, emot 1.20 procent årligen föregående period samt 1.42 procent under åren 1861—1880. Folkökningen i hela riket utgjorde föregående period i medeltal 0.51 procent.

Denna stora ökning, närmast jämförlig med den, som 1870-talet med dess synnerligen gynsamma träkonjunkturen visar, torde, hvad Luleå stad äfvensom Neder- och Öfver-Luleå samt Gellivare socknar beträffar, till hufvudsaklig del få tillskrivas den första jernvägsanläggningen inom länet, Luleå-Gellivarebanan, hvarmed arbetet började på allvar år 1887.

I hvad mån *inflyttningen* från utrikes ort och *utflyttningen* till utlandet inverkat på folkökningen, åskådliggöres af nedanstående tabell:

År.	Emigranter.		Immigranter.		Öfverskjutande antal emigranter.	
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
1886.....	181	114	31	25	150	89
1887.....	250	147	21	36	229	111
1888.....	145	112	32	21	113	91
1889.....	167	151	33	40	134	111
1890.....	209	150	35	32	174	118
Summa	952	674	152	154	800	520
Medeltal	1,626	1,320	306	306	1,320	1,320
	190	135	30	31	160	104

För hela perioden uppgick antalet emigranter till 1,626 och antalet immigranter till 306, således ett öfverskott af de förra utaf 1,320 personer. Föregående period utgjorde öfverskjutande antalet utflyttade 1,231 personer och perioden 1876—1880 endast 843. Sammanlagda antalet utflyttade under denna period understiger visserligen siffran för den föregående perioden med 51 personer, men denna minskning motväges vida af minskningen i antalet inflyttade, hvilket utgör för denna period 306 personer, mot 446 personer föregående period.

Af emigranterna hafva flyttat till och af immigranter hafva inkommit från:

	Emigranter.		Immigranter.	
	m.	qv.	m.	qv.
Norge.....	49	33	18	15
Finland.....	59	96	48	96
Nordamerika.....	803	533	82	41
Annat land.....	41	12	4	2
Summa	952	674	152	154.

Om någon utflyttning icke egt rum, skulle folkökningen under perioden uppgått till 10,168 personer, eller mera än 10.5 procent.

Liksom tillförene har öfvervägande delen af emigrantströmmen, eller 1,336 personer, varit rigtad till Nordamerika. Dernäst kommer Finland med 155 personer samt Norge med 82. Hvad särskildt utvandringen till Finland beträffar, torde ofvannämnda siffror till större delen representera till länet inflyttade finska undersåtar, hvilka härstädes blifvit kyrkoskrifne under deras mer eller mindre tillfälliga vistelse härstädes för erhållande af arbetsförtjenst, liksom siffran för de från Norge inflyttade torde så godt som uteslutande omfatta till hemorten återvändande svenskar, hvilka längre eller kortare tid uppehållit sig i Norge vid dervarande fiskerier. Bland de främmande länder, hvartill emigration ur länet under de senaste åren egt rum, må nämnas Nya Zeeland, hvarest 9 personer sökt sig nya hem. Anmärkningsvärdt är, att år 1888, som inom länet gaf jemförelsevis svag skörd, visar minsta emigrantantalet under perioden eller 257, då deremot åren 1887 och 1890 med bättre skördeförhållanden visa de högsta siffrorna eller 397 och 359.

Hvilka än orsakerna till utvandringen må hafva varit, så torde man dock af den för perioden minskade emigrantsiffran kunna draga den slutsatsen, att den allmänna värnpligten, hvilken under perioden något utsträckts, icke, såsom från en del håll uppgifvits, i någon mån verkat såsom en bidragande orsak till utvandringen från detta län.

Bland de inflyttade förtjena i synnerhet de från Finland den största uppmärksamhet, emedan deras inflyttning delvis är förenad med åtskilliga olägenheter af betänklig art. Största antalet inflyttade finnar utgöres af ungt folk, som vinner anställning vid trävaruindustrien eller såsom tjenare. Flertalet återvänder på senhösten för att i hemorten öfvervintra. En annan del kvarstannar under flere år, ofta för alltid, utan att anmäla sig till kyrko- eller mantalsskrifning och undgår sålunda ofta att någonstädes blifva längdförd samt påförd skatt till stat och kommun. Det sedliga tillståndet hos en del af denna lösa befolkning, som undandrager sig kyrklig vård, är icke alltid det bästa. Såsom naturligt är i en gränsprovins, består till och med en del af de invandrande af grannlandets sämsta element, som ibland utgör en verklig plåga för den ort, der de uppehålla sig. Ej sällan knyta de här i riket förtroliga förbindelser, hvilka, då de sakna för äktenskaps ingående nödiga hinderlöshetsbevis, i allmänhet stanna vid konkubinaten. Deras barn uppväxa, utan att kontroll kan af skolråden eller myndigheterna utöfvas deröfver, att de i skolåldern besöka folkskolan, hvarför deras uppfostran ofta blifver den allra sämsta. Af ett dylikt uppväxande släkte kunna påtagligen stora vådor för ordning och sedlighet uppstå. Antalet dylika inom länet kortare eller längre tider vistande finska undersåtar, som härstädes hvarken äro mantals- eller kyrkoskrifna, öfverstiger enligt den utredning, som häröfver kunnat verkställas, 1,600 och utgöres till tre fjerdelar af löst arbetsfolk, som under sommarmånaderna här i riket söker sig arbetsförtjenst och vid vinterns inbrott delvis återvänder till sitt hemland. De återstående äro hufvudsakligen anställda såsom tjenare i årstjenst.

Länets invånare bestå, såsom bekant, af tre *folkstammar*, nemligen förutom svenskar jemväl af finnar och lappar. För antalet af dessa redogör *tabell B* (sid. 7).

En jemförelse med förhållandena vid slutet af föregående femårsperiod utvisar, att lappmarkernas befolkning under åren 1886—1890 ökats med 14.20 procent. Denna ökning har visserligen hufvudsakligen egt rum i Gellivare lappmark genom den folkinströmning till dervarande malmberg, som föranleddes af jernvägsanläggningen; men en ökning, om ock i mindre skala, har äfven egt rum i de öfriga lappmarkerna, utom hvad lappska nationaliteten angår, hvilken med undantag af de två nordligaste lappmarkssocknarnes, Juckasjärvi och Enontekis, visar någon minskning. Svenska nationaliteten har ökats med omkring 18 procent, finnarna med 23.6 procent. Procenttalet för lapparnes minskning i antal utgör omkring 5 procent. Denna minskning åskådliggöres för Gellivare lappmark genom följande siffror, utvisande lapparne santal under hvart och ett af åren 1881—1890: 550, 548, 544, 545, 542, 346, 339, 330, 326 och 319. Den stora minskningen år 1886 för den lappska nationaliteten motsvaras af en ansenlig höjning i det för samma år uppgifna antalet finnar, bland hvilka man dock torde återfinna ej blott det öfverskjutande antalet lappar år 1885 utan äfven svenskar, hvilka utslutits uti uppgiften för år 1886, enligt hvilken antalet svenskar minskats från år 1885 till år 1886 med ej mindre än 200. Förhållandet är nemligen, såsom ock i föregående femårsberättelse antyddes, att bestämmandet af befolkningens ursprung ur den ena eller andra nationaliteten i vissa fall, särskildt vid blandade äktenskap, då hvarken individernas språk, lefnadssätt eller slägtnamn lemnar någon tillförlitlig ledning, möter synnerligen stora svårigheter, helst för tjänstemän, hvilka icke genom långvarig verksamhet inom församlingen förvärfvat sig nödig personkännedom; och häri ligger förklaringen till den i sjelfva verket endast skenbara minskningen.

Hvad särskildt vidkommer de egentliga nomaderna eller fjälllapparne, hvilka lefva uteslutande af rensköttsel, så är det ostridigt, att deras antal något minskats i alla lappmarker med undantag af de två nordligaste, dit kulturen, hvilken visar sig såsom deras dödsfiende, endast småningom banar sig väg.

En utredning från Gellivare visar, att antalet födde bland fjälllapparne under sista femårsperioden understeg antalet döde med i medeltal nära 2 procent, och detta ej i följd af någon

större dödlighet, utan till följd af låg nativitetsprocent. Orsaken till denna är, att ytterst få äktenskap numera lära ingås bland fjälllapparne, såsom exempel hvarpå vederbörande pastor anført, att år 1888 intet äktenskap bland dem ingicks, år 1889 fyra, af hvilka tre hittills välsignats med barn, hvaraf dock endast ett blifvit vid lif, samt år 1890 endast två äktenskap. Förhållandet mellan födde och döde är ungefär enahanda bland fjälllapparne i de öfriga församlingarne.

Länets i ofvannämnda tre folkstammar delade invånare äro jemväl skilda till språk, lefnadssätt och lynne. I den mån skolväsendet och samfärdsmedlen hinna utvecklas, skola emellertid dessa olikheter sannolikt mer och mer utplånas. Åtminstone torde de stora brister, som tillföre vidlådut skolan, och obefintligheten af brutna vägar inom länet hafva utgjort den förnämsta orsaken dertill, att de stora olikheterna kvarstått oförändrade intill den senaste tiden.

Då nu under den här ifrågavarande perioden icke blott länets vägväsende kraftigt utvecklats, utan dess viktigaste kommunikationsleder, nemligen jernvägsförbindelserna med det öfriga riket samt mellan öster- och vesterhafven — genom norra stambanans förlängning till Boden och Luleå—Ofotenbanan — blifvit beslutade och delvis påbörjade, skall efter dessa vägars fullbordande säkerligen en närmare sammansmältning af folkstammarne påskyndas, och måhända rätt snart, under gynsamma förhållanden, deras sinsemellan skiljaktiga egendomligheter komma att utplånas.

Med anledning såväl här af som af den omständigheten, att under perioden flere för befolkningen synnerligen viktiga lagar utfärdats eller för första gången under en hel period tillämpats, hvilka särskildt direkt återverka på *lappväsendet*, har det synts lämpligt att i denna berättelse meddela såväl en kort redogörelse för dessa lagars innehåll och verkan som äfven några spridda drag om dessa folkstammars ännu bestående olika egenskaper och lefnadsvilkor.

De ofvan åsyftade lagarne utgöras af den så kallade »renbeteslagen» eller »lagen angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige» af den 4 juni 1886; »lagen angående renmärken» af sistnämnda dag; samt »Hans Kejserliga Maj:ts nå-

Tab. B. Antal svensktalande i Norrbottens läns lappmarker samt antal finsktalande och lappar i Norrbottens län åren 1886—1890.

	Svensktalande.					Finsktalande.					L a p p a r.					Af lapparne voro nomader.				
	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Arvidsjaur ¹⁾	3,126	3,166	3,251	3,343	3,475	—	—	—	—	—	542	573	577	586	565	229	229	200	202	183
Arjeplog.....	1,146	1,203	1,252	1,298	1,368	—	—	—	—	—	387	399	399	405	403	308	318	316	317	314
Jockmock med Qvickjock.....	2,356	2,452	2,471	2,549	2,684	—	—	—	—	—	593	568	582	588	572	295	271	277	272	254
Gellivare.....	580	559	740	834	1,005	2,540	2,629	2,721	2,834	2,951	346	339	330	326	319	346	339	330	326	319
Juckasjärvi.....	24	24	30	31	31	1,496	1,540	1,550	1,582	1,601	589	588	600	609	624	?	?	?	?	604
Enontekis.....	18	16	16	16	16	382	381	384	398	390	942	939	951	954	942	906	902	915	918	906
Summa	7,250	7,420	7,760	8,071	8,579	4,418	4,550	4,655	4,814	4,942	3,399	3,406	3,439	3,468	3,425	—	—	—	—	2,580
Tillkommer finnar inom nedre landet: Torneå fögderis befolkning ²⁾						15,559	15,746	15,865	15,997	16,233										
Summa						19,977	20,296	20,520	20,811	21,175										

¹⁾ Nomadlapparne i Arvidsjaur representerade 40 familjer åren 1886 och 1887, 34 familjer åren 1888 och 1889 samt 30 familjer år 1890. — ²⁾ I denna summa ingå äfven de inom dessa socknar boende svenskarne, af hvilka dock flertalet talar finska.

diga kungörelse, innefattande stadganden angående svenska renhjordars färder öfver finskt område inom Enontekis från Sverige till Norge och derifrån tillbaka», gifven den 20 juni 1888; hvartill kommer den så kallade »internationela lapplagen» eller »kungl. förordningen rörande de lappar, som med sina renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge», af den 6 juni 1883, hvilken numera vid periodens slut varit tillämpad 7 år eller nära hälften af den tid af 15 år, hvarunder den förblifver gällande.

Genom den förstnämnde *renbeteslagen* hafva lapparne erhållit rättsligt skydd för begagnandet af renbetet samt af land och vatten till underhåll för sig och sina renhjordar icke blott inom de egentliga lappmarkerna och de för dem afsatta land inom Jemtlands län utan äfven i de trakter i öfrigt, hvilka de efter gammal sedvana hitintills hafva besökt. På enskildas egor, belägna nedom den så kallade odlingsgränsen, få dock lapparne utan vederbörande egares eller brukares samtycke endast uppehålla sig under månaderna oktober—april.

Häri genom har ett af de väsentligaste villkoren för möjligheten af den lappska folkstammens fortbestånd såsom nomader och renskötare blifvit fylldt på ett sätt, som för lapparne medfört stora fördelar, på samma gång det utgör ett bevis på humant tillmötesgående och välvilja från Sveriges folk mot den svaga kvarlevan af landets urinvånare. Under den tid af fyra år, hvarunder lagen tillämpats, har den icke gifvit anledning till nämnvärdt missnöje inom detta län, vare sig bland de bofaste eller lapparne. Inom de södra lappmarkerna hafva likväl klagomål och förslag till förändringar i lagen icke saknats. Endast i afseende på § 11 rörande skada å hö, som förvaras i hässjor eller stackar, samt § 17 rörande olofligt fällande eller misshandlande af lapparnes renar har äfven härstädes uttalats önskan derom, dels att, der hö icke förvaras i lador, borde egaren icke vara berättigad till ersättning för skada derå genom renar, dels att högre ansvar måtte stadgas för våld af nämnda beskaftenhet mot rendjur.

Liksom inom de sydliga lappmarkerna har det i Arvidsjaur slutligen klagats öfver renantalets ökande genom seden, att bofaste ega renar, som lapparne åt dem vårda, så kallade »sytnings- eller skötarerenar», samt uttalats, att till motverkande häraf föreskrift borde meddelas derom, att endast lappar finge tillgodogöra sig de rättigheter, lagen tillägger renskötseln, enär det icke kan anses rättvist, att en del jordegare genom lag åläggas skyldighet att tåla intrång i sin eganderätt, för att andre jordegare skola bereda sig inkomst genom idkande af renskötsel såsom binäring.

Lagen angifver emellertid vissa hjälpmedel, i fall inom någon ort trängsel och olägenhet genom renskötseln uppstår. Ökningen af renarnes antal beror för öfrigt hufvudsakligen af de klimatiska förhållandena och noggranheten af den vård, som kommer dem till del. Af mera underordnad betydelse härvid är deremot, om egarne till en hjord äro flere eller färre. Att en del af dem är bofast, torde icke kunna öka lapparnes nit i vården af renarne eller på annat sätt befrämja deras förökning — utan snarare motsatsen. Om än en minskning i renantalet kan för ett visst moment genom nedslagning af »skötarerenarne» vinnas, torde sådant icke hindra, att lapparnes egna hjordar derefter i gysamt fall åter uppnå sin förra storlek.

Äfven ur statsekonomisk synpunkt och med hänsyn till önskvärdheten af bibehållandet af den lappska stammen och dess

näringsfång, torde det böra anses fördelaktigare, att lappar, som ega obetydliga eller inga hjordar, få tillfälle att i fjällandet utöfva sitt näringsfång såsom vårdare af jemväl andras renar och derunder beredas möjlighet att förbättra sin ställning, än att de nedsjunka till fiskare- eller tiggarelappar.

Det föreslagna förbudet för andra än lappar att ega renar synes således, äfven om det vore möjligt att genomföra, icke inom detta län med visshet kunna leda till det dermed åsyftade ändamålet.

I den mån odlingen utvidgas och nya lägenheter och betesmarker högre upp mot fjällen intagas af den bofaste jordbrukaren, är det naturligt, att tvistigheterna emellan nomaden och den bofaste understundom kunna antaga natur af en kamp för tillvaron. Ökas samtidigt renarnes antal och minskas lapparnes ordentlighet vid vården om renarne, måste renskötseln menligt inverka på odlingen och framkalla åtgärder till dess skydd. Detta har i några trakter af länet varit fallet med skogslapparne, som intaga en sådan ställning midt emellan nomader och bofaste, att deras renskötsel i de flesta fall är skadlig för de båda sistnämnda. Men häremot lemnar lagen ett synnerligen kraftigt rättsmedel till skydd för de bofastes näring uti den i § 13 stadgade solidariska ansvarigheten för alla inom ett skadersättningsområde vistande lappar för derstädes föröfvade skador af renar. Detta rättsmedel, ehuru på sista tiden ifrågasatt, har emellertid ännu icke hunnit blifva tillämpadt inom detta län och, såvidt känt är, icke heller annorstädes.

Innan sådant skett, synes fullständig erfarenhet rörande lämpligheten och tillräckligheten för ändamålet af lagens hufvudgrunder icke kunna anses vunnen och ett upphäfvande af någon bland dessa sålunda icke heller ännu vara af omständigheterna påkalladt.

Vidkommande *lagen angående renmärken*, så har denna med stor tillfredsställelse emottagits i de två nordligaste lappmarkssocknarne Enontekis och Juckasjärvi, under det att missnöje dermed uttalats i länets sydliga lappmarker. Denna olika uppfattning härleder sig uteslutande från den olika tillämpning, lagen erhållit i lappmarkens uorra och södra tingslag. Förslaget till denna lag har utgått från Enontekis i följd af de missförhållanden, som i de nyssnämnda två nordligaste socknarne förut varit rådande. I dessa församlingar hade nemligen i början af förra årtiondet rentjufnaden tilltagit i sådan grad, att verklig fara var för handen för de ärliga lapparnes bestånd. Såsom det enklaste och mest inbringande sättet för stöldernas föröfvande användes förfalskning af renmärken. Tjufvarne hade åt sig inrättat ett flertal renmärken af sådan beskaftenhet, att snart sagdt hvilka märken som helst kunde förändras till tjufvarnes, då deremot alla ärliga lappar, såsom af ålder sed varit, endast begagnade ett märke, hvarmed de väl kommo till rätta.

För att råda bot mot detta tillstånd af nästan rättslöshet yrkade de ärliga lapparne vid med dem hållna sammanträden, att en sådan föreskrift borde meddelas, att ingen lapp eller familj skulle tillåtas använda mer än ett enda märke. Lapparnes framställning hade till påföljd, att, sedan vederbörande komiterade i renbetesfrågan dertill upprättat förslag och lapparne deröfver hörts, ifrågavarande lagförslag antogs och utfärdades samtidigt med renbeteslagen.

Lagens anda och mening liksom dess motiver synas visserligen tydligt angifva, att endast ett märke bör åt hvarje sär-

skild lapp fastställas, men vederbörande häradsrätter i lappmarkstingslagen hafva likväl omfattat fullständigt motsatta åsigt rörande lagens syfte i detta fall, i det häradsrätterna i Torneå domsaga tillämpat den tolkningen, att lagen endast medgifver ett märke åt hvarje lappfamilj, men häradsrätterna i öfriga lappmarkstingslag ansett, att så många som helst eller åtminstone ett godtyckligt stort antal märken måste på ansökan beviljas åt hvarje renegare.

Detta har haft till följd, att lagens ändamål förfelats i de sydliga lappmarkerna, hvilket torde tydligt framgå deraf, att under det i Enontekis socken med 80,000 renar faststälts 346 och i Juckasjärvi med 40,000 renar faststälts 306 renmärken, hafva deremot i Arvidsjaur med 12,000, i Arjeplog med 16,000, i Jockmock med 35,000 och i Gellivare med 45,000 renar faststälts respektive 2,027, 498, 878 och 844 renmärken.

I ett den 19 december 1890 afgifvet utlåtande öfver en af några personer i Lycksele framställd ansökan om sådan ändring i denna lag, att flere märken måtte åt hvarje renegare beviljas, hvilket af dervarande häradsrätt förvägrats, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förut i underdånighet uttalat sig öfver önskvärdheten af ett sådant förtydligande af lagen, att liknande missförhållanden, som nu i länets södra lappmarker införts, måtte kunna undanröjas.

Anledning till utfärdandet af den kejsrerliga kungörelsen rörande den s. k. *gränsspärningen mot Finland* är härstädes obekant. Såsom af den anförda benämningen framgår, innehåller kungörelsen förbud för svenska lappar att inkomma med sina renar på finskt område med undantag allenast för tvenne så kallade fjällvägar tvärs öfver den kil, Finland inskjuter mellan unionsländerna, hvilka vägar lapparne mot afgift få begagna under 5 dygn vår och höst, då de söka sig ned till de rikare betena vid norska kusten och då de derifrån på hösten återvända.

Det antal svenska lappar, som begagnat betet i en del af finska Enontekis vid sina flyttningar emellan de förenade rikena, ökades efter den finsk-norska gränsspärningen 1852, som icke omfattade de svenska lapparne, på det sätt att många nomader från Norge och Finland läto skattskrifva sig i svenska Enontekis och ansågos dermed enligt gammal sed blifva svenska undersåtar, för att derigenom fortfarande kunna få liksom förut ströfva om sommaren ned till norska kusterna, medan de om vintern oberoende af spärningen uppehölle sig på de finska eller svenska renbetesmarkerna. På sådant sätt, för att kunna såsom deras fäder vintertid vistas inom Finland, blefvo 36 norska lappfamiljer svenskar, oaktadt de icke afsågo att någonsin begagna sig af svenskt land. Härtill komma 28 lappfamiljer, som till största delen härstamma från finska lappar, hvilka vid fredslutet 1809 förblefvo svenskar. Dessa 64 familjer med omkring 10,000 renar drabbas hårdast af spärningen.

Den kejsrerliga kungörelsen hade under en lång följd af år föregåtts af upprepade klagomål och rapporter, som från en del af den finska kronobetjeningen vid gränsen ingåfvos till öfverordnade myndigheter rörande det olidliga intrång, som de svenska lapparne förmenades åstadkomma inom Finland. I medvetande om faran sökte en del af dessa lappar mer än till fullo ersätta de skador, som verkligen föröfvades. Likaså hafva sådana uti några fall med statsmedel guldits. Befolkningen inom finska Enontekis har, då den tillfrågats offentligt, såsom år 1863 vid häradsrätterna, samt sedermera vid kommunalstämmor, svarat,

att den icke önskade någon förändring, utan ville lefva med grannarna i fred och sämja såsom hittills.

Det har derföre inom orten antagits, att ofvannämnda polisrapporter föranledt den för befolkningen öfverraskande gränsspärningen, hvilkens tillkomst derjemte tillskrifvits andra orsaker än hänsynen till befolkningens önskingar och bästa.

Hvilken verklig grund denna föreställning kan ega, är naturligen obekant. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande kan emellertid, likasom flere gånger under denna frågas behandling tillförene skett, underdånigst anmäla, att enligt dess och befolkningens åsigt renskötseln i Enontekis är nödvändig såsom stöd åt det i dessa fjällbygder svaga jordbruket samt att förhållandet derstädes mellan de svenska lapparne och de finska, såväl nomader som bofaste, alltid varit godt och ständigt under senare tider förbättrats, särdeles sedan de svenska lapparne frivilligt börjat att för renbetet betala kommunalskatt till finska Enontekis, uppgående till omkring 600 mark årligen. Talrika bevis härpå föreligga, och äfven från rysk sida har gränsspärningens skadlighet för alla parterna erkänts. Såsom exempel härpå må anföras den ryske generalkonsuln D. N. Boucharows yttrande i ett arbete öfver en af honom år 1883 företagen resa genom finska lappmarken, hvari han behandlar orsakerna dertill, »att de svenska lapparne icke betraktas med alldeles ogynsamma ögon af de bofaste». »Man måste komma ihåg», säger han, »att de svenska nomadlapparne befinna sig inom området endast under vintern och att i följd af lokala förhållanden den bofasta befolkningen sjelf är intresserad äfven i de främmande nomadernas ankomst, emedan den med dem underhåller lifliga handelsförbindelser och emedan nomaderna äro oundgängliga för att åstadkomma den billiga, fördelaktiga och på längre afstånd enda möjliga kommunikationen medelst renar». Han erkänner vidare, att uppkomna tvister vanligen pläga uppgöras genom förlikningar, »dervid de bofaste mycket väl, stundom ända till öfverflöd», förstå att skaffa sig ersättning för de intrång de lida. Han förklarar derför, att den af många önskade gränsspärningen emot svenska renar »skulle blifva ett hårdt slag för den bofasta finska befolkningen» och »knappt motsvara någondera partens fördel». Å andra sidan anser han, att det ur myndigheternas och den allmänna ordningens synpunkt kan vara angeläget att få slut på ett tillstånd, som förleder befolkningen att taga sig rätt på egen hand och som förvillar begreppen om eganderätten.

I finska tidningar uppgafs i mars 1887, att härom pågående underhandlingar afbrutits, sedan frågan förklarats för en ren finsk fråga, hvilken såsom sådan skulle behandlas, en uppgift som också snart besannades.

Kungörelsens verkan blifver emellertid ödesdiger icke blott för dem, som direkt deraf träffas, utan ock medelbart för öfriga lappar och bofaste i båda grannländerna. Den bestämda straffpåföljden för lagens öfverträdelse är icke blott synnerligen sträng, utan jemväl för lapparne ruinerande. Den är hemtat från kejsrerliga brefvet den 11 april 1853 rörande spärningen af gränsen mot Norge och består i beslagtagande och försäljning för kronans räkning af en tiondedel af inom gränsen anträffade renhjordar, utom hvad som erfordras till betäckande af kostnad och skada, hvarvid bestämmes den tid, inom hvilken hjorden bör varda drifven tillbaka öfver gränsen, vid äfventyr att hjorden ånyo underkastas ytterligare konfiskation af en tiondedel o. s. v.

Den närmaste följden af gränsspärningen har varit, att utrymmet i svenska Enontekis blifvit för trångt, så att äfven med antagande af att alla lappar, som förut ständigt vintertiden uppehållit sig på finskt område, skulle flytta till Kautokeino och blifva norska undersåtar, minst 15,000 renar borde ur socknen utvisas. Till följd häraf hafva 13 lappfamiljer blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ålagde att vid förelagdt vite inom viss tid flytta till trakter i länets sydligare lappmarker.

För bland annat denna angelägenhet har Eders Kungl. Maj:ts från och med den 1 januari 1890 förordnat en lappfogde att leda och öfvervaka denna flyttning, förmedla tvistigheter mellan de bofaste och nomaderna samt stå Länsstyrelsen bi för att bringa reda och stadga i de nya förhållandena m. m.

De lappar, som ålagts flyttning, hafva dock hittills tredskats samt försutit eller öfverklagat de förelagda vitena, förebärande än verkliga, än föregifna skäl för omöjligheten att flytta, i följd hvaraf flyttningen icke under perioden hunnit genomföras.

Angående lagens verkningar i öfrigt under den korta tid, den tillämpats, torde det böra erkännas, att lapparne bemödat sig att på allt sätt afhålla sina renar från finskt område. Några svenska renhjortar hafva således icke efter kungörelsens utfärdande hittills derstädes anträffats. Förlopna renar, som följa sin instinkt och vana, hafva naturligtvis icke kunnat afhållas att åter uppsöka sina förr begagnade beten. Af sådana hafva, efter hvad känt är, omkring 40 tagits i beslag af den finska kronobetjeningen. De finska bofaste i nordliga delen af Enontekis uppgifvas vara högeligen bekymrade öfver den förändrade ställningen. De sakna nemligen de med lapparnes förra besök förbundna fördelarne, men lida så tillvida fortfarande möjligen någon skada af förlopna renar, hvilka ströfva efter de gamla flyttningvägarne, att renegarne, såsom långt aflägsna i grannlanden, ofta äro urståndsatta att fort kunna taga vård om djuren och ersätta skadorne.

Äfven lapparne beklaga, att de genom gränsspärningen blifvit kränkta i den rätt, som de enligt urminnes häfd och sedvana egt, endast till följd af deras betesmarkers politiska delning, hvarpå de icke kunnat hafva något inflytande. De vilja ännu icke ens tro, att någon verkligen vill undantränga dem såsom landets ursprungliga besittare från trakter, hvarest en jordbrukande befolkning icke kan ega bestånd utan stöd af renskötseln och der svenskar och finnar först på senare tider nedsatt sig, sedan de undanträngt dem från kusten. Med barnslig tillförsigt tro de ännu, att de närliggande staterna skola ega vilja och förmåga att skydda deras intressen och att understödja i stället för att skada deras folkstam, som särskildt står i nära förvandtskap med deras finska grannar.

Kungl. förordningen den 6 juni 1883 bestämmer närmare lapparnes rättigheter och skyldigheter vid deras flyttningar mellan de förenade konungarikena. De svenska lapparnes ställning i Norge har obestriddligen härigenom så till vida förbättrats, att deras renbetesrätt derstädes blifvit erkänd och bättre respekterad än förut, då denna rätt hvilade på kodicillen till gränstraktaten af den 7/18 oktober 1751 mellan Sverige och Danmark. De förr vanliga våldsamma sammanstötningarne mellan nomader och bofaste, hvilka urartade till nedskjutning af renar, hafva numera upphört och efterträds af fredligare förhållanden eller af strider med iakttagande af lagens former. I vissa trakter och efter vissa flyttningvägar erkänna till och med lapparne, att tvisterna

minskats och att ett tillmötesgående behandlingssätt kommit dem till del.

Å andra sidan har erfarenheten under den gångna perioden ådagalagt, att lapparne inom Norge ännu äro illa sedda gäster, mot hvilka lagens rättsmedel med synnerlig stränghet tidt och ofta anlitas. Rörande lagens verkan i allmänhet och i dess särskilda delar hafva årliga underdåniga berättelser afgifvits af lapparnes af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förordnade ombud inom Tromsö amt, hvartill Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande får underdånigst hänvisa.

Häraf såväl som af lapparnes klagan synes framgå, att bristerna i lagen äro i alla afseenden mindre väsentliga än bristerna i dess tillämpning, hvilken icke skänker lapparne det nödvändiga skydd, som med lagen afsetts. Särskildt hafva bestämmelserna om syn och värdering af skador, föröfvade af renar, visat sig för lapparne menliga derutinnan, att till värderingemän få användas den klagandes grannar, hvilka vanligen hysa samma föga vänliga känslor emot lapparne som den skadelidande, med hvilken de vanligen ofta byta roller, så att den, som ena gången är syneman, den andra gången är klagande och tvärtom, hvarigenom ett, om än omedvetet, gemensamt intresseförhållande skapas, hvarur en opartisk värdering af renskadorna icke alltid kan påräknas framgå. Likaså klagas, att lagen förblifvit en död bokstaf i afseende på dess bud om öppenhållandet af de gamla renvägarne, i händelse af behof genom statens föranstaltande, hvarpå såsom bevis anföres, att intet enda exempel förekommit derpå, att någon af de öfverallt talrika renvägar, som afstängts, blifvit på lapparnes klagan ånyo öppnad. Äfven föreskriften om klubbning af de bofastes hundar efterlefves ofullständigt. Största svårigheten möter likväl deri, att åstadkommandet af bevisning, exempelvis rörande renvägarnes ålder, grundlösheten af vissa klagomål öfver skadegörelse genom renar m. m., påtagligen är förenadt med stora svårigheter, men att, äfven om full bevisning genom vittnesmål af lappar förebringas, dessa icke synnerligen blifva beaktade, om en bofast söker försvaga bevisningen.

Huru stora de ersättningsbelopp äro, som af lapparne erlagts i Norge för skador af renar, kan icke uppgifvas, då många, möjligen de flesta skador guldits godvilligt efter förlikning utan syn och värdering. De skadeersättningar åter, som under perioden för samma ändamål genom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande till amtmannen i Tromsö amt utbetalats och som sålunda endast äro en del af totalbeloppet, uppgå till följande belopp: 178·38 kronor för år 1886, 1,622·12 kronor för år 1887, 1,168·46 kronor för år 1888, 1,068·82 kronor för år 1889 och 1,765·96 kronor för år 1890.

Det torde ej kunna förnekas, att lapparne rättvisligen böra tillakrifva sig sjelfva skulden till en del af dessa skador. De iakttaga nemligen icke alltid vare sig hemma eller i Norge den noggranna vård om hjordarne, som är nödvändig och möjlig, och de hafva sjelfva i några fall låtit komma sig till last våldsamma öfvergrepp, som gifvit ny näring åt den flerstades mot dem rådande oviljan.

Erfarenheten har härunder emellertid gifvit vid handen, att, äfven under den tid, lagen förblifver oförändradt gällande, väsentliga förbättringar i förhållandet mellan de bofaste och lapparne skulle kunna vinnas genom sådana åtgärder, som förhindra skadegörelse af renar, hvartill i främsta rummet hörer uppförandet af stängsel kring den odlade jorden samt slätter och sätrar,

öppnande af stängda renvägar, uppförandet af broar m. m. Men om sådana åtgärder planmessigt skulle kunna genomföras, torde det vara nödigt, både att grannländernas regeringar härom blifva eniga och att årliga anslag under några år härtill utverkas.

Af ofvanstående redögörelse rörande de nya lagarnes inverkan på länets nomader och deras renskötsel torde inhemtas, att de fördelar, som derigenom inom riket bereds dem, väsentligen motvägas af lapparnes delvis ändrade ställning i grannländerna.

Frågan, huruvida länets nomader skola under dessa förhållanden kunna fortleva och behålla sin näring, är synnerligen svår att besvara, särskildt med hänsyn dertill, att odlingen i norra delarne af båda de förenade rikena raskt utvecklas och särdeles i Norge utsträcks in mellan fjällen, samt att genom anläggning af vägar, särskildt Luleå—Ofotenbanan, fullständig kultur hastigt skall införas i en stor del af lappmarken, hvarigenom lapparnes betydelse såsom förmedlare af samfärdseln och varutransporten delvis upphör och renskötselns oförenlighet med ett mera utveckladt jordbruk bjertare framträder i form af bitter fiendskap med de bofaste, som ännu flerstädes erkänna lapparne som sina naturliga hjälpere och vänner.

Af den beröring med kulturen, hvari lapparne redan kommit, hafva deras barn vunnit en bättre uppfostran och större kunskaper än förut, men äfven såsom en naturlig följd häraf understundom afsmak för det sträfsamma nomadlivet och böjelse för bofast lefnadsätt, hvarigenom uppstått brist på krafter vid skötseln af renarne, hvilka jemväl genom tilltagande liknödhet vid vården af hjordarne å vissa trakter minskats, utsatta som de derigenom blifva för tjuftar och rofdjur. Nämda beröring har äfven delvis bland lapparne infört ett oordentligare lefnadsätt än tillföre samt omätligt bruk af kaffe och jemväl spritdrycker, som försvagat deras slägte derhän, att deras qvinnor numera ofta dö i barnsörd och de späda barnen i första lefnadsåren, medan deremot dessas ovanligt starka helsa förr kunnat anföras såsom bevis på stammens lifskraft och hårdighet.

Att med bestämdhet förutsäga lapparnes och renskötselns framtid i länet är icke möjligt jemväl derför, att lapparnes ombytliga lynne, fatalism och känslösa i sådant hänseende ofta trotsar hvarje beräkning. Lappens lynne utgör nemligen en egendomlig blandning af halftäm d vildhet, stor flygtighet och misstänksam skygghet, hvaröfver fjällnaturen och ödemarken bredt en djup skugga af melankoli.

Å andra sidan hafva länets lappar genom renbeteslagen erhållit ett så storartadt, för dem reserveradt område, uppgående till omkring en åttondel af hela rikets, att detsamma jemte öfrigt betesrätt erbjuder dem en rymlig fristad och jemväl med tråget arbete en nödortigt utkomst. Lapparne ega också i vissa afseenden en sållsynt smidighet att rätta sig efter omständigheterna och att besegra svårigheter i deras näring, hvilka synas öfvervinneliga. Då renskötseln i gynsamt fall är en lönande näring och nomadlivet, ehuru mödosamt, jemväl är förenadt med frihetens behag och stor omvexling, synas öfvervägande skäl häntyda derpå, att renskötseln i fjällen och med den äfven den lappska folkstammen såsom fjäll-lappar skall inom länet ega ett fortfarande tryggadt bestånd. Deremot är det både önskligt och sannolikt, att skogslapparne skola upphöra med sin renskötsel nedom odlingsgränsen samt öfvergå till bofaste eller fjäll-lappar. Äfven om det lappska folket såsom renegande upphör,

torde renskötseln, om än i minskad skala, ändock komma att, åtminstone i vissa delar af länets fjäll-land, fortfarande bedrivas, såsom redan nu lärer vara händelsen inom finska lappmarken, hvarest så kallade »renbolag» med intressenter i landets södra delar bildats.

Den finsktalande befolkningen inom länet har under perioden ökat i större proportion än de båda andra nationaliteter, hvaraf länets invånare derjemte bestå. Redan i följd häraf kan det finska språkets utbredning sägas hafva fortgått, utom det att detta språk fortfarande visat benägenhet att i gränsdistrikten sprida sig bland den svenska och lappska befolkningen. Den finsktalande befolkningen har nemligen inom lappmarken ökat från 3,998 personer den 31 december 1885 till 4,942 vid periodens slut, således med 944 personer eller med 23.6 procent, under det att svenskarne ökat med 18 procent och lapparne minskats med 5 procent. Den finsktalande befolkningens tillväxt under samma tid inom hela länet har utgjort 1,577 personer och deras hela antal uppgår vid periodens slut till 21,175.

Denna folkökning är emellertid, såsom förut angifvits, delvis en följd af oegentligheter vid fördelningen af befolkningen efter härkomsten, hvilket möter sådana svårigheter vid de blandade äktenskapen i flere led, att språket i allmänhet dervid måste blifva bestämmande, hvarigenom åter inträffat, att såväl den svenska som lappska nationaliteten i sjelfva verket fått lemna ett icke obetydligt tillskott till den finska, hvilken omständighet utgör ett påtagligt bevis på det finska språkets antydda benägenhet att mer och mer vinna mark på de öfrigas bekostnad.

Detta förhållande är så mycket märkligare, som en alltmera allmän önskan hos den finsktalande befolkningen jemväl under denna period gifvit sig tillkänna att låta barnen inhemta kändedom i svenska språket såväl genom dylik undervisnings införande i skolorna som genom att sända dem till uppfostran eller tjänst i de svenska socknarne. Genom skolrådets åtgärder har sådan undervisning mer och mer börjat i skolorna meddelas, flerstädes med oväntadt godt resultat, hvarjemte flere folkskolor med svenska till undervisningsspråk blifvit på statsverkets bekostnad inrättade, på sätt här nedan under sju afdelningen närmare meddelas. Här af har blifvit en följd, att personer mäktiga svenska språket oftare än förr påträffas inom Torneå fögderi, men deras fåtalighet i förening med den ännu ringa beröringen med den svenska befolkningen gör, att den förvärfvade kunskapen lätt glömmas, såsom enstaka fall till och med bland skollärare bevisat. På liknande sätt har den af ålder pågående inflyttningen af svenskar till detta fögderi spårlöst uppgått i den finska nationaliteten, likasom de betydande svenska kolonier, som under loppet af mer än två sekler härstädes vid grufvorna och bruken bildats af svenska bergverksarbetare.

På främjandet af svensk språkkunskap bland Torneådalens invånare skulle otvifvelaktigt kändedomen om ortens första odling och bebyggande samt de ursprungliga nybyggarnes nationalitet utöfva ett icke oväsentligt inflytande, enär det icke synes osannolikt, att denna befolkning till hufvudsaklig del eger svenskt ursprung, i hvilken händelse sträfvandet att inhemta kändedom om fäderneslandets språk borde hos samma befolkning än mera ökas och i öfrigt vinna större understöd, än som hittills kommit detsamma till del.

Rörande Torneådalens bebyggande, när och huru det börjats och fortgått, saknas emellertid, såvidt Eders Kungl. Maj:ts Be-

fallningshafvande har sig bekant, fullständig historisk belysning. Såväl ur ofvannämnda synpunkt som äfven för det stora intresse i kulturhistoriskt hänseende, frågan eger, vore en dylik utredning väl värd all den uppmärksamhet, som från den historiska forskningen kan komma densamma till del.

Svenska, lappska och finska namn förekomma blandade öfver hela Norrbotten, utom i dess sydliga del, hvarest de finska namnen saknas eller äro sällsynta, likasom de svenska namnen sällan förekomma i Torneådalen. Likväl finnas derstädes några svenska ortnamn, som äro särskildt betecknande såsom exempelvis Helsingbyn i Öfver-Torneå, omkring 7 mil från kusten, samt Torneå af det lappska torne och det svenska torn.

Enligt svenska historieskrifvare (Geijer) skulle bebyggandet af Norrbottens kust hafva börjats dels af norrman, hvilka vår- och sommartid lockades öfver fjällen af de rika laxfiskena, vid hvilka en och annan qvarstannade, dels af birkarlar eller svenska handelsbönder, hvilka besökte dessa trakter för handeln med nomaderna och medelbart befordrade den svenska bosättningen, som fortgick längs kusten, medan det gamla tillståndet, nemligen nomadlivet bland lappar och qvener med flere, länge bibehölls oförändradt i det inre landet. Först under 1300-talet börja historiska handlingar sprida ett något klarare ljus öfver kolonisationen. Redan år 1339 omtalas sålunda Piteå såsom eget pastorat med kapell i Luleå, samt Torneå likaledes såsom egen socken år 1403, hvarest den första biskopsvisitationen hölls år 1445. I den af Olaus Magnus lemnade intressanta skildringen af Torneå visas, att denna plats då var en af de förnämsta svenska handelsplatserna vid Bottenhafvet.

Enligt andra och särskildt en finsk historieskrifvare (Yrjö Koskinen) skulle deremot tavasterna först i norra Finland och Torneådalen hafva tagit fasta bostäder samt infört jordbruk. Men sedan det svenska väldet och kristendomen blifvit genom Birger Jarls korståg befästa bland tavasterna, skall en skara af dessa bemäktigat sig bland annat Norrlands kuststräckor och under namn af birkarlar underkufvat lapparne allt till Ishafvet och derefter bosatt sig i de intagna trakterna, tills utvandrande svenskar omkring år 1300 uppträdde i Österbotten och fördrefvo eller delvis sammansmälte med dessa finnar i Bottniska vikens kustland.

Åsigtorna om ifrågavarande kolonisation äro sålunda ännu skiftande och frågan om den finsktalande befolkningens ursprung oafgjord. Visst är deremot, att denna befolkning, som under tidernas lopp blifvit uppblandad genom inflyttning från båda de angränsande folkstammarna, är mycket lik sina svenska grannar till utseende och lynne.

Den s. k. finnen i Torneå fögderi är af medellängd, kortare än Kalix- och Råneåbon, men vanligen axelbred och satt. Han är såsom hans svensktalande granne blåögad och har ljusare eller mera ljusbrunt hår än denne; hans ansigte är dock i regeln bredare än svenskens. Till sitt lynne är han i hög grad flegmatisk, men då känslorna komma i rörelse, är han våldsam, oförskräckt och stridslysten. Han är till sin natur sluten och till det yttre ofta något fränstötande och misstänksam mot främlingen, men har man vunnit hans förtroende, är han trofast och pålitlig. Finnen är till ytterlighet konservativ, men han är ingalunda uti intellektuel begåfning sina svenska grannar underlägsen. Kommersiellt anlagd, är han i följd deraf icke alldeles fri från den egennyttan, som tillskrifves honom.

Ett utmärkande drag för norrbottningen i allmänhet och finnen i synnerhet är hans religiositet eller åtminstone djupa vördnad för religionen. Nutidens fritänkeri och samhälls- och sedlighetsomstörtande läror hafva ännu icke vunnit insteg i dessa bygder, der ännu i mångt hem en allvarlig kristendom råder. Inom Torneådalen har allt sedan 1840-talet en kraftig religiös väckelse genomgått alla dess församlingar och verkat en genomgripande sedlig förändring. Såsom allmänt omdöme torde man kunna gifva Torneådalens finska befolkning det vitsord, att den är ärlig, hvadan ock mycket sällan förekomma åtal för olofligt tillgrepp. En för alla synlig frukt af här ofvan nämnda religiösa väckelse är den nykterhet, som ända till de senare tiderna temligen allmänt varit rådande. En förändring till det sämre tyckes dock för närvarande pågå, hvilket anses vara en följd af de här och der förekommande lönkrögarnes förderbringande handtering. Lurendrejeri torde nog förekomma ganska allmänt, men de egentliga lurendrejarne äro dock vanligtvis finnar från grannlandet. Men här såsom i andra gränsoorter synes den allmänna uppfattningen dock vara den, att det icke är synnerligt orätt att till husbehof köpa sina förnödenheter på andra sidan gränsen och hitföra varan utan att erlägga tull, lika litet som tullbetjeningen har att vid sin tjänsteutföring påräkna någon synnerlig hjälp hos befolkningen.

Beträffande de ekonomiska förhållandena inom Torneådalen må följande anföras:

Under en tidigare period lefde befolkningen hufvudsakligen af jagt och fiske samt ladugårdens afkastning; åkerbruket var mycket primitivt, hvarför ock oblandadt bröd var en sällsynthet. Uti mjölet ingingo tillsatser af agnar, halm eller bark. Det oaktadt, fanns på den tiden icke så få jernförelsevis förmögna bönder, ty behofven voro små och man nöjde sig då med den mat och dryck, med de kläder och möbler, som kunde fås i hemmen. Nu deremot är mycket annorlunda. Jagten kan numera knappt nog betraktas såsom ett näringsfång, som lönar sig. Skärgårdsfisket och laxfisket i elfven lemna ännu en god afkastning, men har likväl icke numera den betydelse för befolkningens bergning öfver hufvud taget som förr. Deremot intager trävaruhandteringen en allt mera dominerande ställning. Stora summor hafva kommit in genom försäljning af skogsskiften, genom arbetsförtjenst vid skogskörslor, flottning o. s. v. Men tillbörlig sparsamhet har ej iakttagits. Till följd af näringsfrihetslagstiftningen har ett öfverflödigt stort antal landthandlande uppstått nästan öfverallt, och dessa hafva med krediten till bundsförvandt lockat befolkningen till onödiga utgifter för onyttigt kram och så småningom undergrävt dess ekonomiska ställning. Åkerbruket och jordens odling i allmänhet har visserligen, i synnerhet under det sista årtiondet, gått mycket framåt i de nedre socknarne ända till och med Öfver-Torneå, och äfven inom de nordligare tyckes man vakna upp till ansatser i denna riktning, men detta oaktadt synes skuldsättningen blifva allt större och emigrationen till Amerika vara i ständigt tilltagande. Det har gått derhän, att man numera endast med svårighet kan erhålla drängar af ortens egna barn och därför ofta måste begagna finska undersåtar till tjenare och arbetare.

Finnens lefnadssätt är icke öfverflödigt. Han äter visserligen fyra mål om dagen, men hans föda består endast af kornbröd, surmjölk, »pimä» och strömming eller annan salt fisk och någon gång kött, potatis och köttsoppa. Om söndagarne

bestås till frukost en och annan gång filmjolk och till middag kött och mjölkvälling. Smör kärnas visserligen flere gånger i veckan, men endast i förmögnare gårdar bjudes gårdsfolket på smörgås. Kaffe deremot konsumeras rätt mycket, i synnerhet i de nordligare församlingarne. Tobak, s. k. »ryska blader», har ock blifvit en förnödenhetsartikel. Finnen snusar deremot icke, han har vämjelse för att tugga snus, men är en passionerad rökare, som tänder sin pipa redan vid uppvaknandet på morgonen, och mången torde somna med densamma i munnen. Till och med nattetid, då han vaknar, och ibland under måltiderna måste han gärna draga några bloss. Och det är icke allenast bland den manliga befolkningen, som de passionerade rökarna allmänt förekomma; i de nordligare socknarne Pajala, Korpilombolo, Tärendö och lappsocknarne äro kvinnorna, särskildt de äldre, nästan lika mycket begifna derpå som männen.

Till skada för befolkningens bergning och hemslöjd hafva de billigare, men mindre hållbara fabriksstygerne allt mera undanträngt de hemväfda tygerne, hvilka visserligen äro gröfre, men mycket hållbarare än de förra. Ännu väfves väl i hemmen vadmal, bomullstyger och äfven yleschalar och bomullsdular, men då det hemväfda i regeln blir dyrare, användas för det mesta köpta tyger. Männens klädedrägt skiljer sig föga från de öfriga norrbottningarnes, möjligen äro s. k. finnpjexor med långa skaft, som dragas utanpå benkläderna och åtsnöras, allmännare än i öfriga Norrbotten. Samma är ock förhållandet med kvinnodrägten. Någon egentlig lyx torde icke kunna sägas utmärka finnarne i klädedrägten, men för vackra hästar och granna åkdon äro de mycket svaga. Likaså sätta de högt värde på öfverflödigt stora boningshus och iakttaga icke heller öfverallt tillbörlig landtlig anspråkslöshet med hänsyn till möbleringen. Bristande sparsamhet i nämnda hänseenden äfvensom ökade fordringar i allmänhet på bekvämlighet m. m. äro de orsaker, som undergräfat den ekonomiska lifskraften.

I det föregående nämndes, att den s. k. finnen i svenska Torneådalen är flegmatisk och till följd deraf trög och långsam. Dermed är dock icke sagdt, att han är lat; tvärtom är hans lif mycket sträfsamt och det fordras all den seghet och uthållighet, som finnes hos honom, för att han skall kunna bereda sig nödig bergning, i synnerhet i de nordligaste delarne af finnmarken. Hans arbetsdag börjar vanligen redan klockan 4 eller 5 på morgonen och slutar icke förr än klockan 8 à 9 på qvällen.

Hvarje lördagsafton är allmän och grundlig badning i s. k. »finnbadstuga».

Om söndagarne förrättas endast oundgängliga arbeten, för öfrigt besökas kyrkan och de enskilda andaktssammankomsterna ganska flitigt, hvarjemte derunder göras och mottagas besök. Söndagen begagnas ock af ungdomen som en förlustelsedag. Dansnöjen anses visserligen mångenstädes vara syndiga, hvarför ungdomen ofta har svårt att få danslokal, men under sådana förhållanden dansas i rior eller på landsvägsbroarne o. s. v. Bollkastning är också ett omtyckt nöje. Äfven marknaderna tyckas hafva blifvit vanliga och omtyckta förlustelsellfällen — kanske dock till skada både i ekonomiskt och sedligt hänseende.

Rörande länets svenska befolkning torde här i detta sammanhang böra meddelas, att den på det hela är af fördelaktigt utseende, om än den ej kan sägas utgöra en vacker ras. Den eger stark kroppsbyggnad af vanlig medellängd, är mera all-

mänt ljuslagd än mörk, med blå ögon vanligare än mörka. Den eger i hög grad det svenska lynnets utmärkande egenskaper, ett flegmatiskt lugn, fullt af hetsighet. Invånarne, af klimat och lefnadssätt härdade, fördraga oförsagdt mödor och äfven brist, om sådant påfordras, samt äro stolta och synnerligt ömtåliga om sin rätt och sitt oberoende.

Religiöst anlagda, visa många en icke ringa benägenhet för meditation på egen hand öfver vissa kyrkliga frågor, hvori nordbons tungsinta allvar afspeglar sig.

Lefnadssättet är i allmänhet enkelt. Födan består hufvudsakligen af mjölk, korn- och numera icke obetydligt rågmjöl, som användes i form af bröd, gröt och välling, samt potatis och vanligen strömming. Smör begagnas vanligen endast en gång om dagen vid middagsmåltiden, utom under slättern. Tätmjölk förekommer mera i de nordliga socknarne, som angränsa de finsktalande församlingarne, än i de mera sydligt belägna. Kött och fläsk kommer vanligen endast en gång i veckan, om söndagen, på bondens bord. Närmare hafskusten ingår fisk såsom en hufvudbeståndsdel i födan, då tillgång dertill utan kontant utgift förefinnes. Lax användes dock numera endast undantagsvis hos andra än sådana, som äro delegare i laxfisken. Torpare, som innehafva sina lägenheter på vissa år eller med full eganderätt, äro temligen likställda med bönderna i afseende på lefnadssätt och vanor, endast med den skilnad, att deras tid mer upptages af tillfälligt arbete på större afstand från hemmet.

Den lösa arbetarebefolkningen använder ungefär samma föda som den besutna allmogen. Deri ingår dock mindre mjölk, derest icke egna nötkreatur finnas. Amerikanskt fläsk förtäres deremot mera allmänt, och arbetaren har numera vant sig att använda rågmjöl, dels fin- och dels grofsiktadt, i stället för det hemväxta kornet. Användning af hvetemjöl har ock tilltagit. Visst är ock, att den förr vanliga seden att under svaga skördeår använda nödbrödsämnen icke sedan »stora missväxten 1867» kommit till användning. Kaffe begagnas allmänt af både den fasta och lösa befolkningen, delvis till öfverflöd. I lappmarken anses kaffeförbrukningen betydligt större än i kustlandet.

Den ordentlige bondens och arbetarens söckendag är en ihållande arbetsdag. Under brådeste slättertiden börjar dagsverket klockan 2 à 3 f. m. och fortgår till klockan 8 e. m. med endast en timmes hvilotid midt på dagen utom de korta måltidsrasterna, som äro fyra. Under skördetiden sker uppstigningen senast klockan 5 och under öfriga årstider mellan klockan 5 och 6 f. m. Qvällsvarden intages klockan 8 e. m., omedelbart hvar efter man går till hvila.

Befolkningens förströelser äro så godt som inga för de äldre, men ungdomen roar sig ofta med dans om lördags- och söndagsqvällarne. För läsning utom i fråga om andliga skrifter är hågen ännu ringa. Sockenbiblioteken blifva mindre flitigt anlidade. Deremot har tidningsläsning allt mer och mer blifvit befolkningens allmännaste förströelse och lektyr.

Den lösa befolkningen eller de så kallade backstugusittarne och inhysingarne utgöra fortfarande inom alla fögderier ett jemförelsevis allt för stort antal af länets invånare. De hafva i föregående berättelser uppskattats till omkring 30 procent af hela folkmängden, och detta tal torde de senare åren icke hafva förminskats. Dessa arbetare hafva sin utkomst af tillfälligt arbete vid trävaruindustriens många olika grenar, såsom afverkning, flottning, sågning m. m., byggnader af alla slag, väg-

arbeten och i mindre grad vid jordbruket. — Vid tryckta konjunkturer, då arbetstillfällena minskas eller upphöra, återfaller en del af dessa på jordbruksnäringen, för hvilken detta missförhållande utgör en fara. Det botemedel, som häremot anses verksamt, eller jordupplätelser i form af torp och jordafsöndringar, pågå visserligen i de södra socknarne, men i allt för ringa omfattning, och i länets norra del äro de ännu få och sällsynta af anledningar, som nedanför närmare angifvas under jordbruksafdelningen.

Mot *befolkningens sedlighet* i allmänhet kan såsom tillförene icke med fog allvarsamma anmärkningar göras. Sederna äro enkla, och gröfre brott jemförelsevis sällsynta och delvis begångna af personer från andra orter, såsom af nedanstående tab. C närmare angifves.

Anmärkningsvärdt härvid är dock, att föräldrar och husbönder ännu tillåta ungdomen i de socknar, der kyrkstugor finnas, att under vissa helger, som af denna orsak kallas *ungdomshelger*, på egen hand och utan sedlig tillsyn från de äldres sida uppehålla sig flere dygn på kyrkoplatserna. Detta härleder sig från den slappa uppfattningen rörande föräldrars pligter såsom uppfostrare, äfvensom från den urgamla och af församlingarnes storlek nödvändiggjorda seden att hafva egna hus och stallar vid kyrkorna samt att besöka dessa mangrant under vissa helger och att derunder qvarbo 3 å 4 dagar i kyrkstugorna. Enligt gammal häfd tillhöra somliga af dessa högtider församlingens äldre och andra dess yngre medlemmar. Högtiderna blifva derföre »gammeldomshelger» och »ungdomshelger», och det är denna omständighet, som är beklagensvärd. När alla de äldre finnas i kyrkorna, lefver ungdomen hemma utan

alla band och, när de gamla stanna hemma, kunna de yngre slå sig riktigt lösa i kyrkstugorna. Vilda uppträden hörde fordom till ordningen vid ungdomshelgerne, som utgjorde en fasa för kyrkoplatsernas fredliga invånare, ända till för 15 å 20 år sedan. Numera äro äfven dessa helger till det yttre i allmänhet fredade från gatubataljer, men lifvet i kyrkstugorna är icke desto mindre fortfarande anstötligt och högeligen förderfligt såsom gifvande anledning till slöseri, dryckenskap och lösaktighet, den senare uppmuntrande det s. k. »nattlöperiet» mellan ungdom af begge könen, eller den oseden att ogifta personer med föräldrars och husbondefolks medgifvande tillsammans tillbringa nätterna. Detta sätt att stifta förtrolig bekantskap säges i vidsträckta kretsar bland allmogen hafva vunnit sådan burskap, att det af mången anses såsom en ovilkorlig förutsättning för ett tillbörligt frieri. Botemedlet mot det oordentliga lifvet å kyrkoplatserna är bland annat att söka, såsom förut erinrats, i delning af de stora socknarne i sådana delar, att afstånden till kyrkorna varda rimligare än för närvarande, då behofvet af särskilda bostäder under kyrkobesöken kommer att upphöra.

Förtärandet af spritdrycker har fortfarande mer och mer aftagit, med undantag endast af hvad här ofvan anförts rörande Torneå fögderi, hvarest superiet och lönkrögeriet ånyo tyckas vilja tilltaga.

Lönkrögeriet inom andra delar af länet är så godt som utrotadt med endast få undantag, egentligen vid några marknadstillfällen i Lappmarken och vid vägarbeten m. m. Till detta lyckliga förhållande hafva nykterhetssällskapen genom sin nitiska verksamhet väsentligen bidragit. Men hufvudsakligen torde den andliga odlingens framsteg, befordrad genom skolorna, verkat

Tab. C. Uppgift från länsfängelset och kronohäkten inom länet på antalet brott och förseelser, för hvilka dömda straff blifvit verkställda under åren 1886—1890, samt brottens och straffens beskaffenhet m. m.

År.	Brott (urbota).								Förseelser, för hvilka böter blifvit dömda.				Summa brott och förseelser.	Straff.										Summa.	Yrke eller samhällsklass.										Summa.				
	Mord eller dröp.				Andra brott.				Olödig brännvinförsäljning.	Slagsverk.	Pylteri.	Straffarbete på viss tid öfver 2 år.		Straffarbete på mindre än 2 år.	Fångelse för böter.	Urhota fängelse.	Tvångsarbete.	Straffarbete i 2 år och derunder.	Ständpersoner.	Ländförelse och fattighjon.	Tjenstjon.	Inhyes och arbetsfolk.	Torpare.		Hemmesägare och åbor.	Gesäller och lärlingar.	Handlande och handverksmästare.	Läppar.											
	Mord eller dröp.	Barnamord.	Stöld och snatteri.	Förfalskning och bedrägeri.	Mishandel och annat våld mot person.	Ländförelse.	Andra brott.																																
1886.....	1	—	23	6	6	8	4	41	55	18	84	246	—	—	3	—	24	1	3	1	14	2	185	13	229	17	2	13	6	34	5	166	7	9	4	246			
1887.....	—	2	34	6	32	18	9	21	52	13	117	305	—	—	8	—	54	3	8	1	25	1	199	6	294	11	—	12	14	27	5	204	23	15	5	305			
1888.....	—	—	3	33	3	22	6	10	25	53	22	273	—	—	3	1	40	2	8	2	16	—	198	3	265	8	—	14	14	15	9	190	13	14	4	273			
1889.....	1	—	3	37	2	12	11	4	30	34	8	109	251	—	—	5	3	48	1	2	2	8	1	173	8	236	15	1	8	7	24	5	185	7	10	4	251		
1890.....	1	—	1	32	5	12	4	6	30	52	5	127	275	1	—	4	—	29	2	4	2	18	—	204	11	260	15	1	14	5	22	3	207	7	15	1	275		
Summa	3	3	7	159	22	84	47	33	147	246	60	533	1,350	1	—	23	4	195	9	25	8	81	4	959	41	1,284	66	4	61	46	122	27	952	57	63	18	1,350		
<i>Af dessa komma på:</i>																																							
Finska undersåtar.....	—	—	—	26	—	11	4	—	6	3	—	2	52	—	—	1	—	33	1	—	—	3	—	13	1	50	2	—	5	1	2	1	31	—	12	—	52		
Andra utlänningar.....	—	—	—	2	2	—	—	—	—	1	—	—	5	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	5		
Annat län tillhörande.....	—	—	—	21	—	22	24	12	—	9	—	19	107	—	—	1	—	40	—	12	—	23	—	31	—	107	—	—	3	9	—	—	81	1	13	—	107		
Summa	—	—	—	49	2	33	28	12	6	13	—	21	164	—	—	2	—	76	1	12	—	26	—	46	1	162	2	—	8	13	2	1	112	1	27	—	164		

till sådan intellektuel utveckling och hyfsning, att befolkningen numera anser bruket af rusdrycker sig ovärdigt och finner sig manad att understödja polismagten i dess sträfvan att utrota lönkrögeriet. Å landsbygden finnes rätt till utskänkning af spritdrycker endast i Luleå gamla stad, förbunden med gästgifveri. Försäljning af vin till förtäring på stället förekommer utom i städerna blott på ett ställe.

Den ekonomiska ställningen inom länet har under denna period icke förbättrats, utan måste anses något försämrad i jämförelse med förhållandena under det föregående decenniet, oaktadt skördarne varit öfvervägande goda. Skälen härtill äro ökade behof, lefnadsätt öfver tillgångarne, dyra arbetskostnader och låga jordbrukspriser samt måhända förnämligast den stora årliga amorteringsbördan, som hvilat på jorden för gäld till bankerna och främst till Norrlands hypoteksförening.

Enligt kronofogdarnes rapporter anses landthandeln och deraf föranledd lyx i klädedrägt m. m. vara en verksam anledning till försämringen.

Såsom i viss mån en mätare på det ekonomiska tillståndet i länet under femårsperioden meddelas följande uppgift på afdömda lagsökningsmål och det dervid utdömda beloppet:

År.	Antalet afgjorda mål angående lagsökning, deri betalningsskyldighet ålagts.			Sammanräknadt kapitalbelopp för hvilket ålagts betalningsskyldighet.		
	Hos öfverexekutor i länet.	Hos öfverexekutor i Luleå.	Summa.	Hos öfverexekutor i länet.	Hos öfverexekutor i Luleå.	Summa.
				Kronor.	Kronor.	Kronor.
1886.....	1,153	39	1,192	287,046 ⁵⁰	13,106 ⁵⁸	300,153 ⁰⁸
1887.....	1,186	44	1,230	678,881 ⁶²	6,584 ⁰⁸	685,465 ⁷⁰
1888.....	932	36	968	389,464 ⁷⁷	5,844 ²⁷	395,309 ⁰⁴
1889.....	1,060	66	1,126	251,946 ¹⁷	43,515 ⁴⁰	295,461 ⁵⁷
1890.....	822	62	884	161,711 ³²	23,612 ¹⁶	185,323 ⁴⁸
Summa	5,153	247	5,400	1,760,050 ³⁸	92,662 ⁴⁹	1,861,712 ⁸⁷
Eller i medeltal	—	—	1,080	—	—	372,342 ⁵⁷

Häraf visas, att utsökningsmålen ökats med i medeltal 305 mål eller med omkring 39 procent och det dervid utdömda beloppet till i medeltal något utöfver 372,342 kr., mot 197,464 kr. förra femårsperioden.

Af nedanstående tabell D öfver import och export af vissa njutningsmedel visas jemväl ökad spritförbrukning, hvilken ökning dock till största delen får tillskrifvas den tillströmning af jernvägsarbetare, som under åren 1888 och 1889 egde rum till Luleå—Ofotenbanan. Detta framgår nemligen af uppgifterna angående importen till Luleå, hvilken under de år, jernvägsarbetet mest pådrefs, utgjorde dubbelt mot föregående år.

Förbrukningen af kaffe och socker är fortfarande stadd i en jemn stigning, större än i andra delar af riket, med anledning af nomad-, fjäll- och skogslifvet. Den har utgjorts af 6·7 kg. kaffe och 7·76 kg. socker på hvarje invånare, mot respektive 5·86 kg. och 6·3 kg. under föregående period. Denna stora förbrukning af kaffe medför enligt provinsialläkarnes öfvertygelse sanitära olägenheter.

Äfven tobak förbrukas mycket och, enligt hvad ofvan rörande finnarne anförts, mera än hvad som är vare sig för kassan eller helsan nyttigt.

Beträffande de religionssektor, som för närvarande härstädes förekomma, har en af länets prester meddelat en redogörelse, med ledning af hvilken här må anföras följande, som är af intresse för bedömande af dessa sektors förhållande till stat och kyrka.

De religiösa strömningarne inom Norrbottens län äro för närvarande af nästan enahanda beskaffenhet som under föregående perioder. Förtjenta att här nämnas äro endast:

1. Den lutherska separatismen, som för några tiotal år sedan visade sig så hätsk mot statskyrkan. Denna rörelse synes nu vara på väg att lägga sig; den gifver åtminstone inga mera märkbara lifstecken ifrån sig. I den gamla hätskhetens ställe har trädtt en viss frisinthet, som oförbehållsamt erkänner, att en separering från den kyrkliga ordningen i våra dagar icke eger tillräckligt många och starka motiv. Icke få af dem, hvilka en gång voro rörelsens anhängare, hafva brutit med sina

Tab. D. Import till och export från Norrbottens län af vissa njutningsmedel åren 1886—1890.

År.	Kaffe.			Socker.			Snus och tobak.			Brännvin.			Rom, konjak, arrak, punsch och likörer.			Vin.		
	Import.	Export.	Öfverskjutande import.	Import.	Export.	Öfverskjutande import.	Import.	Export.	Öfverskjutande import.	Import.	Export.	Öfverskjutande import.	Import.	Export.	Öfverskjutande import.	Import.	Export.	Öfverskjutande import.
	Kilogram.			Kilogram.			Kilogram.			Hektoliter.			Hektoliter.			Hektoliter.		
1886.....	739,068	4,800	734,268	722,665	8,047	714,618	103,469	—	103,469	3,358	—	3,358	478 ⁶	5 ⁸	472 ⁸	528 ⁴	—	528 ⁴
1887.....	523,919	5,935	517,984	638,915	6,769	632,146	116,148	11,265	104,883	3,782 ⁵	—	3,782 ⁵	798	5 ⁷	792 ⁸	381 ⁵	1 ⁵	380
1888.....	859,904	85	859,819	864,283	383	863,900	155,239	5,022	150,217	5,582 ⁵	—	5,582 ⁵	483 ⁸	—	483 ⁸	1,383	1	1,382
1889.....	658,571	1,285	657,286	841,908	2,459	839,449	59,243	510	58,733	3,072 ⁶	—	3,072 ⁶	1,069	—	1,069	527	—	527
1890.....	612,971	525	612,446	867,917	240	867,677	106,383	—	106,383	4,367	—	4,367	1,158	—	1,158	618	—	618
Summa	3,394,423	12,630	3,381,803	3,935,688	17,893	3,917,795	540,482	16,797	523,685	20,162 ⁶	—	20,162 ⁶	4,007 ⁴	11 ⁵	3,995 ⁹	3,437 ⁹	2 ⁵	3,435 ⁴
Årligt medeltal	—	—	676,361	—	—	783,558	—	—	104,737	—	—	4,032 ⁵	—	—	799 ²	—	—	687 ¹

Anm. Årlig förbrukning för hvarje individ utgjorde under perioden 6·7 kg. kaffe, 7·76 kg. socker, 1·03 kg. snus och tobak, 3·9 liter brännvin, 0·79 liter rom, konjak, arrak, punsch och likörer samt 0·67 liter vin.

traditioner och afgjort ställt sig på kyrkans och presterskapets sida. De kvarvarande separatisterna äro dessutom söndrade i två sinsemellan fiendliga läger.

Separatisterna hålla således ännu sina privata gudstjänster, vid hvilka nattvardsfirande eger rum och de s. k. »gamla böckerna» uteslutande användas. Likväl ser man dem icke sällan såsom andäktige åhörare af kyrkans gudstjänster. Åtskilliga separatister vägra presterskapet all befattning med barn dop eller nöddops bekräftelse samt förneka sina barn konfirmationsundervisning, konfirmation och nattvardsgång i kyrkan, hvaremot andra i alla dessa afseenden ställa sig kyrklig ordning till efterrättelse, utan att likväl lemna separatismens leder. Då det icke med fog kan påstås, att separatisterna i mindre grad än kyrkans medlemmar erkänna nödvändigheten och förmånen af den allmänt medborgerliga bildning, folkskolan vill meddela, och då de slutligen i det hela taget äro laglydiga medborgare, som hvarken för det enskilda eller offentliga lifvet hylla några mot goda seder och sund moral stridande meningar, så får man hålla före, att separatismen, såsom folkrörelse betraktad, numera saknar betydelse.

En särskild svårighet möter separatisterna, då de begära kyrklig vigsel, hvartill de icke enligt nådiga förordningen af den 15 oktober 1880 äro berättigade, men som de ofta eftersträfvat med den ifver och märkliga inkonsequens, att de efter afslag på underdånig ansökan derom för detta ändamål understundom åter ingå i kyrkans gemenskap.

Slutligen bör erkännas, att separatisterna i följd af sin afgjorda lutheranism äro presterskapet till god hjälp mot sekteriska rörelser af hvarjehanda slag. Det har nemligen visat sig, att läror, som strida mot kyrkans konfession, icke förmått vinna insteg i trakter, hvarest separatismen angifver den religiösa tonen.

2. *Den læstadianska rörelsen* har från länets nordligaste kommuner utbredd sig ned till Gellivare inom lappmarken och Neder-Kalix inom kustlandet. Læstadianerna äro lika flitiga lutherläsare som de nyssnämnda separatisterna och förstå lika väl som de att på svenska kyrkan och hennes presterskap tilllämpa allt, hvad reformatorn uttalade mot sin tids romerska hierarki. Det oaktadt är læstadianismen en fullständig motsats till den gammallutherska separatismen. I motsats mot separatisterna hafva læstadianerna också aldrig dragit i betänkande, att vid dop, vigsel, konfirmation och kommunion anlita kyrkans tjänare. På læstadianska uppbyggelsemöten afhöras extemporerade föredrag lika gerna som föreläsningar utur Luthers och Læstadii skrifter, hvaremot dylika föredrag icke gerna förekomma bland separatisterna. Den betänkligaste af læstadianernas åsikter är deras uppfattning derom, att Kristus är församlingen. Följden häraf har naturligen blifvit den, att bikten inför församlingens representation anses såsom ett nödvändigt salighetsvilkor och absolutionen, meddelad af denna representation, såsom en ofelbar attest på frälsning. Till hvilka sedliga förirringar en dylik mening kan leda, är lätt att inse. I motsats mot separatisterna vilja læstadianerna än i dag gerna anse fullständig okunnighet såsom den bästa jordmånen för en sann gudsfruktan. I länets nordligaste lappsk-finska kommuner finnes också ett anmärkningsvärdt stort antal fullvuxna icke konfirmerade personer. Detta sorgliga faktum torde dock icke bero ensamt på læstadianismen; det härleder sig utan tvifvel i någon mån äfven

från kommunernas fattigdom, stora vidd och deraf föranledda brister i undervisningsväsendet. Synes separatismen vara på väg att dö, så bär deremot læstadianismen inom sig lifskrafter, hvilka tyckas lofva partiet tillvaro och utbredning. Rörelsen säges erhålla näring och stöd från Finland.

Emellertid måste det, sanningen likmätigt, framhållas, att læstadianerna numera icke äro samma slägte som förr. Deras »liikutuxia» eller stönande snyftningar, som ibland öfvergå till tjut i eller utan förening med krampaktiga svängningar och hoppningar, äro långt mindre krampartade och hemska, än de en gång varit. Vid den söndagliga gudstjensten i kyrkorna förmärker man numera i vanliga fall endast på de högljudda suckarne, att læstadianer äro närvarande. Bikten aktas väl ännu såsom ett nödvändigt vilkor för syndernas förlåtelse, men den behöfver numera icke afläggas offentligen inför församlingen, utan kan ske enskildt inför hennes ledare.

Læstadianismen eger för betraktaren ett icke ringa psykologiskt intresse. Om man undantager svedenborgianismen, som aldrig blef och aldrig kunde blifva en folkrörelse, är den derjemte, såvidt känt är, den enda sekt, som inom svenska kyrkan uppstått utan tillskyndelse från England eller Nordamerika.

3. *Baptismen*, hvilken för ett par tiotal år sedan bit importerades af kringresande dalkarlar, troligen emissarier från baptistförsamlingen Våmhus i Dalarne. Denna sekt har intill närvarande stund härstädes fört ett tynande lif, men synes nu göra kraftiga ansatser för att vinna fast fot och utbredning. Sina agitationer bedrifver den här på sitt vanliga, föga hänsynfulla sätt. I länets städer har den redan bildat små församlingar och inom åtskilliga af dess landskommuner har den skaffat sig bönehus i förhyrda lokaler. Sektens anhängare kunna af naturliga skäl emellertid ännu icke vara talrika inom länet.

Denna sekt utmärker sig ofta för sitt förakt för lag i tvenne jemväl ur borgerlig synpunkt beklagensvärda hänseenden. Det ena är det, att hvarken kyrklig eller borgerlig sanktion sökes för en mängd äktenskapsförbindelser, hvilka därför med all sin löslighet hota att blifva endast mer eller mindre långvariga konkubinater. Det andra är det, att en hel hop barn och ungdom växer upp nära nog utan all undervisning.

4. *Waldenströmiismen*, som här och der i länet bildat några s. k. friförsamlingar, hvilka äro att betrakta såsom afläggas af det af Waldenström, Ekman m. fl. bildade Svenska missionsförbundet.

5. *Helgenismen*, en rörelse som i andra delar af landet bär andra namn och som här visade sig i sammanhang med jernvägsanläggningen Luleå—Gellivare. Det s. k. »Helgelseförbundet» i Örebrotrakten hitsände nemligen för några år sedan ett par »evangelister», hvilka skulle »evangelisera» jernvägsarbetarne. Emellertid fann man detta arbetsfält alltför otacksamt. Man vände sig nemligen ganska snart mot den bofasta befolkningen i de kommuner, genom hvilka jernvägen går fram. Med sålunda utvidgad verksamhetsområde blef det nödvändigt, att »evangelisternas» antal också ökades, hvilket skett, ehuru deras evangeliserande med sång, strängospel och föredrag hitills medfört ringa verkan.

6. *Frälsningsarmén*, som i städerna Luleå och Piteå förhyrt lokaler, i hvilka man »gifver eld» mot stora skaror nyfikna och från hvilka »bykrig» försökas i en och annan landsby. Salvationisterna helsades vid sin ankomst med glädje af bap-

tisterna, hvilka öppet hafva uttalat den afsigten att i sin kyrkas gemenskap emottaga de personer, hvilka blifva blesserade af »Jesus-kulor» och »halleluja-hugg». Såvidt känt är, har armén inom länet ännu icke gjort andra verkliga »eröfringar» än de få »soldater», den vunnit i städerna.

Då åtskilliga af ofvanberörda sekter föra en tynande tillvaro och andra inom orten äro nya och därför ännu icke rot-

fasta, så torde det allmänna omdömet kunna med fog fällas, att länets befolkning är kyrkligt sinnad. Den sunda och på många ställen nitiska verksamhet, kyrkans tjänare utveckla, uppbäres också öfverallt af allmänhetens förtroende och bifall, hvarom stora åhörarskaror i kyrkorna utgöra ett glädjande och ofördybart vittnesbörd.

3. Näringar.

A) **Jordbruket.** Såsom inledning till redogörelsen för de framsteg och förändringar, hvilka i denna länets viktigaste hufvudnäring försiggått under femårsperioden, torde det vara på sin plats att här, likasom det skett i föregående berättelser, inrymma en kort öfversigt af de under perioden rådande allmänna väderleksförhållandena, såsom utgörande väsentliga orsaker till såväl nämnda framsteg som till de erhållna skördarnes beskaffenhet.

1886 års vinter var utmärkt för tidig och stark köld. Efter midten af oktober 1885 tillfrös marken hårdt och täcktes af snö, som från nyåret ständigt ökades af rik nederbörd. Tidigt i april inträffade stark värme, som medförde ovanligt höga vårflöden. Vårbruket började första dagarna af maj. Efter kylig väderlek i början af juni inträdde full sommarvärme den 12 juni, hvilken oafbrutet fortfor intill senhösten med rik och vexlande nederbörd, hvilken gjorde sommaren till en af de för växtligheten gynsammaste, som i mannaminne inträffat i länet. Den första frostnatten inom skogslandet infann sig först den 6 oktober, men i kustlandet bibehöll sig flerstädes blomgrupperna ofrusna den 1 november, och ovanligt mild väderlek herskade allt till årets slut.

Skörden af säd och rotfrukter utföll synnerligen god och af hö på odlad jord dels god dels riklig samt från naturlig äng i allmänhet öfver medelmåttan, men delvis skadad af öfversvämning.

I sin helhet bedömd, ansågs skörden böra betecknas såsom »synnerligen god».

1887 års tre första månader voro utmärkta af mild temperatur, ringa nederbörd och öppet haf utanför skärgården. Värmen återvände tidigt i april, med säningstid i midten af maj för kustlandet. Oafbruten torka, som hotade all växtlighet med förstörelse, efterträddes den 7 juli af en så rik nederbörd, att den viaserligen medförde en lofvande utveckling af grödan, men samtidigt så omfattande öfversvämningar, att ängarne allmänt icke kunde skördas. Skörden skonades från frost, som dock tidigt hindrade odlingsarbetet. Snö föll 1 oktober och full vinter inträdde 15 november, hvarefter stark köld och svag nederbörd allt till årets slut förorsakade djup käl.

Skörden af säd utföll medelmåttig, af potatis medelmåttig, af hö från odlad jord fullt medelmåttig samt från naturlig äng och myr nära medelmåttig, men så förstörd af vattenflöde och nederbörd, att den flerstädes motsvarade missväxt. Skörden betecknades därför såsom »ej obetydligt under medelmåttan».

1888 års vinter ansågs såsom en af de kallaste under de senare decennierna samt en af de rikaste på nederbörd och yrväder under årets första månader. Snön smälte dock jemförelsevis tidigt, men våren kom likväl sent och var kall och torr,

så att växtligheten ännu icke kommit sig för vid midsommar. Den ringa sommarvärmen i juli efterträddes af tidiga höstfroster och rik nederbörd. Vintern inträdde redan i början af oktober med snö på den lätt tillfrusna marken. Ofullständigt matad, blef säden till stor del skadad af frost, och höskörden utföll till mängd och beskaffenhet under medelmåttan. Allmänna omdömet om skörden var, att den utföllit »långt under medelmåttan».

1889 års vinter var snörik, med jemn och måttlig kyla. Genom plötsligt omslag i väderleken smälte snömassorna hastigt i senare delen af april, och säningstiden inföll under senare delen af maj. Äfven sommarvärmen, åtföljd af den under senare delen af våren vanliga torkan, gjorde tidigt sitt inträde med väckta förhoppningar och bekymmer rörande skörden, som likväl genom god nederbörd i midten af juli och gynsamt bergningsväder blef god samt fullkomligt oberörd af frost inom hela länet. Hösten var blid långt in i november och tillät odlingsarbeten till midten af denna månad.

Skörden af säd lemnade en afkastning öfver medelmåttan. Höskörden blef från odlad jord medelmåttig och från ängarne god. Skörden i sin helhet betecknades såsom »öfver medelmåttan».

1890 års vinter egde normal väderlek och nederbörd. Våren kom tidig och varm. Under förra hälften och midten af maj kunde sädden företagas under gynsamma förhållanden, men den påföljande sommarvärmen var åter förenad med torka, som dock efterträddes af tillräcklig nederbörd i början af juli, i följd hvaraf en god skörd kunde under gynsamma förhållanden inhöstas, oberörd af frosten, som först mot årets slut på allvar återtog sitt sedan våren förlorade herravälde.

Skörden af säd blef god, af hö från odlad jord jemväl god, der den icke skadats af gräsmask, men från naturlig äng delvis förstörd af öfversvämning, samt af potatis under medelmåttan. Året ansågs af många såsom det bästa under femårsperioden och till och med under flere decennier, men äfven om så icke varit förhållandet, täflar det i godhet med 1886 års skörd, hvarom samma omdöme med större skäl torde kunna fällas. I sin helhet bedömd betecknades skörden såsom »öfver hufvud god».

Af femårsperiodens skördar hafva således tvenne utfallit under medelmåttan och trenne öfver medelmåttan, deribland tvenne varit goda och af dessa en synnerligen god.

På sätt i de två närmast föregående femårsberättelserna blifvit antydt, har jordbruksnäringen inom länet jemväl under den här ifrågavarande perioden befunnit sig i ett öfvergångsskede, hvarunder berömvärda ansatser fortfarande gjorts för att genom förbättrad brukningsätt och ökade odlingar föra jordbruket framåt från

dess delvis ännu primitiva ståndpunkt till den utveckling, hvaraf länets modernäring är mäktig. Dessa försök hafva likväl icke kunnat medföra så hastigt märkbara förändringar, som önskligt varit. Ett ombyte af brukningsätt inom ett så stort och olikartadt område som länets är förvisso ingen lättvunnen åtgärd ens för en mansålders trägna arbete. Stora förarbeten krävas tydligen härför, hvilka endast efterhand och ofta endast i stor omfattning kunna genomföras. Då de härför nödiga kostnaderna delvis måste utgöras af nybyggare, hvilka ännu icke kunna från sin jord hemta hela sitt behof af lifsförnödenheter, utan äro hänvisade att genom biförtjenster fylla bristen i lefnadsmedlen, torde det vara uppenbart, att uppodlingen och systemförändringen icke hastigt kan låta sig genomföras.

Ett af de första villkoren för genomförandet af nödiga förbättringar i länets utvecklade jordbruk är obestriddigen, att jordbrukarens insigt vidgas derhän, att han klart uppfattar målet och fast tror på medlen för dess vinnande, så att hans sträfvan, om än svaga, likväl alltid gå i den rätta riktningen. De sistförflutna, i öfvervägande grad gynsamma årens skördar hafva varit synnerligen egnade att bibringa jordbrukaren nyttiga lärdomar och helsosamma väckelser i berörda hänseende. Att äfven dessa lärdomar af honom beaktats och föranledt omfattande arbeten på en kraftig utveckling, torde framgå af åtskilliga omständigheter, hvilka Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillåter sig att till belysande af näringens ståndpunkt här nedan i korthet underdånigst beröra.

Ehuru väderleken under fyra af de gångna åren varit för växtligheten i öfvervägande grad gynsam, hafva de derunder inhöstade skördarnes ojemnhet varit starkt i ögonen fallande. Orsaken härtill har icke ensamt kunnat härledas från de vexlingar, som alltid äro oskiljaktiga från ett jordbruk, särdeles i ett så högnordiskt klimat som länets, utan måste sökas i den extensiva skötsel, som ännu härstädes kommer jorden till del. Denna åter har sin yttersta grund i den rika förekomsten af naturliga ängar och myrslätter, hvarifrån jordbrukaren af ålder varit van att utan annat odlingsarbete än rödjning hemta det för kreaturen behöfliga höförrådet under den minst sju månader långa stallfodringen. Dessa ängars bördighet har länge varit i aftagande. Men nämnda beqväma vana har likväl varit så mycket svårare att öfvergifva, som samma ängar ännu under synnerligen gynsamma omständigheter gifva goda skördar, hvilka likväl numera, äfven om de utfölle lika ymnigt som fordom, skulle blifva otillräckliga för den ökade kreatursstocken.

Anledningen till ängarnes aftagande bördighet, hvilken betingas af deras öfversilning af vårflodens befruktande vatten, är i föregående underdåniga berättelse utförligt afhandlad och kan i korthet angifvas vara den ständigt ökade höjdskilnaden, som uppstår mellan ängarnes yta och vattendragens flodbäddar i följd af deras naturliga utskärning och fördjupning, som hindrar vattnet att öfver bräddarne öfversila vidliggande mark. För att någorlunda jemna skördar skola från dylika ängar kunna inhöstas, erfordras så gynsamt afpassade vexlingar i de olika årstidernas nederbörd, att sådana förhållanden endast undantagsvis kunna inträffa. Det är nemligen för en god skörd icke tillräckligt, att våren blifver tidig och varm. Den måste jemväl vara rik på nederbörd, enär endast ymnigt regn kan i tid lossa dessa ängars käle och på dem framkalla växtligheten. Blifver derefter sommaren rik både på värme och nederbörd, således

gynsam för all annan äring, hotas dock ängarne vanligen af öfversvämning, hvilken skadar skörden och ibland helt och hållet hindrar dess bergning. Äfven under så gynsamma väderlekförhållanden som den sista femårsperiodens hafva ängarne ändock omvexlande lidit af för mycken eller för liten fuktighet samt gifvit ojemna skördar, hvaraf tydligare än måhända någonsin tillförene ådagalagts, att länets foderskördar, så länge de hufvudsakligen hemtas från naturliga, vanligen icke öfversilade eller afdikade ängar alltid måste blifva osäkra och ofta delvis felslagna.

Detta är så mycket menligare, som en liknande erfarenhet, om än af andra orsaker, under samma tid vunnit ytterligare bekräftelse af höskördarne från de inom länet vanliga gamla lindorna, hvilka ofta bibehållas såsom höbärande vallar under 15 till 25 år utan att vändas och hvilka icke ens under så ovanligt gynsamma år som flere af de sist förflutna visat sig kunna lemna en tillfredsställande äring. Att ändock årliga skördar, om än oftast svaga, kunna från så behandlad jord frambringas, måste med fog väcka förvåning och mången sakkunnig jordbrukare från andra orter har häri velat se antingen ett bevis på en förunderlig alstringskraft hos den norrbottniska jorden, sannolikt framkallad af rikare apatitblandning än i annan mark, eller ock en ännu outhärdad verkan af det ständiga sommarljuset.

Den fara, som ofvannämnde osäkerhet hos länets höskördar medför för kreatursstockens bestånd och jemna tillväxt, ökas ytterligare i följd af den ännu temligen allmänna seden att vid höskörden först afberga de aflägsna ängarne och slätterlanden, innan lindornas skörd företages, i syfte att derigenom undvika risken att vid rikare nederbörd få ängarne öfversvämmade. Härigenom förlorar nemligen den värdefullaste hötillgången sitt mesta fodervärde och jordegaren utsättes för faran af foderbrist äfven under de år, lindornas skörd är rik, men ängarnes felsår.

Inför ofvan skildrade, år ifrån år allt tydligare framträdande företeelser har den omtänksamme jordbrukaren icke kunnat undgå att finna den bjudande nödvändigheten deraf, att ersättning snart måste beredas för ängarnes minskade bördighet liksom ökad säkerhet mot skördarnes tilltagande ojemnhet. Denna insigt har också förmått en stor del af länets jordbrukare, som dertill egt medel, att med kraft börja arbetet såväl på nya odlingar, hufvudsakligen af utväxta ängar och myrar, för att kunna hemta en större del af foderbehovet från odlade vallar, som äfven på bevattning och afdikning af ängarne. En öfverallt inom länet framträdande ifver för odlingar, en förr icke vanlig förtröstan på det nordliga jordbrukets förmåga att väl löna odlarens möda och en allmän sträfvan att öfvergå till ett intensivare brukningsätt hafva blifvit den värdefulla frukten af de senare årens erfarenhet.

Äfven det enda af ifrågavarande år, hvilket lemnat en till missväxt gränsande skörd, eller det som intager midten i årsperioden, har varit egnadt att gifva kraftiga maningar i ofvannämnda riktning. En så knapp skörd torde icke sedan nödåret 1867 hafva inom länet inbergats. Långvarig torka efterträddes derunder af ihållande nederbörd. Kyliga stormar under hela växttiden medförde tidig frost, som träffade en betydlig del af den ofullständigt matade säden. Att denna skörd ändock utföll vida bättre än nämnda missväxtårs, har antagits med all sannolikhet hafva sin väsentligaste grund i de förbättringar i jordens afdikning och skötsel, som under den förflutna tiden allt

mer och mer införts. Så ofullständiga och otillräckliga dessa åtgärder varit, hafva de likväl visat förvånande verkningar på frostländighetens minskande och på skördarnes ökande. Man har af den förvärfvade erfarenheten vunnit ytterligare uppmuntran att fortsätta med afdikningsarbetena å såväl åker som äng, och förhoppningarna om att än mera kunna förmildra och en gång möjligen förekomma missväxter af mera omfattande art hafva vunnit i styrka.

Ehuru åkerjordens brukningsätt ännu måste erkännas vara ensäde af korn såsom det allmänast förekommande, så har dock under senare tider det koppelbruk allt vidare spridt sig, hvilket förr allmänt förekom och ännu delvis bibehålles i kustlandet och hvilket kan anses utgöra en öfvergångsform mellan ensädet och det ordnade vaxelbruket. Växtföljden i detta koppelbruk är ordnad på det sätt, att jorden efter upplöjning eller nyodling starkt gödslas och besås under 2 å 3 år med korn, någon gång omvexlande med en potatisskörd, hvarefter den säs igen eller vanligast får valla sig sjelf för att i 15 till 25 år bära gräs, hvarefter samma omlopp förnyas. I kustlandets socknar, särdeles i Piteå och Luleå socknar, hvarest odling af råg länge sedan införts och hafren på senaste tiden blifvit mera allmän, användes delvis ett mera utveckladt vaxelbruk, omfattande, utom gräs under 5 å 7 år, säden af hafre, korn, potatis och råg med föregående träda, hvilken jemväl understundom användes första året efter vallens plöjning.

En bland de vanliga följderna af ensädesbruket är den så kallade åkersjukan, som under lång tid härjat i länets nordligaste del och derifrån utbredt sig till några af grannsocknarne. Denna sjukdom, som omnämns i föregående femårsberättelser, anses härröra af en mikroskopisk svamp, som angriper kornets rötter, hvarigenom den vanligen frodigt uppkomna kornbrodden småningom aftynar och skjuter förkrympta ax på svag och gles halm, som omgifves af tätt ogräs. Man har funnit det enda botemedlet häremot bestå i ombyte af säd efter omsorgsfull brukning och plöjning af jorden samt i synnerhet i åkerns igenläggning till vall. Lyckligtvis har detta botemedel vunnit vidsträcktare användning de senaste åren, hvilket i sin mån tvingat till öfvergifvande af ensädet och till införaende af någon omvexling i växtföljden såsom en början till vaxelbruket.

Råg har odlats, om än i ringa utsträckning, öfver hela länet så högt upp som till Pallo och Kengis och på finska sidan gränsen till och med till Muonioniska. Detta säde går härstädes mycket väl till, der jorden är fullständigt dikad, men anses allmänt till följd af de brister, som härutinnan ofta förekomma, såsom mera osäkert än korn samt utsatt för skador af svall under vintern och af väta under sommaren. Då emellertid rågen härstädes mognar tidigare, är hårdigare mot frost och gifver högre korntal än kornet samt börjat alltmera ingå i befolkningens föda, torde det blott vara en tidsfråga, när detta säde kommer att användas lika allmänt som i det södra Norrland, sedan vilkoren för dess odling hunnit fyllas genom bättre dikning och ökade åkerarealer. Ehuru i ringa grad torde en ökning af rågsädet hafva egt rum jemväl under den sista perioden.

I högre grad är detta fallet med *hafren*, som under föregående femårsperiod i betydlig omfattning började att införas, delvis till följd af gräsmaskens härjningar. Ännu odlas dock hafren mest såsom grönfoder. En stor del jordbrukare har sått den sent, först efter det den öfriga sädden fullbordats,

hufvudsakligen i följd deraf att allmogen haft den föreställningen, att denna nyligen införda sädesart icke skulle hinna mogna under den korta sommaren. Detta antagande har emellertid under perioden visat sig vara fullkomligt felaktigt, enär hafren under dessa år mycket väl hunnit mognad och lemnat riklig skörd, der jorden hållits beredd och säden utsåts strax efter källossningen. Den har derunder visat sig vida mindre frostöm än kornet under våren och föga känsligare under hösten. I den mån utsädet allmänt kan frambringas inom länet och lämpliga varieteter hinna acklimatiseras, skall sannolikt den rådande missupfattningen småningom vika och hafrebehovet fyllas från länets egna åkrar.

Att hafreodlingen fortfarande vunnit utbredning, är af så mycket större vikt, som densamma i främsta rummet innebär ett afbrott i ensädet och en ökad uppmuntran till upplöjning af de öfveråriga vallarne och till odling af de utväxta ängarne.

Äfven *hvelte* har inom länet odlats, dock mera på försök, såväl vid kusten som i skogslandet, och dervid gifvit goda skördar, utan att häraf torde kunna emotses någon praktisk påföljd för den närmaste framtiden.

De nordligaste byar, hvarest säd under här ifrågavarande tid odlats, äro Idivuoma och Kuttainen, belägna nära fjällen i Enontekis socken, nästan midt emellan 68 och 69 breddgraden, och der kornet under de varmaste åren äfven mognat. I följd af skördens osäkerhet kan det likväl icke förtänkas dessa rikets nordligaste åkerbrukare, att de, såsom de uppgifvit, snart ämna alldeles öfvergifva kornodlingen på samma sätt, som på de sista decennierna skett i Karesuando och andra byar inom hela Enontekis socken.

Potatisodlingen har numera utvecklats derhän, att densamma förekommer i länets alla byar utan undantag, ehuru visserligen icke i den omfattning, den förtjenar. Äfven i de nordligaste liksom i de vestligaste fjällbyarne har den under vanliga förhållanden lemnat en jemförelsevis god afkastning, och det kan med fog sägas, att potatisskörden i länet nästan aldrig fullständigt misslyckas. Att potatis likväl icke här odlas i behöfelig omfattning, torde härleda sig bland annat af den nedärfda misstro, hvarmed denna växt från början mottagits af skogslandets och lappmarkens befolkning, som först under 1820-talet började allmänna odla densamma, men äfven i någon mån af det märkliga förhållandet, att en del af befolkningen i länets norra del finner potatis såsom föda mindre smaklig, om den längre tid förvarats i källare. Endast den färska och nyligen upptagna potatisen uppskattas af dem till sitt fulla värde, hvadan potatislanden vanligen derstädes icke tilltagas större, än att förrådet, oberäknadt utsädet, tager slut straxt efter nyåret.

Andra rotfrukter odlas obetydligt utom rofvor, som ännu brukas här och der, särdeles närmare fjällen, hvarest de på tjenliga platser, till och med så långt in i fjälllandet som Qvickjock, gifva rik skörd.

Jordbrukets framsteg under en enda femårsperiod kunna icke vara stora, så länge länet lider af den tryckande bristen på nödiga rörelse- och samfärdsmedel. Under dessa förhållanden måste utvecklingen fortskrida långsamt, om den skall blifva varaktig. Men af hvad ofvan anförts, torde dock få anses bevisadt, att odlingen under perioden säkert, om än sakta, gått framåt på ett sätt, som, med hänsyn till företeelserna inom andra näringar, för framtiden lofvar större och snabbare utveckling.

Omisskänneligt hafva jordbrukarne inom hela länet derunder med ökad ifver och förnyadt hopp egnat sig såväl åt förbättrad skötsel och dikning af åkerjorden för att bereda en tidigare vår-sådd och säkrare skörd som äfven åt utsträckta odlingar, icke blott enligt den första nybyggarens sed af den högt liggande, frostfria men steniga marken, utan äfven af de lägre bördigare ängs- och myrmarkerna, hvilka sistnämnda odlingsförsök, ehuru nya och hvar för sig obetydliga, jemväl inom lappmarkerna lemnat oväntadt goda resultat. Såväl härigenom som genom ofvan berörda vetenskapliga undersökningar synas från vidt skilda trakter hafva vunnits talrika bevis derpå, att en betydlig del af länets ofantliga myrmarker verkligen äro odlingsbara och flerstädes kunna med jemförelsevis billig kostnad afdikas och bringas att bära rika skördar. Med den rikedom på dylika frostförande sumpmarker, hvarpå länet öfverflödar, torde det vara uppenbart, att länets framtid hufvudsakligen är beroende på möjligheten af dessa nu värdelösa och förderbringande mossars torrläggning och odling samt att denna framtid, sedan nämnda odling visat sig lönande, måste antagas blifva af vida större betydelse för fäderneslandet, än man hittills i allmänhet vågat förutsätta, såvida härför nödiga vilkor varda med klokhet fyllda. Af skäl, som i föregående berättelse anförts, hafva utdikningsarbetena för frostländighetens minskande deremot nästan afstannat, ett förhållande hvartill Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande här nedan återkommer.

Enligt de statistiska uppgifter rörande *skördebeloppet*, hvilka af Hushållningssällskapet insamlas, hafva skördarne af råg, korn och hafre något minskats likasom af potatis och öfriga rotfrukter, under det att skörden af hö ökats med omkring 30 procent, till belysande hvaraf här bifogas följande tabell öfver skördebeloppet (utan afdrag af utsädet) under periodens särskilda år.

År.	Råg.		Korn.	Hafre ¹⁾	Bland-säd.	Potatis.	Andra rotfrukter.	Lin och hampa, spånadsämne.	Hö ²⁾ .
	Höst.	Vår.							
H e k t o l i t e r .								D e c i t o n .	
1886.....	13,729	89	345,082	16,688	207	172,829	2,884	3	1,462,072
1887.....	12,272	31	337,116	5,581	105	172,984	2,465	143	1,999,140
1888.....	8,262	21	171,528	1,963	21	70,572	1,301	291	1,355,705
1889.....	7,246	42	313,393	1,868	31	216,064	1,356	228	1,708,488
1890.....	7,792	—	322,025	5,121	144	139,956	83	—	1,967,818

¹⁾ Dessutom grönfoder. — ²⁾ Från såväl odlad jord som naturlig äng.

Enligt Statistiska Centralbyråns beräkning af skördebeloppen under samma år hafva deremot dessa ökats för alla sädesslagen, på sätt framgår af nedanstående tabell:

År.	Råg.		Korn.	Hafre.	Bland-säd.	Potatis.
	Höst.	Vår.				
H e k t o l i t e r .						
1886.....	12,562	126	327,177	9,500	367	225,245
1887.....	12,221	79	331,600	23,894	—	191,250
1888.....	8,505	52	208,837	grönfoder	—	98,870
1889.....	15,100	100	426,100	do	grönfoder	247,900
1890.....	14,800	100	460,400	46,400	—	160,800

Enligt denna beräkning har skörden af hafre vid periodens slut flerdubblats, under det kornskörden ökats med omkring 50 procent och rågen med nära 20 procent samt potatisen minskats med 30 procent i jemförelse med 1886 års skörd.

Ehuru det förvisso kan synas vanskligt att med säkerhet afgöra, hvilkendera af ofvan anförda beräkningar må anses tillförlitligast, anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande likväl böra utan tvekan uttala den åsigten, att den senare beräkningen, som öfver hufvud visar ett jemt framåtskridande, kommer sanningen närmast, och stöder Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande denna åsigt på den omständigheten, att skördeförhållandena öfver hufvud varit goda under den tid, som är i fråga, att odlingsarbetena, enligt hvad ofvan anförts, bedrifvits med större ifver och omfattning än tillförene, att den jordbrukande befolkningen ökats samt slutligen att det sätt, hvarpå Hushållningssällskapet insamlar sina uppgifter, enligt hvad jemväl förut anmälts, icke ännu kunnat ordnas så, att full tillit kan sättas till dess siffror. Primäruppgifterna skola nemligen insamlas af hushållningssällskapens ordförande, af hvilka likväl det knappast med fog kan fordras den uppoffring af tid och det lefvande intresse, som ett så grannliga och betungande arbete kräfver. Många hafva också förklarat sig urståndsatta att fullgöra detta uppdrag och från de flesta gillan hafva årligen alla uppgifter uteblifvit. Räkning af kreatursstocken har visserligen under perioden anordnats inom tvenne fögderier, men äfven denna har visat sig lemna åtskilligt öfrigt att önska, såsom härnedan närmare beröres. Upprättandet af årsammandraget kräfver derföre ett lika svårt som vanskligt arbete, som likväl icke kan göra anspråk på tillförlitlighet. Det är att hoppas, att nödiga medel, som erfordras, men hittills saknats, för bekostande af dessa uppgifters insamlande, framdeles skola blifva härför tillgängliga. Till belysande af de svårigheter, som möta inom detta och andra områden af dess verksamhet, yttrar Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i sin årsberättelse följande: »Sällskapets verksamhetsfält, hvilket är större än något hushållningssällskaps i riket, är nemligen jemväl i högre behof af kraftigt understöd och väckelse än andra orter i följd af dess aflägsenhet, dess brist på samfärdsmedel och kapital och den blandning af nationaliteter och språk, som derinom förefinnes. Då härtill kommer, dels att sällskapets tillgångar äro ytterst ringa och icke kunna påräknas blifva förökade i den närmaste framtiden, dels att inkomsterna till någon del äro på förhand disponerade till amortering af ådragna skulder, så torde häraf framgå, att Hushållningssällskapets förmåga att ingripa icke står i gynnsamt förhållande till dess uppgift och goda vilja. Dess verksamhet kan således icke mätas med samma mått som andra hushållningssällskaps, hvilka omfatta jemförelsevis små områden, hvarest en gammal kultur och stor förmögenhet är bofast och hvilka ega stora inkomster och fasta fonder till sitt förfogande».

Sädesskörden inom länet fyller numera under vanliga år knappast mer än den jordbrukande befolkningens eget behof. Hvad som häraf erfordras till den icke jordbrukande befolkningen, hvilken utom städerna antages utgöra öfver 30 procent af folkmängden, måste numera från andra orter införas. Behovet af dylik tillförsel har oafbrutet stegrats, särdeles under de sista tre femårsperioderna. I äldre tider allt från länets bildande och till år 1860 var förhållandet ett annat. Uti de derunder afgifna underdåniga femårsberättelserna intygas upp-

repade gånger, att i vanliga år vid medelmättig skörd hela den behöfliga sädesmängden då frambragtes inom länet och att, om någon import derutöfver egde rum, denna betäcktes af motsvarande sädesexport från Norrbotten. Sädesproduktionen inom länet har således icke kunnat hålla jemna steg med befolkningens tillväxt. Bristen har tvärtom tilltagit i större proportion än folkökningen, alltsedan behovet af spanmålsimport började att framträda eller strax efter införandet af tullfrihet för säd. I hvad mån denna bidragit till den jemförelsevis minskade sädesodlingen, torde icke kunna afgöras, särdeles som företeelsen kan till en del förklaras af det hastigt ökade antalet arbetare, som funnit utkomst vid den utvidgade trävaruindustrien, hvilken lemnat ett för stunden bättre aflönadt arbete än jordbruket, som härstädes naturligen icke kunnat uthärda täflan med de låga spanmålspriser, som intill de senaste åren varit rådande.

Storleken af spanmålsimporten till länet framgår af nedanstående uppgift:

År.	Omalen spanmål.			M j ö l.		
	Från utrikes ort.	Från inrikes ort.	Summa.	Från utrikes ort.	Från inrikes ort.	Summa.
	Hl.	Hl.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.
1886	43,790	6,817	50,607	2,654,852	6,448,199	9,103,051
1887	77,404	6,315	83,719	2,186,166	7,751,881	9,938,047
1888	117,658	9,465	127,123	855,985	6,953,798	7,809,783
1889	45,085	17,144	62,179	181,839	8,473,168	8,655,007
1890	32,884	8,015	40,899	458,495	6,169,150	6,627,645
Summa	316,771	47,756	364,527	6,337,337	35,796,196	42,133,533
Medeltal pr år	63,354	9,551	72,905	1,267,468	7,159,239	8,426,707

Ehuru denna tabell säkerligen icke angifver hela importen, då en, om än obetydlig, del af hvad med egna fartyg från inrikes ort hemtagits icke numera kunnat exakt utredas, så angifver den likväl importen vida större än den verkliga. Detta härleder sig deraf, att en betydlig del omalen spanmål, som hemtagits och förmalts vid Piteå ångvarn, derifrån såsom mjöl försändts till andra hamnar i länet, till följd hvaraf samma spanmål två gånger, ehuru i olika form, ingått i uppgiften på införd sådan.

Ett bland bevisen på den stegrade odlingshåg, som under perioden framträd, utgör det tilltagande anlitaudet af de tillfällen till *agronomiskt biträde*, som statens landbruksingenjör och länsagronomen lemna. Detta bevis är af så mycket större betydelse, som dylikt biträde under föregående tidsperioder hufvudsakligen anlitaats för uppgörande af planer till myrutdikningar, hvilka arbeten under den här ifrågavarande femårsperioden afstannat af orsaker, som här nedan närmare angifvas, i följd hvaraf det ökade arbetet mera varit rigtadt på verkliga odlingsföretag.

Af statens landbruksingenjör hafva agronomiska förrättningar blifvit utförda inom Norrbotten till den omfattning, vidstående summariska uppgift angifver.

De ingifna ansökningarna för erhållande af denne tjänstemans biträde hafva tillförene i allmänhet afsett längre tidrymd, än han deråt kunnat egna. Häri har en väsentlig förbättring inträd, sedan Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Civildepartementet på grund af det förnyade nådiga reglementet för de i statens tjänst anställda landbruksingenjörer af den 1 oktober 1886 bestämt, att Norrbottens och Vesterbottens län skola ut-

Af statens landbruksingenjör utförda förrättningar.

År.	Antal förrättningsfällen.	Antal förrättningsdagar.	Uppgjord plan för						Andra arbeten.	Summa.
			Indelning till vesebruk.	Omsättning af åkerjord genom täckdikning.	Myr- eller kärrutdikning för		Sjösänkning med vinst af	Ängsväning.		
					beredning till odling.	fredande mot frost.				
Har.	Har.	Har.	Har.	Har.	Har.	Har.	Har.	Har.		
1886...	20	46	50	—	45·08	118·68	479·95	85	—	778·71
1887...	21	42	74·18	50	81	61·48	658·69	77	—	1,002·85
1888...	20	52	—	—	138	1,701·32	397·26	600	—	2,830·58
1889...	19	56	—	—	467·80	33·71	716·82	15	154·76	1,388·09
1890...	10	55	—	—	10	—	—	49·10	75·66	134·76
Summa	90	251	124·18	50	741·88	1,915·19	2,252·72	826·10	230·42	6,140·49

göra ett tjänstgöringsdistrikt för nuvarande tjänsteinnehafvaren, med station i Luleå från den 1 april 1887. Den fördel, som härigenom bereds länet, har redan burit goda frukter och skall säkerligen, då den vidtagna anordningen hunnit utvecklas, medföra ännu större gagn. För att sätta landbruksingenjören i tillfälle att förvärfva den förtroelighet med förhållandena inom hans verksamhetsområde och den personliga bekantskap med befolkningen derinom, hvilken kännedom är af så afgörande betydelse, för att hans verksamhet skall kunna fullt utöfva sitt gagnande inflytande på de särskilda orternas jordbruk, erfordras uppenbart, att detta verksamhetsområde icke är tillmätt i för stor utsträckning och att landbruksingenjören blifver bunden vid och bosatt inom sitt distrikt. Erfarenheten har visat, att äfven det senast bestämda området är för stort för en tjänsteman. Norr- och Vesterbottens län omfatta nemligen en tredjedel af hela rikets areal och innehålla sannolikt största delen af dess vattendränkta, men odlingsbara moss- och myrmarker, hvadan det visat sig nödigt, att detta ofantligt stora distrikt först delas så, att hvardera länet bildar ett distrikt, hvarom förslag väckts, hvilket föranledt länets landsting och hushållningssällskap att i år derom framställa underdänig anhållan.

Utom af landbruksingenjören har agronomiskt biträde lemnats af en af Landstinget aflönad *länsagronom*, hvilken varit i verksamhet under hela perioden för uppgörande af sådana diknings-, bevattnings-, sjösänkings- och torrlägningsplaner, till hvilkas utförande understöd af statsmedel icke afsetts, äfvensom för meddelande af råd och upplysningar åt enskilde jordegare och byalag rörande bättre metoder för jordens skötsel och nyodlingars verkställande, rörande afdikade och öfversilade ängars och sjöbottnars behandling samt i fråga om ladugårdsskötseln och mejerihandteringen.

Enligt länsagronomens årsberättelse hafva de i förteckningen å sid. 22 upptagna förrättningar af honom blifvit under perioden utförda.

Bland arbetena till befordrande af modernäringens förkofran hafva inom detta län *utdikningsföretagen till minskande af frostilländigheten* förut intagit ett af de förnämsta rummen. Beklagligen hafva dessa arbeten, såsom här ofvan anmärkts, efter år 1884 mycket aftagit och under de sista åren hotat att alldeles afstanna, hvartill orsakerna redan i föregående femårsberättelse uppgifvits. Med anledning häraf har Eders Kungl. Maj:ts Be-

Af länsagronomen utförda förrättningar.

År.	Antal förrättningsfällen.	Antal förrättningsdagar.	Odling af högländt mark.	Omläggning af åkerjord genom underdikning.	Myr- eller kärrutdikning för beredning af odling.	Sjösänkning med beräknad vinst af.	Ängsvattning.	Summa.
			Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.
1886.....	45	98	9 87	3 50	156 56	953 85	740 50	1,864 28
1887.....	36	76	14	—	146 80	968 10	494 65	1,623 05
1888.....	34	72	—	—	392 58	99 64	312	804 22
1889.....	30	50	6 91	—	103 78	287 97	120	518 66
1890.....	35	87	5 92	—	57 66	503 70	446 49	1,013 77
Summa	180	383	36 70	3 50	856 88	2,813 26	2,113 64	5,823 98

fällningshafvande ansett sig pligtig att i underdånig framställning den 20 oktober 1890 anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t hos Riksdagen äska ett årligt anslag af 200,000 kronor till understödjande af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, som företrädesvis afse att minska frostländigheten, att användas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de bestämmelser, som för enahanda statsunderstöd varit gällande för det af 1883 års Riksdag fattade beslut, dock att om möjligt statsunderstödet må kunna meddelas intill hälften af hela den beräknade kostnaden för dylika företag. Då ett fortsatt arbete för frosthärdarnes torrläggning obestriddt är och länge måste förblifva ett af de förnämsta medlen för höjandet af länets jordbruk och då villkoren för dessa arbetens återupptagande äro angifna i sistnämnda underdåniga skrivelse, har det med hänsyn till frågans öfverordnade betydelse synts lämpligt att här derur anföra följande:

»För vinnande af en dylik anordning har jemväl försök gjorts hos Riksdagen af målsmän från skilda delar af öfre Norrland genom motion, som vid 1883 års Riksdag väcktes af landshöfdingarne herrar H. A. Widmark och friherre J. Ericsson i Första kammaren och af 15 riksdagsmän i Andra kammaren, endast med den olikhet, att anslagets belopp af dessa senare motionärer föreslagits till 200,000 kronor, i stället för 150,000 kronor af de förre. Bland de motiv, som för detta förslag anfördes, tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att här upprepa följande såsom ännu fullgiltiga.

Skilnaden mellan de förut och nu gällande villkoren för erhållande af statsbidrag till utdikningar vore den, att före år 1883 hade anslag utan återbetalningsskyldighet kommit sådana aftappningar och utdikningar till godo, hvilka *företrädesvis afsåge att minska frostländigheten, utan afseende på om marken efter torrläggningen kunde odlas*, hvaremot numera detta anslag endast tilldelades torrlägningsföretag af sådana vattensjuka marker, som spredo frostska och icke kunde med fördel odlas. Denna senare bestämmelse hade med fog tolkats så, att alla myrar, der marken förklarats odlingsbar af undersökningsförrätaren, vore att hänföra till dem, som kunde med fördel odlas. En sådan tillämpning vore emellertid för Norrland ganska ödesdiger. Odlingsbar mark funnes nemligen der i myckenhet och norrländingen behöfde sålunda icke tillgripa myrar för nyodling, enär annan god odlingsmark i de allra flesta fall låge närmare till hans hem, men han kunde icke med fördel bruka den jord,

han redan odlat, och hade sålunda icke något skäl att öka dennas areal, så länge en myr spredde frostens härjningar öfver hans fält. Frosthärdens undanrödjande vore således hans förnämsta och i de flesta fall hans enda afsigt med utdikningen. Det vore för honom likgiltigt, om jordmänen i myren vore mer eller mindre god. Odlingslänefonden kunde han af dessa skäl icke begagna sig af. Han kunde nemligen icke åtaga sig att odla de ofta aflägsset belägna tusentals tunnland, hvaraf myren bestode, blott derföre att han finge lån ur odlingslänefonden till upptagande af hufvuddikena. Men den fond, som just är afsedd för det ändamål han vill vinna, frostländighetens minskande, finge han ingen del af, såvida icke hans myr skulle vara oduglig till odling, hvilket i närheten af de odlade bygderna i Norrland sällan är händelsen. En annan form eller rättare titel på anslaget till myrutdikningar för frostländighetens minskande vore derföre nödvändig, om anslaget skulle komma Norrland till gagn, det vill säga den del af fäderneslandet till gagn, som bäst behöfde det och för hvilken det väl förnämligast afsetts. På grund häraf hemställde motionärerna, att Riksdagen ville till understödjande af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, som *företrädesvis afse att minska frostländigheten*, anvisa ett förhöjdt anslagsbelopp af 150,000 kronor.

Statsutskottet anförde i sitt utlåtande öfver denna motion, att den hvilade på en uppfattning, som föranledts af en enligt utskottets åsigt måhända alltför sträng tolkning af de för ifrågavarande fond gällande bestämmelser, hvilka icke uteslöte möjligheten af en sådan användning af fonden, att anslag derifrån kunde lemnas till torrläggning af mark, som, ehuru odlingsbar, ej med fördel kunde odlas, hvilket enligt utskottets förmenande, framginge af uttrycken i Riksdagens skrivelse 1883 (n:r 67) rörande afsigten att med fonden understödja utdikningsföretag af sådan mark, som äfven efter arbetets utförande, *åtminstone under den närmaste framtiden*, vore otjenlig till odling och således för egaren utan värde, men såsom frostförande förderlig för omgifvande nejd, i följd hvaraf arbeten af ifrågavarande art medförde *jemförelsevis* mindre nytta för den jordegare, som utfört arbetet, än för egaren af angränsande fält. Då således enligt utskottets förmenande gällande bestämmelser icke lade hinder i vägen för motionens beaktansvärda syfte, hemställde utskottet, det Riksdagen måtte afsä densamma och på förut gällande vilkor anvisa 100,000 kronor för ändamålet, hvilket äfven vann Riksdagens bifall. Sedan dess har fonden, såsom känt är, nedsatts till 50,000 kronor, med hvilket obetydliga belopp den för närvarande utgår.

Den ofvan framställda tolkningen af de för ifrågavarande fond gällande bestämmelser, enligt hvilken anslag derifrån skulle kunna lemnas till torrläggning af mark, som, ehuru odlingsbar, ej med fördel kan odlas, synes Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke till fullo öfverensstämma med ordalagen vare sig i Riksdagens uppställda vilkor eller i den derför anförda motivering, i hvilken det till förtydligande af rätta meningen med uttrycket »mark, som icke kan med fördel odlas», bland annat framhålles, att dermed åsyftas »sådan mark, som är för egaren utan värde». Men en för egaren värdelös mark är i allmänhet, åtminstone inom detta län, lika oduglig till odling som till frambringande af ängs- eller skogsvegetation och således blir det endast sådan mark, som enligt motiveringen bör komma i åtnjutande af statsbidrag för afdikning härstädes.

Deremot torde ingen med fog kunna påstå eller ådagalägga, att några absoluta hinder i allmänhet möta för en fördelaktig uppodling af en mark, som blifvit afdikad och som till sin naturliga beskaffenhet är fullt odlingsbar.

På denna grund måste alltså ännu större svårighet uppstå för vederbörande undersökningsförrättare och myndigheter att kunna intyga, att vattensjuk odlingsbar mark icke efter torrläggning kan med fördel odlas endast till följd af sådana relativa hinder, som i motiveringen synas hafva afsetts och som exempelvis möjligen kunna sökas i markens aflägsenhet från bygd, egarens medellöshet eller dylikt. Men dessa hinder äro af en så tillfällig och subjektiv art, att vid öfvervägande häraf vederbörande måste finna sig icke blott hindrade att utfärda intyg om markens otjenlighet till fördelaktig uppodling, utan fastmer i regel tvungna att förklara, att den odlingsbara marken kan med fördel odlas, på grund hvaraf således alla utdikningsföretag af odlingsbar mark inom detta län blifva uteslutna från delaktighet af ifrågavarande statsunderstöd, äfven om enda af sigten med utdikningen vore frostländighetens minskande.

Vissa undantag från denna allmänna utgång på försöken att erhålla statsunderstöd för utdikning af sumpmarker, som utgöras af odlingsbar jord, lära visserligen efter den i Riksdagen gifna ofvanberörda tolkningen kunna ifrån andra orter uppvisas, men dessa äro få och inom detta län har något dylikt, såvidt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande känner, icke egt rum.

De härofvän uttalade åsigtarna finna tvärtom ett ojäfaktigt stöd i den hittills vunna erfarenheten från utdikningsföretagen inom detta län.

Nedanstående tabell utvisar icke blott de anslag, som under angifna tidsperioder meddelats till dylika företag inom länet, utan äfven för vidden af den mark, som efter arbetets fullbordan blifvit torrlagd, samt för den beräknade kostnaden enligt den närmare redogörelse härför, som finnes i motsvarande underdåniga femårsberättelser:

Beviljade anslag till afdikningar åren 1861—1890.

Under åren.	Utdikningsföretagens antal.	Vattenbefriad areal. Qvadratref.	Beräknad kostnad. Kronor.	Beviljad statsanslag. Kronor.
1861—1865.....	9	29,234	146,868 ⁸⁰	65,140
1866—1870.....	38	72,025 ⁸⁸	188,415	69,755
1871—1875.....	13	49,885 ⁸⁵	134,520	43,470
1876—1880.....	33	62,290 ¹³	337,833 ²⁵	115,110
1881—1885.....	19	47,088	232,222	93,300
1886—1890.....	4	—	—	9,760

Af odlingslånefonden har endast beviljats ett enda anslag till odlingsföretag inom detta län, hvilket anslag dock icke tagits i anspråk i brist af borgen.

Erfarenheten visar således, att utdikningsarbetena utfördes i stor omfattning såväl under den tid före 1873, då utdikningsfonden fanns anvisad till understödjande af sådana utdikningar i särskildt de norra länen, som hufvudsakligen afsågo att minska frostländigheten, som äfven i än större omfattning under tiden 1874—1883, då enahanda fond var för hela riket anvisad till understöd af sådana utdikningsföretag, som företrädesvis afsågo att minska frostländigheten.

Efter 1883 hafva deremot endast ett dylikt företag kommit i åtnjutande af statsbidrag under hvarterdera af åren 1884 och 1885 samt fyra företag under åren 1886—1890, deraf intet under 1886 och 1890 tills dato, hvarigenom således under de sista sju åren allenast fem nya företag kommit till utförande utom ett äldre, som varit med statsbidrag påbörjadt.

Enär, såsom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillföre i underdånighet anført, anledningen till utdikningsföretagens afstannande ingalunda är att söka i någon minskad villighet hos befolkningen att utföra dylika arbeten, så synes häraf endast den slutsats kunna dragas, att de för ifrågavarande fonds användning gällande bestämmelser äro hinderliga för uppnående af det dermed afsedda beaktansvärda ändamålet, hvilket äfven förutsagts af de ofvan citerade 17 motionärerna från skilda delar af Norrland.

Ingen åtgärd från statens sida för denna landsdels materiella förkofran har emellertid, såvidt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har sig bekant, medfört så jemförelsevis storartade förbättringar i flere riktningar som ifrågavarande utdikningsanslag, hvilka verkat en märkbar minskning i frostländigheten, en ökad uppodling och en bättre afdikning jemväl af den förut odlade jorden samt möjligen äfven en, såsom här antages, stadigvarande förmildring af klimatet. Giltiga skäl synas sålunda mana dertill att fortfarande fortgå på den väg, som ledt till dessa lyckliga resultat, samt att förty återgifva åt bestämmelserna för utdikningsfondens användning den form, hvarunder densamma visat sig i synnerlig grad motsvara sitt ändamål.

Då slutligen de vidsträckta och öde sumpmarkernas uppodling och befolkande inom detta län alltid af lagstiftarena ansetts och fortfarande måste anses såsom af den största betydelse icke blott för orten utan äfven för staten såsom den säkraste källan till dess ökade styrka och välstånd, hvilket rikligen skall ersätta de uppoffringar, hvilka nu såsom förskott krävas, för att befolkningen må kunna fortgå på den lyckligt beträdda vägen, så synes jemväl en väsentlig ökning af anslaget vara nödvändig — en ökning som likaledes endast skulle utgöra en återgång till äldre förhållanden.

Sedan Eders Kungl. Maj:ts med anledning häraf täckts aflåta nådig proposition till 1891 års Riksdag, har Riksdagen på det sätt bifallit densamma, att en fond af 100,000 kronor anvisats för år 1892 att användas till understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd.

Det är att hoppas, att härigenom torrlägningsarbetena inom länet ånyo skola taga fart samt att Riksdagens vilkor, som är obestämdt i afseende på måttet för frosthärdens närhet till bygd, skall blifva så tolkadt, att förslaget afsigt må vinnas och sålunda bygdens frostländthet allt mer och mer förminskas.

De landbruksmöten, som af Hushållningssällskapet årligen anordnats, hafva med stigande intresse omfattats af länets jordbrukare, hvilka i ökad antal jemväl ingått såsom ledamöter i sällskapet. De ofantliga afstånden och de outvecklade samfärdsmedlen inom länet lägga dock oöfverstigliga hinder för ett allmänare deltagande i dylika möten. Från de trakter, som ligga utanför den floddal, hvarest mötet hålles, kunna endast få besökare och utställningsföremål i allmänhet påräknas. Inom ett vida rikare jordbruksdistrikt än länets skulle med lika afstånd

och hinder förhållandena i detta hänseende sannolikt icke kunna vara väsentligen annorlunda.

De *utställningar*, som varit förenade med dessa landbruksmöten, hafva alla omfattat afvelsdjur af hornboskap och stått i förening med besigtningarna för prisbelönande af hästar, men endast tvenne hafva hållits såsom fullständiga utställningar för landtmannaprodukter, spånads-, väfnads- och husslöjdsalster jemte uppvisning af landbruksmaskiner, profplöjning med mera, till följd af Hushållningssällskapets inskränkta tillgångar. Den ena af dessa hölls den 26 augusti 1886 i Storbacken af Jockmocks socken och var af särskild betydelse till följd deraf, att denna med årets landbruksmöte förenade utställning var den första, som hittills hållits inom länets lappmarker. Utställningens oväntadt stora rikhaltighet och prisvärda beskaffenhet såväl som det allmänna deltagandet deri af talrika besökande måste göra densamma till en betydelsefull tilldragelse i lappmarkernas utvecklingshistoria, på samma gång den var synnerligen egnad att ådagalägga, att den rådande föreställningen om hela lappmarkens liktydighet med ödemark och obygd numera är felaktig samt att tvärtom denna del deraf redan intagits af den bofasta odlingen och öfvervunnit nybyggets osäkra utvecklingsskede.

De af sällskapet vid utställningarna anvisade och utdelade belöningar jemte omkostnader härför hafva utgjort för hornboskap 2,127⁸⁴ kronor, enligt längre fram intagen tabell, och 1,235¹² kronor för öfriga utställningsföremål, eller tillsammans 3,362⁹⁶ kronor, förutom medaljer af silfver och brons.

Länets landbruksskola har fortfarande varit förlagd till Åminne egendom i Edefors socken. Undervisningen har derstädes meddelats af tvenne lärare i alla de läroämnen, hvilka författningenslignat böra i lägre landbruksskolor genomgå, dervid de delar deraf särskildt framhållits, hvilka äro tillämpliga på ortens säregna förhållanden. Undervisningstiden har i medeltal omfattat 8¹/₂ månader årligen med 3¹/₂ till 4 timmars daglig lektionstid. Undervisning och öfning hafva samtidigt meddelats lärjungarna såväl i de olika praktiska arbetena i ladugård, stall, mejeri och hushållsgöromål som i alla förekommande arbeten på fältet, såsom jordens beredning genom plöjning, dikning, odling, sådd, skörd och tröskning, körslor, skogs- och vägarbeten samt i slöjd, smide, fältmätning, afvägning, ritning, trädgårds- och skogsskötsel. Rättarebefattningen har härvid turvis bestridits under en månads tid i sänder af den äldre kursens lärlingar.

Vid skolan hafva 10 lärlingar under hvartera af åren 1886—1888 samt 12 lärlingar under hvartera af åren 1889 och 1890 åtnjutit undervisning, eller tillsammans 54 lärlingar. Af dessa hafva 22 lärlingar efter genomgången kurs utexaminerats och erhållit anställning vid jordbruk eller återgått till sina hem.

Åminne landegendom, vid hvilken länets landbruksskola är förlagd och hvilken af det bolag, som derå anordnat en mönsterfarm, skänkts till Hushållningssällskapet, har förut skötts af skolans föreståndare för sällskapets räkning. Som emellertid denna anordning så hårdt medtagit sällskapets tillgångar, att detsamma derigenom åsamkat sig en skuldsättning, som varit hinderlig för fyllandet af dess öfriga viktiga uppgifter, beslöt sällskapet på sitt vintersammanträde den 28 januari 1888 att utarrendera egendomen till en dertill lämplig och fullt kompetent person, hvilken vore villig att såsom skolans föreståndare för egen räkning sköta densamma såsom mönsterfarm enligt gåfvobrevet af den 16 oktober 1869 samt att leda undervis-

ningen vid skolan i full öfverensstämmelse med gällande och blifvande bestämmelser. Till följd häraf blef egendomen utarrenderad på en tid af 20 år till direktören Elof Frisendahl, som tillträdde densamma den 1 oktober 1888 enligt kontrakt af den 19 september samma år.

Vid egendomen hafva utförts bland andra odlingsförsök äfven de, som Allmänna svenska utsädesföreningen låtit inom länet anställa. För dessa försök användes vanligvicker, peluschkenvicker, skotsk och hvit vicker, propsteier-, kanada-, triumf- och svärdfafre, skånst sextradigt korn, imperial- samt åminne-korn. Som sådden ej kunde företagas förrän den 30 maj, utföllo försöken detta år icke så upplysande, som önskligt varit.

Till *Allmänna svenska föreningen för odling och förädling af utsäde* har Hushållningssällskapet för år 1888 äfvensom för åren 1890—1894 beviljat ett anslag af 500 kronor årligen med hänsyn till den stora vigten jemväl för detta län att snart erhålla utredning rörande bland annat värdet af det i nordliga länder producerade fröet såsom utsäde i sydligare orter, liksom rörande acklimatisering af värdefullare sädesvarieteter med mera.

Svenska mosskulturföreningens verksamhet har Hushållningssällskapet jemväl funnit sig böra understödja dels med ett anslag för år 1889 af 500 kronor, dels med 400 kronor under åren 1890—1892; med vilkor att kulturförsök skola anställas å länets mossar, på sätt skett inom andra delar af riket.

En *frökontrollanstalt* har under berättelseperioden blifvit öppnad i Luleå. Sedan både Landstinget och Hushållningssällskapet under år 1887 anslagit medel för 5 år samt anslag af statsmedel anvisats under år 1888 för följande år, tillsattes styrelse och föreståndare, hvarefter anstalten i februari månad 1889 trädde i verksamhet samt erhöi fastställelse å sin taxa den 9 mars samma år. Som de för jordbruket viktiga undersökningar, som af anstalten utföras, äro för länets jordbrukare nya och opröfvade, ligger det i sakens natur, att anstalten under de första åren endast obetydligt af allmänheten anlitas, men att den, i den mån dess värde inses, allt mera skall komma att tagas i anspråk. För detta ändamål anordnades vid Hushållningssällskapets vintersammanträde 1890 en utställning af säd och gräsfrö i Luleå, som var talrikt besökt.

Stattorparessystemet förekommer icke inom länet. Äfven arrende- och lifstidstorp äro mycket fåtaliga och finnas i regel blott vid de äldre bruksegendomarne. Andra jordtorp och afsöndringar under full eganderätt, som jemväl äro fåtaliga, hafva dock under perioden ökat, synnerligast i länets södra socknar. För att bereda egna jordbruk åt en större del af den talrika lösa befolkningen och för att dymedelst öka tillgången på jordbruksarbetare, har Hushållningssällskapet utfäst viss premie för hvarje med eganderätt afsöndradt torp, utan att häraf någon nämnvärd påföljd härflutit. Orsaken härtill anses vara att härleda från den hos den jordbrukande befolkningen rådande uppfattningen om skadligheten för hemmanet att derifrån afsöndra mark åt torpare likasom från den lösa befolkningens motvilja att såsom torpare underkasta sig dagsverksskyldighet eller afgäld. Den senare befolkningen har från den tid, marken var oskiftad härstädes, vant sig att utan hinder få uppsätta sin backstuga, hvarhelst i byn han önskade, någongång t. o. m. på jordegarens egen gårdstomt, samt att likaledes opåtaladt få hemta sitt vedbehof från skogen, hvarhelst han funnit det bekvämast. Detta ansågs då af egaren nästan lika naturligt som af backstugu-

sittarne. Sedan laga skifte efter hand öfvergått större delen af länets enskilda jord, har åskådningssättet emellertid blifvit så förändradt, att ovilja numera hos jordegaren uppstår mot den opåkallade medhjelparen vid hans hemskogs afverkning och hos denne mot bonden för hans småaktiga otacksamhet för den lem-nade hjälpen. Häri torde den förnämsta grunden vara att söka till den obenägenhet, som råder hos jordbrukaren att förskaffa sig arbetshjelp genom torpupplåtelse. En annan anledning till torpens fåtalighet är att söka i den lösa befolkningens motvilja att, der villighet till torpupplåtelse hos egaren förefinnes, utflytta utom byn till de enda odlingsmarker, som till dylika torp lämpligen kunna å skogsmarken erbjudas.

Tjenstefolkets löner hafva i någon, ehuru ringa grad, förhöjts, till följd af de under perioden pågående jernvägsarbetena. I det nedre landet har betalats för en duglig dräng i husbondens kost 110 till 175 kronor i årslön och för en piga 60 till 80 kronor, förutom sedvanliga förmåner. Dagsverksprisen hafva uppgått för mansdagsverke till 2 å 2.50 kronor sommartid och 1.25 till 1.50 kronor vintertid samt för qvinnsdagsverke under sommaren till 1.50 kronor och under vintern till 1 å 0.75 kronor.

Trädgårdsskötseln befinner sig på en låg ståndpunkt. Detta är naturligen en följd af det nordliga klimatet, men jemväl till icke oväsentlig del af bristande insigt i denna af länets jordbrukare i allmänhet hittills nästan oförsökta binäring. Genom omfattande försök af såväl enskilda trädgårdssodlare som af Norrbottens läns trädgårdsförening har det likväl ådagalagts, att en betydlig del af de vanligaste köksträdgårdsväxter, bärbuskar samt prydnads- och blomsterväxter kan härstädes med fördel frambringas och till beskaffenhet täfla med samma växter i andra delar af riket. För att sprida kunskap i trädgårdsskötseln har en undervisningskurs häri för lärare och lärarinnor vid länets folk- och småskolor varit under fyra af periodens år anordnad af nyssnämnda trädgårdsförening i Luleå, hvilken för detta ändamål åtnjutit understöd medels anslag, som varit anvisadt till ett belopp af 500 kronor af Hushållningssällskapet och 300 kronor af Landstinget, mot skyldighet för föreningen att afgiftsfritt utlemna frön, plantor, buskar och träd till de folkskolor, som derom anhållit för sina trädgårdar, för hvilka planer borde uppgöras och utstakningar verkställas af trädgårdsmästaren, när hans biträde önskats. Medel till reseunderstöd till de lärare och lärarinnor, som bevisat dessa undervisningskurser, hafva derjemte af Landstinget anvisats.

Afsättningen från föreningens trädgård och fröhandel af träd, buskar, frön och prydnadsväxter har under flere år varit betydlig, hvilket ojäfaktigt bevisar, att trädgårdssodlingen småningom vunnit större anslutning och förvärfvat allt flere vänner och idkare. Likaså hafva årligen requisitioner ingått på trädgårdsmästarens biträde för anläggning och förbättring af enskilda tillhöriga trädgårdar och planteringar. Mindre trädgårdar med ordnade grupper af prydnadsväxter, planteringar af träd och alléer invid boningshusen börja, väsentligen såsom följd af föreningens verksamhet, här och der att på skilda ställen inom länet förekomma och skola antagligen uppmuntra till efterföljd.

B) Boskapsskötseln. Antalet underhållna kreatur har inom länet under en följd af år enligt de statistiska uppgifterna undergått stora förändringar. Med anledning af dessa uppgifters kända otillförlitlighet lät Hushållningssällskapet under år 1886

anställa en såvidt möjligt noggrann uppräknig af kreatursstocken inom Luleå fögderi, hvilket ansågs böra hafva till följd bland annat en plötslig höjning af förut antagna antalet hästar och kor inom länet från 8,469 till 10,287 hästar och från 34,746 till 48,529 kor. En liknande räkning under påföljande år inom Piteå fögderi syntes besanna rigtigheten af dessa siffror. I följd af den svaga höskörden år 1888 måste åter en stor utgallring vidtagas, hvilken uppskattats till nära en fjerdedel af länets hela ladugårdsstock, hvilken de senare årens goda höskördar icke kunnat väsentligen höja, enligt de från hushållningssällskapens ingångna uppgifterna härom. Visserligen måste höskördarne förut berörda ojemnhet alltid utgöra en källa till betydliga vexlingar i kreaturens antal, men å andra sidan möta så stora svårigheter för insamlandet af dessa uppgifter, att jemväl dessa siffror ännu torde i någon mån vara behäftade med osäkerhet, såsom ofvan angifvits. Det synes nemligen sannolikt, att de gynsamma skördarne under periodens tvenne sista år till väsentlig del förmått utplåna den förminskning i kreatursantalet, som vidtog under år 1888, samt att derigenom länets kreatursstock vid periodens slut åter närmast sig den storlek, den egde vid dess början.

Nedanstående tabell angifver antalet vid hvarje års slut underhållna kreatur enligt de samlade statistiska uppgifterna:

År.	Hästar		Orar	Tjurar.	Kor.	Ungst under 2 år.	Rår och lam.	Gatter och killingar.	Svin och grisar.	Höna.	Renar.
	öfver 3 år.	under 3 år.									
1886..	10,287	1,134	29	1,255	48,529	7,458	42,611	1,625	3,124	?	168,200
1887..	10,215	1,051	8	1,162	48,173	7,032	38,241	1,392	3,169	?	168,200
1888..	10,211	837	15	956	37,247	5,259	28,387	1,684	3,100	1,954	173,070
1889..	10,631	1,088	15	1,070	37,194	6,836	32,667	1,890	3,265	2,110	173,120
1890..	10,491	878	18	1,083	37,332	6,722	31,547	1,828	2,518	1,919	203,170

Enligt lappfogdens senare och sannolikt tillförlitligare beräkning uppgick renantalet vid periodens slut till 228,000.

Af tabellen framgår, att vid 1890 års slut skulle i länet hafva funnits i förhållande till dåvarande befolkning en häst å ungefär hvar nionde, minst en ko på hvar tredje och likaledes ett får på nära hvar tredje person.

Bland åtgärderna till hästrasens förbättring intaga de årliga, på tvenne ställen inom länet hållna täflingsmöten för prisbelöning af hästar främsta rummet, hvartil medel anvisats dels af staten, dels af Landstinget och Hushållningssällskapet. Dessa möten hafva de senare åren besökts af flere utställare än tillföre, hvilka medfört i allmänhet bättre djur, i följd hvaraf också större pris kunnat utdelas än föregående perioder.

Den verkan, dessa möten medfört på den inhemska hästrasen, som är härdig och i flere hänseenden lämplig för klimatet, erkännes allmänt hafva varit god, synnerligast som enskilda personer, i följd af de dervid utdelade betydliga priserna, funnit med sin fördel förenligt att förskaffa sig afvelshingstar af utmärkta egenskaper, vanligen af jemtländsk och norsk ras, hvilka hållits tillgängliga i olika delar af länet. Befolkningens af ålder kända förkärlek för goda och snabba hästar har underlättat detta förädlingsarbete af hästrasen, hvilket, utan att kunna sägas hafva medfört hastiga framsteg, onekligen visat sig

medföra gynsamma följder i ökad storlek och styrka hos den bättre delen af länets häststam.

Sedan goda afvelsdjur på detta sätt blifvit allmänare spridda, hafva jordbrukarne allt mera börjat att uppföda föl efter de bästa beskällare till eget bruk och till afsalu samt att lägga sig mera vinning än förut om hästarnes vård och utfodring med hafre. Detta omdöme gäller i något mindre grad Torneå fögderis och en del af Kalix befolkning, hvilken fortfarande med mindre intresse vårdar sig om hästafveln än om hästhandeln, hvartill orsaken bland annat torde vara att söka i lättheten för denna befolkning att från Finland förskaffa sig hästar, hvilka äro billigare, härdigare och snabbare än de inhemska samt vana vid hård behandling, torftig utfodring och strängt arbete.

Hornboskapen inom länet utgöres till öfvervägande del af den inhemska så kallade fjällrasen, hvilken likväl inom större delen af kustlandet uppblandats af de talrika djur af ströms-holms-, ayreshire- och allgaueras, som varit uppställda på åtskilliga egendomar, såsom landtbruksskolan med flere, samt såsom stamholländeri på Meldersteins bruk. Erfarenheten anses emellertid numera hafva bekräftat den af mången förut uttalade åsigten, att de korsningsraser, som här af uppstått, icke varit att föredraga framför den inhemska rasen, hvilken med god utfodring och vård lemna större mjölmängd af högre fetthalt och således större afkastning i förhållande till den utfodring och de skogsbeten, hvar på jordbruket inom länet under den närmare framtiden kan bjuda.

På grund här af kan den åsigten anses hafva på sista tiden vunnit full stadga, att åtgärderna för höjande af boskapsrasen inom länet böra riktas på uppbringandet af den egna fjällrasen till ökad mjölkafkastning genom noggrann inafvel och urval samt förbättrad utfodring. De vid Åminne under senare åren anställda försök med denna ras synas jemväl bekräfta, att densamma bör kunna utvecklas till den för orten mest lämpliga ladugårdsbesättning.

Skötseln af kreaturen har äfven medelbart börjat förbättras derigenom, att vid de nya ladugårdarnes byggande alltmåra hänsyn tages till behovet af luft och ljus samt att de äldre vid reparation förses med fönster och ventilation, hvar på de förut lidit mer eller mindre fullständig brist.

Bland de mest nödiga åtgärderna för höjande af boskapsrasen framstår anskaffandet af utmärkta tjurar i främsta rummet, emedan dessa vanligen i ladugårdsbesättningarna betraktats såsom ett nödvändigt ondt, hvilket man sökt undkomma på billigaste sätt genom att härtill använda outvecklade, knappt årgamla tjurar. För att införa en bättre uppfattning och sed härutinnan har Hushållningssällskapet äfven under denna femårsperiod låtit anordna *täflingsmöten för prisbelöning af afvelsdjur bland hornboskap* på tvenne ställen i länet och på enahanda sätt som för hästpremieringen. Härtill erforderliga medel hafva fortfarande anvisats af Landsting och Hushållningssällskap, med hälften af hvardera. De härvid utdelade prisen med omkostnader hafva uppgått till de belopp, som visas i *tabell E*.

För att göra dessa prisutdelningar verksamare har under år 1889 antagits såväl ett nytt reglemente för prisbelöning af afvelsdjur bland hornboskap som ny instruktion för premieringsnämnden, båda helt och hållet bygda på det så kallade skaraborgssystemet. Härigenom har länet delats i fem premieringsdistrikt efter dess fem hufvudfloder, inom hvilka premieringen skall verk-

Tab. E. *Prisbelöning af afvelsdjur bland hornboskap.*

År.	Tjurar.		Kor.		Qvigor.		Resekostnader till besigtningssmannen. Kronor.	Summa pris och kostnader. Kronor.
	Antal prisbelönte.	Pris i kronor.	Antal prisbelönte.	Pris i kronor.	Antal prisbelönte.	Pris i kronor.		
1886...	2	75	4	245	2	55	259.28	634.28
1887...	2	50	19	325	3	75	289.21	739.21
1888...	2	25	3	40	2	20	69.40	154.40
1889...	—	—	3	25	1	5	200	230
1890...	2	30	9	110	3	30	200	370
Summa	8	180	38	745	11	185	1,017.84	2,127.84

ställas i tur på det sätt, att premieringsmöten hållas inom hvarje distrikt minst en gång hvarannat år.

För denna premiering hafva Landsting och Hushållningssällskap under år 1890 anvisat tillsammans 1,000 kronor.

Mjölkhushållningen synes under denna period icke hafva i nämnvärd grad gått framåt. Behandlingen såväl af mjölken som af hornboskapen lemna inom stora delar af länet ännu mycket öfrigt att önska. Inom Torneå fögderi är deremot denna hushållning fortfarande högt uppdrifven och torde derstädes kunna anses fullt tillfredsställande.

Försök att främja bymejeriers inrättande på tjenliga platser hafva oafbrutet fortsatts. Bland andra dylika åtgärder har länsagronomen på uppdrag af Hushållningssällskapet årligen hållit sammanträden i kustlandets större byar och dervid meddelat råd och upplysningar rörande sättet och betydelsen af mejeriers anläggning. Landstinget har anvisat ett årligt anslag af 1,200 kronor att användas till understödande af nya mejerier till ett belopp af 400 kronor för hvarje. Emellertid hafva endast trenne mejeribolag under perioden erhållit nådig stadfästelse å sina bolagsordningar samt kommit i verksamhet, nemligen Ängesby, Afva och Persö mejerier, de tvenne förstnämnda för osttillverkning och det senare för smörberedning. Några äldre enskilda mejerier hafva derjemte samtidigt varit i verksamhet.

Orsakerna till denna viktiga handterings långsamma utveckling inom länet äro af mångfaldig art. Bland de väsentligaste hindren härför anföras dels det höga mjölkpriset, framkalladt af den stora efterfrågan å mjölk från sågverken och den stora lösa befolkningen, dels de ojemna och osäkra höskördarne, som ofta föranleda plötslig minskning af ladugårdsbesättningarna, dels äfven det å hvarje hemman underhållna ringa kreatursantalet, hvilket lemna ringa mjölktilgång utöfver det egna husbehovet och hvilket med hänsyn till de i allmänhet ringa jordvidder, som äro afsedda till foderväxtodling, icke annat än småningom kan förökas.

Smörberedningen synes småningom förbättras i följd af vunnit erfarenhet om de ökade priser, som det medels förbättrade metoder tillverkade smöret inbringa. Vid åtskilliga egendomar hafva separatorer under de senare åren kommit till användning.

Likasom det rörande mjölkhushållningen anmärkts, utmärker sig befolkningen i Torneå fögderi för synnerlig insigt och omvårdnad om smörberedningen, från hvilken den hemtar vida större inkomster, än hvad fallet är inom länets öfriga fögderier, delvis till följd af större sparsamhet vid det dagliga bruket af smör och grädde. Några mejerier finnas likväl icke i denna

floddal och anses derstädes ej heller lämpliga till följd af befolkningens behof af skummjölken, som utgör en hufvudbeståndsdel i dess föda. Emellertid eger en ej obetydlig export af smör härifrån rum såväl landvägen till Norge som sjöledes till inrikes orter, ehuru denna export icke kan blifva känd, då skyldighet att meddela uppgift om dylik utförsel icke numera förefinnes.

Nedanstående tabell F' visar, att enligt tulljournalerna af denna vara införts till Norrbotten under år 1890 från utrikes ort 66,996 kilogram.

Ehuru utförseln af nyssnämnda skäl är obekant, är det likväl visat, att en större mängd smör än den införda blifvit utförd till Stockholm och andra inrikes orter samt att hela importen till Haparanda, som för år 1890 utgör 2,769 kilogram, på sådant sätt användts.

Fårafveln har inom länet af ålder varit tillbakasatt och torde fortfarande böra så betecknas, om än på senare tider någon förbättring deri införts. Fårens antal har derjemte något förminskats. Vid inträffande svaga höskördar är det fåren, som i främsta rummet deraf drabbas såväl genom stor nedslagning som genom inknappning i utfodringen. Fåren kunna nemligen hastigare ersättas och lättare för en kort tid undvaras än de större husdjuren. I följd häraf blifva fåren ofta svältfödda samt afveln dålig och förlustbringande. Under närvarande förhållanden ställa sig onekligen betydande hinder i vägen för en utvidgad fårafvel. Bland dessa hinder äro följande de mest framträdande, nemligen dels den långa tiden för stallfodring med hö, hvilket anses såsom det dyraste fodret till får, dels bristen på rotfrukter och ärthalm såsom tillskott till det torra ströfodret, dels den ringa tillgången på lämpliga betesmarker, hvilka på samma gång äro torra och rika.

Å andra sidan är fårafveln i hög grad nödvändig i en ort sådan som Norrbotten, hvarest lin endast undantagsvis odlas och hvarest befolkningen till skydd mot det stränga klimatet mera än annorstädes är i behof af yllekläder samt pelsverk och fällar af får. Trots de dermed förenade svårigheter måste fårafveln härstädes hålla jemna steg med befolkningens tillväxt, då densamma är lika nödvändig för dess hushållning som för dess trefnad och hemslöjd.

För att upphjelpa fårrasen hafva afvelsdjur, såväl tackor och baggar, af cheviotras sedan lång tid tillbaka hemtagits och

försålts på auktion eller annorledes spridts inom länet. Dessa afvelsdjur hafva tillfört den sträfulliga och småväxta inhemska rasen väsentlig förbättring, hvilken inom kustlandet gjort sig allmänt märkbar och manar till fortsatta bemödanden i samma riktning.

Getter hållas endast till ringa antal inom länet. Endast i skärgården och lappmarken samt eljes här och der i skogsbygden förekomma dessa djur i ringa antal, hvilket dock under perioden något förökats.

Svinafveln har under de senare åren fortfarande vunnit utbredning samt till och med omfattats med vaknadt intresse inom länets södra lappmarker, dit densamma spridt sig från Piteå socken, hvilken häri likasom i andra grenar af länets jordbruksnäring gått i spetsen vid förbättringars införande. Denna spridning af svinafveln har åstadkommits genom import af grisar i stort antal från såväl Finland som Skåne, samt väsentligen underlättats af de två större svingårdar, hvilka i detta syfte såsom affär inrättats, dels i Piteå socken och dels strax utanför Luleå stad, och hvilka försett jordbrukarne med afvelsdjur och grisar af lämpliga raser.

Renarne hafva under femårsperioden inom länet i dess helhet ökats i antal, oaktadt åtskilliga lappar med sina hjordar öfverflyttat till Norge och Finland i följd af den år 1888 förordnade gränspärrningen vid finsk-ryska gränsen, hvarom här ofvan afhandlats, och oaktadt renarne i Arjepluogs socken, såsom fallet varit under flere decennier, fortfarande att minskas. Anledningen till renarnes ökande är den gynsamma väderlek, som under perioden nästan oafbrutet varit rådande, synnerligast i följd af de tidiga, varma vårarne, som tillåtit kalvarne att blifva vid lif. Med undantag af 1886 års vinter, då isskorpa allmänt betäckte marken, samt 1889 års rika snövintrar hafva alla förhållanden på ett lyckligt sätt varit egnade att befrämja renarnes tillväxt. Sannolikt härleder sig ökningen jemväl till någon del från den noggrannare beräkningen och den närmare kännedom om lapparnes renhjordar, som tillämpningen af den internationela lapplagen medfört. Emellertid äro renhjordarne synnerligen ojemnt fördelade öfver lappmarkens renbetesland, enär stor trängsel är rådande i Enontekis och Juckasjärvi socknar, under det stora fjällvidder, särdeles i Arjepluog, numera icke besökas af renhjordar. Renarnes antal i länet uppgick, enligt ofvan lemnad specifikation, vid 1890 års slut till 228,000.

Afvittringen, denna för ortens jordbrukare synnerligen vigtiga åtgärd, hvarigenom de enskildes jordegendom bestämmes och afskiljes från kronans marker, har under den gångna perioden lemnat större synbara resultat än någonsin tillföre, sedan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit satt i tillfälle att meddela afvittringsutslag den 31 oktober 1887 för hela Gellivare socken, innehållande 169'057 kvadratnymil, och den 31 december 1890 för hela Jockmocks socken, innehållande en yta af 194'971 kvadratnymil, eller tillsammans 364'028 kvadratnymil.

Af detta stora område har, enligt hvad här nedan närmare angifves, 106'0570 kvadratnymil i Gellivara socken och 84'6179 kvadratnymil i Jockmocks socken, eller tillsammans 190'6749 kvadratnymil, för afvittringen afmätts, under det att återstoden, 173'3531 kvadratnymil utgöres af kronan behållna marker och fjälltrakter ofvan kulturgränsen.

Härigenom har afvittringsverket i länet väsentligen närmat sig sin fullbordan, sedan på detta sätt ett större område af-

Tab. F. Landtmannaprodukter m. m., som under år 1890 införts till Piteå, Luleå och Haparanda tullkamrar.

	Till Piteå.	Till Luleå.	Till Haparanda.	Summa.
Hästar	—	—	5	5
Nötkreatur	—	—	59	59
Svin	70	—	4	74
Kött	2,409	5,386	18,322	26,117
Fläsk	504	85	53,395	53,984
Fisk, saltad	120	30,780	102,965	133,865
Smör	16,302	47,925	2,769	66,996
Potatis	1,592	1,204	1,124	3,920
Talg	—	—	35	35
Hudar och skinn	—	—	5,687	5,687
Fiskredskap	477	—	—	477

vittrats, än som under någon föregående period egt rum, och större än hvad hädanefter kan blifva fallet, sedan numera endast tre socknar återstå oafvittrade, nemligen Arjepluog, Juckasjärvi och Enontekis, med tillsammans 353·116 kvadratnymphils areal, till största delen belägna ofvan odlingsgränsen.

Enär afvittringen ordnar de förut osäkra eganderättsförhållandena till jorden och sålunda utgör hufvudvilkoret för jordbruksnäringens höjande, är det naturligt, att det nu genomförda arbetet, som möjliggjorts genom den under föregående perioder ökade arbetspersonalen, helsats med stor tillfredsställelse af länets deri intresserade befolkning, ehuru utslagen ännu endast delvis vunnit laga kraft och delvis äro öfverklagade.

Rörande dessa arbetens gång under perioden torde böra meddelas följande detaljerade uppgifter.

Afvittringen i länets kustland var vid denna femårsperiods ingång afslutad. En del af den vid afvittringsverket anställda personalen har emellertid under perioden varit sysselsatt med de till utförande i sammanhang med afvittringen i Pajala och Tarendö socknar påbjudna laga skiftena.

Af de laga skiften, som vid förra periodens slut ännu icke slutbehandlats, hade vid 1888 års utgång blifvit afslutade samtliga förutom skiftet i Tarendö by, hvilket genom egodelningsrättens utslag den 1 oktober 1887 i väsentliga delar upphäfts, hvilket beslut efter deremot anförda besvär af Kungl. Maj:t gillades i utslag af den 26 november 1888. Detta skifte, som i följd häraf ånyo påbörjades år 1889, hvarunder graderingarna fullbordats samt uträkningen och beskrifningen delvis utförts, är af den omfattning, att detsamma antagligen icke förr än år 1892 hinner afslutas.

Rörande afvittringen i länets lappmarker så har denna inom *Arvidsjaurs socken* redan under förra perioden afslutats. Då emellertid vidsträckta öfverloppsmarker efter afvittringen derstädes uppstått och dessa till sitt läge och beskaffenhet icke i sin helhet syntes Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande lämpliga att afsättas till kronoparker, men deremot erbjuda särdeles goda tillfällen till socknens uppodling genom nybyggesanläggningar, som af befolkningen lifligt eftersökts, hafva undersökningar i och för nybyggens inrättande i socknen under perioden fortgått jemsides med den allmänna afvittringen i öfriga lappmarker. Dessa undersökningar voro dock i det närmaste afslutade vid periodens utgång.

Utslag rörande afvittringen i *Gellivare socken* meddelades af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 31 oktober 1887.

De områden, som vid afvittringen ansetts nödiga att afmätas, äro: byaområden 288,151·2185 hektar, häradsallmänningar 64,718·1231, kronoparker 373,587·0988, kronoöfverloppsmarker 329,451·6788, och urfjällsegor 971·4850, eller tillsammans 1,056,879·4462 hektar.

Då hela socknen enligt förra femårsberättelsen innehåller 169·057 kvadratnymphil, är det sålunda i rundt tal 63 kvadratnymphil, som vid afvittringen icke afmätts. Detta område utgöres af socknens ofvan kulturgränsen belägna marker och fjälltrakter, hvilka dock undergått mätning af kartograferna vid länets ekonomiska kartverk. 106 kvadratnymphil äro således i jemnt tal inom denna socken för afvittring direkt afmätta och, hvad byaområdena beträffar, taxerade och skattlagda.

Af Kungl. Domänstyrelsen framställdes emellertid anmärkningar mot Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag, i

hvad det angick områdestilldelningar åt en del af socknens byar och hemman, samt mot utbytningen af häradsallmänningarna. Dessa anmärkningar upptogos af kammaradvokatfiskalen, som på grund af dem anförde besvär öfver nämnda del af afvittringsutslaget hos Eders Kungl. Maj:t. Dessa besvär voro vid periodens utgång icke afgjorda. I följd deraf hafva utstakningar af områden för de byar och hemman, besvären afsett, samt af häradsallmänningarna ej ens för den del deraf, som belöper sig på de byar och hemman, hvars afvittring icke öfverklagats, under perioden icke kunnat utföras, hvaremot öfriga bya- och hemmansområden, hvilkas utbrytning vunnit laga kraft, derunder i det närmaste fullständigt å marken utstakats.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, som har att afgifva förslag till disposition af öfverloppsmarken i socknen och som ansett, att sådant, oberoende af utgången af de anförda besvären mot sjelfva afvittringen, kunde afgifvas rörande vissa delar af socknen, har dervid särskildt fäst sig vid de trakter, som beröras af den under perioden bygda Luleå—Gellivare jernvägen. Vid och omkring denna bana gifvas nemligen stora, för uppodling särskildt lämpliga vidder, som deremot icke synas lämpliga att afsättas till kronoparker. Då en jernväg oväntadt blifvit framdragen genom dessa odlingsbara trakter, som förut kunnat betraktas som verkliga ödemarker utan egentligt värde, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig böra i första rummet rigta sin sträfvan på sådana åtgärder, som kunde bidraga dertill, att landets hittills slumrande rikedomskällor snarast möjligt kunde blifva tillgodogjorda och att i sådant hänseende den odlingsbara marken närmast vid och omkring jernvägen utan dröjsmål blefve odlad och befolkad.

I sådant syfte har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande uti underdånig skrifvelse den 28 september 1888 hos Eders Kungl. Maj:t föreslagit inrättandet af sex nybyggen å trakten på ömse sidor om Råneå elf, vester och norr om Koskivara hemmansområde, samt af fem nybyggen å öfverloppsmarken mellan Nattavare och Ripas byar.

Nådigt beslut i anledning häraf har emellertid icke före periodens slut meddelats, hvadan några vidare åtgärder för dessa nybyggens inrättande icke af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande kunnat vidtagas. Nödiga åtgärder för dispositionen af den öfriga öfverloppsmarken i Gellivare socken liksom inom Arvidsjaurs socken hafva i följd häraf ansetts böra anstå, intill dess nådigt beslut i den redan underställda frågan meddelats.

Afvittringen i *Jockmocks socken* hade under perioden fortskridit så långt, att utslag derom kunnat meddelas vid 1890 års utgång.

De vid afvittringen afmätta områdena utgöra: för byar och hemman 292,913·7756 hektar, för häradsallmänningar 68,760·1098, för kronoparker 393,840·7084, för kronoöfverloppsmarker 89,191·6978, för till allmänt behof aftagen mark (såsom upplagsplatser, vägar m. m.) 1,227·1547, och för urfjällsegor 246·1970, eller tillsammans 846,179·6433 hektar eller 84·61796433 kvadratnymphil.

Hela arealen af *Jockmocks socken*, inberäknadt *Qvickjocks kapell*, utgör 194·971 kvadratnymphil, hvadan det vid afvittringen icke uppmätta området utgör 110·35803567 kvadratnymphil.

Afvittringen af *Arjepluogs socken* har under perioden omfattat vid förra periodens slut icke verkställda afmätningar samt uträkning och utbrytning af områden för byar, hemman och

häradsallmänningar, hvilka arbeten vid 1890 års utgång till största delen till nödig omfattning afslutats.

Afvittringen af *Juckasjärvi* och *Enontekis* socknar har jemväl under nu ifrågavarande period påbörjats, och äro båda socknarne derunder afmätta och den förra i det närmaste taxerad.

Efter af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afgifvet förslag fastställdes odlingsgränsen för Jockmocks socken genom kungl. brefvet den 23 september 1886.

Uti underdånig skrifvelse af den 31 december 1888 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande gifvit förslag till odlingsgräns inom Arjepluogs, Juckasjärvi och Enontekis socknar.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med dessa förslag har Eders Kungl. Maj:ts derefter genom nådigt bref af den 20 juni 1890 fastställt denna gräns inom dessa socknar, dervid odlingsgränsen inom Arjepluogs socken vid öfvergången af Piteå elf nedflyttats och erhållit ett östligare läge än det, som af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagits.

Af samtliga lappmarkssocknar är det endast Arvidsjaur, som helt och hållet faller nedanför, och endast Enontekis jemte Qvickjocks kapell, sådant som dess gräns för närvarande räknas, som faller helt och hållet ofvanför odlingsgränsen.

Sträckningen af odlingsgränsen är till sina hufvuddrag här ofvan närmare angifven.

Laga skiftesförrättningarne hafva under perioden oafbrutet fortgått och, hvad de svenska fögderierna angår, vunnit ökad

omfattning, hvilket bland annat framgår deraf, att, under det 25⁹³ mantal voro föremål för laga skifte vid femårsperiodens början, 69⁰⁴ mantal undergingo laga skifte vid periodens slut.

Att antalet af de mantal, som under förra perioden undergingo laga skifte, var större än under den senast förflutna, är att härleda från de då hufvudsakligen fullbordade skiftena i Pajala och Tärendö, hvilka, liksom laga skiftena i alla öfriga kustsocknar inom Torneå fögderi, bekostats af statsverket. Om det enda härstädes ännu återstående skiftet, nemligen det i Tärendö by, är här ofvan redogörelse lemnad.

Ökningen i skiftenas omfattning inom de svensktalande fögderierna är förorsakad af den afslutade afvittringen i Arvidsjaur och delar af Gellivara socken.

Till närmare belysande af *skiftesverkets ställning* i länet meddelas följande af t. f. förste landtmätaren i länet benäget upprättade *tabell G*.

Kronans kostnader i och för afvittringen och för de med denna sammanhängande laga skiften samt utflyttningsunderstöd efter laga skiften, som under perioden af statsmedel utbetalts, hafva utgjort:

	Kronans kostnader. Kronor.	Utflyttningsunderstöd. Kronor.
År 1886.....	110,303 ⁹⁹	1,612 ⁶⁰
» 1887.....	106,321 ³³	2,662 ⁶⁰
» 1888.....	83,588 ⁰⁴	4,162 ⁶⁰

Tab. G.

Skiftesverkets i Norrbottens län ställning den 31 december 1890.

Socknar.	Mantal, förmedlade der förmedling egt rum, eljes oförmedlade.												Summa mantal.
	Hvilka undergått fastställt enskifte eller ock storskifte, som troligen icke rubbas på			Hvilka voro föremål för laga skifte den 31 dec. 1890 på			Hvilka troligen komma att undergå laga skifte på			Hvilka troligen icke komma att undergå laga skifte på			
	Alla egorna.	Inegorna.	Utegora.	Alla egorna.	Inegorna.	Utegora.	Alla egorna.	Inegorna.	Utegora.	Alla egorna.	Inegorna.	Utegora.	
<i>Inom kustlandet.</i>													
Piteå och Elfsbyn	84 ⁰²	4 ⁹⁰	—	21 ⁸⁶	—	—	54 ⁴⁴	—	—	45 ⁹⁰	—	4 ⁹⁰	211 ¹²
Neder-Luleå	89 ⁶⁰	1 ⁹⁰	—	6 ⁹⁸	—	—	1 ⁰⁹	—	1 ⁹⁰	2 ⁷⁰	—	—	102 ²⁷
Öfver-Luleå	55 ⁸¹	—	—	8 ¹⁹	—	—	6 ⁸⁶	—	—	69 ⁴⁶	—	—	140 ⁸²
Räneå	48 ²¹	—	—	7 ²⁰	—	—	7 ³⁰	—	—	60 ⁸⁰	—	—	123 ⁵¹
Neder-Kalix	49 ⁵³	2 ⁴⁷	0 ⁶⁷	2 ¹⁹	—	2 ⁴⁷	6 ⁷³	0 ⁶⁷	—	21 ⁶⁵	—	—	83 ²⁴
Öfver-Kalix	14 ⁹⁰	4 ²⁷	—	2 ¹⁹	—	4 ²⁷	10 ⁵⁴	—	—	16 ²¹	—	—	48 ¹¹
Neder-Torneå	27 ⁵⁸	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27 ⁵⁸
Karl Gustaf	21 ⁸⁰	—	—	—	—	—	0 ⁹⁶	—	—	—	—	—	22 ⁷⁶
Hietaniemi	23 ⁸³	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ⁰⁸	—	—	24 ⁴¹
Öfver-Torneå	29 ⁹⁰	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ⁰⁶	—	—	30 ³⁶
Korpilombolo	11 ⁸³	—	—	—	—	—	6 ³³	—	—	1 ⁹⁷	—	—	20 ¹³
Pajala	58 ³⁰	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ⁴⁵	—	—	59 ⁷⁵
Tärendö	8 ²⁴	—	—	11 ⁷⁸	—	—	—	—	—	0 ²⁸	—	—	20 ³⁰
Muonionalusta	4 ⁹⁶	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ⁷⁰	—	—	6 ⁶⁶
<i>Inom lappmarken.</i>													
Arvidsjaur	1 ⁷⁰	—	—	8 ⁷⁵	—	—	15 ⁰⁹	—	—	9 ³⁶	—	—	34 ⁹⁰
Arjepluog	—	—	—	—	—	—	30 ²²	—	—	4 ⁸¹	—	—	35 ⁰³
Jockmock	—	—	—	—	—	—	13 ⁷⁶	—	—	37 ²⁶	—	—	51 ⁰⁹
Gellivare	—	—	—	—	—	—	62 ⁹²	—	—	10 ³¹	—	—	73 ²³
Juckasjärvi	—	—	—	—	—	—	10 ⁷⁴	—	—	1 ⁵²	—	—	12 ²⁶
Enontekis	—	—	—	—	—	—	2 ⁹⁶	—	—	0 ³⁸	—	—	3 ³⁴
Summa	529 ¹¹	13 ⁵⁴	0 ⁶⁷	60 ¹⁴	—	6 ⁷⁴	229 ⁹⁴	0 ⁶⁷	1 ⁹⁰	287 ⁹⁰	—	4 ⁹⁰	1,130 ⁶⁰

	Kronans kostnader. Kronor.	Utflyttningsunderstöd. Kronor.
År 1889.....	58,486.82	1,987.50
» 1890.....	57,736.02	2,850.—
Åren 1886—1890 tillsammans	416,431.20	13,275.—
» » i medeltal	83,286.24	2,655.—
Åren 1881—1885 » »	101,446.21	652.50

Vid femårsperiodens början voro vid länets afvittringsverk anställda 13 ordinarie och 3 extra landtmätare, bland de sistnämnda en dock anställd endast under sommarmånaderna. Vid periodens slut utgjordes arbetstyrkan, utom styresmannen för afvittringen i lappmarken, som tillika hade att öfverse de laga skiftena i Pajala och Tärändö, af 8 ordinarie och 2 extra landtmätare.

C) **Skogshushållning.** Enligt föregående berättelse skulle kronoparkernas i länet areal utgöra 1,844,875.22 hektar.

Härtill hafva under den sista femårsperioden kommit områdena för följande för vanhäfd till kronoparker utlagda hemmansområden, nemligen: kronohemmanet Aspvattnet n:r 1 om $\frac{1}{8}$ mantal i Neder-Kalix socken, enligt kungl. brefvet den 19 februari 1886, 401.6948 hektar; d:o Kärendöjärvi n:r 2 om $\frac{1}{4}$ mantal i Pajala socken, enligt kungl. brefvet den 7 oktober 1887, 449.2116 hektar; d:o Kärendöjärvi n:r 4 om $\frac{1}{4}$ mantal i Pajala socken, enligt kungl. brefvet den 7 oktober 1887, 467.3096 hektar; d:o Kärendöjärvi n:r 7 om $\frac{1}{8}$ mantal i Pajala socken, enligt kungl. brefvet den 3 april 1890, 467.7316 hektar.

Arealen af kronoparkerna skulle således den 31 december 1890 utgöra 1,846,661.1676 hektar, eller 184.6661 kvadratnymil.

Kronoparkerna hafva i öfrigt icke under perioden undergått någon förändring till arealen, hvilket äfven är förhållandet med sockenallmänningar, kronoholmar och andra dylika lägenheter, för statsverkets räkning utarrenderade skogar samt utbrutna stockfångst- och till bergsbrukets behof anslagna skogar, hvarför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillåter sig hänvisa till den redogörelse, som i näst föregående femårsberättelse härför lemnats, samt till förklaring af denna oföränderlighet i arealerna anföra, att de under perioden meddelade afvittringsutlagen för Gellivare och Jockmocks socknar icke derunder i sin helhet tagit åt sig laga kraft.

Då af länets hela areal, 10,518,910 hektar, omkring 3,825,700 hektar antagas utgöras af dels kala fjäll och dels den björk- och öfre barrskogsregion, hvarest ordnad skogshushållning icke kan ifrågakomma, och då inegovidden, åker och äng, beräknas till 175,400 har, skulle den egentliga skogsmarken med derå belägna impediment omfatta 6,517,810 har. Omkring en tredjedel af denna mark torde kunna anses tillhöra enskilda och två tredjedelar kronan, som jemväl eger hela fjälllandet och nästan hela den ofvan odlingsgränsen belägna björk- och barrskogsregionen, hvilka tillsammans upptaga 5,372,940 har, hvadan enligt denna beräkning kronans hela egovidd inom länet skulle belöpa sig till omkring 8,000,000 har.

Arealen af *boställskogarne* inom länet beräknas vid 1890 års slut hafva utgjort, samtliga dessa för statsverkets räkning utarrenderade:

	Hektar.
Boställskogar.....	1,872.18
Civila boställskogar.....	2,009.10
Ecklesiastika d:o.....	24,749.01
Summa	28,630.29

Oaktadt 4 af de till statsverket indragna militieboställen under perioden blifvit försälda, har arealen af dylika skogar något ökats, beroende derpå, att tvenne senast afvittrade ecklesiastika boställskogar uti summan af samtliga boställskogar först nu kunnat upptagas.

Till skattenatur hafva under perioden 198 kronohemman och nybyggen omförts, utgörande 24.161/288 mantal, enligt den närmare redogörelse, som härom lemnas under 5:e afdelningen. Utaf dessa hafva 40 hemman och nybyggen erhållit endast inskränkt dispositionsrätt öfver dem tillfallna skogar.

Innan *flottleder* blifvit upprensade genom länets skogstrakter, hvilka deraf äro i saknad, ega der belägna skogar ett endast obetydligt värde.

I allmänhet äro länets vattendrag af sådan naturbeskaffenhet, att de, jemförda med södra Norrlands, fordra ringare rensningsarbeten än dessa för att förvandlas till goda transportleder för skogsalster. Med stöd häraf kunde man möjligen vara benägen antaga, att länets flottleder skulle befinna sig i godt skick; så mycket hellre som kronan vid de flesta eger den största delen af skogsmarken. Men detta är likväl ingalunda förhållandet. I de sydligare norrländska länen, hvarest enskilde ega all vidliggande skogsmark eller största delen deraf, hafva vattendragen till följd af deras oländighet eller af sund beräkning först blifvit fullständigt upprensade, innan urskogens sparade rikedomar skördats, hvilka, utan att nämnvärdt betungas, kunnat bära amorteringskostnaderna och likasom öppna en bekväm och billig väg för skogens derefter afverkade alster af mindre dimensioner och värde. I följd af många omständigheter har i de flesta fall en nästan motsatt ordning kommit att följas i detta läns vattendrag. Bland sådana omständigheter förtjena anföras, att kronans virkesförsäljningar från början måste ske i mindre omfattning, då kännedom om skogarnes beskaffenhet och tillgångar ännu saknades. Då några beräkningar af upprensningarnes rentabilitet i följd deraf icke var möjlig, måste denna ovisshet afskräcka från nedläggande af större kostnader på flottledernas öppnande. En liknande verkan förorsakades vid en del vattendrag deraf, att länets jord intill sista tiden varit till största delen oafvittrad och eganderätten så tillvida obestämd, att ingen, vare sig kronan eller enskilde, derunder kunde med visshet veta, hvar och huru hans egområde skulle blifva förlagdt, och således ej heller hvilka vattendrag skulle blifva utfartsvägar för hans skogsområden.

Till undanrödjande af dessa hinder för tillgodogörande af kronans skogar anbefalde Eders Kungl. Maj:t på Riksdagens derom framställda begäran verkställande i vissa vattendrag af elfrensingsundersökningar, hvilka i förening med uppskattningar af skogstillgången började utföras redan år 1873 och afslutades i början af 1880-talet, i syfte att efter utredning af rensningskostnaden åt hugade köpare upplåta afverkningserätten till öfvermogna och skadade träd, inom vissa dertill lämpliga parker, i förening med skyldighet att till bekväma flottleder upprensa derifrån ledande vattendrag.

I föregående trenne femårsberättelser är redogjordt för de flottleder, som med anledning häraf blifvit upprensade i samband med upplåtna rättigheter till flerårig afverkning af skog, likasom för de rensningar, som utförts dels med understöd allenast i form af rätt till kostnadsfri afhämtning af dertill erforderligt virke, dels mot full ersättning af den beräknade kostnaden för

flottbyggnader, hvilka köpare af virke förbundet sig enligt köpekontrakt eller auktionsvilkor att i samband med afverkningen utföra. Dessa rensningar hafva omfattat såväl nya flottleder som förbättringar i äldre sådana, hvilket haft till påföljd, att försäljningsprisen å kronans virke blifvit höjdt och att afverkningen kunnat ökas och utsträckas till trakter, som förut saknat utfartsvägar. En betydlig del af nämnda flottleder hafva upprensats före utfärdandet af nu gällande lagar om allmän flottning, under antagande att vederbörligt medgifvande efter förutgångna syner vore för dessa flottleders öppnande till allmän flottning obehöfligt i sådana trakter, som icke ännu afvittrats, eller åtminstone sådana, hvarest afvittring försiggätt enligt 1873 års afvittringsstadga. Sedan kungl. förordningen om allmän flottled och kungl. flottningsstadgan utfärdats, torde det i nämnda afvittringsstadga gjorda förbehåll som rätt för kronan och andra virkesegare till flottning i alla de vattendrag, der flottled finnes och kan upprensas, icke kunna tillmätas samma betydelse som tillföre, då förbehållet förutsätter godtgörelse för de i följd af flottningen möjligen förorsakade skador och då ungefär enahanda rättigheter enligt ofvannämnda författningar blifvit tillförsäkrade en hvar svensk virkesegare i alla till flottning användbara vattendrag, hvarest allmän flottning pröfvats vara af nöden och kunna medföra väsentligt gagn för orten eller eljes lända till nytta för det allmänna, hvilka betingelser för närvarande uppfyllas af nästan alla länets vattendrag.

Emellertid har under de sista åren behovet af nya flottleders öppnande från kronans skogar allt mera trängande framträdt, likasom af de äldres förbättrande och flottningens lagliga ordnande derstädes medels fastställande af reglementen, taxor å flottningsafgälder m. m. för att kunna försäkra kronan återbetalning af de på flottledernas upprensning använda betydande medel samt sjelfva flottledsbyggnaderna om ett mera verksamt underhåll än det ofullständiga, som hittills kommit dem till del. För fastställande af reglementen och afgälder i flottlederna kräfvades emellertid tydligen en föregående sakkunnig utredning rörande dels byggnadernas värden och beskaffenhet, dels behovet af nya byggnader till skydd för enskildes stränder och fisken m. m. eller till transportens underlättande, dels rörande de föreslagna reglementsbestämmelsernas inverkan på andra strand- och fiskeegares rätt. Hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande gjorda framställningar om fastställande af flottningsreglementen och afgälder på flottadt virke i vissa länets flottleder utan föregående syn och utredning hafva på nämnda grunder blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afslagna, i samband hvarmed Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i skrivelse till Kungl. Domänstyrelsen hemställt, huruvida icke Styrelsen skulle finna lämpligt att i de för kronan behöfliga flottleder, hvarest allmän flottled icke är lagligen ordnad, vidtaga sådana åtgärder, som för detta ändamål äro i ofvannämnda författningar stadgade.

De enskilde, som vanligen ega inga eller mycket begränsade skogstillgångar invid ifrågavarande vattendrag eller som endast äro köpare af kronans virke, hafva nemligen intet eget intresse att deri åvägbringa den allmänna flottningens ordnade förhållanden och bekvämlighet, hvarigenom priset och konkurrensen i kronans virkeshandel måste väsentligen höjas.

Tvärtom har den enskilde virkeshandlaren på platsen i vissa fall fördel af flottledernas oordnade skick, enär konkurrensen från nya spekulanter derigenom minskas och ofta blir omöjlig

och enär fastställandet af reglementen och afgifter i kronans flottleder så tillvida skulle skada de nu förefintliga spekulanterna, att de derigenom blifva tvingade att till kronan amortera kostnaden för flottledernas byggnader, hvilka de vant sig att få afgiftsfritt begagna.

Det vore föröfrigt icke rimligt att förutsätta, det enskilde sågverksegare på eget initiativ skulle utgifva stora förlagskapital och ombesörja flottledens upprensning i vattendrag, hvarest kronan är ensam eller nästan ensam skogegare, allenast för att höja priset på dess virke och öka värdet af dess skogsegendomar. Men äfven i återstående flottleder, hvarest enskilde jemte kronan ega afsevärda skogstillgångar, torde de enskilde med fog icke anse sig böra ensamma utlägga de stora förlagskapital, som erfordras och hvilkas anskaffande för dem erbjuder olägenheter, utan afvakta de naturligen, att kronan, såsom vanligen den största intressenten, skall förskjuta behöfliga medel eller åtminstone sin andel deri för åvägbringande af den transportled, som båda parterna, och kronan i främsta rummet, för sina virkesaffärer behöfva.

För att försäkra sig om de behöfliga flottledernas ändamålsenliga upprensning och lagliga underhåll synes det sålunda enligt den vunna erfarenheten icke återstå för kronan något annat än att taga denna angelägenhet i egen hand genom att efter vederbörliga förberedande åtgärder såväl befordra de dervid upprättade rensningsplanerna till utförande som äfven att, på sätt här nedan närmare skall visas, i vissa fall bibehålla flottledernas underhåll under egen vård.

Under den sista femårsperioden hafva på Domänstyrelsens ansökan flottledssyner enligt kungl. flottningsstadgans bestämmelser för första gången för kronans räkning blifvit förordnade och verkställda i följande vattendrag, nemligen: Kengisforsen i Torneå elf, i Ekforsån eller Puosti och Armasjocki, i Bodträskån, Qvarnån, Spikselån, Rödningsträskån med bivatten samt i Svärdelfven och Nuortijaurbäcken med biflöden, hvarjemte på enskilde intressenters ansökan dylik syn hållits i Åby elf, i Jäfreån, i Gäddträsk- och Långträskåarne, i Kalix elf med dess bifoder, i Stora Luleå elf från Ligga till utloppet och i Lilla Luleå elf från Purkijaur till inflödet i Stora Luleå elf, i Töre elf samt i Stockforselfven eller Nedre Tvärån.

Till upprensning af flottleder inom Norrbottens län genom statsverkets försorg och på dess bekostnad har Riksdagen år 1890 i enlighet med derom afgifven nådig proposition anvisat ett extra anslag för år 1891 af 100,000 kronor, hvarjemte Riksdagen medgifvit, att de afgifter, som komma att läggas å flottningen, få för enahanda ändamål disponeras. Härigenom har sålunda ett för värden af länets kronoskogar viktigt steg tagits, som säkerligen skall i framtiden öka dessa skogars afkastning.

Med allmänna medel hafva arbeten till flottledernas förbättring under perioden utförts i Sikån, Hvitbäcken, Telebäcken, Nelkesbäcken, Arpatsbäcken och Bölsmansån i Norra Piteå revir.

Dylika arbeten hafva derjemte blifvit utförda, dels i följd af med virkesköp från kronoskogar förenad rensningsskyldighet, dels ock på enskildes bekostnad, inom Pajala revir uti Nedre Kihlangijoki, Parkajoki, Kolkojoki och Areajoki; inom Kalix revir uti Lina-, Ängeså- och Töre elfvar; inom Råneå revir uti Råneå- och Livaselfvarne; inom Jockmocks revir uti Perlelfven, hvarförutom ej obetydliga reparationsarbeten utförts uti

de förut inom reviret upptagna flottlederna; inom Norra Piteå revir uti Södra Tvärån, Bränträskbäcken, Vistån och Vistbäcken; inom Södra Piteå revir uti Roka- samt Långträsk- och Gäddträskelfvarne; inom Norra Arvidsjaur revir uti Varrisån, Revna- och Jiggijaurbäckarne, Vistån, Ljusträsk- och Tjartjebäckarne, Abmorelven och Abraurbäcken äfvensom reparationsarbeten å äldre byggnader i Piteå elf; inom Södra Arvidsjaur revir uti Skogträskbäcken, Svärdelfven, Nuortejaur, Jällejok och Maderbäckarne; samt inom Arjepluogs revir uti Skellefteå elf, Gallak, Fiskträsk- och Sandträskbäckarne, Petikån och Söderträskbäcken, Hungerträskbäcken, Magatrabäckarne, Skattån, Voltabäcken, Krutbäcken, Musabäcken, Skrafvetjernsbäcken och Selakbäcken, Östra och Norra Båtsabäckarne, Jutisån samt strömmarne vid Kasker och Arjepluog.

Under perioden hafva utslag meddelats rörande allmän flottleds öppnande i Åby elf, Jäfreån, Kalix elf med bifoder, Nedre Tvärån eller Stockforselfven, Skellefteå elf med biföden inom länet, Kengisforsen i Torneå elf, Bölsmansån, Gäddträsk- och Långträskåarne samt Svärdelfven och Nuortejaurbäcken.

Flottledernas underhåll äfvensom flottningsarbetet handhafvas i allmänhet på ett betryggande sätt i de större vattendragen, hvarest jemte kronan förekomma flere eller färre skogs- och virkessegare. Men i en stor del mindre vattendrag, hvarest kronan är egare till hela eller större delen af marken, möta deremot väsentliga hinder såväl i afseende på ordnandet af flottningsarbetet som för flottledernas oafbrutna vård och underhåll enligt flottningsstadgans föreskrifter. Den grund, som i hithörande lagstiftning blifvit förutsatt såsom betryggande för de allmänna flottledernas begagnande och underhåll, eller det egna intresset, saknas nemligen nästan helt och hållet i fråga om de ofvannämnda flottlederna. Den årligen vexlande virkesspekulanten, som vanligen ensam inköper allt det för året vid en flottled utstämplade virket, kan icke med skäl förutsättas ega något synnerligt intresse att med egen uppoffring vårda leden och efter slutad flottning åter försätta dess byggnader i fullgodt skick med af honom förskjutna medel, på sätt flottningsstadgan ålägger vederbörande flottningsförening, helst då han icke kan veta, om han någonsin kommer i tillfälle att derstädes vidare köpa kronovirke och begagna sig af flottleden. Deremot ligger det i sakens natur, att påföljande års virkesköpare, i den händelse skog då säljes, måste försätta byggnaderna i brukbart skick för att kunna nedflotta det inköpta virket samt att, om äfven detta ofullständigt utföres under ett eller flere år, kronan slutligen blifver tvingad att fullgöra den eftersatta underhållsskyldigheten, så länge mogen skog finnes att sälja vid vattendraget.

Erfarenheten från kronans flottleder i detta län gör det antagligt, att förhållandena jemväl framdeles skola gestalta sig på enahanda sätt.

Påtagligt är derjemte, att en tillfällig virkesköpare i en kronan tillhörig flottled af angifna beskaffenhet icke ensam kan författningsenligt bilda den föreskrifna flottningsföreningen för leden och i denna sin egenskap utse styrelse, revisorer och ombud m. m., vid hvilket förhållande och då rätt till pant af virke och dess försäljning till bestridande af kostnader, skadeersättningar och amorteringsafgifter tillkommer allenast lagligen vald flottningsstyrelse, säkerheten för dessa medels gäldande understundom måste blifva otillfredsställande. Häraf torde framgå,

att gällande flottningsstadga icke är fullt tillämplig på ofvannämnda kronans flottleder, vid hvilka densamma icke heller enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förmenande är afsedd att vinna tillämpning.

Frågan, om och i hvad mån förenings- eller oktrojssystemet må kunna användas, faller nemligen inom den administrativa lagstiftningens område, hvarigenom Eders Kungl. Maj:ts af gällande flottningsstadga icke är betaget att, i händelse omständigheterna dertill föranleda, med ändring af densamma, gifva nådig tillåtelse till oktrojers meddelande, på sätt framgår af § 10 mom. 2 i kungl. förordningen om allmän flottled den 30 december 1880, hvilket erhållit sådan lydelse, att förordningens tillämpning ej må vara beroende af de ändringar, som kunna å administrativ väg meddelas. I afgifvet yttrande rörande förvaltningen af inflytande flottledsavgifter har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig böra framhålla nödvändigheten af Eders Kungl. Maj:ts nådiga medgifvande dertill, att kronans flottleder inom Norrbottens län, hvilka hufvudsakligen genomflyta kronomark och hvarest föreningsystemet icke är möjligt att tillämpa, måtte få ordnas på andra grunder, än flottningsstadgan föreskrifver, i närmare öfverensstämmelse med oktrojssystemet.

För tryggande af flottledsbyggnadernas amortering och framtida bestånd har, såsom ofvan antydts, behöfvat af en för dem anordnad sakkunnig förvaltning eller inspektion under perioden framträdt med synnerlig styrka. Det torde ligga i öppen dag, att dyrbara, kronan tillhöriga anläggningar, spridda i aflägsna, delvis öde skogstrakter måste behöfva sakkunnig tillsyn såväl vid deras utförande som vid det framtida underhållet samt att en flottleds anläggning knappast kan anses tillräddig, utan att en dylik tillsyn öfver underhållet samtidigt beredes. Tillräcklig ledning för en dylik inspektions anordnande torde vara att hemta från den mångsidiga erfarenhet, som vunnits vid de enskilda tillhöriga storartade system af flottleder i södra Norrland och Dalarne, hvarest härför särskildt utbildade fackmän utöfva tillsynen öfver såväl flottningsarbetena och flottningsbyggnaderna som dessas underhåll i så stort antal leder, som en hvar kan hinna kontrollera.

Vägar inom kronoparkerna för underlättande af virkets utdrifning hafva under denna femårsperiod med skogsmedel utförts i större omfattning än tillföre. Sådana vägar, så kallade släpvägar, af mer eller mindre primitiv beskaffenhet, hafva blifvit anlagda: inom Norra Piteå revir från Risleden till Nordkåtan och derifrån i riktning mot Tekträsk, cirka 2½ nymil, inom Norra Arvidsjaur revir från Storfors till Åberg längs Piteå elf, omkring 4 mil, mellan Suddesjaur och Rackejaur, mellan Abraur och Jäknajaur, mellan Abraur och Malmisjaur samt omkring Lomträsk, på en sträcka af tillsammans 3 mil. Härförutom har spångning för gångvägar öfver myrarnas egt rum inom Råneå och Norra Arvidsjaur revir.

I nästföregående berättelse har framhållits, hurusom vägar inom de vidsträckta kronoparkerna äro af nöden för höjande af deras och skogsprodukternas värden. Frånvaron af vägar tvingar nemligen virkesköparen att till någon del utföra sådana provisionellt och på otjenlig tid. Då han likväl för dessa kostnader måste göra sig betäckt genom lägre virkespris, undgår kronan ändock icke att gälda dessa vägarbeten upprepade gånger, ehuru de såsom provisionela snart förlora allt värde.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande vågar derföre ånyo framhålla, att dylika vägar synas böra af kronan utan dröjsmål i större omfattning än hittills utföras på ett sätt, som förlänar dem verklig varaktighet och värde. Med sådant byggnadssätt anlagda, skulle nämnda vägar i någon mån kunna gagna samfärdseln genom dessa nu otillgängliga trakter samt dymedels befordra kringliggande orters odling och utveckling, hvarigenom skogarnes skötsel och afverkning skulle underlättas och deras afkastning till kronan förökas, på samma gång de komma att lända orten till gagn. I följd af dessa kronoskogars ofantliga ytvidd, som är mer än dubbelt större än de enskilda skogarnes, har länets befolkning hittills varit mera tryckt af bördan för allmänna vägars byggnad och underhåll än andra rikets inbyggare, enär denna vägbyggnadsskyldighet omfattar vägarne både öfver egna och kronans marker, hvartill dessa senare dock icke bidraga. Denna obillighet, som endast i ringa mån afhjelpes af den nya väglagen, skulle deremot i vissa fall något utjemnas, om kronan inom sina parker med skogsmedel anlade för deras skötsel nödiga vägar.

Rörande *skogarnes beskaffenhet* i länet hafva åtskilliga nya upplysningar vunnits vid de ofvan omnämnda växtfysiologiska undersökningar, som på Domänstyrelsens förordnande utförts för utrönande af bland annat skogens tillväxt och derpå inverkan omständigheter m. m. Med ledning af den härom afgifna, år 1886 offentliggjorda berättelsen tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att rörande beskaffenheten af länets skogar anföra, att de trädslag, som allmännast deri förekomma och för skogshushållningen ega betydelse, äro tall, gran och björk. Asp, gråal, rönn och hägg förekomma visserligen allmänt från kusten till fjällens närhet, men dessa trädslag ega dock i ekonomiskt och forstligt hänseende endast ett underordnad värde.

Skogar af tall utan inblandning af andra trädslag hafva inom länet vidsträckt utbredning. Inom Skellefteå, Åby, Byske, Piteå och Luleå elfvars flodområden anses dylika bestånd bilda inemot hälften af samtliga skogar. Deremot äro de icke fullt så allmänna inom de nordligare trakterna eller Råneå, Kalix och Torneåelfvarnes flodområden, hvarest de beräknas upptaga möjligen endast en fjerdedel af den produktiva marken.

Barrträdens tillväxt försiggår härstädes i regel långsammare än i sydligare landsdelar. I synnerhet är höjdtillväxten ringa under plantornas första år, hvartill i hög grad bidrager, särskildt hvad tallplantorna beträffar, torra och understundom snötryck, som kröker och vrider den svaga stammen, afsliter dess toppskott samt försenar eller dödar plantornas växt, då dessa skador flere år upprepas.

Såsom en egendomlig företeelse har anmärkts, att tallens höjdtillväxt är störst inom länets tre nordligaste floddalar, under det att de sydligare icke härutinnan sinsemellan visa någon märkbar skilnad. Det nordliga områdets mindre absoluta höjd, de derstädes mera orörda skogarne samt skogslandets större afstånd från fjällområdet torde förklara nämnda omständighet. Genom meranämnda undersökning synes det ådagalagd, att de oblandade skogsbestånden härstädes sällan äro afverkningsbara, förrän de uppnått 200 års ålder, samt att de likåldriga tallbeståndens afkastning per hektar kan i medeltal beräknas enligt följande intressanta uppgift, på grund hvaraf för Norrbottens tallbestånd en omloppstid af 200 år antages vara mest passande:

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1886—1890. Norrbottens län.

Beståndets ålder.	Antal stammar på en hektar, hållande med bark vid 1's m. höjd ofvan mark.					Summa stammar per hektar.
	20 cm. och derunder.	21—25 cm.	26—30 cm.	31—35 cm.	36 cm. och deröfver.	
100 år	800	200	30	—	—	1,030
150 »	400	230	80	40	—	750
200 »	200	175	100	65	30	570
250 »	120	120	110	80	40	470

Gränen är vanligast i länets norra del, hvarest vidt utbredda granskogar förekomma. Äfven för granen anses omloppstiden i allmänhet icke böra öfverskrida 200 år, emedan den samma vid högre ålder allt mera lider af rötskador och toptorka samt starkt aftager i fröproduktion. Endast å bättre växtplatser kan likväl granen vid nämnda ålder gifva gröfre timmerträd, under det att å sämre granliden endast ett fåtal träd utväxa till den minimidimension, norrbottenslagen bestämmer, i följd hvaraf dessa trakter tillsvidare äro af ringa värde.

Fjällskogarnes bestånd äro glesa och deras täthet aftager, ju närmare skogsgränsen de uppträda, i sammanhang hvarmed stammens afsmalning och trädens grenmassa ökas, under det deras höjd märkbart aftager. Barrskogen upphör på det sätt i länets fjälltrakter, att inblandningen af björk i skogsbestånden ökas, i samma mån deras täthet närmare skogsgränsen aftager. Omsider är björken till antalet öfvervägande. Högre upp anträffas icke vidare sammanhängande bestånd, endast spridda grupper af träd, och slutligen synes endast här och der någon enstaka tall eller gran långt framom, ibland milsvidt skild från de sista skogsbestånden, likasom förposter, utställda långt framför hufvudstyrkan.

Genom nämnda undersökning har det slutligen ådagalagts, att skogsgränsen för såväl barrträden som björken fordom gått högre upp mot fjällen, än hvad nu är fallet, såsom redan under afdelning 1 i fråga om länets naturbeskaffenhet anförts.

I närheten af kusten äro skogarne öfverafverkade såväl genom urgammal misshushållning med husbehovsvirke och vedbrand som genom den nedhuggning af ungskogen till sparrar, hvilken genom norrbottenslagen städfades för snart 20 år tillbaka. Allt gröfre virke saknas likväl ännu i dessa skogar, hvilkas unga bestånd dock på senare tider mera allmänt lemnats i ro och flerstädes förete ett lofvande utseende. Härtill bidrager äfven den omständigheten, att vedbehovet i orterna närmast sågverken fyllas medels det derstädes hopade affallet, som äfven för hemmansägaren blifver ett billigare bränsle än det i egen skog afverkade. Skogsbrist förefinnes emellertid inom åtskilliga byar inom Torneådalen.

I det egentliga skogslandet finnas deremot ännu stora vidder, som aldrig afverkats eller som, sedan det gröfsta virket för längre tid sedan uttagits, äro rika på mogen skog eller efter forna eldshärjningar bära ungskog af olika åldrar och af delvis utmärkt beskaffenhet.

Genom det skydd och den hvila, som sålunda kommit en del af de enskilda skogarne till del, och genom den regelbundna och mera planmessiga behandling, som egnats kronoskogarne, torde det allmänna omdömet med fog kunna fällas, att skogarnes beskaffenhet hellre i någon mån förbättrats, än försämrats under den gångna femårsperioden.

Skogshushållningen inom länet har alltid lemnat mycket öfrigt att önska, delvis i följd af härstädes rådande säregna förhållanden. Å de vidsträckta kronoskogarne har man nemligen nödgats använda den mest extensiva form af ordnad skogshushållning, nemligen timmerblädningen, emedan endast de gröfre virkessorterna kunna bära de höga utdrifningskostnader, som föranledas af flottledernas längd och skogstrakternas ödslighet och folkbrist. Härtill torde äfven bidraga, att det norrbottniska virkets beskaffenhet är mycket underlägsen sydligare landsdelars, i följd af ofta förekommande brand- och rötskador, af dess lösa ved och kortare, qvistigare stammar m. m.

Nämnda afverkningssätt måste emellertid i längden menligt inverka på skogen, såvida icke lämpliga förändringar i detsamma kunna införas. Men härför fordras kännedom om lagarne för skogsträdens lif och utveckling inom dessa nordliga landsdelar — en kännedom som länge saknats, men som dock uppenbarligen utgör sjelfva grunden, hvarpå rationel skogshushållning härstädes lämpligast bör byggas. För afhjelpande i någon mån af denna brist, har bland andra åtgärder den undersökning rörande skogens tillväxt utförts och offentliggjorts, hvilken här ofvan blifvit vidrörd. En annan undersökning i liknande syfte, särskildt hvad fjällskogarne angår, har äfven på Hushållningssällskapets föranstaltande under perioden utförts, på det sätt här nedan under de enskilda skogarne närmare angifves.

Hittills har, såvidt känt är, ingen frösådd eller plantering af skog förekommit på länets vidsträckta kronoskogar eller några andra direkta åtgärder vidtagits för att i större skala befordra återväxten efter de stora afverkningarne eller efter skogseldarne. Skogens föryngrande sker således uteslutande medels sjelfsådd, hvarigenom återväxten i allmänhet anses någorlunda betryggad, ehuru den visserligen på en del trakter blifver ojemn och sen, samt i vissa fall alldeles uteblifver. Flertalet bland fackmännen synes dock numera hysa den åsigten, att återväxten efter afverkning härstädes är i hög grad otillfredsställande och att i följd häraf skogarnes afkastningsförmåga måste vara stadd i aftagande.

Med anledning häraf hafva, sedan skogsmedel blifvit dertill anvisade, jemförande försök under denna period börjat anställas för utrönande af lämpligaste metoden att erhålla god återväxt efter timmerblädning såväl inom Södra Piteå som inom Norra och Södra Arvidsjaur's revir, hvarest vissa profytter å timmerblädningshyggen behandlats efter olika rensningsmetoder, med och utan användande af löpeld, och hvarest å en mindre trakt verkstälts försökssådd.

Utredandet af ofvanberörda viktiga spörsmål synes väl förtjent af den största uppmärksamhet såväl som af fortsatta undersökningar och försök inom länets öfriga revir.

Å skogar i närheten af och ofvanom kulturgränsen har under de sista åren någon nämnvärd afverkning icke skett i södra och mellersta delen af länet. Deremot har stämpling och försäljning af virke å sådana skogar inom Juckasjärvi socken verkstälts, hvilket föranledt socknemännen att hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anhålla om vidtagande af åtgärder, i syfte att all afverkning och försäljning af frisk och mindre skadad skog för kronans räkning måtte inom sagda socken inställas, intilldess afvittringen derstädes blifvit avslutad, på det att nödig skogstillgång måtte åt socknen bevaras, så att den del af deras skogsanslag, som enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut skall såsom häradsallmänning afsättas, måtte kunna för-

läggas på skogsmark, som icke på förhand blifvit för kronans räkning afverkad. Då enligt grunderna för gällande afvittringsstadga jordegarna vid afvittringen böra njuta likartade förmåner efter markens beskaffenhet och då denna ort genom beslutade jernvägsanläggningar med deraf framkallad bergverksrörelse och ökad folkmängd sannolikt skall i framtiden nå en sådan utveckling, att den befintliga, mycket begränsade virkestillgången blifver behöflig och med större fördel afsättningsbar för ortens behof, så har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig böra understödja denna socknemännens anhållan och i enlighet dermed förordnat, att försäljning för kronans räkning af virke från Juckasjärvi skogar måtte inställas, till dess afvittringen, som antages vara avslutad under år 1892, hunnit taga åt sig laga kraft. Ytterligare skäl till det begärda inställandet tillsvidare af virkesförsäljningen härstädes är att söka dels i det synnerligen låga pris, som detta virke alltid betingat och som under de senare åren blott uppgått till 20 å 40 öre per träd, dels i den ännu bristande kännedomen om lagarne för fjällskogarnes återväxt och om det inflytande på skogsgränsens tillbakagående, som större afverkningar i dess närhet utöfva.

I sammanhang härmed och i följd af den klagan, som inbyggarna i fjälltrakterna till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande framfört deröfver, att fjällskog på några ställen utstämplat till afsalu nära och uti skogsgränsen, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hos Kungl. Domänstyrelsen anhållit, att den påbörjade undersökningen rörande skogens tillväxt m. m., som ofvan berörts, måtte fortsättas med särskild hänsyn till vilkoren för skogsafverkning i fjälltrakterna.

Virkesförsäljningen från kronoparker, odisponerade öfverloppsmarker och kronomarker har under femårsperioden enligt meddelande af öfverjägmästaren F. W. Berg, hvilken benäget lemnat åtskilliga af de under denna afdelning förekommande sifferuppgifter, omfattat i *tabellen H* (sid. 35) upptagna mängd och slag.

Virkesförsäljningen har skett dels årligen genom auktioner eller under hand på annat lämpligt sätt enligt nådiga cirkuläret den 3 december 1880, dels genom ett den 18 januari 1888 med Skuthamns aktiebolag upprättadt kontrakt om afverkning under 12 års tid, räknadt från den 15 juli sistnämnda år, af 1,192,604 utstämplade bjelk- och sågtimmerträd å kronoparken vid Vargisån, inom Jockmocks och Arvidsjaur's socknar, efter ett pris af 1 krona 52 öre för hvarje utstämplat träd jemte skyldighet för köparen att ombesörja och bekosta för virkesflottningen erforderliga elfrensings- och strömbyggnadsarbeten och att under kontraktstiden vårda och underhålla de byggnader, som för flottningen af kronan uppföras eller i flottleden redan finnas samt att vid sagde tids slut utan lösen öfverlemnna samtliga byggnader till kronan mot rätt att afgiftsfritt till sådana byggnader erhålla virke. Någon laga syn och reglering för vattendragets öppnande till allmän flottled har härstädes icke föregått, då kronan nästan ensam eger all omgifvande mark, ej heller har härvid, såvidt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har sig bekant, någon till rensningens utförande på annat sätt upprättad plan faststälts, såsom förut alltid brukligt varit.

Samtliga å rot stående försålda träd hafva varit förut utstämplade samt försäljning skett utan afdrag för vid afverkningen möjligen uppkommande vrakträd.

De efter auktion eller af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under hand på ettårig afverkningstid försålda virkes-

partier af duglig eller mindre skadad skog från kronoparker, odisponerade öfverloppsmarker och kronomarker inom lappmarkerna, der uteslutande utsyningsrätt icke tillkommer hemmans- och nybyggesinnehafvare, hafva under perioden uppgått till nedanstående antal samt betingat vidstående köpeskilling:

År.	Sågtimmerträd. Stycken,	Köpeskilling. Kronor.
1886.....	523,736	393,333 45
1887.....	515,755	476,202 61
1888.....	657,184	587,849 06
1889.....	628,695	780,322 44
1890.....	336,182	360,864 64
Summa	2,661,552	2,598,572 20
Medeltal.....	532,310	519,714 44

Försäljningen under hand af ved, vindfäld, torr och mera skadad skog har verkstälts af revirförvaltarna, såsom äfven skett med tjärvirke; och hafva derfor inflytande medel i allmänhet af revirförvaltaren uppburits och till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande inlevererats. Omfånget af dessa försäljningar har betydligt tilltagit, hvarföre redovisningen af härför inflytande medel synes vara i behof af närmare kontrollbestämmelser.

Vid förra femårsperiodens slut återstodo outtagna åtskilliga virkespartier, försålda med flerårig afverkningsrätt; samtliga dessa virkespartier hafva under den tilländagångna perioden blifvit afverkade och från de upplåtta skogarne afförda.

Inkomsten från de allmänna skogarne, eller sammanlagda beloppet af de till härvarande ränteri inlevererade skogsmedel, hafva under åren 1886—1890 uppgått till följande belopp:

År.	Försäljnings- medel för skogs- effekter.	Betesmedel samt inkomst af grässlätter och löftagt.	Räntor m. m.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1886.....	680,945 62	2,949 30	1,244 02	685,138 94
1887.....	614,246 16	2,308 04	31 84	616,586 04
1888.....	728,121 14	2,089 78	646 21	730,857 13
1889.....	787,313 94	2,538 00	55 84	789,907 78
1890.....	1,044,620 76	2,198 82	1,511 10	1,048,330 68
Summa	3,855,247 62	12,083 94	3,489 01	3,870,820 57
Medeltal.....	771,049 52	2,416 79	697 80	774,164 11

Jemföres detta medeltal med förra femårsperiodens, som utgjorde 800,963 01 kronor, så befinnes, att medelinkomsten under denna period minskats med 26,798 90 kronor eller 3 03 %. Denna minskning torde vara att tillskrifva de tryckta konjunkturen för exporten, som under större delen af perioden förefunnits. I jemförelse med medelinkomsten under perioden 1876—1880 har en ökning deremot egt rum af 315,231 98 kronor.

Under ifrågavarande femårsperiod har trävarurörelsen i hufvudsak bedrifvits under ogynnsamma förhållanden. Med undantag af år 1889 samt början af år 1890, då de priser, som erhöles å den utländska marknaden voro fullt tillfredsställande, hafva eljes rådande priser såväl före som efter denna tid endast kunnat lemna någon afsevärd vinst åt sådane sågverksegare, som hafva skogar billigt inköpta från längre tid tillbaka. Af fackmän har inhemtats, att orsaken till de låga priserna är uteslutande att söka i öfverproduktion. I de trakter af Norrland, der kronan icke kan utföra något bestämmande inflytande öfver afverkningens omfattning, har denna forcerats i allt för hög grad. Det ligger i sakens natur, att de verksegare, som inköpt enskildes skogar för afverkning under viss tid, finna med sin fördel mest öfverensstämmande att bedrifva afverkningen under möjligast korta tid för att återbekomma det utlagda kapitalet jemte påräknad vinst. Den rättighet, som kronan nästan samtidigt medgifvit de flesta innehafvarne af så kallade stockfångstskogar att under 10 års tid derå afverka alla träd intill det tumtal, som norrbottenslagen bestämmer, för att derefter öfverlemnas till kronan, har ock väsentligt bidragit att öka öfverproduktionen.

För utgifterna till skogsstatens i länet aflöning samt för kostnaderna för skogsförvaltningen och hvad dermed står i samband under femårsperiodens särskilda år lemnas redogörelse i följande öfversigt:

År.	Enligt särskilda be- stämmelser. Kronor.	Skogssta- tens ordi- narie aflö- ning med ålders- tillägg. Kronor.	Skogsförvaltnings- kostnader.		Upp- börds- kost- nader. (Beslags- provi- sion). Kronor.	Summa. Kronor.
			Arfvoden. Kronor.	Till revir- förvaltarnes dispo- sition. Kronor.		
1886.....	38,293 60	81,562 92	5,053 11	32,714 84	166 73	157,790 60
1887.....	55,407 85	81,990 00	4,010 11	33,780 00	474 02	175,661 98
1888.....	15,357 83	82,635 85	3,764 25	31,584 17	321 28	133,663 81
1889.....	31,675 82	81,706 64	6,153 65	37,917 85	79 67	157,533 63
1890.....	53,655 49	100,903 55	13,614 66	39,583 73	1,691 24	209,448 67
Summa	194,390 49	428,798 94	32,595 78	175,580 09	2,732 89	834,098 19
Medeltal	38,878 10	85,759 79	6,519 15	35,116 02	546 58	166,819 64

Tab. H. Virkesförsäljning från kronoparker, odisponerade öfverloppsmarker och kronomarker inom Norrbottens distrikt åren 1886—1890.

År.	Bjelkar.		Sågtimmerträd och såg- timmer.		Hnstimmer och sparrar.		Vindfällan, torr och skadad skog m. m.		Ved och tjärvirke.	Diverse virke.	Summa.
	Stycken.	Kubik- meter.	Stycken.	Kubikmeter.	Stycken.	Kubikmeter.	Stycken.	Kubikmeter.	Kubik- meter.	Kubik- meter.	Kubikmeter.
1886.....	1,419	1,419 00	541,045	336,089 94	309,453	120,266 75	86,536	28,100 36	12,128 20	5,953 54	503,957 79
1887.....	1,055	1,044 60	600,018	365,552 37	25,687	7,968 95	127,978	45,586 63	10,642 13	8,281 37	439,076 05
1888.....	355	355 00	656,814	412,117 60	51,304	17,042 80	161,860	67,368 66	15,568 65	2,184 71	514,637 42
1889.....	731	731 00	705,409	455,221 75	86,180	33,360 00	365,661	142,829 09	18,506 41	1,438 76	652,087 01
1890.....	1,571	1,571 00	527,231	327,870 32	32,609	8,755 70	197,913	61,563 06	17,411 81	686 48	417,858 37
Summa	5,131	5,120 60	3,030,517	1,896,851 98	505,233	187,394 20	939,948	345,447 80	74,257 20	18,544 86	2,527,616 64

Af de åt sågverken upplåtna, inom distriktet belägna, privilegierade stockfångstskogarne komma de flesta att inom längre eller kortare tid till Kungl. Maj:t och Kronan åter afträdas, sedan Eders Kungl. Maj:t i nåder medgifvit innehafvarne deraf att, såsom vederlag för åtnjutande af privilegier, på en gång afverka alla å stockfångstskogarne befintliga träd af till och med 26 cm. diameter 1½ m. från roten, hvarefter skogarne till Kronan återfalla.

På grund af sådant nådigt tillstånd och i enlighet med af Kungl. Domänstyrelsen den 29 november 1886 upprättadt kontrakt skall vid 1896 års utgång till Kungl. Maj:t och Kronan återfalla Ytterstfors sågverks privilegierade stockfångstskog inom Piteå och Arvidsjaur socknar, tillhoppa utgörande en areal af 7,312·16 har;

enligt kontrakt den 2 december 1887 skall Aktiebolaget Bergman, Hummel & C:o den 1 januari 1898 till Kungl. Maj:t och Kronan återlemna Gyljens sågverks privilegierade stockfångstskog, belägen inom Öfver-Kalix socken, i areal utgörande tillhoppa 5,184·91 har;

enligt dylikt kontrakt den 12 april 1888 skall egaren af Degerfors sågverk den 12 april 1895 till Kungl. Maj:t och Kronan afträda sågverkets inom Piteå och Elfsby socknar belägna privilegierade stockfångstskogar, tillhoppa utgörande en areal af 2,178·92 har;

enligt dylikt kontrakt den 22 maj 1888 skall Gellivare aktiebolag den 1 juni 1898 till Kungl. Maj:t och Kronan afträda åt Borgfors, Selets, Ljuså och Hvitåfors sågverk upplåtna stockfångstskogar jemte Afvafors och Hvitåfors jernverks kolfångst-rätt å sistnämnda sågverks stockfångstområde, belägna inom Piteå (Elfsby), Arvidsjaur, Öfver-Luleå och Råneå socknar och tillsammans omfattande en areal af 46,645·63 har; samt

enligt dylikt kontrakt den 15 mars 1890 skall Aktiebolaget Bergman, Hummel & C:o såsom egare af Ekfors sågverk i Öfver-Torneå socken den 15 mars 1900 till Kungl. Maj:t och Kronan afträda åt samma sågverk anslagna privilegierade stockfångstskogar inom Öfver-Torneå och Hietaniemi församlingar och tillhoppa omfattande en areal af 10,948·04 har.

Utstämpling af virke åt hemmans- och nybyggesinnehafvare, hvilka hafva utsyningsrätt enligt § 2 i nådiga förordningen den 18 september 1874 inom visst område omkring bostaden, äfvensom åt egare af ännu ej i skatt ingångna hemman och nybyggen i de afvittrade socknarne å de områden, som vid afvittringen dem tilldelats, samt åt skattehemmansägare med inskränkt dispositionsrätt öfver skogen enligt nådiga förordningen af den 29 juni 1866 jemte å stockfångstskogarne utstämplat virke har utgjort:

År.	Sågtimmerträd, sågtimmer och sparrar.	
	Stycken.	Kubikmeter.
1886.....	301,528	195,592·20
1887.....	400,488	243,903·56
1888.....	616,417	328,035·13
1889.....	1,223,027	743,292·95
1890.....	602,305	316,115·53
Summa	3,143,765	1,826,939·37

Skogsåverkningar hafva under perioden egt rum i något ökad mån, emot hvad förhållandet var under föregående period, men hafva dock, i förhållande till skogarnes omfång och till hvad förut inom distriktet förekommit, varit mycket obetydliga. Med undantag af de skogsåverkningar, som begingos vid bygandet af Luleå—Gellivare jernväg och hvilka utgjort största delen af det under perioden beslagtagna virket, utvisa öfriga beslagtagna partiers storlek och läge i förhållande till angränsande hemmans- och nybyggesskogar äfvensom det anhållna virkets beskaffenhet, att åverkningarne i de flesta fall företagits för erhållande af husbehovsvirke och understundom föranledts af misstag rörande rågångar m. m. Det under perioden åverkade och beslagtagna virkets mängd och beskaffenhet synas af följande sammandrag:

År.	Bjelke- träd och bjelkar. Stycken.	Timmerträd och timmer. Stycken.	Sparrträd och sparrar. Stycken.	Ved och tjärvirke. Kbm.	Diverse virke. Kbm.	Allt virke. Kbm.
1886.....	5	3,743	387	200·7	54·9	2,069·1
1887.....	—	6,377	2,324	481·6	3,501·9	7,121·5
1888.....	6	2,501	177	26·9	127·4	1,112·1
1889.....	8	1,108	349	14·1	95·7	788·7
1890.....	11	3,386	307	140·3	29·4	2,142·9
Summa	30	17,115	3,544	864·1	3,809·3	13,234·3

Derutaf hafva, i brist på köpare, eller då bevakningen deraf, intilldess virket kunnat försäljas, visat sig blifva för dyrbar, onyttiggjorts följande partier:

År.	Timmerträd och timmer. Stycken.	Sparrträd och sparrar. Stycken.	Ved och tjärvirke. Kubikmeter.	Allt virke. Kubikmeter.
1886.....	867	56	123·0	648·5
1887.....	568	79	9·1	215·4
1888.....	545	85	—	163·7
1889.....	32	85	—	32·5
1890.....	269	82	30·7	152·4
Summa	2,281	387	162·3	1,212·5

I anledning af emot skogsförfattningarne begångna förbrytelser, hafva af skogsstatens tjänstemän och betjente under perioden väckts 229 åtal, uti 34 af hvilka svaranden blifvit frikänd, hvaremot uti 163 fall svaranden blifvit till ansvar fäld, under det 32 mål ännu icke blifvit slutligen afdömda. Förutom för en del fängelsestraff samt förlust af medborgerligt förtroende under viss tid hafva de sakfälda blifvit ådömda böter tillsammans uppgående till 3,786 kronor 50 öre samt att utgifva ersättningar med tillhoppa 373 kronor 10 öre.

Till följd dels af det ökade värde, skogarne vunnit i befolkningens ögon, hvarigenom de ock nu mer än förr skyddas mot eldfara, dels ock genom den noggrannare tillsyn mot dylik fara, som egnas skogarne af skogsstatens tjänstemän och betjente samt de särskildt anstälde brandrotmästarne, har den skada, som skogseldar under perioden vållat de allmänna skogarne inom distriktet, varit jemförelsevis ringa. Endast under sommaren 1888, utmärkt genom långvarig svår torra, uppstodo skogseldar af större betydighet, af hvilka den svåraste var den eld, som,

uppkommen nedanför Åberget, sträckte sin förhärjande verkan på ömse sidor om Piteå elf nära ned emot Ljusträskbäcken. Ehuru någon visshet aldrig kunnat erhållas om denna elds upphof, är dock antagligt, att den uppkommit från flottningsmanskap, som några dagar förut uppehållit sig å stället, der den först varnades, men blef elden, dock först efter stora ansträngningar, dämpad genom biträde af samma manskap. Äfven vid jernvägslinien emellan Luleå och Gellivare ledde de allmänna skogarne svåra skador af skogseldar, som antogos hafva haft sitt upphof från förbifarande lokomotiv.

Den areal allmänna skogar, som under perioden öfvergåtts af skogseld, utgjorde:

År 1886.....	53·90 hektar
> 1887.....	155·00 >
> 1888.....	4,987·25 >
> 1889.....	673·10 >
> 1890.....	30·00 >
	Summa 5,899·25 hektar.

Om skogseldarne, i synnerhet under forna tider och jemväl i någon mån under den sista femårsperioden, tillfogat länet stora ekonomiska förluster, böra å andra sidan icke heller de fördelar glömmas, som sagde eldar medfört för länets skogar. Om dessa fördelar heter det i det ofvan åberopade arbetet »Om Norrbottens skogar»:

»Skogseldarne hafva sålunda i tvenne afseenden utöfvat ett gynnsamt inflytande på Norrbottens skogar, i det att vi hafva dem att tacka för tallens jemförelsevis stora utbredning, hvarjemte det är genom dem, som länet eger vidsträckta och lofvande ungsogsbestånd, hvilka utgöra vårt hopp för ett kommande sekel och förvissa oss om en uthållande hög afverkning. Skogseldarne hafva derföre icke saknat sina ljusa sidor, äfven om de mörka äro öfvervägande. På samma gång skogshushållaren motverkar skogsbranden, bör han begagna elden såsom sin billigaste och bästa hjälp vid skogens förnygring».

I förra afseendet hafva på Domänstyrelsens föranstaltande sedan år 1884 skogarne inom länet fördelats på så kallade brandrotar och lämpliga personer af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande årligen förordnats att, en hvar inom sin brandrote, vara tillsyningsman eller brandrotmästare. Deras uppgift är att med kronobetjenings befogenhet utöfva noggrann tillsyn och omvårdnad inom roten till skydd mot skogseld samt att efter uppbåd af manskap genast begifva sig till stället och släcka uppkommande skogseldar. Enligt för dessa rotmästare gällande instruktion skola de derjemte, om eldfaran tager till, sända under rättelse till närmaste kronobetjent, jägmästare och kronojägare samt strax låta budkaffe gå byar emellan. De skola i öfrigt till laga beifran anmäla nedläggande af budkaffe eller uteblifvande från skogsbrand samt genom råd och förmaningar söka förmå befolkningen att varsamt umgås med eld ute å marken.

Länets skogar voro vid periodens slut fördelade i 144 brandrotar, hvartill lika många rotmästare förordnats mot en aflöning, som vexlat mellan 8 och 16 kronor. Efter längre tjenstgöring vid skogseld eller resor för detta ändamål tilldelas rotmästarna vanligen skälig godtgörelse, då detta arbete icke kan anses blifva af lönen ersatt. Denna anordning har visat sig medföra ett synnerligen gynnsamt resultat, utan att medtaga afsevärda omkostnader, hvarför densamma synes förtjent af att i än vidsträcktare omfattning tillämpas.

Såsom åtgärder för en förbättrad skogsskötsel må anföras: att under perioden blifvit upprättade hushållsplaner för kronoparkerna Mickelskölen och Blåkölen om tillsammans 20,384 hektars areal;

att år 1886 för Arvidsjaur kyrkoherdeboställe med en areal af 1,347·07 hektar, hvaraf 649·95 hektar skogsmark, blifvit fastställd interimshushållningsplan;

att år 1887 för komministersbostället nr 1 Bränna i Öfver-Kalix socken med en areal af 267·14 hektar, deraf 157·31 har skogbärande mark, dylik hushållsplan blifvit fastställd;

att interimshushållsplaner för skogar tillhörande kronohemman inom Elfsby, Arvidsjaur och Arjepluogs socknar blifvit af Kungl. Domänstyrelsen fastställda för nedannämnda arealer:

År 1886.....	1,764·34 har, deraf 1,179·16 har skogsmark;
> 1887.....	5,122·13 > > 3,249·31 > >
> 1888.....	1,828·075 > > 1,032·08 > >
> 1889.....	2,066·00 > > 1,134·78 > >
> 1890.....	541·93 > > 340·04 > >

hvarjemte på grund af Kungl. Domänstyrelsens cirkulär den 20 januari 1890, sistnämnda år blifvit uppskattade tillhopa 83,610·41 hektar hemmans- och nybyggesskogar inom Torneå, Kalix, Råneå, Norra och Södra Piteå, Norra och Södra Arvidsjaur samt Arjepluogs revir, på grund af hvilka uppskattningar årsutstämplingen för de respektive lägenheterna blifvit bestämd.

Å de enskilda skogarne inom länet har, såsom redan ofvan anförts, någon rationel skogshushållning icke blifvit tillämplad, utan har i allmänhet en sådan misshushållning och planlös afverkning å dem egt rum, att klagan ofta försports öfver en tilltagande öfverafverkning inom vissa delar af kustlandet. Det gröfre skeppningsbara virket i kustsocknarne har i det allra närmaste redan för länge sedan blifvit afverkad och såsom föremål för skogshushållning återstår i regel endast så kalladt byggnadstimmer och ungsogen. Allmogon, synnerligast i länets södra delar, börjar emellertid mer och mer spara den växande ungsogen med insigt om dennes ökade värde och att åtminstone med större urskilning och försigtighet afverka densamma samt skydda den mot eldhärjningar och oloflig åverkan, hvarvid ett kraftigt stöd vunnits genom ändring af strafflagens stadgande om ansvar för skogsåverkan och genom efter hand utfärdade lagar mot öfverdrifven afverkning af ungsog, särskildt den s. k. norrbottenslagen och kungl. förordningen den 29 september 1874 samt den s. k. utsyningslagen af den 18 september 1874.

Länets befolkning har äfven under den sista tidsperioden visat sig allmänt uppskatta nyttan och värdet af dessa författningar, särdeles den förstnämnda, med hvilken belåtenheten blifvit mer och mer ökad. I afseende på utsyningslagen har från allmogens sida ej heller någon klagan försports och äfven flertalet af länets sågverksegare torde erkänna dess befogenhet och nytta, om än något missnöje uttalats öfver de ökade kostnader, som förorsakas af små, årliga virkesposters utdrifning i jemförelse med dem, som äro förbundna med afverkning och flottning af större virkesposter på en gång.

Denna afsevärda olägenhet torde dock väsentligen kunna afhjelpas genom utsträckande af det i författningarne för vissa fall förutsatta medgifvandet att på en gång uttaga tre års utstämpling och skulle måhända hufvudsakligen undanröjas, om afverkning under ett år af ett något ökad antal årshyggen —

årsutstämplingar — blefve tillåten, utan att ett sådant afverkningssätt kunde anses menligt inverka på skogarnes bestånd eller på fyllandet af ortens behof af jemna arbetstillfällen.

Sedan Riksdagen beviljat ett anslag af 25,000 kronor, afsedt att tilldelas landsting och hushållningssällskap, som understödja enskilde skogsodlare vid skogsodlingsarbeten, har länets hushållningssällskap under perioden i mån af sina tillgångar anvisat medel att jemte motsvarande statsanslag användas till verkställande af *skogsodling* invid skogsgränsen på mark, som saknar återväxt och är belägen inom sådana byar och hemman, hvilkas egare eller åbor finnas villig aatt biträda och vårda dylik skogsodling. För samma ändamål har jägmästaren Lindvall benäget skänkt ett belopp af 250 kronor.

Hushållningssällskapet har föranledts till detta beslut af den omständigheten, att tallskogen i närheten af fjällen synes vara stadd i tillbakavikande och att dess sjelfsådd i närheten af skogsgränsen i allmänhet upphör, utan att orsakerna till detta faktum ännu äro fullt utredda eller några hjälpmedel till motverkande häraf försökta. Denna fråga har ansetts af vigt ej blott för jordegarna i dessa t akter, som nu måste hemta sitt virkesbehof från långa afstånd, utan äfven för bevarande och förnyande af den skyddsskog mot fjällvinden, hvilken ännu finnes eller på sista tiden afverkats. Men för att skogsodling i nämnda trakter skall komma till utförande i någon omfattning, är det emellertid nödvändigt, att försök i begränsad skala först blifva under sakkunnig ledning verkställda, i hvilket syfte ofvan nämnda medel beviljats till skogsodlingsförsök på enskildes egor, under förhoppning att dylika kulturer i större omfattning skola af staten å dess enahanda marker anordnas.

Till ledning vid dessa skogsodlingsarbeten och för vinnande af ökad kännedom om *skogens tillbakagång i fjällgränsen* samt möjliga åtgärder deremot beslöt länets hushållningssällskap att requirera en statens skogsingeniör att härom verkställa undersökningar, hvilka utfördes under år 1889 af den härtill af Domänstyrelsen förordnade jägmästaren Th. Örtenblad i tvenne riktningar utefter två bälten, mellan Gellivare och Karesuando vid finska gränsen samt mellan Muoniovara derstädes och förstnämnda utgångspunkt, och hvarunder utröntes, att efter den förstnämnda vestliga linien den redan fjällartade skogen omkring Gellivare och Ladnivarora norr om Lina elf utbytes af fjällbjörk, som fyller trakten omkring linien ända till Karesuando, mer och mindre blandad af spridda barrträd eller afbruten af kala höjder, med undantag af Torneå elfs stränder, som äro beväxta med tallskog m. m. Med detta undantag finnes efter hela linien ingen återväxt, som närmar sig, hvad som kan anses tillfredsställande, utom vid Lina elf, hvarest på skyddad plats omkring 35-årig ungskog egde 3 meters höjd. Efter den östliga linien påträffades först söder om Torneå elf tillfredsställande förnygring, hvaremot vackra skogsbestånd ej heller efter denna linie förekomma. — Orsakerna till de lokala rubbningarne i skogsgränsens läge befunnos vara dels hänsynslös och oförsiktig afverkning i skogens mot fjällen längst framskjutna delar, till husbehof och till vinnande af mosslaf åt renarne, dels undantagsvis skogseld, hvarjemte det konstaterades, att, om än skogsgränsens tillbakaskridande för närvarande mera äfventyrades genom husbehofsafverkning, det dock ej kan förnekas, att en för långt drifven saluafverkning jemväl egt rum. Att råda bot för gränsens nedgående möter emellertid enligt förrättningsmannens åsigt oöfver-

stigliga hinder, så länge icke husbehofsafverkningen härstädes kan ordnas bättre än för närvarande. Skogsodling i större skala vore också ett missgrepp utan förut vunnen erfarenhet rörande vilkoren för skogens återväxt härstädes, dess fröproduktion m. m. För vinnande af sådan erfarenhet anser förrättningsmannen förberedande försök böra utföras och omfatta 1:o insamling och klängning af kottar och noggrant utförda fröprof, 2:o anordnande af smärre sjelfsäningshyggen efter för trakten lämpliga metoder samt 3:o skogsodlingsförsök.

Undermåligt virke från skattehemmans skogar har under perioden utstämplats till följande mängder: 178,519 träd år 1886, 72,243 år 1887, 191,396 år 1888, 334,327 år 1889 samt 151,125 år 1890, eller tillsammans under hela perioden 927,610 utsynade träd.

I jmförelse med föregående period har denna utstämpling ökats med 623,672 träd, nemligen från 303,938 träd till 927,610, hvaraf mer än en tredjedel kommer på år 1889. Under perioden 1876—1880 uppgick hela antalet utstämplade undermåliga träd allenast till 88,385, eller 17,677 årligen i medeltal.

Skogsköpen eller arrenden af skog med afverkningsrätt, hvilka under den förra femårsperioden afstannat, hafva deremot under den sistförflutna ökats och omfattat betydliga vidder. Lika allmänt och måhända ännu allmännare har dylikt förvärf af skog under sista åren skett genom köp af hela hemman, hvilka i stor omfattning öfvergått från jordbrukarnes klass till sågverksegande bolag, firmor och enskilde. Om dessa köp, såsom antagligt synes, fortsättas, skall större delen af jorden i skogslandet öfvergå till sågverksindustrien och den sjelfegande allmogen derstädes minskas. Om en sådan öfvergång af större delen af jorden till några få egare och allmogens deraf följande försvinnande i allmänhet är för modernäringen skadlig, så är detta i högre grad fallet i Norrbotten, hvarest odlingen är ringa och spridd samt hemmanen af stor vidd med rika odlingstillfällen, hvilka i sågverksindustriens hand knappast torde blifva tillgodogjorda.

Trävarurörelsens utsträckning har, som af ofvan anförda omständigheter synes, fortfarande varit stadd i tillväxt och denna rörelses inflytande på befolkningens ekonomi och sedlighet i följd deraf af största betydelse. Att dess inverkan endast genom skogsköpen är af ingripande beskaffenhet för *jordbrukets framtid*, har ofvan berörts. Att jordbruket under länets korta sommar skall lida af de genom sagda rörelser uppdrifna arbetsprisen vid de samtidigt forcerade arbetena för virkets beredning och afskeppning, är jemväl tydligt. Det torde under nuvarande förhållanden icke i allmänhet löna sig att med legda krafter uppodla jord inom länets skogstrakter.

Det kan sålunda icke förnekas, att jordbruket från trävarurörelsens sida måste uthärda en konkurrens om de befintliga arbetskrafterna, hvilken utfaller till betänklig skada för jordbruket, som dervid förlorar de yngre arbetskrafterna, hvilka af de höga förtjensterna lockas bort såväl sommar- som vintertid. Dessa olägenheter kunna så mycket mindre afhjelpas af de ibland erhållna höga förtjensterna, som dessa ofta nog, särdeles af den lösa befolkningen, förspillas på ett oförståndigt lefnadssätt. Höga förtjenster hafva för öfrigt på senare tider icke förekommit. Tvärtom klagas ofta öfver förluster på timmerkörningen. I de trakter, hvarest inköp af skogshemman för trävaruindustriens räkning tagit större omfattning, måste dessa inköp verka för-

lamande på jordbruksnäringen, som derefter på dessa egendomar understundom får förfalla eller vanligast bedrifves af fattiga åbor, arrendatorer eller torpare, hvilka pläga betraktas såsom en börda för industrien och af denna helst användas till de med timmerutdrifningen förenade arbeten och transporter. Trävarurörelsen har nemligen från början och intill de sista decennierna visat en utpreglad sträfvan att *icke* sammanbinda denna med jordbruk eller eganderätt vare sig till hemman eller skogsmark. Det ansågs då fördelaktigast att bygga näringen allenast på »afverkningsrätten» eller aftal om rättighet till afverkning af den växande skogen på viss tid, efter hvars förlopp företagen antagas skola småningom upphöra. På senare tider har en motsatt åsigt härutinnan vunnit insteg. De orörda timmerkogarne äro till stor del skördade. Hvad som deraf finnes i behåll, tillhör hufvudsakligen de stora bolagen eller kronan. Men för att försäkra sågverksindustrien en säker framtid, måste egna skogsmarker förvärfvas, desto större, ju längre industriens bestånd afses, hvarå det numera anses fördelaktigt att införa bättre skogshushållning än den, som hittills kommit kogarne till del. I stället för afverkningsrättigheter förvärfvas numera hela hemman, hvilket äfven i detta län skett i betydlig omfattning, såsom här ofvan antydts.

Men om trävarurörelsen förorsakar jordbruksnäringen flere beaktansvärda olägenheter, som till och med på vissa trakter antagit ett hotande utseende, så har den äfven hittills beredt befolkningen obestriddliga fördelar. Inom de skogstrakter, hvarest jordbruket ännu icke kan skänka befolkningen dess hela uppehälle, är nemligen trävarurörelsen ännu oundgänglig för dess utkomst och således ett vilkor för jordbrukets utveckling. Inom trakter med bättre försigkommet jordbruk beredas genom trävarurörelsen goda biförtjenster, som utgöra ett värdefullt stöd för befolkningen, blott dessa tillfällen icke missbrukas och förvandlas till den hufvudsakliga och enda förtjensten. Den i hög grad ökade penningomsättningen har äfven förhöjt, ofta mångdubblat jordegendomens värde, till stor båtnad för det allmänna väståndet bland de jordbrukare, som kunnat och förstått behålla sina hemman, hvilkas alla produkter jemväl ökats i värde och afsättlighet.

Den raska utveckling i många rigtningar, som i detta liksom i andra norrländska län varit kännetecknande för de senare decennierna, måste slutligen utan tvifvel till väsentlig del tillskrifvas den stora och framgångsrika omfattning, trävarurörelsen vunnit, en omfattning som numera måhända nått sin gräns och som knappast torde böra än vidare utsträckas, såvida icke industrien genom öfverproduktion skall skada sig sjelf och verka hämmande på andra näringsgrenars sunda utveckling.

Sågverkens antal kan sägas icke hafva undergått annan förändring, än att ångsågarne ökats från 16 till 20, under det att vattensågarnes antal kan anses vara oförändradt, ehuru de äro till största delen nedlagda och endast använda till husbehofssågning. Genom de ingångna kontrakten om stockfångstskogarnes återgång till kronan komma säkerligen större delen af dessa vattensågar att försvinna.

Enligt tullkamrarnes uti länet benäget lemnade uppgifter hafva i efterföljande tabell upptagna *skogseffekter* under perioden från länet ut- och införts:

	Spiror.	Bjelkar och sparrar.	Plankor och bräder.	Tjära.	Snickerigods.	Öfriga trävaror.
	Kubikmeter.			Kilogram.	Kr.	Kbm.
<i>Export.</i>						
Till utrikes ort.						
År 1886.....	72	62,040	211,394	1,083,666	20,100	17,538
» 1887.....	3	52,629	274,152	1,065,105	9,000	17,780
» 1888.....	—	56,840	271,587	266,109	10,360	8,174
» 1889.....	1,513	70,399	273,539	231,685	100	22,054
» 1890.....	10	66,722	327,752	1,739,884	34,655	28,132
Summa	1,598	308,630	1,358,424	4,386,449	74,215	93,678
Till inrikes ort.						
År 1886.....	—	70	10,346	502,786	—	3,755
» 1887.....	—	502	12,783	447,704	1,000	4,069
» 1888.....	—	414	5,096	211,960	—	2,110
» 1889.....	—	547	6,698	203,740	1,140	4,275
» 1890.....	—	327	13,809	630,318	—	5,276
Summa	—	1,860	48,732	1,996,508	2,140	19,485
Summa export	1,598	310,490	1,407,156	6,382,957	76,355	113,163
<i>Import.</i>						
Från utrikes ort.....	—	35,946	3,555	98,392	—	—
Från inrikes ort.....	—	—	—	236,232	—	—
Summa import	—	35,946	3,555	334,624	—	—
Öfverskjutande export	1,598	274,544	1,403,601	6,048,333	76,355	113,163

Jemföras dessa uppgifter med den föregående periodens, så finnes, att utförelsen af trävaror, oafsedt snickerigods till ett sammanlagdt värde af 76,355 kronor, under perioden ökats med 346,110⁴ kbm. och med 525,978^s kbm. öfverskjuter den, som egde rum perioden 1876—1880.

Inkomsten af de allmänna kogarne inom länet har enligt ofvan lemnade specifikation under perioden utgjort 3,870,820 kronor 57 öre, eller i medeltal för år 774,164 kronor 11 öre.

Den inkomst, som genom virkesexport från länet influtit, likasom virkets massa och slag angifvas i *tabell I* (sid. 40), hemtad dels från härom af herr R. Hörnell offentliggjorda uppgifter, dels från af trävaruexportörer lemnade prisuppgifter.

Inom denna afdelning torde slutligen böra meddelas följande korta redogörelse för *häradsallmänningarne och deras afkastning*.

Rörande uppkomsten af häradsallmänningarne i Pajala och Arvidsjaurs socknar samt angående grunderna för deras förvaltning är i föregående berättelse redogjordt.

Genom kungl. brevet den 22 juni 1883 bestämdes, att en fjerdedel af det byar och hemman vid afvittringen i Gellivare socken tilldelade skogsanslag skulle till bildande af häradsallmänning i socknen afsättas. I enlighet härmed har genom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes afvittringsutslag den 31 oktober 1887 en sådan häradsallmänning utbrutits i 10 särskilda skiften, innehållande tillhopa 64,753³⁸⁸³ hektar eller 131,172 tunnland 14^s kappland.

I anseende till mot denna utbrytning anförda och vid periodens utgång icke afgjorda underdåniga besvär hafva dock hvarken något reglemente för allmänningens förvaltning eller någon försäljning af skogsprodukter kunnat komma till stånd.

Genom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes afvittrings-
utslag för Jockmocks socken afsattes af hemman och byar till-
slagen duglig skogsmark på grund af kungl. brefvet den 3 april
1889 för socknen en häradssällmännning i 17 skiften, som inne-
hålla tillhoppa 68,760·1098 hektar. Utslaget hade dock vid perio-
dens slut icke tagit åt sig laga kraft.

Pajala och Arvidsjaurs häradssällmänningsfonders behållning
var vid slutet af periodens olika år följande:

	Pajala fond.	Arvidsjaurs fond.
År 1886.....	346,791·61 kr.	186,968·96 kr.
» 1887.....	409,819·50 »	284,667·47 »
» 1888.....	461,366·65 »	387,591·08 »
» 1889.....	539,174·66 »	484,498·14 »
» 1890.....	660,833·22 »	561,858·34 »

Sistnämnda års behållningar voro på följande sätt placerade:

	Pajala fond.	Arvidsjaurs fond.
Svenska statens obligationer.....	40,000·00 kr.	110,000·00 kr.
Allmänna hypotekakassans för Sveriges städer obligationer.....	268,200·00 »	291,000·00 »
Luleå stads »	105,000·00 »	80,000·00 »
Skuldförbindelser utgifna af kommuner i länet.....	159,833·90 »	32,500·00 »
I Riksbanken.....	87,799·92 »	48,358·34 »
Summa	660,833·22 kr.	561,858·34 kr.

Dessa sockenallmänningsars areal har utgjort: för Pajala
socken med Täreändö och Muonionalusta kapell 67,373 och för
Arvidsjaurs socken 21,474·7 hektar. Läggas härtill den ännu
icke fastställda sockenallmänningsaren för Gellivare socken, 64,753·4,
och den för Jockmocks socken, 68,760·1 hektar, så skulle samt-
liga sockenallmänningsaren vid periodens slut utgöra 222,361·2 hektar.

Rörande användningen af förstnämnda två fonders afkast-
ning, som förvaltas af hvardera allmänningsens styrelse, meddelas:

Under åren 1886—1890 utgjorde Pajala afkomstfonds sam-
manlagda inkomster 97,035·49 kr. Utgifterna från fonden hafva
under samma tid afsett följande ändamål:

Bestridande af Pajala och Täreändö för- samlingsars allmänna onera.....	47,712·37 kr.
Aföning af presterskapet.....	16,970·99 »
Vägunderhåll.....	19,733·09 »
Förvaltnings- m. fl. utgifter.....	11,337·55 »
Bildande af en understödsfond.....	1,281·49 »
Summa	97,035·49 kr.

Till Arvidsjaurs häradssällmännings afkomstfond, som egent-
ligen uppstod med 1888 års ingång, hade till och med år 1890
influtit 54,035·51 kronor, hvaraf utbetalts till:

Allmänna onera.....	1,584·26 kr.
Presterskapets aföning.....	5,459·75 »
Vägunderhåll och vägbyggnader.....	9,767·95 »
Prestgårds- m. fl. byggnader.....	11,006·27 »
Förvaltnings- m. fl. kostnader.....	4,282·11 »
Bildande af understödsfond.....	14,880·26 »
Summa utbetalt	46,980·60 kr.
Kontant behållning i Riksbanken vid 1890 års slut.....	7,054·91 »
Summa	54,035·51 kr.

Den afverkning, som under perioden verkstälts från häradss-
allmänningsaren, uppgår till följande virkesmängd:

År 1886.....	92,656·81 kubikmeter
» 1887.....	76,174·86 »
» 1888.....	82,939·84 »
» 1889.....	104,914·94 »
» 1890.....	1,501·64 »
Summa	358,187·59 kubikmeter.

Tab. I. Trävaruutförseln från Norrbottens län åren 1886—1890.

Distrikt.	Plankor och battens. Standars.	Bräder. Standars.	Hyflade bräder. Standars.	Stäfver. Standars.	Splittved. Kfm.	Bjelkar. Loads.	Sparrar. Loads.	Holl. bjelkar. Standars.	Summa. Kubikmeter.	Ungefärligt värde. Kronor.
Haparanda distrikt år 1886.....	13,343	2,328	—	956	1,472	1,794	1,198	—	—	1,415,198
» 1887.....	18,362	3,059	—	710	1,051	2,884	899	512	—	1,850,939
» 1888.....	19,225	3,180	—	1,129	778	5,797	518	—	—	1,955,590
» 1889.....	17,423	4,471	59	895	1,214	3,801	3,670	445	—	1,954,639
» 1890.....	18,051	3,771	—	1,292	2,091	4,908	2,033	—	—	2,591,382
Luleå distrikt år 1886.....	11,772	2,815	239	807	948	9,768	15,223	—	—	1,540,830
» 1887.....	15,674	3,120	376	145	1,146	8,080	11,843	—	—	1,811,585
» 1888.....	10,096	2,702	367	536	436	5,721	13,139	—	—	1,294,415
» 1889.....	12,716	2,303	107	452	783	7,911	15,541	—	—	1,530,241
» 1890.....	15,650	4,053	321	133	1,940	17,460	10,245	—	—	1,903,045
Piteå distrikt år 1886.....	9,442	3,770	—	—	1,057	2,960	12,860	—	—	1,218,478
» 1887.....	11,796	4,994	—	308	1,053	1,190	12,408	—	—	1,482,869
» 1888.....	15,778	5,991	—	163	84	1,173	13,793	—	—	1,862,740
» 1889.....	15,342	4,439	—	327	1,685	427	18,382	—	—	1,925,880
» 1890.....	20,459	5,049	—	986	1,292	407	12,073	—	—	2,204,233
Summa	225,129	56,045	1,469	8,839	17,030	74,181	143,820	957	—	26,542,109
Eller i kubikmeter	1,051,352	261,730	6,860	41,278	104,161	105,027	293,023	3,252	1,777,233	
Medelvärde pr år, kr.	3,827,193	706,167	29,380	95,461	102,180	200,289	345,168	2,584	—	5,308,422

D) **Jagt.** Oaktadt tillgången på nyttigt vildt inom länet numera icke på långt när är, hvad den fordom varit, ger likväl alltjemt den intägt, som genom jagt och fångst kan afvinnas skogsmarkerna och fjällen, ett icke ringa bidrag till uppehållet för en del af länets innebyggare. Den afkomst, som den egentliga jagten lemnar, sådan denna i allmänhet af befolkningen idkas, är likväl mindre betydande i jmförelse med den, som vinnes medels de af ålder brukliga fångstredskapen. På barmark om hösten gillras med snaror och »flakar» all slags skogsfogel, i synnerhet tjäder och orre, i stor mängd, och genom de s. k. vinterflakarne möjliggöres dylik fångst, äfven sedan snö fallit. För ripan, som med den första snön flockvis svärmar ned från fjällen och trakterna omkring skogsgränsen, utläggas då oräkneliga snaror, synnerligast inom lappmarkerna, och samma slags försåt användes öfverallt mot haren. Dessa bägge slag af villebråd hafva eljes föga att frukta af allmogeklassens jägare, utan är jagten på dem mera uteslutande en af herremän öf vad idrott, som likväl, hvad ripan angår, förekommer i ringa omfattning, ehuru i länets aflägsna fjälltrakter oerhörda vidder af bästa ripmark ligga öppna för hvarje svensk jägare.

Under perioder af ymnig tillgång på skogsfogel lockar sysselsättningen med jagt och fångst befolkningen i skogslandet så att säga »man ur huse» och lemnar rikligt utbyte, dels såsom direkt bidrag till det dagliga lifsuppehållet, dels såsom medel till penningförtjenst, der lönande afsättning är möjlig. Från städerna och öfriga lastageplatser utföras sålunda under hösten, så länge sjöfarten är öppen, skogsfogel i betydlig mängd. På vintermarknaderna i skogslandets kyrkobyar förekommer äfven en liflig handel med fogel och »gråverk». Från några af de nordligaste socknarne har under de senare åren äfven förekommit en högst betydlig export af ripor vintertiden öfver Norge eller öfver Uleåborg—Hangö—Göteborg till England, till höga priser. S. k. »ren vara», med ofläckade fjädrar och vingar, betingar härvid högre pris, hvaraf synes framgå, att ripan äfven har värde för sin hvita fjäderskrud, hvilken torde användas till något industrielt ändamål. I de nämnda trakterna utgör också ripfångsten en afsevärd förvärfskälla, så mycket viktigare, som i allmänhet blott få tillfällen till arbetsförtjenst der erbjudas sig. Men sådana förhållanden som de ofvan skildrade äro långt ifrån konstanta. Tvärtom är tillgången på vildt — i betraktande af jagtmarkernas ofantliga vidd — i allmänhet mycket medelmättig, och de perioder, under hvilka skogsfogeln uppträder mera ymnigt, förekomma endast med långa mellanrum. För de af traditionen bevarade fall, då fordomdags en mera betydande och plötelig minskning i tillgången iakttagits, har folktron sökt en förklaring i fogelns utflyttning, men, om det ock är tänkbart, att dylika, mera genomgående rubbningar kunnat förorsakas af abnorma naturförhållanden, så anses deremot bland länets jägare den vida vanligare företeelsen af ett i det hela jemnt af- och tilltagande hafva sin rätta förklaringsgrund i den låga ståndpunkt, hvarpå *jagthushållningen* befinner sig. Då nemligen under goda »fogelår» snart sagdt hela den manliga befolkningen under härtill lämplig årstid hängifver sig åt skytte och fångst, blir villebrådet utsatt för en förödelse, som efter ett, två eller tre år helt naturligt måste medföra en minskning af tillgången. I den mån jagten derigenom blifver mindre lönande, draga sig de mera arbetsföra tillbaka, under det likväl förföljelsen plägar fortsättas någon tid af de mindre arbetsdugliga, hvarigenom till-

växten af den redan hårdt medtagna stammen hämmas. Härtill kommer, att öfverträdelser af jagtlagarne ofta förekomma och af det allmänna åskådningssättet icke i allmänhet stämpas såsom brott samt att desamma på grund af denna missuppfattning hos allmogen sällan eller aldrig föranleda till angivelse. Den fåtaliga krono- och jägeribetjeningen, som sålunda saknar understöd från befolkningens sida, kan naturligen icke ens närmelsevis räcka till för öfvervakandet af de vidsträckta distrikten, och af alla de lagbestämmelser, som afse att bevara villebrådsstammen för oförståndigt utödande, är det egentligen endast förbudet mot försäljning af fridlyst vildt, som visat sig någorlunda effektivt, åtminstone i orter, der afsättningen i någon mån är hufvudsak. Att den under så mycken förödelse aftynande stammen någonsin kan få tid och ro att öka sig, beror viest icke på befolkningens insigt om nödvändigheten att förfara med sparsamhet. Först när misshushållningen nått den gräns, att ringa eller intet utbyte vidare står att vinna, lemnas villebrådet någorlunda i fred, men många år kunna sedermera erfordras, innan den åt sig sjelf lemnade naturen hinner bota skadorna — hvarefter samma skeden af till- och aftagande i vildafveln änyo genomgås. Visserligen kunna äfven andra faktorer medverka och mer eller mindre störande ingripa i regelbundenheten af detta förlopp, såsom t. ex. den större eller mindre frekvensen af rofdjur, väderleksförhållandena under kläckningstiden o. s. v., men i stort torde ofvan angifna orsaker till vexlingarne i länets vildafvel komma sanningen nära.

Dessa af gammalt kända och öfverklagade missförhållanden hafva emellertid gifvit jagtens och jagtvårdens vänner inom länet anledning att genom organiserad sammanslutning söka verka för en bättre sakernas ordning. Under första året af denna femårsperiod bildades en hela länet omfattande *jagtvårdsförening*, hvilken den 18 september 1886 hade sitt första konstituerande sammanträde. Föreningen, som, utom det syfte namnet angifver, äfven förelagt sig att verka för skjutskicklighetens främjande, stälde sig såsom subordinerande afdelning under Svenska jägarförbundet och fick sina stadgar af Konungens Befallningshafvande stadfästade i början af år 1887. Den nya föreningen räknade snart mer än 700 medlemmar, representerande alla samhällsklasser, och medlemsantalet har intill femårsperiodens slut hållit sig vid nära nog samma siffra. Föreningens verksamhet för jagtvårdens främjande är organiserad på följande sätt:

Såsom styrelsens ombud och förtroendeman verkar inom hvarje jagtvårdsdistrikt, omfattande i regeln en, stundom två socknar — några socknar äro ock delade i två distrikt — en af styrelsen utsedd jagtchef. Till sitt biträde vid utöfvandet af den särskilda uppsigten inom distriktet har denne ett antal jagtuppsyningsmän, hvilka sålunda utgöra ett slags frivillig jagtpolis. Under år 1890 uppgick hela antalet dylika uppsyningsmän till 75, fördelade på 26 distrikt.

Då föreningen vid början af sin verksamhet haft att bekämpa det visserligen passiva, men därför ej mindre sega motstånd, som har sitt stöd i en genom traditionen rotfästad allmän åskådning hos befolkningen, är det naturligt, att denna verksamhet under den jmförelsevis korta tid, den varat, icke kunnat åstadkomma några mera betydande resultat. Särskildt har föreningen härvid sökt att stödja jagtuppsyningsmännens viktiga arbete, bland annat genom att af 1887 års landsting

utverka ett anslag af 300 kronor årligen under fem år, afsedt till afönning af jagtpolis och till belöningar åt sådana personer, som eljes inlagt förtjänster om jagtvården. Detta anslag har under de gångna åren till allra största delen kommit jagtuppsyningsmännen till godo i form af gratifikation för visadt nit och duglighet. Under år 1890 har vidare på styrelsens hemställan Konungens Befallningshafvande tilldelat jagtuppsyningsmännen i länet sådan befogenhet i afseende å jagtmål, som tillkommer allmän åklagare. Genom upprop och kungörelser, hvilka äfven öfversatts till finska språket, har styrelsen dessutom sökt att sprida kännedomen om jagtlagarne och arbeta för en sundare uppfattning af jagtushållningens mål och värde.

Af 1887 års landsting ställdes till jagtvårdsföreningens förfogande ett anslag å 300 kronor årligen under 5 år till premier för dödade räfvar. Då det förutsågs, att detta belopp skulle visa sig vara otillräckligt för hela antalet årligen inom länet dödade räfvar, bestämdes af föreningens styrelse, att premier endast skulle åtnjutas för ett antal af minst 5 under året af samma person nedgjorda räfvar. Styrelsen har härtill årligen lemnat ett tillskott ur föreningens kassa, för att premien ej skulle blifva otillbörligt knapp. Antalet under åren 1888—1890 dödade räfvar, för hvilka premier sålunda uppburits, har uppgått till 538 samt belöningarnes belopp till 1,076 kronor.

Jagtårsföreningen har äfven sökt att verka för förbättringar i gällande lagbestämmelser rörande jagtvården. Så väcktes af en dess styrelseledamot fråga vid 1889 års landsting om förbud mot användande af giller och snaror vid vildfångst inom länets kustland, ehuru förslaget ej vann landstingets gillande. En till Eders Kungl. Maj:ts ingifven, af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förordad hemställan om sådan ändring i bestämmelserna rörande skottpenningar för björn och varg, att desamma skulle för varg höjas till 50 kronor, men helt och hållet borttagas för björn, har tillkommit på grund af föreningens beslut vid årssammanträdet för år 1890 och likaså en af Eders Kungl. Maj:ts redan bifallen underdånig ansökan om förlängning af fridlysningstiden inom länet för elg.

Under den tilländagångna femårsperioden har nemligen *elgen* från sina första stamorter inom länet, dels inom Arjepluogs socken och dels på gränstrakterna mellan Öfver-Kalix, Gellivare och Tarendö socknar, utbredd sig åt alla håll, så att den numera endast saknas i de två nordligaste socknarne Juckasjärvi och Enontekis. Talrikast uppträder den, utom på de nämnda stamtillhållen, i mellanliggande delar af det egentliga skogslandet, såsom i Arvidsjaur, Jockmocks, Edefors, Öfver-Luleå, Gellivare, Råneå och Öfver-Kalix socknar. I de egentliga fjälltrakterna äfvensom närmast kusten synes han deremot icke finna varaktig trefnad. Oafsedt den förföljelse, för hvilken han inom Arjepluogs socken — på grund af inflytelser från grannlänet, der dylika förbrytelser äro vanliga — oupphörligt varit utsatt, samt enstaka lagöfverträdelse på andra orter, kan med fog sägas, att den anbefalda fridlysningen öfverallt inom länets område förlänat elgen ett verksamt skydd, hvarunder stammen förökats och fortfarande är stadd i tillväxt.

Hvad beträffar *villebrådstillgången* i öfrigt, som under nästföregående femårsperiod uppgafs vara stadd i aftagande, torde det omdömet kunna fällas, att densamma under den nu tilländagångna företett en jemn tillväxt, så att den för det sista året till och med visat sig såsom mer än medelmåttig. Härvid bör

dock märkas, att i de nordligaste delarne af länet skogsfogel med undantag för ripan alltid blott förekommer i ringa mängd samt att haren, som visserligen finnes spridd öfver hela länet, likväl företrädesvis synes hafva sin trefnad i kustlandet, särdeles i skärgården. Äfven för den större skogsfogeln, särskildt orren, synes kustlandet erbjuda en mera omtyckt vistelseort än det öfre landets skogshedar och myrmarker.

Sälfångst idkas värtiden af skärgårdsbefolkningen och undantagsvis af hemmansegare från närmare kusten belägna byar. Denna fångst är alltid ojemn såsom mycket beroende på väderleks- och isförhållandena. Under den gångna femårsperioden uppgifves den hafva varit ringa utom under dess första år, då den lemnade god behållning.

Nedanstående tabell upptager antalet *dödade rofdjur* och därför författningens enligt utbetalade skottpenningar:

År.	Antal björnar.	Antal vargar.	Antal järfvar.	Belöningarnes belopp. Kronor.
1886	18	34	63	2,380
1887	6	31	52	1,595
1888	9	6	45	1,050
1889	26	10	60	2,150
1890	13	20	36	1,510
Summa	72	101	256	8,685

Vid jämförelse med föregående uppgifter i samma ämne visar sig, att antalet dödade rofdjur af de slag, som i tabellen finnas upptagna, ökats för björn och varg med resp. 4 och 33, men minskats för järf med 20. Tillgången på björn har under en lång följd af år varit i starkt nedgående, bland annat i följd af den ihärdiga förföljelse, för hvilken han varit och är utsatt både för det stora nöje och för den inkomst, denna jagt skänker sportsmannen och yrkesjägaren. Som björnen icke på länge förekommit inom länets kustland, utan blott uppehåller sig i öfre skogslandet och bland fjällen, förorsakar han härstädes sällan någon skada på husdjuren. Då värdet af hans hud och kött gör denna jagt i allmänhet lönande, torde en nedsättning i eller ett upphäfvande af skottpenningarne för björn icke sakna fog. Vargen har deremot på sista tiden förökats, såsom det antages genom invandring från Finland. Denna ökning har i synnerhet förmärkts i Enontekis, i trakten omkring Stora Sjöfallet i Luleå elf samt i Arjepluog, hvarest han de senare åren anställt stora skador på renhjorden.

E) Bergs- och brukshandtering. Hvad som i alla tider mest varit hinderligt för bergshandteringen och dess utveckling inom detta län, har varit bristen på billiga och med hänsyn till de stora afstånden lämpliga kommunikationer. Med svårigheter af detta slag kämpade under 1600-talet kopparverket inom Torneå lappmark samt silfververken inom Luleå och Piteå lappmarker, för att ej tala om det vid denna tidpunkt anlagda Kengis bruk med tillhörande masugnar. Då derefter under förra hälften af förra århundradet de nu så beryktade malmfälten Gellivara samt Luossa- och Kiirunavara framträdde på skådebanan, var det endast det förstnämnda, som till följd af sitt från kusten mindre aflägsna läge kunde framkalla en spekulation, som sträckte sig längre än till utverkandet af privi-

legier. Kapten-mekanikus och professorn J. Meldercreutz var den förnämste af de män, som vid denna tid nedlade möda och kostnader på företaget att bringa till användning Gellivare malmfälts rikedomar. Han medverkade till anläggningen af Strömsunds masugn och Meldersteins bruk, men företaget medförde slutligen hans egen ruin. Hans verk öfverlemnades vid århundradets slut i friherre Hermelins händer, men äfven denne nödgades lemna sina storartade och vidtomfattande planer samt med ekonomiskt obestånd draga sig tillbaka. Den stora komplexen af bruksegendomar sönderföll, och det var först, sedan de fleste af de Hermelinska verken blifvit förenade i Hans Maj:ts Konung Karl XIV Johans hand, som tanken föll på anskaffandet af ett billigare landtransportmedel än det hittills begagnade, framläpandet med renar och hästar, och denna tanke framträdde omsider i form af förslag till anläggning af en jernbana mellan Gellivare malmfält och den vid kusten samt inom Råneå socken belägna Strömsunds masugn. Denna plan kom ej till verkställighet och efterföljdes tid efter annan af andra, af hvilka blott en sattes i verket och utfördes delvis; men de strandade dock alla. Sist förflutna femårsperiod medförde slutligen gladare utsigter i detta hänseende, men det blef qvinquenniet 1886—1890 förunnadt att bevittna den betydelsefulla tilldragelsen, då det första jernvägståget framkom till Gellivare i så långliga tider snart sagdt otillgängliga malmfält och till Luleå hamn nedförde det första med malm lastade jernvägståget.

Under sådana förhållanden skulle man kunnat hafva skäl att vänta, att malmbrytning i stor skala och i sammanhang dermed en ökad jernvägsdrift samt växande malmexport omedelbart skulle komma att uppstå. Sådant blef dock ej händelsen. Endast år 1888 och förra hälften af år 1889 kunde uppvisa malmbrytning för export, men år 1890 hade grufverörelsen åter sjunkit tillbaka till det minimum af arbete, som grufvornas fullständiga försvarande betingat, och hvad länets jernverksrörelse beträffar skall här nedan visas, att densamma gått tillbaka, i stället för framåt, samt att icke ens en mindre del af de nedforslade malmkvantiteterna fått användning inom länet.

Såsom af nedanstående *tabell K* framgår hafva emellertid under qvinquenniet *jernmalmer* blifvit inom länet brutna till ett belopp af 169,787,794 kg., hvaraf naturligtvis största delen måste komma på Gellivare malmfält. Någon mindre del af nämnda belopp har dock erhållits vid försvaret af Juckasjärvifälten, och har följaktligen denna del ej kunnat komma till någon nytta. Af 1888 och 1889 års malmbrytning å Gellivarefälten har deremot

största delen blifvit nedförd till Luleå samt derifrån till ett belopp af 132,957,300 kg. fraktats till utlandet på så sätt, att omkring 71,000 ton exporterats år 1888, 35,000 ton år 1889 samt 27,000 ton år 1890.

Hvad föröfrigt de kvantiteter bly- och silfver- samt zinkmalm beträffar, som finnas upptagna i tabell K, så hafva dessa brutits vid de försöksarbeten, som af ett inom Piteå stad och landsort bildadt bolag blifvit företagna i det gamla och invid riksgränsen inom Arjepluogs socken belägna Nasafjälls malmfält.

Den under jernvägsbyggandet allt mer framträdande utsigten att i en ej aflägsen framtid kunna tillgodogöra de efter Luleå—Ofotenbanan befintliga malmtillgångarne måste sjelfklart draga till sig driftiga och företagsamma mäns uppmärksamhet och, då derjemte vid femårsperiodens början de äldre innehafvarne af dessa malmfälts förnämsta malmtillgångar ej alltid gingo tillväga med den noggranhet, som grufvelagstiftningen föreskrifver såsom vilkor för skyddandet af en genom inmutning vunnen rättighet, bör det icke förvåna någon, att täflan om besittningen af dessa fält uppstått samt att denna täflan slutligen ledt till öppnandet af rättegångar. En dylik, som blifvit inledd rörande Luossavara- och Kiirunavarafälten, har dock blifvit bilagd och har öfverenskommelse parterne emellan blifvit träffad att förena sig om bildandet af ett gemensamt bolag; men den rättegång, som uppstått rörande bättre rätt till malmfyndigheterna i Gellivare, fortgick ännu vid periodens slut och hade då ännu ej hunnit att avslutas i första instansen.

Att spekulationen i grufvor under perioden varit liflig, framgår dessutom af nedan intagna *tabell L* öfver *utfärdade mutsedlar*. Under dessa fem år hafva nemligen blifvit utfärdade ej mindre än 988 mutsedlar, deraf största antalet eller 803 afsett jernmalmsfyndigheter (592 i Gellivare, 121 i Luossa- och Kiirunavara och 27 i Ruotivare malmfält inom Qvickjocks församling), 85 kopparmalm, hufvudsakligen i Schiangeli malmfält, 47 silfver- och blymalm å diverse ställen, deribland Nasafjäll inom länets lappmarker, samt 31 titanjern och jernmalm i Gellivare Dunder samt åtskilliga bergshöjder i närheten af Gellivare kyrkoplats, för hvilka sistnämnda inmutningar, enligt inmutarens egen uppgift, förhoppningen att kunna påträffa brytvärd apatit utgjort hufvudmotivet.

Af de fem *masugnar*, som vid föregående femårsperiodens tilländagående ännu åtminstone till namnet funnos kvar, hafva under den nu ifrågavarande blott tvenne, de vid Törefors och Afvafors uppförda, varit i verksamhet, hvarjemte blåsningar i dem

Tab. K. Malmbrytningar i Norrbottens län åren 1886—1890.

År.	Jernmalm.	Bly- och silfvermalm.	Zinkmalm.	Summa.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1886.....	85,015	—	—	85,015
1887.....	2,199,344	—	—	2,199,344
1888.....	92,515,751	20,404	—	92,536,155
1889.....	69,849,000	6,000	—	69,855,000
1890.....	5,138,684	50,000	45,000	5,233,684
Summa	169,787,794	76,404	45,000	169,909,198
Medeltal per år.....	33,957,559	15,281	9,000	33,981,840

Tab. L. Antal utfärdade mutsedlar åren 1886—1890.

År.	Jernmalm.	Bly- och silfvermalm.	Kopparmalm.	Nickelmalm.	Titanjern och jernmalm.	Grafit.	Summa.
	1886.....	29	—	36	—	—	—
1887.....	188	2	1	1	—	—	192
1888.....	279	10	15	4	20	1	329
1889.....	210	13	14	1	7	2	247
1890.....	97	22	19	7	4	6	153
Summa	803	47	85	13	31	9	988
Medeltal per år	160.6	9.4	17.0	2.6	6.2	1.8	197.6

hafva dock förekommit endast under de två första af periodens fem år. Derefter eller med ingången af år 1888 har all tackjernsblåsning upphört inom länet, fastän, såsom förut blifvit angifvet, under sistnämnda år malmforslingen från Gellivare tog sin början. Med en årlig medeltillverkning af 1,393,296 kg. per masugn har, såsom här nedan visas, under nämnda tvenne år tackjernsproduktionen inom länet uppgått till 5,573,183 kg., deraf 5,446,927 kg. utgjorts af smidestackjern och återstoden eller 126,256 kg. af gjutgods eller så kalladt stöpe.

År.	Begagnade masugnar.	Blåsningstid.		Uppgifven tillverkning.		
		Dygn.	T.r.	Smidestackjern.	Gjutgods.	Summa.
				Kilogram.	Kilogram.	Kilogram.
1886.....	2	269	17½	2,995,641	62,869	3,058,510
1887.....	2	239	10	2,451,286	63,387	2,514,673
1888—1890.....	—	—	—	—	—	—
Summa	4	509	3½	5,446,927	126,256	5,573,183
Medeltal per år....	0:8	101	20	1,089,386	25,251	1,114,637

Gjuteriverksamhet har inom länet bedrifvits å Altappen vid en i sammanhang med dervarande valsverksanläggning uppförd verkstad. För såvidt inkomna uppgifter derom lemna upplysning, har vid detta gjuteri, hvars anläggning icke blifvit i Bergsöfverstyrelsen anmäld, under periodens första trenne år tillverkat 113,835 kg. diverse gjutgods. Sedan emellertid genom vådeld, som inträffade den 16 december 1889, förenämnda valsverk med dertill hörande inrättningar blifvit förstördt, har också å denna plats gjuteriverksamheten upphört.

Ej annorlunda förhåller det sig med *stångjernsverken*. De, som vid periodens början voro i gång, voro till antalet 5, nämligen: Melderstein, Selet, Altappen, Alter och Degerfors. Af dessa har Degerfors bruk blifvit nedlagdt, efter att under åren 1886 och 1887 hafva varit i verksamhet. Altappens valsverk förstördes, såsom nyss blifvit nämnt, genom vådeld år 1889, och dermed upphörde äfven den tillverkning af smältstycken, som hufvudsakligen för valsverkets behof ditintills blifvit bedrifven vid Gellivare aktiebolags äldre bruksegendommar: vid Melderstein, Selet och Alter. Under periodens sista år hölls inom länet endast en hård i verksamhet och årstillverkningen vid densamma inskränkte sig till ungefär 2 procent af den kvantitet stång- och ämnesjern, som, enligt hvad följande tabell ger vid handen, de föregående fyra åren i medeltal hade att uppvisa:

År.	Begagnade		Uppgifven tillverkning.		
	stångjernverk.	hårdar.	Stång- och ämnesjern.	Smältstycken.	Summa.
			Kilogram.	Kilogram.	Kilogram.
1886.....	5	12	1,739,952	2,694,625	4,434,577
1887.....	5	12	2,282,559	1,129,682	3,412,241
1888.....	4	12	1,692,270	976,399	2,668,669
1889.....	3	5	1,796,602	84,559	1,881,161
1890.....	1	1	42,678	—	42,678
Summa	18	42	7,554,061	4,885,265	12,439,326
Medeltal per år.....	3:6	8:4	1,510,812	977,053	2,487,865

Äfven i afseende å *jernmanufaktur-tillverkningen* kan man anmärka ett oafbrutet och hastigt tillbakagående. Af qvinqvniets hela produktion af ifrågavarande slag, utgörande sammanlagdt, såsom här nedan visas, 1,469,126 kg., belöper sig nämligen på hvardera af de fem åren respektive 41, 26, 23, 9 och 1 procent.

År.	Begagnade verk.	Uppgifven tillverkning.				
		Spik.	Redskaps-smide.	Finjern.	Diverse annan manufaktur.	Summa.
		Antal.	Kg.	Kg.	Kilogram.	Kilogram.
1886.....	4	10,940	2,136	540,696	48,854	602,626
1887.....	4	3,581	2,977	331,948	39,208	377,714
1888.....	3	4,293	2,763	305,156	27,800	340,012
1889.....	3	10,244	3,050	91,650	26,982	131,926
1890.....	2	9,097	8,500	—	4,251	16,848
Summa	16	38,155	14,420	1,209,450	147,095	1,469,126
Medeltal per år	3:2	7,631	2,885	253,890	29,419	293,825

I öfverensstämmelse med hvad nu blifvit anfördt har vid *jernverken* inom länet ett jemförelsevis ringa antal personer haft *sysselsättning*. Nedanstående tabell ådagalägger, att endast 124 i medeltal per år haft anställning vid jernverken och att 167 personer likaledes i medeltal per år haft en mera tillfällig arbetsförtjenst vid länets grufverörelse.

År.	Grufarbetare.			Jernverksarbetare.				Summa arbetare.
	Jerngrufvor.	Diverse andra grufvor.	Summa.	Masugnar.	Stångjernsverk.	Manufakturverk och gjuterier.	Summa.	
1886.....	26	—	26	47	128	23	198	224
1887.....	55	—	55	48	136	21	205	260
1888.....	335	13	348	—	85	15	100	448
1889.....	273	32	305	—	89	9	98	403
1890.....	88	12	100	—	6	11	17	117
Summa	777	37	834	93	444	79	618	1,452
Medeltal per år	155:4	11:4	166:8	19:0	88:8	15:8	123:6	290:4

Efter denna öfversiktliga redogörelse för bergshandteringens ståndpunkt inom Norrbottens län under tiderymden 1886—1890, kan det vara af intresse att jemföra denna ståndpunkt med de resultat, till hvilka närmast föregående femårsperioder hafva kommit, och intages af sådan orsak nedanstående tabell:

	Perioden 1871—1875.	Perioden 1876—1880.	Perioden 1881—1885.	Perioden 1886—1890.
Bruten jernmalm..... kg.	5,494,532	294,153	198,935	169,787,794
Tillverkad tackjern..... >	2,346,525	13,404,831	15,911,490	5,573,183
Erhållna gjuteriprodukter >	43,390	49,718	293,490	113,835
Tillverkad stång- och ämnesjern..... >	1,144,626	5,105,038	7,392,394	7,554,061
D:o smältstycken... >	—	4,837,625	11,024,346	4,885,265
D:o spik..... >	129,087	165,415	60,779	38,155

	Perioden 1871—1875.	Perioden 1876—1880.	Perioden 1881—1885.	Perioden 1886—1890.
Tillverkad fjjern..... kg.	—	1,276,584	4,655,097	1,269,450
D:o diverse annan manufaktur »	228,407	299,518	135,210	161,521
Arbetare vid jernverken medeltal per år	65	197	218	124
D:o vid grufvorna »	30	7	12	167

De siffror i denna tabell, som genom sin relativa storlek mest draga uppmärksamheten till sig, äro de, som angifva beloppen bruten jernmalm, tillverkad tackjern äfvensom tillverkad stång- och ämnesjern, smältstycken och fjjern. Beträffande de malmkvantiteter, som erhållits, så framstå företrädesvis perioderna 1871—1875 och 1886—1890 i berörda hänseende och härleder sig den sistnämnde periodens höga siffror från den grufverörelse, som i Gellivare aktiebolags namn utöfvades af Svensk-norska jernvägsbolaget å Gellivare malmfält under åren 1888 och 1889, hvaremot till storleken af den siffra, som anger jernmalmbrytningen under perioden 1871—1875, förnämligast bidragit den grufveverksamhet, som då egde rum i den å Hindersön i Luleå skärgård belägna Karlsgrufvan, hvilken dock strax derefter såsom varande ej brytvärd nedlades. Beträffande åter de uppräknade förädlingsprodukterna och de höga tillverkningsbeloppen af desamma företrädesvis under perioderna 1876—1880 och 1881—1885, så kunna dessa fördelaktiga resultat tillskrivas dels anläggandet af Törefors masugn och uppförandet af valsverket å Altappen, dels de förbättringar å de gamla stångjernverken vid Melderstein, Selet och Alter, som i sammanhang med nämnda valseverksanläggning vidtogos. Blåsningarne vid Törefors likasom och vid Afvafors masugn hafva dock numera blifvit inställda och, då Gellivare aktiebolag efter förlusten af Altappens valsverk synes vara betänkt på att i det närmaste helt och hållet nedlägga sin jernverksrörelse, är det för närvarande föga att vänta af länets jernhandtering. Föga troligt är ock, att den nu öppnade förbindelsen med Gellivare malmfält ensam för sig skall kunna frammana några jernverksanläggningar och en jernförädling i större skala, enär hvarje anläggning af ifrågasvarande slag, allt framgent och intill dess en direkt jernvägsförbindelse med Vesterhafvet kommit till stånd, måste vara underkastad de tunga bördor, som anskaffande af förlager för 7 å 8 månaders bruksrörelse alltid måste medföra.

F) **Fabriker, manufaktur och handverk.** Några anläggningar för verklig förädling af länets rika tillgångar på råmateriel af trävaror hafva icke under denna period tillkommit. Länets enda träförädlingsverk i egentlig mening, Luleå ångsnickerifabrik, har dock, efter att under år 1886 hafva varit nedlagd samt under tiden öfvergått till ny egare, aktiebolaget Bodträskfors, år 1887 återupptagit sin verksamhet, hvilken alltmera uppdrifvits och utvidgats. Särskildt hafva de stora eldsvådor, hvilka åren 1887 och 1888 ödelade en stor del af städerna Luleå, Umeå och Sundsvall, samt den lifliga byggnadsverksamhet, som deraf blef en följd, bidragit till att öka afsättningen af fabriken alster inom landet. Fabriken sysselsatte under åren 1887—1890 i medeltal 84 arbetare, med ett tillverkningsvärde af i medeltal 150,000 kronor årligen. Att fabriken icke inom

länets erhållit någon medtäflare torde hufvudsakligen få tillskrivas de tryckta konjunkturerna å världsmarknaden, hvarunder på grund af öfverproduktion och bristande sammanhållning mellan exportörerna trävarurörelsen på senare tiden arbetat, äfvensom ock af bristen på kapital.

Icke heller på andra områden af industriell verksamhet hafva några nya anläggningar kommit till stånd, hvadan länets fortfarande saknar nämnvärda industriella anläggningar med undantag af ofvannämnda snickerifabrik, tvenne ångqvarnar, en mindre mekanisk verkstad i Luleå, tvenne bryggerier, ett båtbyggeri, ett tegelslageri och en kardfabrik samt af de talrika sågverken, nemligen 20 ångsågar och en mängd vattensågar, hvilka sistnämnda, der de ej varit förbundna med privilegierad stockfångst, i allmänhet endast försågat husbehovsvirke och tidtals varit alldeles nedlagda.

En allmän anledning till denna tillbakagång i flere af länets binäringar och i dess bruksrörelse torde föröfrigt vara att söka deri, att dessa näringar, som förut med svårighet kunnat uthärda konkurrensen från landets öfriga delar, så länge dessa endast egde kommunikationer af samma slag, om än kortare och billigare än länets, numera deremot måste duka under, sedan andra orter i stor skala erhållit bekväma jernvägsförbindelser och derigenom så väsentliga fördelar, att konkurrensen blifvit öfvermäktig och måste upphöra i sådana landsdelar som Norrbotten, intilldess bättre vilkor för dem blifvit avvägbragta. Dock är att motse, att förbindelsen emellan malmdepoterna i länets inre delar samt kusten skall i sinom tid skapa en stor jernförädlingsindustri, helst länets besitter en stor rikedom på vattenkraft.

Jemväl de förut uti icke obetydlig skala idkade *binäringarne* hafva allt mera gått tillbaka. Så har *tjärutillverkningen* mer och mer minskats, sedan tjäran börjat röna mindre efterfrågan och fallit i pris. Detta förhållande torde dock kanske snarare böra betraktas såsom en glädjande företeelse än motsatsen, under förutsättning nemligen att de härigenom besparade arbetskrafterna nedläggas på jordbruket, hvilket i längden gifver bättre lön för mödan. Inom Kalix fögderi uppgick tjärutillverkningen under perioden till i medeltal 2,400 tunnor årligen, inom Torneå fögderi kanske till något mera, i Luleå och Piteå fögderier deremot till vida mindre. *Limberedningen*, hvilken dock aldrig drifvits i någon större skala, idkas allt mindre och ett försök, som under perioden gjorts i Haparanda, att fabriksmessigt tillverka lim har snart öfvergifvits. *Salpeter- och pottasketillverkningen*, som tillföre af befolkningen ganska allmänt idkats såsom binäring, har helt och hållet upphört.

Hvad *husslöjden* beträffar hafva de åtgärder, hvilka af länets landsting och hushållningssällskap på de senare åren vidtagits, gående ut på att vid folkskolorna införa slöjdundervisning, ännu icke hunnit bära några synbara frukter i form af slöjdskicklighetens höjande och allmännare utbredning i hemmen, men att döma af det intresse, hvarmed den såväl vid särskilda kurser för skollärarne som vid skolorna anordnade slöjdundervisningen omfattats, är det att motse, att hemslöjden skall med det uppväxande släktet och tidsenligare kommunikationer, hvarigenom afsättningen af dess alster underlättas, alltmera utvecklas.

Den 11 november 1890 faststälde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvaude förnyade stadgar för länets slöjdförening, hvarigenom denna från en fristående förening förvandlades till ett under länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott ver-

kande sällskap. Härigenom vann Hushållningssällskapet, och särskildt dess förvaltningsutskott, en välbehöflig förstärkning af arbetskrafter i en icke oviktig gren af dess verksamhet, på samma gång som slöjdföreningen erhöll ett kraftigt stöd.

Föreningen har till syfte att verka för beredande af undervisning åt folkskolelärare och -lärarinnor uti slöjd och teckning m. m. för att genom dem få slöjden såsom läroämne införd i folkskolorna, för s. k. fortsättningskolors inrättande, för höjandet af qvinnoslöjden, för tillvaratagandet och utbildandet af ovanligare anlag för slöjd, förmånlig afsättning af hemslöjdsalster samt åstadkommandet af en högre slöjdskola inom länet.

På slöjdväsendets utveckling inom länet hafva användts årligen ökade belopp. År 1890 utgjorde statens bidrag 1,250 kronor, förutom det anslag till slöjdskolor, som upptagits i länets stat för nämnda år, och som med ett belopp af 1,303 kronor 12 öre utanordnats direkt till vederbörande skolråd, Landstingets bidrag, 2,300 kronor, samt Hushållningssällskapets, 2,990 kronor, tillsammans 6,540 kronor. Dessa medel hafva användts till aflönande af en särskild slöjdinspektör — tillika instruktör — för länet, till anordnande af slöjdkurser för lärare och lärarinnor samt till understöd åt de deri deltagande äfvensom till anslag åt de folkskolor, 21 till antalet (mot 8 år 1886), deribland ej mindre än 10 inom lappmarkerna, hvilka i stadgad omfattning infört undervisning i slöjd. Såväl Hushållningssällskapet som Landstinget hafva sålunda ådagalagt en i förhållande till deras små tillgångar synnerligen stor välvilja och offervillighet för höjandet af slöjden och, då denna flerstädes visat sig ega ett välgörande inflytande på lärjungarnes flit och deras håg för inhemtandet af kunskaper i allmänhet, är det att hoppas, att det arbete och de kostnader, som nedläggas på slöjdens befrämjande, skola bära god frukt.

G) **Fiske.** *Laxfisket* i skärgården samt de stora elfvarne utgör fortfarande den af befolkningen med största intresset omfattade och mest inbringande grenen af denna näring. Visserligen klagar befolkningen öfver, att denna dess gamla näringskälla börjat utsina genom konstant minskning i afkastningen, men den statistik, som finnes öfver åtminstone en del laxfisken, gifver vid handen, att äfven »i den gamla goda tiden» perioder, då laxfisket gifvit rikligt utbyte, aflöstes af en följd utaf år, hvilka gifvit anledning till samma klagan som nu. Torneå elf, hvarest laxfisket af gammalt utgjort ett regale, bibehåller fortfarande anseende af att vara den fiskrikaste af Sveriges floder. Jemförelsevis grund och strid samt uppfylld af forsar, erbjuder densamma laxen en mängd förträffliga lekplatser, hvilka uppsökas af generation efter generation. Under lektiden är laxen mindre skygg än eljes och blefve då ett lätt byte, derest densamma icke under denna tid vore fridlyst. För att vaka öfver efterlefnaden af de till laxens skydd gifna stadganden finnes i Torneå elfdal anställd särskild, med bidrag af statsmedel aflönad, polis såväl på svenska som på finska sidan gränsen. Laxfisket i Torneå elf innehafves sedan år 1791 af allmogen vid elfven på arrende för 100 års tid, hvilken tid utgår innevarande år 1891. Årliga arrendesumman bestämdes till 1,000 riksdaler specie, hvilket belopp genom 1803 års myntändring reducerades till lika många riksdaler banko. Den behållna afkastningen för arrendatorerna af hela fisket har i medeltal beräknats till

35,000 kronor om året, hvaraf ungefär hälften kommit på de svenska arrendatorernas del. Bruttoafkastningen torde i medeltal hafva uppgått till 850 hektoliter, motsvarande omkring 80,000 kronor.

För närvarande är en internationel kommission sysselsatt med utredning af frågan om den framtida dispositionen af detta laxfiske. Vid den gränsreglering, som följde på freden i Fredrikshamn år 1809, hvarigenom Ryssland erhöll Torneå elfs östra strand jemte staden Torneå, belägen på en numera genom elfvens uppgrundning med svenska landet sammanhängande udde, blef nemligen denna fråga ej definitivt afgjord på grund af stridiga åsikter hos de båda landens kommissarier, angående grunden för fördelningen af arrendesumman för fisket, i det de svenska kommissarierna yrkade, att hälften deraf borde tillfalla hvartdera riket, hvaremot de ryska ombuden förfäktade den åsigten, att andel i afgiften skulle tillfalla ryska kronan i samma proportion som dess nya undersåtar egde nyttjanderätt till fisket. Beloppet, hvarom tvisten gälde, utgjorde endast några riksdaler, så att frågan såsom penningefråga saknade all betydelse. De svenske kommissarierna gäfvö slutligen vika med det förbehåll, att efter den hundraåriga arrendetidens slut de respektive regeringarne skulle komma öfverens om en ny reglering af dessa förhållanden. Artikeln 5 af gränsregleringstraktaten den 2° november 1810, som handlar om fisket i gränselfven, blef ock i öfverensstämmelse härmed affattad.

Sedan den i Gäddvik vid Luleå elf inrättade anstalten för utkläckning af laxyngel måst upphöra med sin verksamhet i följd af vattnets olämplighet för ändamålet, finnes numera inom hela länet blott en enda fiskodlingsanstalt, den vid Fällforsen i Piteå elf, hvilken uppgifves hafva visat goda resultat.

Näst laxfisket är *strömmingsfisket* i yttre skärgården det mest betydande, ehuru fisket icke på långt när bedrifves i sådan omfattning, att fångsten räcker till länets behof, utan måste bristen fyllas genom införsel från sydligare orter, hufvudsakligen Vesterbotten, der företagsamheten synes större.

Såsom ett talande bevis på detta fiskes under senare tider minskade omfattning anföres, att vid början af detta århundrade 100 fiskebåtar med 3 man i hvarje, d. v. s. 300 fiskare, årligen uppgifvas hafva idkat ett lönande strömmingsfiske vid Malörens fyr och lotsplats utanför Kalix skärgård. Fisketillgången derstädes lærer fortfarande vara tillräcklig för fiske i enahanda omfattning, ehuru fisket derstädes numera begagnas af ett fåtal fiskare — år 1887 endast 13 båtar — deraf 12 från Karlön i Uleåborgs län och endast en enda båt från Kalix. Anledningen till denna fiskets tillbakagång torde väl till någon del få tillskrifvas det låga priset på varan, men är nog hufvudsakligen att söka i de rikare förvärfskällor, som trävarurörelsen och ett förbättradt jordbruk numera erbjuda befolkningen. Med goda saltnings- och inläggningsmetoder synas dock de föga begagnade, men ofta ganska gifvande strömmingsfiskerna i länets skärgårdar kunna blifva en icke oväsentlig inkomstkälla.

Jemväl fångsten af siklöja och sik, särskildt den stora sikart, som fiskas i elfvarne och de stora sjöarne i länets lappmarker, lemna en del af befolkningen ett icke oväsentligt bidrag till dess uppehälle.

Bland öfriga inom länet förekommande fiskarter må nämnas ål, aborre, gädda, lake, id, nejonögon, laxöring och röding, hvilka äfven de förekomma och fångas ganska rikligt här och hvar,

ehuru vanligen endast för eget husbehof, enär i länets inre, aflägsa från städerna belägna delar brist på afsättning råder.

Torgpriserna i Luleå hafva under perioden utgjort å lax omkring 90 öre, aborre 35 öre, gädda 45 öre, lake 30 öre, sik 40 öre och strömming 25 öre, allt per kilogram.

För att utreda frågan om de lämpligaste åtgärderna till förbättrande af fisket i de vidsträckta vattendragen och skärgårdarne i länet verkställdes på föranstaltande af länets hushållningssällskap undersökningar af fiskeriasistenten F. Trybom

sommaren 1887 i Råneå, Luleå och Piteå elfvar, sommaren 1888 i en del af länets insjöar och mindre vattendrag samt af fiskeriasistenten V. Wahlberg sommaren 1890 i länets skärgårdar.

I de öfver dessa undersökningar afgifna berättelser föreslås till fiskets bevarande och upphjelpande fiskodlingsanstalter för lax- och sikfisket, premiering samt hamnförbättringar för strömmingsfisket äfvensom verksamt skydd för fisken under lektiden samt anordnande af särskild polis för öfvervakande af fiskeristadgarnes efterlefnad.

4. Kommunikationer och varubyten.

A) Landtkommunikationer. Uti tabell 2 är redogjort för de allmänna vägarna och skjutsningen. Af denna framgår, att länets *vägnät* under perioden ökats med 21·226 nymil nyanlagda allmänna vägar, så att detsamma vid 1890 års slut utgjorde tillhoppa 176·026 nymil. Sammanlagda längden af de under nästföregående period nyanlagda allmänna vägar utgjorde 12·04 nymil, under perioden derförut 23·56 nymil.

Nedanstående tabell M utvisar de *vägarbeten*, som under perioden blifvit satta i gång samt *med statsanslag understödda*:

Tab. M. Med statsanslag understödda vägarbeten i Norrbottens län åren 1886—1890.

	Väg- längd.	Beräknad kostnad.	Beviljad statsanslag.
	Nymil.	Kronor.	Kronor.
1. Anläggning af den del af tillernad väg mellan Storbacken i Jockmocks socken och Edefors i Öfver-Luleå (numera Edefors) socken, som faller inom Jockmock ¹⁾	0·85	11,200 —	7,460 —
2. Omläggning och förbättring af den del af allmänna landsvägen inom Neder-Luleå socken, som sträcker sig förbi Degerberget vid Rutvikstorpen samt af sex backar emellan Luleå stad och Börjelslandet ¹⁾ ...	0·64	17,500 —	11,660 —
3. Anläggning af den del af ny väg mellan Arjepluogs kyrkoplats och Uddjaur, som omfattar nedfartsvägen från Arjepluog till Vaukaslet jemte uppförande af tre broar öfver nämnda vatten.....	0·03	5,700 —	3,800 —
4. Anläggning af den del af tillernad väg från Harads by i Öfver-Luleå socken till Puottaure by i Jockmocks socken, som sträcker sig från Harads till Spikberg ¹⁾ ..	1·41	25,330 —	16,880 —
5. Anläggning af den del af ny väg från Korpilombolo kyrkoby till Hedens by i Öfver-Kalix socken, som sträcker sig emellan Ansvär och Rödupp.....	1·28	23,540 —	15,690 —
6. Anläggning af den del af under n:o 4 omförmälda väg, som sträcker sig från Spikberg till Holmträsk ¹⁾	1·36	24,970 —	16,640 —
7. Fullbordande af vägnalagningen emellan Arjepluogs kyrkoby och Uddjaur.....	0·39	8,200 —	5,460 —
8. Anläggning af väg från Åträsk till Tällträsk och Pelloträsk i Piteå socken ¹⁾	1·75	33,100 —	16,550 —
9. Fortsättning af den under n:o 5 omförmälda väg från Rödupp till Heden.....	1·99	31,660 —	21,000 —
10. Fortsättning af den under n:is 4 och 6 omförmälda väg från Holmträsk till Puottaure ¹⁾	0·98	23,400 —	15,500 —

¹⁾ Fullbordad under perioden och uppförd i tabell 2.

	Väg- längd.	Beräknad kostnad.	Beviljad statsanslag.
	Nymil.	Kronor.	Kronor.
11. Anläggning af utfartsväg från Hundsjö till Bodens by, Öfver-Luleå socken, med biväg Skogså—Broby ¹⁾	2·63	35,400 —	10,700 —
12. Anläggning af del af ny väg emellan Tärändö och Antis by i Pajala socken.....	0·47	15,400 —	10,200 —
13. Fortsättning af den under n:o 1 omförmälda väg.....	0·53	17,400 —	11,600 —
14. Fortsättning och fullbordande af den under n:o 12 omförmälda väg.....	0·46	11,300 —	7,500 —
15. Anläggning af väg från Björkfors i Öfver-Kalix socken till Karl Gustafs sockengräns i riktning mot Keräsajoki.....	0·51	11,450 —	7,600 —
16. Omläggning af allmänna landsvägen mellan Rånbyn och Strömsund i Råneå socken	0·24	5,700 —	3,800 —
17. Anläggning af utfartsväg från Klöverträsk till Selets bruk i Neder-Luleå socken ¹⁾ ..	1·48	24,900 —	8,300 —
18. Anläggning af väg från Elfaby kyrkoby till Öfver-Luleå sockengräns i riktning mot Boden.....	1·39	33,700 —	22,400 —
19. Anläggning af en del af utfartsväg från Hoflös m. fl. byar till Strömsunds lastplats i Råneå socken.....	0·64	8,900 —	5,900 —
20. Fortsättning af den under n:o 15 omförmälda väg till Keräsajoki by, Karl Gustafs socken.....	1·35	29,000 —	19,300 —
21. Fortsättning af den under n:o 18 omförmälda väg från Öfver-Luleå sockengräns till Vändträsk.....	1·47	26,600 —	17,700 —
22. Omläggning af den del af häradsvägen mellan Elfaby och Grubban inom Elfaby socken, som sträcker sig inom kyrkobyn.	0·22	4,000 —	2,600 —
23. Anläggning af en del af beslutad väg mellan Maudjerf och Storfors inom Elfaby socken.....	1·11	24,000 —	16,200 —
24. Omläggning af vägen mellan Siksjön och Boksel i Arvidsjaur.....	0·59	14,700 —	9,100 —
Summa	23·77	467,050 —	283,540 —
Beräknad anläggningskostnad pr nymil i medeltal	—	19,648·70	—
Beviljad statsanslag pr nymil i medeltal.....	—	—	11,928·48

Af denna tabell inhemtas, att under perioden statsanslag till ett sammanlagdt belopp af 283,540 kronor beviljats till anläggning eller omläggning af 23·77 nymil väg, hvarför anläggningskostnaden beräknats till 467,050 kronor. Skillnaden mellan dessa båda summor, 183,510 kronor, har drabbat de vägbyggnads-

skyldige, hvilkas offervillighet sålunda varit synnerligen berömvärd i betraktande af befolkningens gleshet och knappa vilkor, samt de stora områden, som särskildt uti länets inre delar upptagas af i vägunderhållet icke deltagande kronomarker, hvilka omständigheter göra vägunderhållsbördan inom detta län tyngre än annorstädes. Med undantag af kustlandsvägen, länets äldsta och länge dess enda väg, hvilken tillkommit såsom den oumbärliga landväga förbindelsen med Finland, samt några mindre på sista tiden utförda vägsträckor, hvilka dock, för närvarande och till dess de kunna vidare utsträckas, endast kunna såsom utfartsvägar betraktas, leda länets samtliga vägar från kusten inåt landet längs efter hufvudflodernas dalgångar, längs hvilka odlingen först trängt sig fram och hvilka erbjuda den bästa terrängen. Deremot saknas fortfarande alla tvärförbindelser uti det inre landet emellan elfdalarna, hvilkas bebyggare sålunda, afstängde från beröring med hvarandra, äro hänvisade till sig sjelfva och sina egna krafter och tillgångar. Att i en landsdel sådan som Norrbotten, hvars i många afseenden rika naturtillgångar icke kunna tillgodogöras i saknad af arbetskrafter och tillräcklig befolkning, svårigheten att med angränsande orter bekvämt utbyta produkter och arbetskrafter skall verka hämmande på utvecklingen ligger i öppen dag. Med hänsyn härtill samt den omständigheten, att kronan vore egare af öfvervägande delen af jorden inom länets inre delar, dem dessa tvärförbindelser måste genomlöpa, och för sina skogar skulle draga stor nytta af dylika vägar, dem befolkningen under nuvarande förhållanden hvarken mäktade bygga eller ens till en början underhålla, hemstälde derföre Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i underdånig skrifvelse den 10 november 1890, det Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder, för att den viktigaste delen af den mest behöfliga tvärvägen, nemligen en landsväg från Vistträsk i Elfsby socken till Glommerträsk i Arvidsjaurs socken måtte af staten bringas till utförande genom nådigt anslag till dess anläggning och underhåll, intill dess detta senare framdeles kunde på vederbörande invånare öfverflyttas. Genom fullbordande af denna väg skulle en inre förbindelseled vinnas emellan Skellefteå, Piteå och Luleå elfvar samt genom dess fortsättning söderut till Ruskträsk, omkring 8 mil, en inre väg genom hela Norrland öfver Östersund till Falun.

Någon brobyggnad öfver länets hufvudfloder har ännu ej kommit till stånd, utan uppehålls förbindelsen stränderna emellan fortfarande genom färjning.

Frågan angående uppförande af en bro öfver Luleå elf vid Edefors har dock nu nått det skede, att densamma inom kort torde blifva en verklighet. Likaså torde det ej dröja synnerligen länge, innan den redan år 1881 beslutade bron öfver Kalix elf kommer till stånd, vare sig öfvergången förläggas till Neder-Kalix kyrkostad, hvaremot dock betänkligheter lära möta af militära hänsyn, eller till den förut bestämda platsen något högre upp vid Månsbyn.

Utom de i tabell 2 upptagna vägförbindelser finnas inom kustsocknarna för alla större och flertalet mindre byar utfartsvägar, af hvilka några, som ansetts ega eller i framtiden genom deras förlängning få betydelse för den allmänna samfärdseln, omlagts på nöjaktigt sätt med något bidrag af statsmedel, men hvaraf flertalet dock bekostats ensamt af de närmaste intressenterna, i följd hvaraf de blifvit endast nödortfört brutna, så att de knappast förtjena namnet väg. Under perioden hafva dylika

med statsmedel understödda utfartsvägar afsynats och godkänts till en längd af 7·87 nymil, hvadan längden af samtliga under perioden fullbordade med statsmedel understödda vägar utgjort 29·096 nymil. I det inre landet deremot sakna de flesta byar, hvilka äro belägna på sidan om häradsvägarne utefter de stora floddalarna, hvarje tillstymmelse till farbar väg, hvadan deras invånare äro hänvisade att, derest båtled ej finnes att tillgå, sommartiden, sjelfva bära sina förnödenheter. För att bidraga till afhjelpande af denna brist har länets landsting på förelag af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande lemnat understöd under vissa vilkor och garantier för vägarne framtida underhåll åt en del by- eller utfartsvägar, hvilka icke varit af natur, att kunna med statsmedel understödjas. På sådant sätt hafva 3 särskilda vägföretag kommit till utförande med en sammanlagd längd af 13·53 km. och med ett understöd från Landstinget af 4,000 kronor, såsom följande tabell närmare utvisar:

Med bidrag af landstingsmedel byggda utfartsvägar åren 1886—1890.

	Väglängd. Kilometer.	Beräknad anläggnings- kostnad. Kronor.	Anslag af Landstinget. Kronor.
Utfartsväg från Bodträskå till Kluså i Edefors socken	5·55	11,000	2,400
Utfartsväg från Bålingträsk till allmänna vägen vid Bålinge i Neder-Luleå socken	4·99	4,600	1,100
Utfartsväg från Brännträskheden till Vestmark i Piteå socken	3·19	3,800	500
Summa	13·53	19,400	4,000

Vintertiden deremot möjliggöres samfärdseln med dragare, hästar eller renar så godt som öfverallt genom de jemförelsevis bekväma vintervägar, som bildas af de tillfrusna och snöbetäckta vattendragen och myrarna, hvaraf landet är uppfyllt. På detta sätt sker den ej obetydliga samfärdseln emellan hufvudorterna inom en del af lappmarkerna samt Norge, nemligen mellan Torneå floddal och Lyngensfjorden i Norge samt mellan Arjeplog och Bodö, dit afståndet är närmare än till stapelorterna vid Bottenhafvet och der dessa orters invånare fylla sina behof i utbyte mot de produkter, de kunna hafva att aflåta.

Till möjliggörande och underlättande af denna samfärdsel mellan de förenade rikena hafva på statsverkets bekostnad vid lämpliga punkter utefter dessa samfärdsleder uppförts s. k. *fjällstugor* eller herbergen, hvilkas åbor emot åtnjutande af ett mindre statsbidrag och åtskilliga förmåner hafva enahanda skyldigheter som gästgivare med undantag af skjutsskyldighet.

Enligt nådigt bref den 21 januari 1846 beviljades 1,000 riksdaler banko såsom bidrag till anläggandet inom Enontekis socken nedanför fjällryggen invid Kilpisjärvi af två nybyggen vid Kummavuopio, hvilka borde för alltid åtnjuta frihet från ränta till kronan och från allmänna onera mot skyldighet att åt postförare mellan Lyngens fjord på norska och Naimakka nybygge på svenska sidan om riksgränsen lemna herberge och förplägning efter taxa.

Till reparation och iordningsställande af de sedan dess mycket förfallna åbyggnaderna i dessa nybyggen beviljade Eders Kungl. Maj:t den 17 juni 1881 ett anslag af 5,950 kronor, hvarvid tillika förordnades, att lägenheterna städse skola bibehållas

under kronans eganderätt och således icke få till skatte omföras eller försäljas, samt att byggnaderna böra vid äfventyr af åbo-rättens förlust i fullständigt skick underhållas af innehafvarne, hvilka endast finge tillsvidare antagas.

Dernäst inrättades år 1873 i sammanhang med en vinter-väg från Jäckvik i Arjepluog vid sjön Hornafvans vestra strand till riksgränsen mot Norge fjällstugor och stallar vid Ballastviken vid Hytteträsket, Arrajock och Merkenis, hvartill af Riksdagen anslagits 34,650 kronor, och förordnades dervid, att fjällstugorna med tillhörande lägenheter för all framtid skulle förblifva statens egendom.

Arjepluogs och Arvidsjaurs socknemän hafva åtagit sig att, de förre till $\frac{2}{3}$ och de senare till $\frac{1}{3}$, underhålla såväl väganläggningen som byggnaderna, så att de icke försämrans eller förfalla.

De åboar, som enligt afslutade kontrakt antagits å fjällstugorna, hafva årligen under perioden åtnjutit statsunderstöd, utgörande för Merkenis 400 kronor och för hvardera af de öfriga fjällstugorna 300 kronor.

Åboarne, hvilka hafva samma åliggande som gästgifvare i allmänhet, dock ej skyldighet att tillhandahålla hästar och åkdon, skola medels körning med häst och åkdon några gånger fram och åter under vintertiden hålla vägen farbar, intilldess detta besvär möjligen kan varda af andra väghållningsskyldige öfvertaget. Mot fullgörande af dessa skyldigheter tillförsäkras åboarne orubbad besittning af fjällstugorna och tillhörande jord jemte rättighet att till husbehof nyttja kronans skog.

Derefter anlades Hvilans eller Sappisadsi fjällstuga på grund af kungl. brevet den 19 januari 1883, hvarigenom anslagos 4,500 kronor till inrättande af förenämnda fjällstuga, som erfordrades för att underlätta samfärdseln mellan Juckasjärvi och Karesuando öfver den långa fjälltrakten emellan Vittangi och Soppero. Denna fjällstuga fullbordades under år 1886, men först under år 1888 kunde den med åbo försees.

Det framtida underhållet af stugan åligger enligt åtagande Juckasjärvi socknemän. Fast åbo är derå enligt kontrakt antagen, och eger denne att af tillgängliga närbelägna ängar njuta afkastningen för underhåll af kor och hästar samt för att vid behof kunna förse vägfärande med foder för deras dragare. Fjällstugan förblifver för all framtid statens egendom att till afsedt ändamål användas.

Åbon har samma åliggande som gästgifvare i allmänhet, men dock ej skyldighet att tillhandahålla hästar och åkdon, samt är förpligtad att dels vid starka snöfall med häst och åkdon en mil på hvardera sidan af fjällstugan hålla vägen farbar, intilldess detta besvär kan varda af andra väghållningsskyldige öfvertaget, dels äfven å sjöar och myrar medels »stickning» utmärka vintervägen å samma afstånd. Mot fullgörande af sina kontraktsevenliga skyldigheter är åbon tillförsäkrad orubbad besittningsrätt till fjällstugan och tillhörande jord jemte rättighet att till husbehof nyttja kronans skog.

Till understöd åt honom hafva under perioden årligen af statsmedel anvisats 300 kronor.

Slutligen ordnades fjällstugor vid Saarikoski, Naimakka och Siikavuopio nybyggen vid Köngämä gränself genom kungl. brevet den 13 maj 1887, hvarigenom för iståndsättande af åbyggnaderna å dessa förfallna kronhemman ett anslag af 10,000 kronor beviljades. Hemmanen åtnjuta för alltid frihet

från ränta och allmänna onera emot samma skyldigheter för blifvande åboar som för åboarna å Kummavuopio, att nemligen till postförare och andra, som färdas vägen vid Köngämä elf från Karesuando kyrkoby till Norge lemna herberge och förpläging efter fastställd taxa. Hemmanen bibehållas städse under kronans eganderätt, och byggnaderna underhållas vid besittningsrättens förlust i fullständigt skick af åboarne, som endast tillsvidare kunna antagas.

Samtliga fjällstugor äro till nöjaktiga belopp brandförsäkrade.

För främjande af nya vägars anläggning och af backar besvärade vägars förbättrande har en *länsvägbyggmästare* under hela femårsperioden varit anställd, sedan 1885 års landsting på Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förslag anvisat lön och reseersättning för denna tjänsteman, med hvilkens biträde åsyftades att vinna ett verksamt medel till dylika byggnaders ändamålsenliga och billiga utförande. Erfarenheten vid de under senare tider utförda väganläggningarne hade nemligen ådagalagt, att de nybygda vägarne byggnadssätt lemnat åtskilligt öfrigt att önska samt att anläggningskostnaderna stält sig högre och sålunda blifvit för vederbörande mera betungande, än skäligt och afsedt varit, hufvudsakligen till följd af bristen på insigtfull och sakkunnig ledning vid vägarbetena och vid deras tekniska och ekonomiska anordning. Det ligger också i sakens natur, att en sådan insigt icke i regel kan påräknas hos en befolkning i väglösa orter, hvarest nya väganläggningar dock företrädesvis äro af största behofvet påkallade och oftast förekomma.

Enligt instruktion, som af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdats, åligger det länsvägbyggmästaren bland annat att tillhandagå vederbörande vägbyggnadsdirektioner med renstakning och profilering af till anläggning beslutade vägar äfvensom med vägarbetenas lämpliga anordnande och billiga bedrivande samt att, derest tiden sådant medgifver, utföra de vägundersökningar, som af de utaf Landstinget därför beviljade medel skola bekostas. Länsvägbyggmästarens biträde har till stor båtnad för de vägbyggnadsskyldige i mer eller mindre omfattning anlåtats för de flesta under perioden utförda vägarbeten. Landstinget har ock innevarande år ånyo beviljat medel för tjenstens uppehållande. — Härförutom har länsvägbyggmästaren verkställt vägundersökningar af närmare 800 km. sammanlagd väglängd. Här af utgör endast undersökningen af vägen från Pajala till Karesuando samt från Vittangi omkring 300 km.

Af tabell 2 framgår, såvidt skjutsdagböckerna kunna tillerkännas fullt vitsord, att antalet under perioden *utgångna skjutshästar* ytterligare minskats, enär detsamma uppgått till omkring 48,500, mot 57,000 föregående period.

Skjutsentreprenadbidragen under perioden utgingo med sammanlagdt 83,597 kronor 91 öre af statsmedel och 73,622 kronor 53 öre af länet, eller tillhopa 157,220 kronor 44 öre. *Tabell N* (sid. 50) innehåller närmare uppgifter, huru entreprenadbidragen under de särskilda åren utgått.

Af dessa uppgifter skulle följa, att till bidrag för hvarje inom länet utgången skjutshäst skulle utgå af allmänna medel det orimligt höga bidraget af 3 kronor 24 öre. Emellertid torde det vara satt utom allt tvifvel, att dagböckerna numera endast upptaga en del af de resandes antal, måhända icke ens hälften. Men äfven i sådan händelse är bidraget anmärkningsvärdt högt och häntyder derpå, att skjutslegan borde ytterligare nedsättas, för att den ordinarie gästgifvareskjutsen skall kunna täfva med den

enskilda så kallade »långskjutsen», som yrkesmessigt bedrifves af åkare till förfång för den förra.

Färjställen. Inga andra nya sådana hafva under perioden tillkommit än det öfver Luleå elf emellan Luleå stad och Bergnäset. För samtliga färjställen med undantag af de vid Heden och Afvan öfver Luleå elf äro taxor af Kungl. Maj:ts i nåder fastställda.

Jernvägsanläggningen mellan Luleå och Ofoten, till hvars utförande de förberedande arbetena sattes i gång redan under vintern 1883—1884, har icke under den tid, denna berättelse omfattar, blifvit fullbordad. Endast sträckan mellan Luleå och Boden, 37·3 km., har blifvit anmäld till afsyning färdig, men vid verkställd besigtning i september 1889 tillstyrktes bandelens öppnande för allmän trafik endast efter fullbordande af betydliga kompletteringsarbeten, och först under år 1890 kunde denna bandel öppnas för allmän trafik.

Detta jernvägsföretag, som afsåg att åvägbringa den länge saknade utfartsvägen för länets största malmrikedomar och att öppna förbindelsen mellan Öster- och Vesterhafvet, beräknades efter vunnen fullbordad skola blifva den kraftigaste häfstängen för länets förkofran. Stora förhoppningar om en ljusare framtid för denna afskilda landsdel förbundos med skäl vid detta arbetes början, och då dessa svekos och arbetet afstannade, kunde frågans slutliga utgång icke undgå att inom länet följas med största intresse och oro, likasom då 24 år tidigare det första försöket till anknäytande af en liknande kommunikationsled mellan Luleå och Gellivare slutade med dess intressenters ruin.

En närmare redogörelse för denna jernvägsbyggnads skiftande öden vore sålunda befogad, helst företaget för Länsstyrelsen medförde väsentligen ökad arbete i många riktningar, men då densamma skulle kräva vida större utrymme, än hvad ramen af denna berättelse skäligen kan medgifva, och då de viktigaste handlingarne rörande detta jernvägsarbete i tryck offentliggjorts af Kungl. Civildepartementet, torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra inskränka sig till att endast i största korthet angifva några bland de väsentligaste hufvuddragen i arbetets gång och upplösning.

Enligt koncession af den 8 december 1882 meddelad herrar J. W. Arnberg, C. G. Hjerta och A. Ljunggren skulle arbetet börjas senast den 1 juli 1884 och i sin helhet vara färdigt att för trafik upplätas vid utgången af år 1891. Senare bestämdes derjemte, att banan till Gellivare skulle vara färdig före 1887 års slut, hvilket förlängdes till den 1 oktober 1889 utom för bandelen Luleå—Boden, som skulle vara färdig den 1 augusti 1889.

Förberedelser till arbetet vidtogos också, såsom ofvan nämnts, i god tid vintern 1883—1884.

Under de tre första åren, 1884—1886, bedrefs arbetet likväl så lamt, att blott 40 km. bana, räknadt från Luleå, blefvo skenlagde och 51 km. terrasserade i mycket ofullständigt skick.

Först under år 1887 sattes arbetet i gång med stor hastighet och arbetsstyrkan ökades ända till 3,390 man. Skenläggningen utlades härvid på provisorisk bank af 3 à 3·5 meters bredd med så kallade »gullets» eller skärningar, bestående af smala öppningar med lodräta väggar, äfvensom vid mötande större hinder i provisionela lutningar och kurvor. På sådant sätt utlades under sommarmånaderna icke mindre än 29 km. jernvägs-spår i månaden, eller något mer än 1 km. hvarje arbetsdag, och i december nådde spåret och lokomotivet för första gången fram till Gellivare kyrkoplats, 205·5 km. från Luleå.

Under år 1888 bedrefs med mycken ifver en storartad trafik af jernmalm, som hindrade terrasseringsarbetet på den knappast halfärdiga banan, hvarigenom byggnadsarbetet försumrades, trots att arbetsstyrkan var stor, nemligen utom grufarbetarne högst 3,900 man, hvilka, utom doseringars uttagande, dikning m. m., hufvudsakligen voro sysselsatta med spårets underhåll för möjliggörande af den stora trafiken. Arbetet fortsattes detta år jemväl norr om Gellivare mot Ofoten, 21·5 km., deraf 19·35 skenlades.

Under år 1889 verkställdes endast kompletteringsarbeten och underhölls en mindre malmtrafik, som af bristande försigtighetsmått mot eldfara delvis måste af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande inställas. — Finansiella svårigheter hade redan yppat sig vid 1888 års slut, och arbetena afstannade på våren, men bedrefvos under sommaren i inskränkt skala genom en administration, som i England tillsattes för att underhålla banan och fullborda delen Luleå—Boden, hvartill användes en mindre arbetsstyrka af högst 359 man.

Under år 1890 blef bandelen Luleå—Boden öppnad för allmän trafik, som dock icke bedrefs med dagliga tåg af det engelska bolaget, hvilket endast uppehöll ett à två tåg i veckan till Gellivare och för öfrigt realiserade en del af de tillgångar och den materiel, det egde, samt slutligen öfverlemnade banan till svenska staten, som öfvertog densamma innevarande år.

Det provisoriska, så kallade amerikanska, byggnadsätt, som för ifrågavarande jernväg användes och som föranleddes af behofvet att bereda samfärdslin i ödemarken och tillförsel från ändpunkten af alla slag af materiel och förnödenheter, medförde emellertid synnerligen stora olägenheter och kostnader, hvilka ökades deraf, att de nödvändigaste förberedelserna icke i tid funnos vidtagna, då arbetena år 1887 sattes i gång.

Så hade renstakningen af jernvägslinien, ritningar till broar m. m. icke fullgjorts eller vunnit vederbörligt godkännande före arbetenas utförande. Behöfligt virke fanns ej afverkad under föregående vinter. Någon proviant hade ej uppfraktats och några baracker eller andra anordningar icke heller påtänkts i de obbyggda skogstrakter, banan genomgår. Äfven sjukvården var på stället icke nöjaktigt ordnad. Under sådana förhållanden är det endast naturligt, att arbetet måste blifva dyrt och arbetarnes umbäranden stora.

Att under sådana förhållanden den allmänna ordningen icke i högre grad, än som skedde, stördes af de lösa arbetaremassorna, som samlats från alla håll och delvis bestodo af oroliga element, är i främsta rummet att tillskrifva det gällande förbudet mot

Tab. N. Skjutsentreprenadbidragen i Norrbottens län åren 1886—1890.

År.	Af statsmedel. Kronor.	Inom länet utdebiterade belopp, i kronor.				Summa. Kronor.
		Af jordbruksfastighet.	Af annan fastighet.	Af inkomst af kapital och arbete.	Summa.	
1886.....	18,100·28	4,914·22	1,283·05	8,932·88	15,130·10	33,230·28
1887.....	18,138·07	4,890·14	1,216·74	8,436·10	14,542·98	32,681·05
1888.....	16,252·97	4,346·38	1,110·94	8,607·60	14,064·77	30,317·74
1889.....	15,616·98	4,230·26	1,123·00	9,159·08	14,512·29	30,129·23
1890.....	15,489·66	4,511·83	1,262·74	9,597·82	15,372·39	30,862·05
Summa	83,597·91	22,892·78	5,996·47	44,733·28	73,622·53	157,220·44

införsel och försäljning af brännvin i lappmarken samt den temligen talrika polis, som tillförordnades på jernvägsbolagets bekostnad. Oroligheter föreföllo emellertid understundom, och militärkommanderingar måste af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande deremot reqvireras, hvarigenom ordningen hastigt återställes. Strejker hafva naturligen icke kunnat undvikas, särdeles under tider, då aflöningen icke ordentligt utföll eller arbetet betalades med proviant m. m., hvarunder desamma togo stor omfattning och blefvo hotande, då arbetarne utan penningemedel och tillräckliga lifsförnödenheter drogo ned i växande massa till Luleå och måste af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande emottagas och lugnas. Emedan befälet till hufvudsaklig del var engelskt, kunde det icke direkt meddela sig med folket, hvaraf missförstånd och förvirring lätt uppstod. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande öfverhopades härunder af oafbrutna klagomål från arbetarne öfver deras lidande och synnerligast öfver svårigheterna för dem att på hösten utan medel och utan tillgång på vinterarbete kunna återvända hem, hvartill fri resa beräknats och enligt deras uppgift delvis lofvats. Beträffande de arbetare, som funnos anställda vid inträffandet af det ekonomiska obeståndet eller i följd af annonser om arbete härstädes då ankommo, nödgades Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anhålla om rätt att använda statsmedel såväl till hemsändande af medellöse arbetare och deras familjer som till underhåll och läkeemedel åt de sjuke, hvilket jemväl beviljades.

Bland följderna af byggnadsättet och bristen på förberedelser dervid torde de, som härröra af de vidtagna förändringarne i den fastställda planen hafva varit de menligaste. Dessa förändringar befunnos sedermera, då plan deröfver aflemnades, i de flesta fall vara försämringar — en del af den omfattning, att en ändring knappast är möjlig. Härigenom inträffade, hvad som jemväl af mången från början antogs, att de provisionela stigningarne och kurvorna delvis kommo att blifva permanenta.

Jernvägsbolagets ekonomi har ifrån början inom denna ort varit insvept i en viss hemlighetsfullhet.

Känt har endast varit, att det bolag, som erhöll jernvägs-koncessionen på sig öfverläten och som benämndes »The Northern of Europe Railway Company», hvilket namn redan år 1885 utbyttes mot »The Swedish and Norwegian Railway Company limited», grundades på ett aktiekapital af 1,500,000 £, hälften stamaktier och hälften preferensaktier. I december 1885 utfärdades ett prospekt till ett 5 % obligationslån å 1,500,000 £, hvari uppgafs, att 50 % af aktiekapitalet blifvit inbetaladt och förbindelse i vaxlar aflemnad för återstoden samt att fraktgaranti lemnats af Kiirunavara och Luossavara grufegare. Vid en i Berlin väckt process mot tecknare i ett obligationslån, hvilka vägrat att inbetala sina tecknade belopp, upplystes, enligt intyg från jernvägsbolagets sekreterare, att bolaget under firma Pinn & Millet, som voro entreprenörer för hela jernvägsanläggningen, öfvertagit en teckning af 1,459,920 £, under det att 40,080 £ tecknats af andra personer.

Sedan mot slutet af år 1888 tydliga tecken till finansiella svårigheter visat sig vid jernvägs- och grufarbetena härstädes, ingaf jernvägsbolaget till Eders Kungl. Maj:t en framställning med erbjudande åt svenska staten att förvärfva hela jernvägen Luleå—Ofoten mot 4 % räntegaranti å aktiekapitalet jemte förbindelse att ej belägga jernmalm med utförselbud eller tull samt medgifvande af tullfrihet å all till banans fullbordande

och underhåll erforderlig materiel, hvarigenom staten beräknades erhålla den 500 km. långa banan omkring år 1904 utan någon kostnad, sedan aktiekapitalet och obligationsskulden å 3,000,000 £ genom årligen afsatta 6 shillings per ton blifvit guldna.

Sedan de flesta arbetarne afskedats och arbetet till största delen afstannat i maj och juni 1889, begärdes bolaget i konkurs i London. Vid sammanträde sistnämnde månad med obligationshafvarne för besluts fattande rörande bolagets rekonstruktion eller upplösning blef ett lån å 50,000 £ med vederbörligt tillstånd upptaget för att underhålla banan och fullborda delen Luleå—Boden.

De svårigheter, som uppstodo för hemsändandet af arbetarne, af hvilka en del framstälde betydliga fordringar för utfördt arbete, äro ofvan antydda. Stora olägenheter och mycken oro förorsakades i öfrigt inom orten af detta hastiga afbrott i rörelsen på en tid, då anläggningen ännu icke blifvit ens till hälften fullbordad.

Alla rörelsemedel voro emellertid slut, ehuru anledningarne dertill voro outredda. Det förklarades på ofvannämnda sammanträde med obligationshafvarne, att orsaken till svårigheterna vore att söka deri, att affären blifvit illa skött och att styrelsen, herrar Wilkinson & Jarvis och Pinn & Millet, tycktes hafva varit allt för mycket inblandade med hvarandra (»mixed up with each other»). Huruvida denna förklaring egt någon grund, är här obestyrkt. Men visst synes vara, att bolaget icke egt något afsevärdt inbetaladt aktiekapital samt att det förskaffat sig penningar på försäljning af obligationer till mycket nedsatt pris.

Samtidigt härmed lära ofvannämnda firmor hafva blifvit upplösta samt råkat i process sinsemellan och med jernvägsbolaget, hvilket genom sin ombudsman (receiver) inledde underhandlingar med svenska regeringen om banans inlösen, hvilket föranledde Eders Kungl. Maj:t att i nådig proposition till 1890 års riksdag äska beviljandet af nödigt anslag, 7,000,000 kronor, för banans jemte en del rörlig materiels inköp m. m., hvilket anslag jemväl af Riksdagen beviljades.

Efter längre tids underhandlingar kunde detta köp slutligen afslutas år 1891, hvarigenom den utländske män tillhöriga banan förvandlades till en statsbana, i hvilken egenskap hon säkerligen kommer att fylla sin bestämmelse till landets och länets båtnad.

Ett för länet i flere afseenden måhända ännu betydelsefullare jernvägsföretag än det ofvan berörda, har under här ifrågavarande femårsperiods sista år blifvit bestämdt att utföras genom Riksdagens under nämnda år fattade beslut att med bifall till Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition utsträcka *norra stambanan från Vännäs till Boden* samt att till detta arbete för år 1891 anvisa 4,000,000 kronor. Redan vid 1886 års riksdag framlades nådig proposition om *norra stambanans byggande från Långsele till Boden*, ehuru Riksdagen nämnda år endast anvisade medel till sträckan mellan Långsele och Vännäs.

Genom denna stambana skall länet, som i följd af de ofantliga afstånden hittills varit nästan afstängdt från det öfriga riket, vinna såväl en närmare förbindelse dermed, hvilket utgör ett lifsvilkor för dess utveckling, som äfven en hittills saknad trygghet i dess i flere hänseenden beroende och osäkra ställning.

Post- och telegrafanstalter. *Postanstalterna* inom länet utgjordes vid 1890 års slut af 8 postkontor samt 25 poststa-

tioner, af hvilka 4 öppnats under perioden. Medeltalet af hvarje postanstalts område utgjorde vid samma tid 3,164⁰³ kv. km. Medeltalet invånare på hvar postanstalt var 3,175. Antalet till postbefordran inom länet aflemnade försändelser utgjorde, oberäknadt en del af de med ångbåtspost befordrade, 781,599, af hvilka i medeltal 7 belöpte sig på hvarje invånare.

Nedanstående tabell utvisar en betydligt ökad rörelse vid postkontoren i länets städer under år 1890:

Postkontor.	Afgångna försändelser, alla slag, utom tidningar.	Angifna värdet & afgångna assurerade försändelser. Kronor.	Antalet requirerade tidningar och tidskrifter.	Uppbörd af postmedel. Kronor.
Luleå.....	259,617	4,139,186 ²⁷	1,681	31,268 ⁵⁵
Piteå.....	77,927	1,339,986 ⁸²	1,844	19,249 ⁵²
Haparanda.....	33,249	1,719,873 ⁴⁰	571	10,580 ⁴⁶

Telegrafstationerna inom länet äro desamma som under föregående period, nemligen en i hvardera af de tre städerna samt i Råneå, Törefors och Neder-Kalix. Antalet taxerade afsända och ankomna telegram utgjorde för städerna under år 1890:

Luleå station.....	18,145 afsända,	14,826 ankomna.
Piteå >	11,936 >	10,181 >
Haparanda >	7,375 >	6,395 >

Telefonledningarna hafva med bidrag af vederbörande kommuner samt Landstinget blifvit öppnade emellan Törefors och Öfver-Kalix samt Haparanda och Matarengi (Öfver-Torneå), hvilken sistnämnda ledning står i förbindelse jemväl med Torneå stad, hvarförutom en helt och hållet enskild ledning uppsatts emellan Neder-Kalix och Öfver-Kalix samt emellan Boden och Unbyn.

B) Sjökommunikationer. Ångbåtsförbindelsen emellan länets städer och större hamnar samt Stockholm och mellanliggande stationer har under perioden förbättrats, så att ångbåtar nu afgå dagligen eller hvarannan dag. På sjöarne Uddjaur och Stora-fvan har efter upprensning af ett emellan dessa befintligt sund, den s. k. Kaskerströmmen, under perioden ångbåtsfart genom en enskild persons företagsamhet inrättats, dock ännu hufvudsakligen för virkestransport, och fråga är att anordna sådan äfven å den stora sjön Hornafvan, hvilken genom en för närvarande ofarbar ström står i förbindelse med Uddjaur. Genom upprensning af denna och slussanordningar skulle en sammanhängande farled om 15 miles längd bringas till stånd.

Under perioden har undersökning verkstälts för fördjupning af inloppet till Luleå genom det s. k. Tjufholmssundet, hvilket företag redan påbörjats, samt för Torneå elfs farbargörande för större ångbåtar upp till Haparanda och dess grannstad Torneå i Finland, äfvensom för fördjupning och rätning af inloppet till Piteå.

Öfver de inom Norrbottens län befintliga, af kronan bekostade, för sjöfarten anordnade, säkerhetsanstalter, antalet lotsplatser, lotsar, verkställda lotsningar och influtna lotsafgifter åren 1886—1890 meddelas här en från lotskapensexpeditionen i Luleå erhållen uppgift:

År.	Sjömärken.							Lotsplatser.	Lotsar.	Antal lotsningar.	Influtna lotsafgifter. Kronor.
	Fasta.				Flytande.						
	Fyrrar.	Känningbåkar.	Stångmärken.	Stenkummel.	Bojar.	Remmare.	Vanliga grundprickar.				
1886	5	5	16	3	29	72	370	9	40	980	28,211 ⁵²
1887	5	5	16	3	29	72	373	9	40	1,172	33,405 ¹²
1888	5	5	16	3	29	72	377	9	39	1,252	36,828 ⁰⁴
1889	5	5	16	3	29	73	379	9	39	1,227	33,949 ⁴⁸
1890	5	5	16	3	38	77	377	9	39	1,192	34,367 ⁹⁵

Att dessa anstalter icke äro tillräckliga vare sig till antalet eller beskaffenheten, torde man få sluta af de många strandningar, som på senare tiden med den ökade sjöfarten inträffat vid länets kuster.

Såsom en uppgift af mera än lokalt intresse meddelas närlagda tabell utvisande tiden för sjöfartens öppnande till Luleå hamn åren 1862—1890:

År.	Månad.	Dag.	År.	Månad.	Dag.	År.	Månad.	Dag.	År.	Månad.	Dag.	År.	Månad.	Dag.
1862	Maj	31	1868	Maj	29	1874	Maj	24	1880	Maj	20	1886	Maj	22
1863	d:o	21	1869	d:o	31	1875	d:o	31	1881	Juni	10	1887	d:o	13
1864	Juni	2	1870	d:o	22	1876	Juni	6	1882	Maj	21	1888	Juni	4
1865	Maj	27	1871	Juni	16	1877	d:o	15	1883	d:o	27	1889	Maj	23
1866	Juni	6	1872	Maj	27	1878	Maj	22	1884	d:o	27	1890	d:o	10
1867	d:o	24	1873	Juni	10	1879	d:o	30	1885	Juni	6			

C) Sjöfart och handel. Exporten har utgjorts hufvudsakligen af skogsprodukter — trävaror och tjära — jern och jernmalm, obetydligt med jordbruksalster — så godt som endast smör — s. k. lappmarksvaror, eller renhudar, rökt renkött och lim, samt lax, saltad och färsk.

Tillverkningen af salpeter och pottaska, hvaraf utförelsen för någon tid tillbaka icke var så obetydlig, har numera helt och hållet upphört.

Importen, bestående hufvudsakligen af spannmål, malen och omalen, kolonialvaror, väfnader, brännvin, salt m. m., sker i allmänhet öfver Stockholm eller Sundsvall. Spannmål och salt, särskildt den sistnämnda artikeln, tagas dock i regel direkt från utlandet.

Nedanstående öfversigt utvisar antalet fartyg, som från utrikes ort ankommit till eller till utrikes ort afgått från de särskilda tullkammardistrikten i länet:

Tullkammardistrikt.	Från utrikes orter ankomna fartyg.		Till utrikes orter afgångna fartyg.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
<i>Haparanda.</i>				
År 1886.....	113	31,118 ¹⁰	99	46,724 ²¹
» 1887.....	139	38,094 ⁵⁴	157	61,096 ⁷²
» 1888.....	130	45,673 ²⁷	136	64,338 ²⁰
» 1889.....	126	43,910 ⁹⁹	145	68,675 ⁰⁸
» 1890.....	135	45,256 ⁹⁰	165	69,575 ¹³

Tullkammaredistrikt.	Från utrikes orter ankomna fartyg.		Till utrikes orter afgångna fartyg.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
<i>Luleå.</i>				
År 1886	127	55,187 ⁶⁴	151	67,474 ¹⁵
» 1887	163	54,542 ¹⁹	190	80,726 ⁷⁹
» 1888	134	82,061 ⁸⁰	161	98,389 ⁵⁶
» 1889	113	60,569 ¹¹	142	77,587 ⁶⁷
» 1890	122	60,703 ⁸⁶	179	88,710 ²²
<i>Piteå.</i>				
År 1886	97	30,329 ⁹⁸	153	48,974 ⁶²
» 1887	108	36,105 ⁸⁷	151	56,420 ⁰⁷
» 1888	100	41,579 ¹⁸	168	77,685 ⁸¹
» 1889	90	38,692 ²¹	144	68,320 ⁸⁷
» 1890	104	52,394 ⁰¹	154	76,389 ⁸⁶

Inrikes sjöfartens omfattning åskådliggöres af tabell O.

Tullinkomsternas belopp under perioden upptagas i följande tabell:

	År 1886. Kronor.	År 1887. Kronor.	År 1888. Kronor.	År 1889. Kronor.	År 1890. Kronor.
Luleå tullkammare....	34,298 ⁷²	70,229 ³⁷	260,058 ⁴⁵	51,993 ¹⁶	53,573 ⁴⁴
Haparanda »	63,384 ⁹⁸	57,427 ⁷⁹	72,991 ¹⁸	86,730 ¹⁸	91,701 ²⁵
Piteå »	26,642 ⁸¹	22,795 ²⁷	161,205 ³⁰	81,997 ⁸⁸	64,101 ²¹
Summa	124,326 ⁴⁶	150,452 ⁴³	494,254 ⁹³	220,721 ¹⁷	209,375 ⁹⁰

Sammanlagda summan för hela perioden, 1,199,130 kronor 89 öre, öfverskjuter motsvarande summa för föregående period med ej mindre än 520,807 kronor 28 öre, utvisande sålunda en ganska väsentlig förhöjning.

Hvad *bränvinsförsäljningen* beträffar har på landsbygden under perioden något minuteringsställe ej funnits och endast ett utskänkingsställe, i Luleå gamla stad, sedan år 1886 den med gästgifveriet i Gäddvik förbundna utskänkning upphört med gästgifveriets indragande.

Efterföljande tabell utvisar försäljningsstälernas antal samt beloppet influtna försäljningsafgifter:

Försäljningsår.	Antal minuteringsställen ¹⁾ .	Antal utskänkingsställen.			Influtna minuterings- och utskänkingsafgifter, i kronor.		
		För hela året.		För kortare tid ¹⁾ .	På landet.	I städerna.	Summa.
		På landet.	I städerna.				
1886	4	2	5	7	1,866 ⁶⁷	29,275 ⁸⁰	31,142 ⁴⁷
1887	4	1	5	8	2,355 ⁰⁰	39,444 ²⁴	41,799 ²⁴
1888	4	1	5	8	2,400 ⁰⁰	63,090 ⁰²	65,490 ⁰²
1889	3	1	5	8	2,400 ⁰⁰	75,638 ⁰⁷	78,038 ⁰⁷
1890	3	1	5	8	2,475 ⁰⁰	76,224 ⁴²	78,699 ⁴²
Summa	—	—	—	—	11,496 ⁶⁷	283,672 ⁵⁵	295,169 ²²

¹⁾ Alla i städerna.

5. Kameralförhållanden.

Af tabellen 3 framgår, att *länets oförmedlade mantal*, som vid 1885 års slut utgjorde 920²³, under perioden ökats med 41⁶⁵ till 961⁸⁸, hvilket berott, dels derpå att nya nybyggen under afvittringen kommit till stånd, dels derpå att äldre hemman och nybyggen ingått antingen i half eller full skattskyldighet.

Här äro icke beräknade mantalen för de nybyggen, som vid periodens slut icke ingått i skatt. I mantalssumman ingå de vid nämnda tids utgång icke afvittrade socknarne för hemmanens provisionela mantal, då deremot i uppgiften på skiftesverkets ställning här ofvan dessa socknar upptagits till de betydligt högre mantal, som vid afvittringsberedningen för hemmanen beräknats.

Tab. O.

Inrikes sjöfarten i Norrbottens län åren 1886—1890.

	År 1886.		År 1887.		År 1888.		År 1889.		År 1890.	
	Ankomna fartyg.		Afgångna fartyg.		Ankomna fartyg.		Afgångna fartyg.		Ankomna fartyg.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
Haparanda, segelfartyg	41	2,185	38	1,309	29	2,414	23	633	24	964
» , ångfartyg	140	25,871	139	24,602	163	27,295	162	26,985	170	25,749
Neder-Kalix	50	18,241	50	18,241	67	19,892	67	19,892	46	17,093
Råneå	30	11,553	30	11,553	32	12,345	32	12,345	38	17,462
Luleå, segelfartyg	49	5,612	34	1,940	70	4,551	62	2,408	112	5,617
» , ångfartyg	675	72,425	675	71,222	155	72,296	150	68,214	189	83,536
Piteå, segelfartyg	65	19,451	16	1,492	68	19,560	25	2,670	73	22,187
» , ångfartyg	152	53,102	152	53,102	158	53,638	158	53,638	165	53,950
									24	102,584
									266	83,184
									287	100,021
									267	85,277

Nedanstående tabell P, upptagande uppskattningen af fastighet och inkomst i hela länet, visar, att uppskattade värdet å fast egendom, hvarför bevillning erlägges, hvilken under förra perioden uppgick till 38,122,160 kronor, vid denna periods slut ökats till 43,676,200 kronor, således med 5,554,040 kronor. Under förra perioden var ökningen 5,770,800 kronor.

Värdet å de bevillningsfria fastigheterna steg vid denna periods slut till 23,417,210 kronor samt var vid 1885 års utgång 12,166,679 kronor, och har sålunda ökats med 11,250,531 kronor, hvilket hufvudsakligen härleder sig deraf, att alla krono-åarkerna i länet derunder blifvit enligt bevillningsförordningen gsatta taxeringsvärden.

Den uppskattade inkomsten af kapital och arbete inom länet utgjorde vid 1885 års slut 4,899,932 kronor, men uppgick vid 1890 års slut till 6,603,323 kronor, hvadan den taxerade inkomsten under sista perioden ökats med 1,703,391 kronor.

Egendom af *fideikommissnatur* finnes icke i länet.

Tabell 5 upptager *egendom tillhörande inhemska aktiebolag* år 1890. Dessa egendomar utgjorde vid detta års slut 184,978 mantal, förutom 78 utjordar och dylik i mantal ej satt jord samt 99 verk och inrättningar. Taxeringsvärdet derå var vid samma års utgång 6,390,550 kr.; hvadan under perioden samma värde ökats med 393,550 kronor och mantalet med 19,161 mantal.

Tabell 6 redogör för *egendom tillhörande främmande magters undersåtar*, och inhemtas deraf, att den tillhörande mantals-satta jorden under perioden minskats från 15^{11/96} mantal till 15^{1/96} mantal, att antalet utjordar m. m. är oförändradt, men att verk och inrättningar deremot ökats från 12 till 21. Taxeringsvärdet har å sådan egendom ökats med 97,900 kronor, deraf på jordbruksfastighet 22,700 kronor och på annan fastighet 75,200 kronor.

Under perioden hafva 155 *nybyggen* i länets vidsträckt lappmarker jemlikt författningarna på derom gjorda ansökningar upplåtits, nemligen 56 inom Gellivare och 99 inom Jockmocks socken. Dessa upplåtelse hafva alla skett i sammanhang med afvittringen.

Öfver *kronohemman och nybyggen*, som omförts till *skattenatur*, lemnas följande uppgifter:

År.	Mot lösen.		Utan lösen efter fullgjorda åboskyldigheter.		Summa.	
	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.
1886.....	6	2 ⁰ / ₃₂	14	1 ¹⁰⁰ / ₁₉₂	20	2 ¹¹³ / ₁₉₂
1887.....	8	2622 ⁰ / ₃₄₅₆	36	3 ⁸⁹ / ₁₉₂	44	4 ⁶⁷¹ / ₃₄₅₆
1888.....	4	109 ⁰ / ₃₈₄	25	4 ³ / ₈	29	4 ³¹³ / ₃₈₄
1889.....	30	2349 ⁰ / ₆₇₆	31	3 ⁷³ / ₁₉₂	61	5 ⁷¹ / ₇₂
1890.....	11	11628 ⁰ / ₃₄₅₆	33	5 ²⁰⁵ / ₃₈₄	44	6 ¹⁶⁸⁸ / ₁₇₂₈
Summa	59	5 ¹¹⁶¹ / ₁₁₅₂	139	18 ²¹⁸ / ₃₈₄	198	24 ¹⁶¹ / ₂₈₈

Af dessa hemman och nybyggen hafva 40 till skattenatur öfvergått med full dispositionsrätt för egarne till å dem befintlig skog; de öfriga äro antingen belägna i lappmark eller hafva i anseende till försummelse i afseende å åboskyldigheterna till skatte öfvergått med för egarne inskränkt rätt att disponera öfver skogen.

I följd af vid *ekonomiska besigtningar* å kronohemman och nybyggen anmärkta försummelse i byggnad och häfd hafva 137 åbor tilldelats varningar att sina åboskyldigheter vid stadgad äfventyr fullgöra.

Fem åbor hafva för vanhäfd blifvit genom laga kraftvunna utslag dömde åborätten till sina hemman förlustige. Af dessa sålunda till kronan återgångna hemman jemte ett hemman och två nybyggen, vid förra periodens slut åbolediga, men ej då disponerade, hafva två afskrifvits ur jordeboken och utlagts till allmänna kronomarken, ett upplåtits till ny åbo, hvarjemte åborätten till ett kommer att å offentlig auktion försäljas. Återstående fyra hemman äro enligt hvad under afdelningen rörande afvittringen nämnts, utlagda till kronoparken.

Mot två åbor väckta rättegångar med yrkande, att de skola för vanhäfd från åborätt skiljas, voro vid periodens slut ännu icke afgjorda.

För de *jordafsöndringar*, å hvilka under perioden afgäld af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande faststälts, redogöres i följande tabell (sid. 55):

Tab. P.

Uppskattning af fastigheter och inkomst i Norrbottens län åren 1886—1890.

År.	Uppskattadt värde å fast egendom, för hvilken bevillning erlägges.			Uppskattadt värde å fast egendom, för hvilken bevillning icke erlägges.			Uppskattad inkomst.				
	Å jordbruksfastighet.	Å annan fastighet.	Summa.	Såsom tillhörig staten.	Såsom tillhörig kommuner, menigheter m. fl.	Summa.	Af kapital.	Af allmän tjänst eller pension.	Af enskild tjänst eller pension.	Af rörelse eller yrke eller eljes.	Summa.
1886.....	29,266,733	9,162,700	38,429,433	10,610,954	1,698,419	12,309,373	210,867	932,429	481,731	3,408,792	5,033,819
1887.....	30,188,418	9,020,600	39,209,018	10,694,260	1,722,519	12,416,779	209,815	919,489	511,571	3,395,022	5,035,897
1888.....	30,186,069	9,256,175	39,442,244	10,968,260	1,864,869	12,833,129	203,698	946,310	770,096	3,779,984	5,700,088
1889.....	30,564,119	9,776,500	40,340,619	11,080,202	1,997,270	13,077,472	211,550	986,684	837,521	4,262,706	6,298,461
1890.....	32,695,825	10,980,375	43,676,200	21,384,885	2,032,325	23,417,210	215,893	1,006,054	737,716	4,643,660	6,663,323

År.	På lifstid eller viss tid.	Everlideligen.	Summa afsöndringar.	Afsöndrad ytvidd, hektar.
1886	2	92	94	296·0844
1887	2	84	86	327·8668
1888	0	64	64	132·1957
1889	0	113	113	345·6065
1890	3	113	116	467·0254
Summa	7	466	473	1,568·7788

Antalet jordafsöndringar var under nästföregående period 359, eller 114 färre, liksom äfvän den afsöndrade ytvidden då var något mindre.

Uppbördens af landstingsmedel uppgick år 1886 till 14,031 kronor, år 1887 till 14,019·40, år 1888 till 25,145·29, år 1889 till 24,081·63, och år 1890 till 55,316·88, eller för hela perioden till 132,594·20 kronor.

Landstingsskatten har under denna tid utdebiterats med följande belopp på hvarje bevillningskrona:

År.	Fast egendom och inkomst. Öre.	Jordbruksfastighet. Öre.	Annan fastighet. Öre.	Inkomst. Öre.
1886	18	67	—	—
1887	22	46	—	—
1888	31	103	—	—
1889	32	74	—	—
1890	45	130—154	40—64	20—32

Under år 1890 debiterades landstingsskatten till olika belopp inom särskilda grupper af kommuner inom länet med anledning af den antagna debiteringsgrunden för anskaffande af utlofvadt bidrag till jernvägen Luleå—Gellivare.

Vid markegångssättningarna hafva å spannmål och bättre hö samt å dagsverken bestämts de pris, hvilka i tabell 2 angifvas.

Vakansafgiften för hel soldatrote utgjorde 88·14 kronor år 1886, 94·74 kr. år 1887, 111·35 kr. år 1888, 113 kr. år 1889 samt 103·84 kr. år 1890, eller i medeltal för hela perioden 102·11 kr.

Beloppet af till ränteriet under perioden inlevererade skogsmedel utgjorde 3,870,820·57 kronor, enligt hvad den under skogshushållningen (sid. 35) intagna tabellen närmare utvisar.

Tab. Q. Markegångspris å spannmål m. m. åren 1886—1890.

	År 1886. Kronor.	År 1887. Kronor.	År 1888. Kronor.	År 1889. Kronor.	År 1890. Kronor.
Råg, pr hektoliter	8·06	6·69	9·59	9·23	8·29
Korn, » »	7·30	6·88	8·86	8·56	8·30
Bättre hö, pr deciton	4·26	5·29	7·25	6·50	4·70
Drängdagsverke, sommartid	2·21	2·25	2·38	2·38	2·38
» vintertid	1·27	1·29	1·42	1·38	1·38
Qvinnodagsverke, sommartid	1·42	1·42	1·54	1·54	1·50
» vintertid	0·84	0·84	0·89	0·87	0·87
Dagsverke med häst och karl, sommartid	4·46	4·46	4·75	4·79	4·75
Dagsverke med häst och karl, vintertid	4·46	4·46	4·75	4·79	4·75

6. Politi.

Folkundervisningen. Ehuru såväl staten som landstinget och svenska missionssällskapet gjort stora uppoffringar för höjandet af folkundervisningen i länet, och särskildt i de delar deraf, der största hjälpen erfordrats eller lappmarkerna, mötes dock folkundervisningsväsendets utveckling och ordnande på ett tillfredsställande sätt fortfarande af stora hinder i befolkningens glesa fördelning öfver vidsträckta områden, dess fattigdom och på sina ställen bristande goda vilja att för ändamålet lemna tillräckliga bidrag samt slutligen språkblandningen, hvilken ställer särskilda anspråk på lärarnes kompetens samt gör kostnaderna för skolväsendet alltför betungande, för att befolkningen skall anses ega förmåga att utan statens särskilda mellankomst bära desamma.

Då det allmänna eger ett viktigt intresse i, att den svenska delen af gränsbefolkningen icke må förfiskas samt att dess finsktalande del beredes ett, såsom erfarenheten visat, eftersökt och med framgång begagnadt tillfälle att lära sig fäderneslandets språk, har ock hos Kungl. Maj:t gjorts underdånig ansökan derom, att utom de skolor, som på bekostnad af statsmedel redan inrättats dels i Hackas och Nattavaara i Gellivare socken enligt nådigt bref den 29 oktober 1880, dels i Teurajärvi i Korpilombolo socken, Lapträsk i Karl Gustafs socken, Svansten i Öfver-Torneå samt Nickala i Neder-Torneå socken enligt nådigt bref den 2 november 1888, ytterligare 24 af statsmedel bekostade och till en början äfven underhållna skolor med

svensk undervisning måtte bringas till stånd i orter vid språkgränsen och inom området för befolkningen med blandadt språk. Denna fråga, hvilken torde underställas instundande Riksdagspröfning, är dock ännu ej afgjord.

Att folkskoleväsendet inom länet emellertid oakadt ofvan antydda förhållanden under perioden gått stadigt framåt, bör dock här med tillfredsställelse framhållas. Tabell R (sid. 56) visar folkskoleväsendets ställning vid 1890 års slut. Deraf framgår, att de fasta folkskolornas antal ökats från 34 vid 1885 års slut till 45, de fasta småskolorna från 53 till 61 samt skolhusen från 115 till 152. Härutöfver finnas i Arjeppluog 1 statens lappskola och 2 kateketskolor, i Arvidsjaur 1 missionsskola, inrättad af svenska missionssällskapet, samt 1 af staten inrättad flyttande lappskola mindre folkskola, i Jockmocks och Qvickjocks förenade skoldistrikt 2 statens fasta lappskolor, hvaraf den ena är öfningsskola vid lappska småskollärare- och lärarinneseminariet i Mattisudden, i Enontekis lappmark 1 af svenska missionssällskapet inrättad fast småskola (barnhem) i Karesuando samt 1 statens kateketskola med obestämda stationer, i Juckasjärvi 1 af svenska missionssällskapet inrättad folk- och småskola i Lannavaara samt i Gellivare 1 statens lappskola i Gellivare kyrkoby och 3 kateketskolor med obestämda stationer. Dessa skolor äro uteslutande afsedda att bereda undervisning åt lappmäns barn, hvilka i regel och vid skolorna kostnadsfritt underhållas. Storleken af det lönetillskott, som under perioden ut-

betalts från härvarande ränteri åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor i länet framgår af följande tabell:

År.	Examinerade lärare och lärarinnor.				Biträdande lärare och lärarinnor.		Småskolelärare och lärarinnor.		Summa löne-tillskott. Kronor.
	Ordinarie.		Icke ordinarie.		An-tal.	Löne-tillskott. Kronor.	An-tal.	Löne-tillskott. Kronor.	
	An-tal.	Löne-tillskott. Kronor.	An-tal.	Löne-tillskott. Kronor.					
1886	39	16,933 ⁸⁴	8	3,066 ⁶⁷	98	13,925 —	62	9,037 ⁵⁰	42,902 ⁵¹
1887	41	17,400 ⁰¹	4	1,600 —	82	11,600 —	80	17,891 ⁷⁰	48,491 ⁷¹
1888	41	17,920 ⁰¹	7	2,466 ⁶⁷	106	19,587 ⁴⁵	73	14,075 ⁰⁴	53,449 ¹⁷
1889	43	18,133 ³⁷	8	2,908 ³³	111	21,362 ⁴⁹	74	14,103 ³⁴	56,507 ⁵³
1890	42	18,066 ⁷¹	10	3,546 ⁹⁸	104	20,271 ⁸⁵	91	16,336 ⁵¹	58,222 ⁰⁵

Äfven under åren 1886—1890 har det af Landstinget för utbildande af lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre

Tab. R. Folkskoleväsendets ställning i Norrbottens län vid utgången af år 1890.

Församling.	Antal folkskolor.			Antal småskolor ¹⁾ .			Högsta antal rotar för flyttande		Undervisningstid i månader för			Antal skolhus.
	Kasta.	Flyttande.	Summa.	Kasta.	Flyttande.	Summa.	Folk-skolor.	Små-skolor.	Folk-skolor.	Folk-skolor.	Små-skolor.	
Piteå stad	2	—	2	1	—	1	—	—	8	8	—	3
Piteå landsförsamling ²⁾ ..	6	—	6	26	13	39	—	3	8	8	—	26
Elfsby	1	—	1	—	6	6	—	3	8	8	—	1
Luleå stad	2	—	2	2	—	2	—	—	8	8	—	2
Neder-Luleå	3	3	6	4	16	20	7	3	8	8	—	28
Öfver-Luleå ³⁾	1	—	1	5	10	15	—	3	8	8	—	14
Edefors ⁴⁾	2	—	2	1	2	3	—	3	8	8	—	1
Råneå	1	1	2	3	8	11	2	3	8	8	—	13
Neder-Kalix	3	—	3	8	15	23	—	3	8	8	—	21
Öfver-Kalix	2	—	2	1	9	10	—	3	8	8	—	7
Haparanda	1	—	1	1	—	1	—	—	8	8	—	2
Neder-Torneå ⁵⁾	2	—	2	4	1	5	—	2	8	8	—	1
Karl Gustaf ⁶⁾	2	—	2	1	2	3	—	2	8	8	—	2
Hietaniemi ⁶⁾	2	—	2	—	3	3	—	3	8	8	—	1
Öfver-Torneå ⁶⁾	3	1	4	—	3	3	2	4	8	8	—	4
Korpilombolo ⁶⁾	1	—	1	—	3	3	—	4	8	8	—	2
Tärendö ⁷⁾	1	—	1	1	2	3	—	2	8	8	—	1
Pajala ⁶⁾	2	—	2	1	4	5	—	4	8	8	—	2
Arjeplog	—	1	1	—	4	4	—	4	8	8	—	1
Arvidsjaur	1	1	2	—	5	5	3	5	8	8	—	3
Jockmock med Qvickjock ..	—	1	1	1	9	10	2	5	8	8	—	3
Gellivare	3	—	3	1	4	5	—	6	8	8	—	5
Juckasjärvi	2	—	2	—	2	2	—	3	8	8	—	6
Enontekis	2	—	2	—	—	—	—	4	8	8	—	3
Summa	45	8	53	61	121	182	—	—	—	—	—	152

¹⁾ Inom skoldistriktet Piteå stad—Neder-Kalix hafva till småskolor hänförs äfven mindre folkskolor, enär dessa alltid äro med småskolorna förbundna och delvis ej mycket höja sig öfver de sistnämnda. — ²⁾ 4 af folkskolorna äro endast de facto fasta; de arbeta minst 2 år å samma station. — ³⁾ 2 nya folkskolor beslutade under år 1891. — ⁴⁾ 3 nya småskolor beslutade under år 1891. — ⁵⁾ Endast 1 egentlig småskola, 4 mindre folkskolor. — ⁶⁾ 3 mindre folkskolor. — ⁷⁾ Endast 1 egentlig småskola, 2 mindre folkskolor.

folkskolor inrättade *seminariet* varit i verksamhet, flyttande emellan Piteå, Luleå och Kalix. Kursen har varit ettårig med 8 månaders lärotid intill höstterminen 1888, hvarefter densamma varit tvåårig med 8 månaders lärotid årligen. Tillsviare berättigar dock nöjaktig genomgång af endast 1:a årsklassen till befattning vid egentlig småskola. Från seminariet utexaminerades:

År 1886.....	1 lärare, 17 lärarinnor
> 1887.....	6 > 13 >
> 1888.....	2 > 14 >
> 1889.....	1 > 13 >
> 1890 (från 2:a årsklassen)	19 >

För redan anstälde lärare och lärarinnors ytterligare utbildning har Landstinget derjemte med ett årligt anslag af 1,000 kronor bekostat en sex veckors årlig repetitionskurs, hvilken omvexlande hållits i Neder- och Öfver-Luleå, Neder- och Öfver-Kalix samt Råneå kyrkobyar. Medeltalet lärare, som bevistat kurserna, hvilka ledts af landstingsseminariets föreståndare, har varit 14.

Uti organisationen af det genom nådigt beslut den 29 maj 1874 för utbildande af lärare och lärarinnor vid småskolor i de finsktalande församlingarne i Haparanda inrättade *seminariet* har genom nådigt bref den 24 januari 1890 den förändring vidtagits, att inträdesåldern nedsatts från 16 till fyllda 15 år, att elever få intagas hvarje år i stället för hvar tredje samt att ytterligare en lärare eller lärarinna dervid anställas. I underdånig skrifvelse den 25 juli 1887 hemstälde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, att, enär de från den finska bygden härstammande eleverna vid detta seminarium i följd af dess förläggande till Haparanda, der de stundligen hade tillfälle att med sin omgifning meddela sig på finska språket, icke kunde bibringas en så grundlig kunskap i svenskan, att de icke efter någon tids verksamhet i en uteslutande finsktalande bygd löpte fara att, såsom erfarenheten gifvit vid handen, glömma bort det hufvudsakliga af hvad de i denna del inhemtat, seminariet måtte flyttas till svensktalande bygd, der den vid läroanstalten bibragta undervisningen i svenskan skulle understödjas och rotfästas af den tvungna dagliga öfningen utom skolan. Till stöd för denna framställning framhöll Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande följande:

»För att undervisningen i svenska språket skall kunna bland den finska och blandade befolkningen med gysamt resultat bedrivas, erfordras det påtagligen i främsta rummet, att fullt kunniga lärare i detta språk anskaffas. Detta lärare emellertid för närvarande icke i regel vara möjligt vid de mindre folkskolorna och småskolorna i dessa trakter. Hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har från flere håll klagats öfver, att den börjande sträfvan skolråden ådagalagt att införa svenska språket såsom undervisningsspråk i dessa skolor flerstädes hindrats af bristen på härtill fullt skickliga lärarekrafter samt att äfven om nöjaktig insigt för undervisningens meddelande i detta språk hos läraren i början förefunnits, den likväl efter någon tids förlopp under vistelsen i finsk bygd förgåtits. Att finska elever vid Haparanda seminarium äfven med den bästa undervisning derstädes icke i allmänhet kunna utbildas till lämpliga lärare i svenska språket, synes vara en gifven följd af förhållandena sjelfva, på grund af hvilka inlärandet af detta språk medtager en ansenligt stor del af undervisningstiden, på samma

gång resultatet ändock varder mindre tillfredsställande och den förvärfvade språkkunskapen lättare glömd, än om seminariet vore förlagdt i svensk bygd, hvarest inlärandet af språket skulle understödjas af den tvungna dagliga öfningen deri äfven utom skolan. Så länge eleverna äro inqvarterade hos en finsktalande befolkning, torde den endast i skolan inhemtade kunskapen i svenska språket med nödvändighet blifva mera ytlig och den ofvannämnda erfarenheten allt framgent bekräftas, att nemligen många af de i Haparanda utbildade lärarne och lärarinnorna efter några år förgäta, hvad de inhemtat i svenska språket, och icke vidare kunna meddela undervisning på detta språk.

Men äfven från andra synpunkter äro elever, som endast ega finska till modersmål, mindre lämpliga att utbreda insigt i och intresse för svenska språket. Finnen är nemligen framför de flesta andra folk utmärkt såväl för sin kärlek till modersmålet, hvilket han med okuffig seghet bevarar, som äfven för sin motvilja ått utan nödtvång begagna ett främmande språk, särdeles om han icke är detsamma fullt mächtig. Denna icke oväsentliga omständighet gör det så mycket nödvändigare att bibringa eleverna, så länge dessa tagas af finsk nation, en grundlig kännedom i svenska språket, hvilket icke är möjligt i Haparanda i samma omfattning som i svensk ort.

För att erhålla skickliga lärare för detta viktiga statsändamål i den finska och språkblandade bygden synes det Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande häraf uppenbart, att det i Haparanda förlagda seminarium för utbildande af lärare och lärarinnor i de finsktalande församlingarne måste förflyttas till svensk bygd, så att de finska eleverna måtte grundligt lära sig svenska, intilldess sådana förhållanden kunna inträda, att i detta seminarium endast blifva mottagna sådana elever, som ega svenska till modersmål och hvilka då lämpligen skulle kunna undervisas i Haparanda för att fullständigt lära sig finska språket. Ehuru enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes åsigt detta senare tillvägagående är det för målets vinnande säkraste, likasom det i andra länder lærer vara det allmännast använda uuder enahanda förhållanden, särskildt i vårt grannland Norge, så torde det nu likväl icke omedelbart böra utan öfvergång tillgripas för att icke förvandla den befintliga önskan hos den finska befolkningen att förvärfva svensk språkkunskap till ett starkt motstånd deremot.

Denna utväg torde ej heller vara för ögonblicket alldeles oundgänglig, så länge i detta län tillgång kan beredas på sådana elever, som ega både svenska och finska till modersmål, med öfvervägande svensk härkomst och uppfattning.»

Eders Kungl. Maj:t tacktes dock icke finna, hvad Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anført, utgöra tillräckligt skäl för den föreslagna förflyttningen, utan förklarade i nådigt bref den 2 november 1888 den underdåniga framställningen för det dåvarande icke kunna till någon åtgärd föranleda.

Från det af staten genom nådigt bref den 21 maj 1875 för utbildande af lärare och lärarinnor vid lappska småskolor uti *Mattisudden* i Jockmock inrättade *seminarium* hafva under perioden utexaminerats 24 elever, hvilka verka såsom småskolelärare eller efter vidare utbildning vid Hernösands eller Umeå seminarier såsom folkskolelärare eller lärarinnor.

Skolmöten hafva under perioden likasom under den föregående hållits på kallelse af vederbörande folkskoleinspektörer med lärare och lärarinnor vid folk- och småskolorna inom kust-

landet, dervid profunderisning, föredrag och diskussion öfver skolväsendet rörande ärenden förekommit. Dessa möten hafva varit talrikt besökta och visat sig lända skolväsendet till nytta, icke minst genom höjandet af allmänhetens intresse för folkundervisningen, hvadan Landstingets välvilja att till de lärare och lärarinnor, som bevistat dessa möten, lemna bidrag till resekostnad burit god frukt.

Inom lappmarksdistrikten deremot hafva några dylika möten icke kunnat åstadkommas i följd af de stora afstånden och deraf härledda dryga resekostnader.

Elementarläroverk finnas ett i hvarje af länets tre städer. Luleå elementarläroverk, fullständigt endast på humanistiska linien, egde år 1886 vid början af vårterminen 107 och år 1890 under höstterminen 136 lärjungar. Lärarnes antal har under perioden utgjorts af 5 lektorer, rektor inberäknad, 6 adjunkter och 3 öfningslärare. Läroverkets utrymme har under perioden ökat genom uppförande af ett särskildt gymnastikhus, hvartill Lands-tinget, Luleå stad samt en enskild person bidragit med 5,000 kronor hvardera, hvarefter återstoden fylts af läroverkets byggnadsfond.

Vid Piteå femklassiga elementarläroverk funnos 1886 under vårterminen 58 lärjungar, hvilkas antal höstterminen 1890 utgjorde 69. Lärarnes antal, rektor inberäknad, uppgick under perioden till 6, hvartill komma 3 öfningslärare.

Vid Haparanda likaledes femklassiga läroverk har undervisningen bestridits af 5 lärare, rektor inberäknad, samt 3 öfningslärare. Lärjungarnes antal utgjorde vid slutet af höstterminen 44, mot 52 vid förra periodens slut.

Vidkommande de respektive läroverkens stipendiifonder hänvisas till tabell 8 här nedan.

Elementarläroverket för flickor i Luleå har äfven denna period varit i verksamhet. Företaget har, ehuru understödt genom ett årligt statsbidrag af 1,000 kronor samt förmånen af kostnadsfri lokal, hvilken tillhandahållits af Luleå stad, dock haft att kämpa med ekonomiska svårigheter, i anseende till de betalande lärjungarnes fåtal. Sedan emellertid numera genom enskild offervillighet medel insamlats, dels till redan verkställt inköp af en välbelägen tomtplats för eget skolhus och dels till en byggnadsfond, hvilken för närvarande utgör öfver 6,000 kronor, är det att hoppas, att skolans verksamhet icke skall afstanna. Samtliga lärjungarnes antal utgjorde vid slutet af förra perioden 48 och vid 1890 års slut 42, af hvilka 6 åtnjutit kostnadsfri undervisning. Vid skolan voro under sista terminen anstälde 9 lärarinnor och 7 lärare, deraf 2 öfningslärare.

Rörande *landtbruks- och slöjdsolor* är ordadt under kapitlet angående näringar.

Brandförsäkringsinrättningar finnas inom länet till ett antal af 2, nemligen Norrbottens läns och Piteå tingslags brandstods-bolag, för hvilkas verksamhet redogöres i **tabell 7**.

Försäkringsväsendet synes under perioden vunnit icke obetydlig tillslutning, enär riskerna stigit för förstnämnda bolag från 10,611,310 kronor vid slutet af förra perioden till 13,280,360 kronor och för det senare från 4,403,100 kronor till 5,618,850 kronor.

Norrbottens läns *kreatorsförsäkringsbolag* för försäkring af hästar och nötkreatur, stiftadt år 1879, har äfven under denna period varit i verksamhet. Sammanlagda, under perioden i form af försäkringsafgifter eller eljes utdebiterade beloppet utgör

58,210 kronor 69 öre, hvare ingå under åren 1888—1890 icke inbetalda ersättningar för 193 kreatur och dessutom 484 kronor 38 öre i inträdesavgifter. Angående beloppet af under perioden utbetalda skadeersättningar har ej någon exakt uppgift kunnat lemnas, enär en stor del af bolagets handlingar gingo förlorade vid den stora eldsvåda, som den 11 juni 1887 öfvergick Luleå samhälle. För åren 1888—1890 uppgingo dessa till 26,066 kronor 90 öre och öfriga utgifter under samma år till 5,883 kronor 92 öre. Bolagets fond har nedgått från 2,312 kronor 41 öre den 31 oktober 1885 till 870 kronor 25 öre vid 1890 års slut. Bolagets risker hade under samma tid minskats från 624,305 kronor till 370,247 kronor, hvaraf 36,700 tecknats under loppet af år 1890.

För hvarje 100 kronors ansvarighetsbelopp har utdebiterats:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
För hästar..... kr.	2.50	2.50	3.00	3.00	3.00
För nötkreatnr....	1.50	1.50	1.50	1.50	2.00.

Bankinrättningar. Af sådana finnas inom länet 5, nemligen ett Riksbankens afdelningskontor i Luleå samt ett afdelningskontor af Vesterbottens enskilda bank i hvar och en af länets 3 städer äfvensom en folkbank i Råneå. Dessa bankers verksamhet i vissa delar belyses af nedanstående *tabell S.* Af tabellen framgår, att summan af på upp- och afskrifningsräkning samt deposition i dessa banker inestående medel ökats från 1,188,146 kronor den 31 december 1885 till 1,704,998 kronor vid 1890 års slut.

Sparbankernas antal, som under perioden ökats med 2, nemligen 1 i Arvidsjaur och 1 i Gellivare, utgjorde vid periodens slut 10. Samtliga utom en hafva af Konungens Befallningshafvande fastställda reglementen.

Med stigande intresse omfattade af allmänheten, hafva såväl delegarnes antal som sammanlagda insatta beloppen och sparbankernas egna fonder under perioden ökats, såsom framgår af nedanstående *tabell T.*

Tab. S. På deposition samt upp- och afskrifning inestående belopp i banker i Norrbottens län vid slutet af åren 1886—1890.

	År 1886.			År 1887.			År 1888.			År 1889.			År 1890.		
	Depo- sition.	Upp- o. afskrif- ning.	Summa.	Depo- sition.	Upp- o. afskrif- ning.	Summa.	Depo- sition.	Upp- o. afskrif- ning.	Summa.	Depo- sition.	Upp- o. afskrif- ning.	Summa.	Depo- sition.	Upp- o. afskrif- ning.	Summa.
	K r o n o r.			K r o n o r.			K r o n o r.			K r o n o r.			K r o n o r.		
Riksbankens afdelningskontor i Luleå.....	171,230	84,899	256,129	249,142	136,667	385,809	171,784	128,872	300,656	146,799	132,167	278,966	169,831	201,975	371,806
Vesterbottens enskilda bank i Piteå.....	336,960	89,690	426,650	634,445	252,048	886,493	313,930	466,158	780,088	344,300	246,049	590,349	381,250	199,990	581,240
D:o d:o i Luleå.....	577,845	30,293	608,138	961,670	149,446	1,111,116	560,210	184,571	744,781	345,240	105,364	450,604	324,940	69,998	394,938
D:o d:o i Haparanda...	164,210	46,975	211,185	224,750	178,419	403,169	208,780	173,812	382,592	209,010	103,764	312,774	224,400	132,326	356,726
Råneå folkbank, Råneå.	588	—	588	288	—	288	288	—	288	288	—	288	288	—	288
Summa	1,250,833	251,857	1,502,690	2,070,295	716,580	2,786,875	1,254,992	953,413	2,208,405	1,045,637	587,344	1,632,981	1,100,769	604,289	1,704,998

Tab. T.

Sparbankerna i Norrbottens län år 1890.

Sparbank.	Antal delegare.			Delegarnes fond.				Sparbankens fond.		
	Under året tillkomne.	Under året afgångne.	Vid årets slut kvarstående.	Insatta belopp. Kronor.	Godtgjorda räntor. Kronor.	Uttagna belopp. Kronor.	Behållning vid årets slut. Kronor.	Inkomster. Kronor.	Förvaltningskostnader m. m. Kronor.	Behållning vid årets slut. Kronor.
Piteå.....	346	205	3,111	162,823.05	36,095.87	131,361.69	967,146.00	10,955.08	5,245.63	81,106.63
Arvidsjaur.....	49	9	172	6,903.17	703.48	2,999.02	15,356.84	74.97	212.87	564.88
Luleå.....	233	211	2,167	96,523.90	25,365.75	97,162.66	596,957.56	6,015.64	3,334.29	43,533.56
Boden.....	28	40	237	9,729.50	2,260.83	5,964.37	48,050.44	590.02	240.26	2,542.89
Neder-Kalix.....	86	60	789	37,922.98	13,380.01	29,951.01	284,508.08	3,704.96	1,622.25	18,915.55
Råneå.....	27	42	333	15,448.99	4,498.11	21,720.35	101,702.76	1,007.48	633.81	2,812.48
Gellivare.....	22	22	43	7,636.25	230.88	4,945.32	7,355.51	80.38	88.37	427.71
Haparanda.....	72	123	593	30,583.27	9,724.75	58,936.77	200,006.38	2,636.92	797.67	17,861.41
Öfver-Torneå.....	45	24	371	29,876.51	6,193.21	17,475.30	135,641.00	1,825.56	679.01	10,965.89
Pajala.....	—	—	94	4,084.92	420.76	535.74	11,275.02	152.34	—	817.47
Summa år 1890	908	736	7,910	401,532.54	96,873.65	371,052.28	2,367,999.59	27,043.35	12,854.16	179,547.37
» » 1885	796	493	6,475	279,787.39	71,356.14	192,466.14	1,549,353.47	18,786.01	7,592.96	108,225.47

Norrlands hypoteksförenings verksamhet inom länet under perioden belyses af följande siffror:

	Nya låntagare.	Lånebelopp. Kronor.
År 1886	30	38,700
» 1887	65	62,500
» 1888	37	38,800
» 1889	59	51,500
» 1890	7	7,300
	<u>Summa 198</u>	<u>198,800.</u>

Från början af föreningens verksamhet år 1862 intill 1890 års slut hafva af föreningen utlemnats inom Norrbottens län 1,215 lån å tillsammans 2,299,000 kronor och inom hela området för föreningens verksamhet omkring 3,000 lån om tillsammans 7,279,300 kronor.

För *fromma stiftelser, stipendiifonder* m. m. inom länet redogör **tabell 8.**

Mest anmärkningsvärd bland dessa fonder är Norrbottens läns missväxtunderstödsfond eller den s. k. *Nödhjulsfonden*, som står under Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förvaltning och som är af den betydelse, att en närmare redogörelse för dess uppkomst och tillväxt synes vara af intresse.

För att bereda lindring i den nöd, som genom 1862 års missväxt hotade befolkningen i åtskilliga af länets inre delar, och särskildt lappmarkerna, bildades på initiativ af dåvarande landshöfdingen S. P. Bergman en komité af åtskilliga personer, hvilka i november samma år utfärdade ett upprop till allmänheten att genom gåfvor bispringa de nödlidande. Detta upprop jemte den kännedom, allmänheten redan derförut genom af Konungens Befallningshafvande vidtagna mått och steg vunnit om den hotande nöden hade till följd, att gåfvor från enskilde i rikets sydligare trakter började inflyta redan samma höst och fortfarande i riklig mängd ingingo ända till 1863 års slut, synnerligast genom en i Stockholm för ändamålet bildad komité. De medel, som sålunda insamlades, uppgingo till ett sammanlagt belopp af 91,168 kronor 10 öre, hvaraf 66,620 kronor 79 öre insändts direkt till landshöfdingen med föreskrift, att desamma skulle bland de nödlidande fördelas, på sätt landshöfdingen funne lämpligast, eller eljes dem till godo användas. Till Konungens Befallningshafvande i länet ingingo 9,181 kronor 85 öre, till nödhjulskomitén 5,034 kronor 92 öre, hvarförutom under numera okänd adress influtit 10,330 kronor 54 öre, hvaraf dock omkring 5,000 kronor sannolikt synas hafva blifvit insända till Konungens Befallningshafvande.

Af dessa medel användes 39,291 kronor 10 öre under nöd-åren 1862—1866 till understöd utan återbetalningsskyldighet, hvaremot återstoden mot säkerhet utlånades med eller utan ränta till kommuner och enskilde. Vid 1867 års slut utgjorde fonden med influtna räntor 56,371 kronor.

Ehuru medlen sålunda af gifvarne till hufvudsaklig del stälts till Landshöfdingens och Konungens Befallningshafvandes disposition, hemstälde likväl Konungens Befallningshafvande till 1867 års Landsting, att desamma skulle ställas under Landstingets förvaltning, men fann Landstinget icke skäligt bifalla denna hemställan.

Under 1867—1868 års svåra missväxt användes fonden hufvudsakligen till låneunderstöd med eller utan ränta. Seder-

mera hafva ur fonden utgått mindre belopp dels till räntefria lån åt mindre jordbrukare, hvilka lidit skada genom frost, hagel, gräsmask m. m., och dels som bidrag till en del allmännyttiga företag, såsom anläggning af nödtorftiga utfartsvägar för en del fattiga skogsbyar, såsom lån för påskyndande af en del vägföretag, hvilka blifvit med statsanslag understödda, i afvaktan på anslagens utbetalning m. m.

Lasarett och läkarevård. *Lasarett* finnas i Piteå, Luleå och Haparanda städer, hvilka samtliga äfven äro försedda med epidemisjukhus. Dessutom finnas sjukstugor med anslag af Landstinget inrättade vid Neder-Kalix och Öfver-Kalix läkarestationer, äfvensom de år 1887 af svensk-norska jernvägsbolaget inrättade sjukhus i Sandträsk och Gellivare, i hvilka sistnämnda intagits i främsta rummet vid jernvägen anstälde arbetare, men äfven i mån af utrymmet andra sjuka. *Läkarkrafternas* otillräcklighet inom länet till följd af provinsialläkaredistriktens ofantliga utsträckning har med den ökade folkmängden gjort sig allt mera känbar. Uppenbart är ock, att inom sådana distrikt som exempelvis Piteå, Öfver-Luleå, Öfver-Kalix och Pajala, omfattande respektive 224·759, 206·652, 186·565 och 237·392 gamla kvadratmil, en enda läkare icke skall kunna tillgodose allmänhetens behof af läkarevård. I någon mån har missförhållandet härutinnan visserligen afhjelpts genom på förhand kungjorda besök, hvilka läkaren efter särskildt nådigt tillstånd två gånger årligen fått på bekostnad af statsmedel företaga till kyrkobyarne i länets lappmarker, men allmänhetens billiga anspråk på att sättas i tillfälle att anlita läkarehjelp kunde icke härmed anses tillgodosedda. Med stor tillfredsställelse helsades derföre 1890 års riksdagsbeslut om bifall till Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition rörande läkareväsendets ordnande, och såväl vederbörande kommuner som sishållna Landsting hafva skyndat att anslå nödiga medel såsom bidrag till aflönande af extra provinsialläkare, der sådana visat sig vara mest af behofvet påkallade, hvadan man snart torde få motse inrättandet af fyra nya extra provinsialläkarestationer, nemligen i Arvidsjaur för Arvidsjaur och Arjepluogs socknar, i Jockmock för Jockmock och Qvickjock, i Gellivare för Gellivare socken samt i Öfver-Torneå för denna och Hietaniemi socknar, i följd hvaraf och genom delning af Öfver-Luleå provinsialläkaredistrikt i två, Öfver-Luleå och Neder-Luleå distrikt, hvilket senare tillika utgör förste provinsialläkarens distrikt, öfverklagade missförhållandena blifva väsentligen afhjelpta.

Bland *epidemier*, som under perioden i länet förekommit, må nämnas: skarlakansfeber, mässling, kikhosta, difteri, tyfoidfieber, lunginflammation samt influensa, hvilken sistnämnda instälde sig i början af år 1890 samt uppträdde med stor våldsamhet öfver hela länet ända upp till nomaderna på fjällryggen, ehuru dess bättre utan påföljd af afsevärdt ökad dödlighet.

Några särskilda sanitära missförhållanden hafva icke inom länet anmärkts. Visserligen uppgifves det, att omätligt förtärande af kaffe verkat förslappande på befolkningen inom vissa delar af länet, i synnerhet på den lappska folkstammen, men, som förhållandet icke gjorts till föremål för fortsatta iakttagelser af läkare, torde det vara för tidigt att derom göra något bestämdt uttalande. Ett faktum är emellertid, att lapparnes antal genom minskad nativitet i vissa lappmarker är stadt i aftagande, men dertill torde sannolikt flere orsaker hafva medverkat.

Bad användas föga af allmogen med undantag för länets finsktalande invånare, hvilka temligen regelbundet hvarje vecka taga sig ångbad i primitiva badstugor, hvilka finnas nästan vid hvarje gård. En gråstensugn, hvilken starkt upphettas och begjutes med vatten, utgör hela apparaten för ångans frambringande.

Sjukvårdsafgiften har utgått med 50 öre för man och 25 öre för qvinna. Afgiftens sammanlagda belopp utgjorde 12,743·89 kronor år 1886, 10,976·25 kronor år 1887, 13,005·90 kronor år 1888, 13,205·25 kronor år 1889 och 13,399·50 kronor år 1890, eller i medeltal för år 12,666·16 kronor.

Angående länets indelning i veterinärdistrikt hänvisas till tabell A härofvän. Distriktsveterinärbefattningen i Neder-Kalix har under perioden blifvit besatt med legitimerad veterinär. Med bidrag af Landstinget hafva vederbörande veterinärer, å på förhand kungjorda tider, besökt Öfver-Torneå, Öfver-Kalix, Råneå, Öfver-Luleå samt Elfsbyn för att tillhandagå befolkningen i dessa orter.

I fråga om kommunernas fattigvård torde det till de af Statistiska Centralbyrån i denna del meddelade uppgifter böra tilläggas, att i de få kommuner, der det gamla bruket att genom auktion till den minstfordrande eller aftal under hand utackordera fattighjonerna kvarstår, alltemera hänsyn börjat tagas till vederbörande spekulanter förmåga och lämplighet att egna hjonen nödig vård. I Luleå stad samt i Råneå och Neder-Kalix hafva under perioden fattiggårdar inrättats, den sistnämnda genom donation af enskild person.

Af statsmedel hafva lemnats under hvartera af åren 1886 och 1887 ett belopp af 1,500 kronor samt under åren 1888, 1889 och 1890 2,000 kronor såsom understöd åt fattiga bland lappallmogen, hvarförutom ersättning jemlikt 29, 30 och 31 §§ fattigvårdsförordningen för fattigvårdsutgifter till kommuner inom länet under perioden utgått med i medeltal omkring 1,080 kronor årligen.

Till befolkningens understöd särskildt vid missväxt finnas i de flesta kustsocknar och i några lappmarksocknar distriktsmagasinsfonder af spanmål för utlåning till utsäde.

Af den undsättningsspanmål, som efter 1867 års stora missväxt genom af Landstinget utsedde komiterade insamlats till understöd åt de nödlidande, blef en del öfrig, sedan det närmaste betrycket lindrats. Under erinran, att de medel, för hvilka ifrågavarande spanmål inköpts, blifvit af gifvarne skänkta under sådana bestämda förbehåll, att spanmål icke kunde till kommunerna utlemnas annat än mot förpligtelse från dessas sida att deraf för everdeliga tider bilda en reservfond, tillfrågades länets kommunalstämmor i ett cirkulär den 23 mars 1868, om de ville mottaga denna återstod till förvaltning på samma villkor som distriktsmagasinsfonderna, d. v. s. förvaltning för socknens samtliga jordegares gemensamma räkning och inflytande räntors användande till premier åt sådana jordbrukare, som genom ända-

målsenlig dikning och ett väl ordnadt landtbruk i öfrigt gjort sig deraf förtjente. Detta anbud antogs af samtliga kommuner, och ansåg man sålunda, att en oförtytterlig tillgång vunnits äfven för de kommuner, som förut saknat magasinsfonder, hvilken i alla tider skulle finnas att tillgå vid inträffande missväxt. De med dessa donationer, hvilka benämndes »Nya distriktsmagasinsfonden», förbundna villkor hafva dock flerstädes icke iakttagits. Vid af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anställd utredning har det visat sig, att ifrågavarande fond på en del ställen användts till för densamma mer eller mindre främmande ändamål och på andra sammanslagits och sammanblandats med den förut befintliga s. k. gamla distriktsmagasinsfonden.

På samma gång som ofvan omfördälda spanmål blef derjemte till länets alla socknar af centralnödhelpskomitén enligt skrivelser af den 20 oktober 1868 och 13 februari 1869 en gåfva i penningar och varor öfverlemnad, afsedd att bevaras för framtida behof, då i följd af missväxt understöd kunde behövas, och förbands denna gåfva med det af Landstinget gillade villkor, att redovisning öfver tillgångarnes handhavande enligt gifvarnes önskan årligen skulle till Landstinget afgifvas. Genom 1876 års landstingsbeslut ändrades detta derhän, att redovisning i stället skulle afgifvas till kommunalmyndigheterna, dock med betonande af, »att medlen skulle bibehållas och användas enligt gifvarnes önskan och för det med dessa afsedda ändamål.» Infordrad redogörelse gifver emellertid vid handen, att jemväl dessa medel flerstädes användts i strid med deras ändamål.

Nedanstående tablå utvisar storleken af de belopp, som, på sätt ofvan är nämndt, till de särskilda kommunerna öfverlemnades:

S o c k e n.	Till utlåning och bildande af magasinsfond.	Att användas enligt Landstingets beslut.
	Kronor.	Kronor.
Piteå med Elfsby kapell	16,596 00	7,482 80
Arvidsjaur	2,542 00	1,250 50
Malå	1,308 00	480 73
Arjeplog	340 00	708 00
Piteå stad	400 00	927 00
Neder-Luleå	11,594 00	4,737 00
Öfver-Luleå	8,426 00	3,819 00
Jockmoek och Qvickjock	1,804 00	1,146 50
Råneå	6,908 00	3,150 00
Luleå stad	400 00	958 00
Neder-Kalix	8,762 00	4,133 00
Öfver-Kalix	4,360 00	1,841 00
Gellivare	2,636 50	1,461 01
Haparanda	200 00	595 00
Neder-Torneå	2,580 00	1,184 00
Karl Gustaf	3,368 00	1,282 00
Hietaniemi	2,028 00	1,030 00
Öfver-Torneå	3,040 00	1,409 00
Korpilombolo	1,232 00	596 00
Pajala	3,812 00	1,801 00
Juckasjärvi	1,576 50	991 50
Enontekiä	450 00	748 00
Summa	84,363 00	41,731 44

Luleå å Landskansliet och Landskontoret i december 1891.

LARS BERG.

A. Eurén.

A. Pipon.

Tab. I.

FOLKMÄNGDEN I NORRBOTTENS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
		Den 31 december, enligt presternas uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.					
					Hela folkmängden.			Deraf fria från mantals- penningar.		
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Landsbygden utom lappmarkerna	år 1886	37,619	36,971	74,590	37,122	36,740	73,862	22,071	22,392	44,463
	1887	38,341	37,600	75,941	37,954	37,416	75,370	22,800	22,884	45,684
	1888	38,915	38,044	76,959	38,733	38,068	76,801	23,620	23,566	47,186
	1889	39,459	38,503	77,962	39,307	38,480	77,787	23,916	23,764	47,680
	1890	39,999	39,136	79,135	39,931	39,209	79,140	24,417	24,323	48,740
Lappmarkerna	år 1886	7,627	7,440	15,067	7,564	7,383	14,947	5,520	5,442	10,962
	1887	7,790	7,586	15,376	7,785	7,573	15,358	5,725	5,643	11,368
	1888	8,090	7,764	15,854	8,048	7,839	15,887	5,941	5,833	11,774
	1889	8,364	7,989	16,353	8,337	7,985	16,322	6,198	5,949	12,147
	1890	8,647	8,303	16,950	8,513	8,190	16,703	6,318	6,141	12,459
Luleå stad	år 1886	1,655	1,835	3,490	1,686	1,877	3,563	781	737	1,518
	1887	1,756	1,874	3,630	1,795	1,934	3,729	808	774	1,582
	1888	2,224	2,240	4,464	2,215	2,248	4,463	912	891	1,803
	1889	2,317	2,357	4,674	2,314	2,357	4,671	970	940	1,910
	1890	2,299	2,456	4,755	2,310	2,448	4,758	1,004	1,018	2,022
Piteå stad	år 1886	1,141	1,417	2,558	1,139	1,442	2,581	505	548	1,053
	1887	1,144	1,387	2,531	1,156	1,430	2,586	515	555	1,070
	1888	1,168	1,402	2,570	1,179	1,436	2,615	513	540	1,053
	1889	1,185	1,451	2,636	1,205	1,485	2,690	527	566	1,093
	1890	1,202	1,489	2,691	1,228	1,502	2,730	536	561	1,097
Haparanda stad	år 1886	564	643	1,207	597	688	1,285	245	239	484
	1887	584	647	1,231	605	720	1,325	250	266	516
	1888	597	646	1,243	626	711	1,337	287	294	581
	1889	605	648	1,253	647	716	1,363	345	334	679
	1890	594	658	1,252	631	704	1,335	301	287	588
Hela länet	år 1886	48,606	48,306	96,912	48,108	48,130	96,238	29,122	29,358	58,480
	1887	49,615	49,094	98,709	49,295	49,073	98,368	30,098	30,122	60,220
	1888	50,994	50,096	101,090	50,801	50,302	101,103	31,273	31,124	62,397
	1889	51,930	50,948	102,878	51,810	51,023	102,833	31,956	31,553	63,509
	1890	52,741	52,042	104,783	52,613	52,053	104,666	32,576	32,330	64,906

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I NORRBOTTENS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägslog vid 1890 års slnt.	Deraf under åren 1886—1890		Kostnad för under åren 1886—1890				Längd af indelade, med skjut-anstalter för-sedda vä-gar vid 1890 års slnt.	Skjutsanstalter (vid 1890 års slnt)			
		fulländade och afsy-nade nya vägar.	omlagda eller be-tydligt för-bättrade väg-sträckor.	fulländade nya vägar.		omlagda eller betyd-ligt förbättrade väg-sträckor.			med entreprenad.	utan		
				Af stats-medel.	Af lands-tingets ell. kommu-ners medel.	Af stats-medel.	Af lands-tingets ell. kommu-ners medel.		Gästgif-verier.	Skjuts-stationer.	entrepre-nad.	
	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Nymil.	Antal.	Antal.	Antal.	
A landsbygden:												
Allmänna landsvägar	24·8	—	1·558	—	—	33,320	25,380	24·8	11	2	—	
Häradsvägar.....	129·926	21·126	1·420	201,819·07	149,070·93	10,850	5,700	109·8	37	27	—	
Sockenvägar.....	20·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
I städerna	1·2	0·1	—	—	?	—	—	1·2	3	—	—	
Summa	176·026	21·226	2·978	201,819·07	149,070·93	44,170	31,080	135·8	51	29	—	
<i>Skjutslegan per nymil utgick vid 1890 års slnt med:</i>												
1·50 Kr.	{	hvilket är <i>maximilega</i> med entreprenadbidrag.....							vid	44	25	—
		hvilket är <i>maximilega</i> utan entreprenadbidrag							>	2	—	—
1·40 >	{								>	1	2	—
1·31 >		hvilket är <i>under maximilega</i>							>	2	—	—
1·12 >									>	2	2	—
Summa (skjutsanstalter)									51	29	—	
									I kungs- och krono-skjuts.	Vid gäst-gifverier med en-treprenad.	Vid skjuts-stationer med entre-prenad.	Vid skjuts-anstalter utan entre-prenad.
Antal utgångna hästar under år 1886									—	7,057	2,264	—
> > > > > 1887									—	5,909	2,297	—
> > > > > 1888									—	7,013	2,672	—
> > > > > 1889									—	8,742	2,557	—
> > > > > 1890									—	7,521	2,436	—
Summa (hästar)									—	36,242	12,226	—

Tab. 4.

(I Norrbottens län finnes icke något fideikommiss.)

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I NORRBOTTENS LÄN ÅR 1890.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Gellivare aktiebolag	Hemman, jordlägenheter, verk och inrättningar.....	Piteå landf.	$\frac{4}{10}$	$1\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	2	$15\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	1	4	335,300	240,000	3,000	3,366,000		
	Hemman	Elfsby.	$3\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	—	—	3	—	—	71,000	—	—			
	Hemman, verk och inrättningar.....	Jockmock.	$1\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	—	—	$15\frac{1}{2}$	1	1	243,000	20,000	—			
	Hemman, verk och inrättningar.....	Öfver-Luleå.	$2\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$3\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$2\frac{1}{2}$	$37\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	11	7	791,500	224,700	—			
	Melderstein m. m.....	Neder-Luleå.	$\frac{7}{10}$	$\frac{1}{8}\frac{3}{8}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	2	8	73,300	484,000	—			
	Gårdar, tomter och jordområden	Råneå.	$13\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$2\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$3\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$11\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	3	13	616,400	117,500	—			
		Gellivare.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	—	$5\frac{1}{2}$	—	1	109,700	400	—			
		Luleå stad.	—	—	—	—	1	4	500	35,700	—			
Skuthamns aktiebolag	Skuthamns ångsåg.....	Piteå landf.	—	—	—	—	4	1	7,500	90,000	—	157,400		
	Hemman och jordlägenheter.....	Elfsby.	$2\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$2\frac{1}{2}$	—	—	1	1	45,700	4,000	—			
	Hemman.....	Arvidsjaur.	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	3,700	—	—			
Aktiebolaget Storfors	Hemman, jordlägenheter, verk och inrättningar.....	Piteå landf.	$1\frac{1}{10}$	$1\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	—	—	4	5	63,700	265,000	—	347,500		
	Hemman, verk och inrättningar.....	Elfsby.	$\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$2\frac{3}{8}$	—	—	—	1	8,800	2,500	—			
	Hemman.....	Arjeplog.	$2\frac{3}{8}$	—	—	—	—	—	7,500	—	—			
Aktiebolaget Bodträskfors	—	Jockmock.	$2\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$8\frac{1}{2}$	—	1	—	—	371,500	—	—	1,424,200		
	—	Öfver-Luleå.	$\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$8\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	—	—	17	6	177,200	105,500	—			
	Snickerifabrik, 2 ångsågar, 5 gårdar med tomter, 2 lastageplatser, 1 magasin med brygga, 4 jordområden om tillhops 72 tunn. 22·7 kappl.	Luleå stad.	—	—	—	—	20	4	15	12,500	757,500		—	
Norrbottens bryggeriaktiebolag	Bryggeri	—	—	—	—	—	—	1	—	47,100	—	48,100		
	—	Neder-Luleå.	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—			
Aktiebolaget Bergman, Hammel & C:o.	Karlsborg.....	Råneå.	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	3,000	—	—	848,250		
	—	Neder-Kalix.	—	$1\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	—	$\frac{1}{4}$	2	19	42,600	237,000	—			
	—	Öfver-Kalix.	$2\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$4\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	—	$\frac{1}{2}$	23	7	209,300	77,200	—			
	—	Gellivare.	$1\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$1\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	—	$9\frac{1}{2}$	1	—	180,700	—	—			
	Diverse hemman, nybyggen och såg.....	Korpilombolo.	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	—	$3\frac{1}{2}$	1	1	63,550	10,000	—			
	Junosuando.....	Pajala.	—	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	6,800	—	—			
	Diverse hemman och nybyggen.....	Tärendö.	$\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$\frac{1}{8}$	—	—	1	—	16,500	—	—			
	Hemman och torp.....	Juckasjärvi.	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	1,600	—	—			
Luleå arbetareförenings aktiebolag.....	Gård med tomt.....	Luleå stad.	—	—	—	—	—	1	—	52,000	—			
Piteå ångsågs aktiebolag.....	Löfholmen.....	Piteå stad.	—	—	—	—	1	1	13,000	99,000	—			
Aktiebolaget Jemtösund	Jemtösund.....	Råneå.	—	$\frac{1}{4}$	—	—	$\frac{1}{4}$	—	2,400	29,000	—			
Skellefteå aktiebolag.....	Hemman.....	Arjeplog.	$\frac{1}{4}$	—	—	—	$\frac{1}{4}$	—	1,200	—	—			
Aktiebolaget Romit i Stockholm	Äppet.....	Gellivare.	—	$2\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	—	—	$2\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	—	2,500	—	—			
Summa			$36\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$40\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$8\frac{1}{2}$	$100\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	$184\frac{1}{2}\frac{3}{8}$	78	99	3,488,450	2,899,100	3,000	6,390,550	

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I NORRBOTTENS LÄN, ÅR 1890.

1. Främmande magters och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.		Summa.			å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälse-ränta.	S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Engelske undersåten E. G. Loder.....	Törefors	Neder-Kalix.	—	3/4	—	13 1/2	7	9	135,600	182,500	—	371,800	
		Öfver-Kalix.	—	1/4	—	8	3	—	15,200	—	—		
Svensk-Norska jernvägsbolaget (The Swedish and Norwegian Railway Company limited)	—	Neder-Luleå.	—	—	—	—	—	7	—	26,500	—		
		Öfver-Luleå.	—	—	—	—	—	4	—	12,000	—		
Ryske undersåten A. Kurt	Nikkala ångsåg	Neder-Torneå.	—	—	—	—	—	1	—	119,400	—		
	Nikkala nr 2	,	—	1/4	—	—	—	—	8,200	—	—	127,600	
		Summa	—	1 3/4	—	13 3/4	10	21	159,000	340,400	—	499,400	

K. Maj:s Befälningsskaffandes femårsberättelser 1886—1890. Norrbottens län.

Tab. 6 och 7.

Tab. 7.

BRANDFÖRSÄKRINGSINRÄTTNINGARNES VERKSAMHET, I NORRBOTTENS LÄN ÅREN 1886—1890.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År då verksamheten började.	3. Influtna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1886—1890.	4. Öfriga inkomster. 1886—1890.	5. Utbetalda brandskade-ersättningar. 1886—1890.	6. Afsättningar till fonder.		7. Öfriga utgifter. 1886—1890.	8. Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1890.	9. 10. Försäkringsbelopp		11. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					12. Eldsvådor, för hvilka under 1886—1890 utbetalts ersättning		13. Anmärkingar.
					tecknad under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.			1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	endast för fast eller endast för lös egendom.	både för fast och lös egendom.			
																öre.	öre.	
Norrbottensläns brandstods-bolag.	1847	Kr. 73,298	Kr. 1,328	Kr. 49,595	Kr. 12,255	Kr. 12,775	Kr. 44,285	Kr. 618,220	Kr. 9,400,496	10	14	12	10	14	24	35		
										10	14	12	10	14	6			
Piteå tingslags brandstods-bolag.	1856	Kr. 15,507	Kr. 1,267	Kr. 12,920	Kr. 3,256	Kr. 2,152	Kr. 3,256	Kr. 233,950	Kr. 5,618,850	5	5	10	5	5	14	9		
										—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	88,805	2,595	62,515	15,511	14,927	47,541	1,141,770	18,899,210	—	—	—	—	—	44	44		

9

Norrbottens län.

65

Tab. 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I NORRBOTTENS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
A. Å landsbygden.									
Höijerska donationen. Nilssonska fonden.	Premier till högst 10 barn i Öjeby fasta folkskola. Premier till barn i Kopparnäs skola.	Pastor G. Höijer och hans fru. Enkefru C. G. Nilsson, f. Åström, från Stockholm.	1877 ¹⁶ / ₆ 1882 ²² / ₇	10 —	15 20	300 400	— —	Skolrådet. D:o.	
Nils Larssons från Sundom donationsfond.	Belöning åt flitiga och snälla skolbarn.	Hemmansegaren N. Larsson o. hans hustru Maria Andersdotter i Sundom.	1802 ²² / ₇	—	—	1,233	—	Skolkassans förvaltare.	
Neder-Kalix barnhem.	Uppfostran af fattiga, företrädesvis föräldralösa barn.	Prosten O. Wiklund, grosshandlarna D. Hummel o. J. Sällström samt amanuensen E. O. Bergman. Sägverkets arbetare.	1865 ¹⁴ / ₇ 1881	18 —	2,119 —	10,045 2,000	5,500 —	En styrelse.	
Bodträskfors sjuk- och begravningskassaförening. Altartaflans och predikostolens renoveringsfond i Neder-Luleå.	Understöd till sjuka och åldriga behöfvande arbetare vid Bodträskfors sågverk. Kapitalet jemte de besparade räntorna äro ämnade till bekostande af altartaflans och predikostolens uppförande.	Kontraktsposten J. A. Englund.	1879 ¹ / ₃	—	—	256	—	Kyrkoherden i församlingen.	
		Summa	—	28	2,154	14,234	5,500		
B. I Piteå stad.									
Kollega Lundströms understödsfond.	Understöd till pauvres hontoux.	Kollegan Axel Lundström.	1869 ³ / ₁₀	1	20	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Auditören G. Dahls fond.	Understöd åt fattiga.	Auditören G. Dahl.	1873 ²⁰ / ₁₂	—	—	360	—	D:o.	
Piteå stads fruntimmersförening.	Beredande af hyresmedel för medellösa fruntimmer af pauvres hontoux.	Fruntimmer i staden.	1876	6	300	6,672	—		
Köpmannaföreningens understödsfond.	Bidrag till hjälpbehöfvande medlemmar, dessas enkör och barn.	Föreningens medlemmar.	1880 ²² / ₁₀	—	—	3,066	—		
Piteå jultomar.	Gåfvor till fattiga vid julen.	Fond, 500 kr., skänkt af enkefru Jenny Ulander.	1881 ¹⁷ / ₁₂	86	292	579	—		
Kollega A. Lundströms stipendiefond.	Understöd åt behöfvande lärjungar, som genomgått Piteå läroverk och ämna fortsätta sina studier.	Kollega A. Lundström.	1867 ¹ / ₆	1	30	546	—	Piteå läroverkskollegium.	
Samuel Gustaf Hermelins stipendiefond.	Understöd dels åt en yngling, som genomgått Piteå läroverk och ämnar fortsätta sina studier, dels åt en eller flere af läroverkets öfriga lärjungar.	Genom sammanskott.	1877 ²² / ₃	5	150	3,980	—	D:o.	
Carl August Gellerstedts stipendium.	Utdelas till helst en eller ock flere lärjungar vid Piteå allmänna läroverk.	Apotekaren C. A. Gellerstedt.	1890 ¹⁶ / ₅	1	40	1,034	—	D:o.	
Skepparesocieteten begravningskassa.	Begravningshjälp till föreningens ledamöter.	Skepparesocieteten medlemmar.	1828 ⁹ / ₇	1	125	4,356	—	Styrelsen.	
Hundramannaföreningen.	Sjuk- och begravningskassa.	Genom årligt sammanskott.	1882 ²⁴ / ₉	—	—	92	—	D:o.	
Clara Halléns fond.	Till en frisäng å Piteå lasarett.	Enkefru C. Hallén.	1872 ²⁴ / ₁	—	—	1,645	—	Lasarettsdirektionen.	
Johanna Erika Brodins fond.	En frisäng å Piteå lasarett.	Fröken J. E. Brodin.	1883 ¹ / ₃	—	—	1,189	—	D:o.	
Akerhjelmiska donationsfonden.	Låneunderstöd till behöfvande handverkare och arbetare mot låg ränta.	Landshöfding Knut Åkerhjelm.	1856 ²³ / ₆	—	—	4,093	—	Magistraten.	
		Summa	—	101	957	28,062	—		
C. I Luleå stad.									
Rådman kan Ulrika Charlotta Sundströms fond.	Till understöd åt behöfvande fruntimmer af köpmans- eller handverksklassen i Luleå.	Fru U. Ch. Sundström.	1879 ²⁶ / ₁₂	3	100	2,219	—	Drätselkammaren under magistratens inseende.	
Luleå fruntimmersförening.	Att understödja till tyngre arbete oförmögna fattiga personer i Luleå.	Landshöfdingskan Clementina Ros.	1857 ⁶ / ₇	24	316	3,383	—	Särskild styrelse.	
Luleå fruntimmersunderstöds- och pensionsförening.	Bildande af en fond för understöd åt behöfvande medlemmar.	Fruntimmer i staden.	1880 ⁶ / ₂	3	125	3,787	—	D:o.	

Sällskapet Jultomtarne.	Beklädnad af fattiga barn.	Genom sammanskott.	1880 $\frac{18}{6}$	78	314	861	—	Drätselkammaren under magistratens inseende. Läroverkskollegium i Luleå. Rektor och d:o. D:o d:o. Luleå läroverkskollegium. Af styrelsen utsedd kassaman. En styrelse.
Rådmanen Ulrika Charlotta Sundströms fond.	Till fond för barnhem i Luleå.	Fru U. Ch. Sundström.	1879 $\frac{26}{12}$	—	—	3,279	—	
Asplundska stipendiifonden.	Understöd till fattige och välartade ynglingar, som ämnas fortsätta sina studier.	Grosshandlaren Erik Asplund.	1871 $\frac{15}{11}$	—	—	3,413	—	
Samuel Gustaf Hermelins stipendiifond.	Att fortplanta minnet af friherre S. G. Hermelin genom utdelning af stipendier.	Genom sammanskott.	1877 $\frac{31}{5}$	2	200	7,067	—	
Widmarkska fonden.	Inköp af böcker för utdelning åt medellösa studerande.	Landshöfding P. H. Widmark.	—	—	33	1,045	—	
Luleå sängsällskaps stipendiifond.	Premier åt ynglingar vid Luleå läroverk.	Luleå sängsällskap.	1884 $\frac{6}{6}$	1	30	523	—	
Luleå goodtemplares sjuk- och begravningskassa.	Att understödja medlemmarne vid sjuk- och dödsfall.	Luleå goodtemplare.	1884 $\frac{16}{2}$	8	309	600	—	
Luleå stads fabriks- och handverksförening.	Att befärma den inhemska industriens och näringarnes utveckling.	Luleå stads handverkare.	1865 $\frac{14}{2}$	5	40	1,316	—	
		Summa	—	124	1,467	27,493	—	

D. I Haparanda stad.

C. A. Söltofts donationsfond.	Understöd åt behöfvande personer, företrädesvis åt sådana, som ej åtnjuta fattigvård.	Danske undersåten C. A. Söltoft.	1886	7	203	5,190	—	Municipalstyrelsen i Haparanda. Särskild styrelse. Pastor, stadsstyrelsen och rektor. Läroverkskollegiet.
Haparanda jultomtar.	Beklädnad af fattiga barn vid julen.	Genom sammanskott.	1876 $\frac{23}{12}$	12	207	909	—	
Bergerska stipendiifonden.	Premier åt 4 lärjungar vid Haparanda läroverk.	Tullförvaltaren C. V. Berger.	1868 $\frac{11}{3}$	4	120	2,080	—	
Erik Asplunds fond.	Stipendier åt fattige välartade ynglingar, som efter afgång från Haparanda elementarläroverk fortsätta studierna.	Grosshandlaren E. Asplund.	1871 $\frac{18}{11}$	1	165	3,000	—	
C. Westergrens stipendiifond.	Stipendier åt välartade ynglingar, som genomgått Haparanda läroverk och fortsätta sina studier.	Grosshandlaren C. Westergren.	1880 $\frac{7}{6}$	1	220	5,574	—	D:o.
Asplundska frisängsfonden.	Beredande af kostnadsfri sjukvård åt fattiga sjuka, företrädesvis pauvres hontoux.	Grosshandlaren E. Asplund.	1871 $\frac{19}{11}$	12	271	8,878	—	Haparanda lasarettsdirektion.
		Summa	—	37	1,186	25,631	—	

E. I Hela länet.

Norrbottnens läns missväxt-understödsfond.	Att genom lån och direkt understöd bispringa länets invånare vid allmän eller partiel missväxt.	Genom insamling.	1863	—	7,152	119,344	—	Länsstyrelsen.
Turdfjällska fonden.	Premier för odlingsflit.	Sekreteraren J. E. Turdfjäll.	1845 $\frac{25}{6}$	3	105	1,750	—	Norrbottnens läns hushållningssällskap.
		Summa	—	3	7,257	121,094	—	

